

DOKTORI ÉRTEKEZÉS

Sipos Norbert

Pécs, 2017

Pécsi Tudományegyetem
Közgazdaságtudományi Kar
Gazdálkodástani Doktori Iskola

**Nemzetközi pályakövetési gyakorlatok és a magyar
pályakövetési rendszer–**

**A Diplomás Pályakövető Rendszernek az Állami Adminisztratív
Adatbázisok Integrációjával való egyezőségének vizsgálata**

DOKTORI ÉRTEKEZÉS

Készítette: Sipos Norbert

Témavezetők: dr. Farkas Ferencné, CSc

egyetemi docens

dr. Kuráth Gabriella, PhD

DPR kutatásvezető, PTE

Pécs, 2017

Tartalomjegyzék

1. BEVEZETÉS	1
1.1. A kutatás céljai, a dolgozat felépítése	3
1.2. Kutatási kérdések	5
1.3. Kutatási hipotézisek	6
1.4. A témakör feldolgozásának módszertana	10
2. A FELSŐOKTATÁS VÁLTOZÓ KÖRNYEZETE – ELMÉLETI MEGALAPOZÁS	14
2.1. A felsőoktatás fejlődésének történeti áttekintése	14
2.2. A magyar modern felsőoktatás számokban	22
2.2.1. A magyarországi felsőoktatás számokban 1990-től	23
2.2.2. A magyar felsőoktatás prognosztizált hazai bázisa	28
2.3. Összegzés	32
3. DIPLOMÁS PÁLYAKÖVETÉS SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉSE	36
3.1. Európán belüli nemzetközi felmérések	38
3.1.1. EUROSTUDENT	39
3.1.2. CHEERS	41
3.1.3. REFLEX	42
3.1.4. HEGESCO	43
3.1.5. Trendence Barometer	43
3.1.6. TRACKIT kutatás	44
3.1.7. Tuning projekt	45
3.1.8. Az Európán belüli nemzetközi felmérések összefoglalója	46
3.2. A diplomás pályakövetéstől a Diplomás Pályakövető Rendszerig Magyarországon	47
3.2.1. A magyar felsőoktatás és a munkaerőpiac rendszerszintű viszonya	48
3.2.2. Az első diplomás pályakövető programok	55
3.2.3. A Diplomás Pályakövető Rendszer kialakulása	58
3.2.4. Az adatalapú döntéshozatalról a magyar felsőoktatásban	63
3.2.5. A pályakövetés magyarországi kommunikációja és hasznosíthatósági lehetőségei	67
3.3. Összegzés	74
4. A PÁLYAKÖVETÉSI RENDSZEREK NEMZETKÖZI GYAKORLATÁNAK KUTATÁSA	81
4.1. Az országok pályakövetési gyakorlatánál alkalmazott dokumentumelemzés módszertana	81
4.2. Pályakövetés Európán kívül	83

4.3. Pályakövetés Európában	90
4.4. Összegzés	100
5. A DPR MEGBÍZHATÓSÁG-VIZSGÁLATA AZ ÁLLAMI ADMINISZTRATÍV ADATBÁZISOK INTEGRÁCIÓJÁVAL TÖRTÉNŐ ÖSSZEHASONLÍTÁSSAL.....	101
5.1. A kvantitatív kutatásnál alkalmazott módszertan.....	103
5.1.1. Az Állami Adminisztratív Adatbázisok Integrációja módszertana	104
5.1.2. A Diplomás Pályakövető Rendszer adatbázis módszertana.....	105
5.1.3. Az összehasonlításnál alkalmazott módszerek.....	106
5.2. Az elemzés eredményei.....	108
5.2.1. H4.a. alhipotézis, a bérek mentén történő különbségek vizsgálata	109
5.2.2. A H4.b. és a H4.c. alhipotézisek vizsgálata	113
5.3. Összegzés	115
6. ÖSSZEFOGLALÁS	117
6.1. A fejezetek lényegi pontjainak bemutatása.....	117
6.2. A hipotézisek verifikálása, tézisek, újszerű eredmények.....	121
6.3. További kutatási irányok.....	124
6.4. Köszönetnyilvánítás	125
7. FELHASZNÁLT IRODALOM.....	126
8. FÜGGELÉK	156

Ábrák jegyzéke

1. ábra: A felsőoktatásban bent lévő hallgatók 1990–2016 között (fő).....	24
2. ábra: A hallgató egyenértékes létszámra vetített felsőoktatási kiadások az egy főre vetített GDP-hez viszonyítva (balra) és a GDP arányos oktatási, valamint GDP arányos felsőoktatási államháztartási kiadás (jobbra) 1995–2015 között.....	25
3. ábra: A felsőoktatásban működő intézmények, karok száma (balra), valamint az oktatói létszám változásai (jobbra) 1990–2015 között.....	27
4. ábra: Egy oktatóra (jobbra), egy intézményre, egy karra jutó (balra) egyenérték (felsőfokú alap- és mesterszintű) hallgatók száma 1990–2015 között (fő).....	27
5. ábra: A népesség száma Magyarországon alacsony, alap és magas változat szerint, 1960–2060	29
6. ábra: A népesség összetétele korcsoportok szerint, 1960–2060	30
7. ábra: A normál felvételi eljárásban jelentkezők és az érettségizők száma (balra), aránya (jobbra), 2000–2015	31

8. ábra: Felsőfokú alap- és mesterképzésben tanuló nappali magyar és külföldi hallgatók száma (balra) és aránya (jobbra) a magyar felsőoktatásban, 1980–2013.....	32
9. ábra: Az EUROSUTENDT V kutatásban részt vevő országok, 2012–2015.....	40
10. ábra: ACHEERS kutatásban részt vevő európai országok, 1998	42
11. ábra: A REFLEX kutatásban részt vevő európai országok, 2004.....	42
12. ábra: A HEGESCO kutatásban részt vevő európai országok, 2008	43
13. ábra: A Trendence Barometer kutatásban részt vevő európai országok, 2014.....	44
14. ábra: A TRACKIT kutatásban részt vevő európai országok, 2011	45
15. ábra: A felsőoktatás és a munkaerőpiac érdekeltjeinek rendszere a főbb aktorokon keresztül	51
16. ábra: Az ágazati és intézményi vezetői információs rendszerek működési modellje.....	65
17. ábra: A felsőoktatási intézmények input és output oldala, valamint a DPR kommunikáció folyamata 2015-ig	67
18. ábra: A pályakövetési rendszerek vizsgálatába bevont Európán kívüli országok, 2014-15	83
19. ábra: Az európai országok pályakövetési rendszerének csoportosítása, 2014–2015.....	100

Táblázatok jegyzéke

1. táblázat: Az Európán kívül kiválasztott országok pályakövetési gyakorlatai, 2014-2015 (1. rész)	84
2. táblázat: Az Európán kívül kiválasztott országok pályakövetési gyakorlatai, 2014-2015 (2. rész)	85
3. táblázat: Az Európán kívül kiválasztott országok pályakövetésében felmerülő témák, 2014–2015	87
4. táblázat: Az Európán belül kiválasztott országok pályakövetési gyakorlatai, 2014-2015 (1. rész)	91
5. táblázat: Az Európán belül kiválasztott országok pályakövetési gyakorlatai, 2014-2015 (2. rész)	92
6. táblázat: Az Európán belül kiválasztott országok pályakövetésében felmerülő témák, 2014–2015	95
7. táblázat: Az Állami Adminisztratív Adatbázisok Integrációja és a Diplomás Pályakövető Rendszer elemzéshez felhasznált elemszámok a 2009/10-2011/12-es akadémiai évekre vonatkozóan, több tényező mentén.....	107
8. táblázat: A kvantitatív kutatás többutas varianciaanalízisének eredményei, rövidített, 2009/10 (11)	110

9. táblázat: A kvantitatív kutatás többutas varianciaanalízisének eredményei, rövidített, 2009/10 (13)	111
10. táblázat: A kvantitatív kutatás többutas varianciaanalízisének eredményei, rövidített, 2010/11 (12)	112
11. táblázat: A kvantitatív kutatás többutas varianciaanalízisének eredményei, rövidített, 2011/12 (13)	113
12. táblázat: A kvantitatív kutatás keresztáblás elemzés eredményeinek összefoglalója a foglalkoztatottak arányára vonatkozólag (H4.b. alhipotézis vizsgálata)	114
13. táblázat: A kvantitatív kutatás keresztáblás elemzés eredményeinek összefoglalója a munkahely településtípus arányára vonatkozólag (H4.c. alhipotézis vizsgálata)	114

Függelékek jegyzéke

1. függelék: Mélyinterjú kérdéskatalógus	156
2. függelék: DPR hasznosításával kapcsolatos információk	157
3. függelék: Az Európán kívüli diplomás pályakövetési gyakorlatok bemutatása	161
4. függelék: Az Európán kívüli diplomás pályakövetési gyakorlatok összefoglalása.....	184
5. függelék: A reguláris oktatásban résztvevők száma, minden szinten, országonként 2001–2012 (1 000 fő)	187
6. függelék: A felsőoktatásban résztvevők száma, országonként 2001–2012 (1 000 fő).....	188
7. függelék: A felsőoktatásban frissen végzettek elhelyezkedési aránya, országonként, 2003–2014 (%)	189
8. függelék: A felsőoktatásra fordított GDP arányos kiadás mértéke, országonként, 2002–2011 (%).....	190
9. függelék: Népesség, országonként 2005–2015 (1 000 fő).....	191
10. függelék: Az európai országok diplomás pályakövetési gyakorlatának bemutatása.....	192
11. függelék: Az európai országok diplomás pályakövetési gyakorlatának összefoglalása.....	231
12. függelék: A kvantitatív kutatás többutas varianciaanalízisének eredményei, 2009/10 (11).....	235
13. függelék: A kvantitatív kutatás többutas varianciaanalízisének interakciói, 2009/10 (11).....	236
14. függelék: A kvantitatív kutatás többutas varianciaanalízisének eredményei, 2009/10 (13).....	237

15. függelék: A kvantitatív kutatás többutas varianciaanalízisének interakciói, 2009/10 (13).....	238
16. függelék: A kvantitatív kutatás többutas varianciaanalízisének eredményei, 2010/11 (12).....	239
17. függelék: A kvantitatív kutatás többutas varianciaanalízisének interakciói, 2010/11 (12).....	240
18. függelék: A kvantitatív kutatás többutas varianciaanalízisének eredményei, 2011/12 (13).....	241
19. függelék: A kvantitatív kutatás többutas varianciaanalízisének interakciói, 2011/12 (13).....	242
20. függelék: A Diplomás PályakövetőRendszer 2015. évi végzett kérdőíve.....	243
21. függelék: Szakmai önéletrajz.....	253
22. függelék: Publikációs jegyzék	257
23. függelék: Eredetiségi nyilatkozat.....	270

1. BEVEZETÉS

A felsőoktatás környezete – mint minden – állandóan változik, azonban az elmúlt évtizedekben erőteljesebb és jelentősebb átrendeződésnek lehettünk tanúi. Mára már vitathatatlan az egyetem gazdasági-társadalmi beágyazottsága, szerepe és súlya, ugyanakkor a 20. század közepétől megfigyelhető, a '70-es, '80-as évektől felgyorsuló hallgatói létszámexpanzió megtorpant a fejlett országokban. A felfutó szakaszban az oktatás képzési kínálata gyorsan reagált az igény növekedésére, most viszont ismét választ előtt állnak az intézményi vezetők: merre tovább? *A demográfiai tényezők mellett egyéb hatások is jelentősen befolyásolják a hallgatói létszámokat, mint az egyre erősödő hazai és nemzetközi verseny, az online képzések előretörése, nemzetközi mobilitás stb.* Ezekre reagálni kellett, újraértelmezve az intézmény stratégiáját, pozícióját. Más oldalról megközelítve, a legtöbb országban állami szerepvállalás révén valósulhatott meg a különböző társadalmi rétegek által széleskörűen elérhető felsőoktatás. Az intézmények támaszkodtak és számítottak erre a forrásra, így sok esetben függőség alakult ki. Ebből adódóan, amikor a gazdasági változások következtében csökkenteni kellett az oktatási kiadásokat, illetve az oktatásra fordított kiadások megtérülése, azaz a hatékonyság került előtérbe, akkor az oktatáspolitikai döntéshozók is nehéz kérdéssel szembesültek: melyik intézményt, milyen módon finanszírozzák? A felsőoktatás továbbra is stratégiai jelentőségű, mivel a munkaerőpiac által elvárt képességek fejlesztésének legfőbb helyének tekintik. Ezt támasztja alá az Európai Unió elvárása is, azaz hogy 2020-ra a 30–34 éves lakosság 40%-a rendelkezzen felsőfokú végzettséggel, Magyarország 30,3%-ot vállalt, amelyet 2015-ben 34%-ra növelt (Miniszterelnökség, 2014, 63. p.; Miniszterelnökség, 2015, 31. p.).

Mind a jövőkeresésre, mind a finanszírozási kérdésekre többféle válasz, megoldás alakult ki, jelen kutatásnak nem célja ezek értékelése, összehasonlítása, minősítése. Az egyértelmű, hogy nem lehet ezeknek egy optimális kombinációját kialakítani, hiszen az ezekhez kapcsolódó bármely szintű döntés egy szubjektív folyamat, amelynek során mindenképpen figyelembe kell venni az egyéni észlelést, torzítást, értékeket. Ez igaz mind az egyén, mind a felsőoktatási intézmény, mind a kormány esetében. Ebből adódik, hogy legfeljebb korlátozottan racionális döntés születhet a döntéshozók részéről, illetve az intuíció erőteljesen megjelenik, hiszen nem költséghatékony – és nem is valósítható meg – minden információ összegyűjtése. Ettől eltekintve általánosan elfogadható az a megállapítás, hogy *napjainkra jelentős az igény az adat alapú döntéshozatalra, mivel ez objektív, azonos intervallumon értelmezett, így ez közös alapot jelent a felsőoktatáshoz kapcsolódó tárgyalások során.* Igaz, hogy ezek értelmezése is sokrétű lehet, viszont legalább korlátot állít fel, aminek korábban a „képzelet” szabott határt, annak ma már a rendelkezésre álló adatok minősége és mélysége ad keretet. Az adat alapú döntéshozatalhoz a legfontosabb elem maga az adat, az információ. A számítástechnika fejlődésének köszönhetően a papír alapú regiszterek bizonytalansága kiküszöbölhető, növekszik az adatgyűjtés és -tárolás megbízhatósága, valamint kiterjedtsége is. A felsőoktatáshoz kötődően jellemzően a nemzeti statisztikai hivatalok adnak közre összefoglaló jelentéseket (szak, munkarend, finanszírozási forma tekintetében képzési területeként, intézményenként, éves trendeket figyelembe véve), amelyek általános

tendenciákat képesek megragadni az objektív ismérvek mentén, viszont ezek nehezen értelmezhetőek több dimenzió (pl. nem és képzési terület) együttes vizsgálata esetén, illetve nem tartalmaznak kvalitatív értékeléseket. Emellett nem adnak megfelelő képet az egyetemek, főiskolák teljesítményéről, ami – ha figyelembe vesszük azt, hogy minden intézmény alapvető célja a felsőszintű tudás átadása – közvetlenül a rendszerben lévő hallgatók előmenetelén és a végzetek munkaerő-piaci érvényesülésén alapszik. Magától adódik a kérdés: honnan szerzünk információt róluk; és a válasz is az: közvetlenül tőlük. Természetesen minden megkérdés újabb kérdéseket vet fel, azaz reprezentatív-e a kutatás, nem történt-e szisztematikus torzítás a válaszadók részéről, mennyire relevánsak az adatok stb. Ezekről eltekintve kijelenthetjük, hogy még mindig jobb egy megfelelő elemszámú, rendszeresen végzett kutatás eredményeire alapozni a döntéshozatalt, mint aggregált, egyes résztendenciákat kimutatni nem képes információforrásokra.

Erre épülnek a pályakövetéses vizsgálatok, amelyek egyrészt kérdőíves eljárással dolgoznak, másrészt pedig a különböző adminisztratív adatbázisok összekapcsolásával igyekeznek teljesebb képet kapni a felsőoktatásban tanulókról és végzettekről. Ehhez fontos a pályakövetés fogalmának tisztázása is: minden olyan tevékenységet pályakövetésnek tekintek, amely a felsőfokú oktatásba felvételt nyertek, vagy végzetek utánkövetését, jelenlegi helyzetének feltárását valósítja meg. Úgy gondolom, hogy mindenképpen szükséges szubjektív (egyéni percepción, értékelésen alapuló) és objektív (azonos intervallumon értelmezhető, egyéni torzítástól mentes) tényezőket is felhasználni, azaz a kettő együttesen biztosít egy hatékony platformot. Rendkívül sokrétűek az alkalmazott eljárások, módszerek, érdemes alaposan elemezni az egyes országok gyakorlatait. *Magyarországon a Diplomás Pályakövető Rendszer (DPR) új keletű, azaz lényegében 2010 óta létezik egységes, az intézmények többségére érvényes és rendszeres adatgyűjtés mind a végzettekről, mind a jelenlegi hallgatókról.* Emellett még frissebb kezdeményezés a magyar oktatáspolitikai által támogatott Állami Adminisztratív Adatbázisok Integrációja (ÁAI), amelynek keretén belül a különböző állami intézmények által kezelt adatok egymáshoz rendelésével szerezhetünk információt a felsőoktatásban tanulókról, így a meglévő objektív információk rendszerként történő kezelése segíti a döntéshozatalt.

A pályakövetéses vizsgálatok területe nagyon komplikált, sok kutatás és elemzés szükséges a benne rejlő lehetőségek kimutatására. A személyes elkötelezettségem mégis egy véletlen alapul, 2010-ben kerültem a Rektori Hivatal Marketing Osztályára elemzőként, ahol kiemelt feladatom volt a Pécsi Tudományegyetemen folytatott Diplomás Pályakövető Rendszer felmérések lebonyolítása, elemzése. Külön szerencse, hogy egyedül csak az első teszt-jellegű megkérdésben nem vettem részt (2010-ben volt az első, országos kutatás), azóta szervesen közreműködöm a központi részt felügyelő Educatio Nkft.-vel (2016-tól Oktatási Hivatal Felsőoktatáskutató Főosztály), továbbá számos javaslatunkat (Marketing Osztály) figyelembe vették a kérdésblokkok fejlesztése során. A hazai kutatások ezzel a területtel nemigen foglalkoztak, mely egyben előny és hátrány is. Előny, mivel a kezdettől fogva részese vagyok a fejlődésnek, továbbá a Pécsi Tudományegyetem (PTE) gyakorlata ismert és elismert a magyarországi felsőoktatási és oktatáspolitikai szereplők körében (ÁSZ, 2016), így az ebben dolgozó szakemberek jó

részével volt szerencsém találkozni, beszélgetni. Hátrány, mivel nincs több évtizedes gyakorlata, amelynek tudományos igényű feldolgozása, a vélemények ütköztetése révén egy már jól meghatározott kereteken belül írhatnám meg az értekezésemet.

A munkám mellett hazai és nemzetközi konferenciákon is bemutattam (szerzőtársaimmal egyetemben) a hazai és nemzetközi pályakövetés lehetőségeit, eredményeit. Ezen túlmenően adminisztratív dolgozók mobilitási programja keretén belül 2014 januárjában ellátogattam az európai pályakövetés egyik legjobb példájának központjába, Bolognába. A Bolognai Egyetemet azért választottam, mivel kiváló kapcsolattal rendelkezik az AlmaLaurea, országos Diplomás Pályakövető Rendszer konzorciummal, amelyik Olaszországban egységesen fogja össze és folytatja le ezeket a vizsgálatokat. A kint tartózkodásom alatt lehetőségem adódott az AlmaLaurea Konzorcium ötletének kitalálójával és jelenlegi vezetőjével, professzor Andrea Cammellivel találkozni. Ez a találkozó állt az utazási célom középpontjában, több órán keresztül ismertette a rendszer működését, a szolgáltatások felépítését, az intézményi és egyéb tényezők mentén megvalósítható szűrési lehetőségeket, valamint strukturált interjút készítettem a kollégáival.

További lehetőséget jelent, hogy olyan magyarországi, központi adatbázisokhoz fértem hozzá, amelyek több tízezer adatot tartalmaznak, így szerteágazó és több szempont szerinti elemzés készítésére is lehetőségem nyílik.

A disszertációban nem térek ki a felsőoktatási intézmények teljesítmény-dimenzióira, csak a jelenlegi és volt hallgatók visszajelzéseire fókuszálok. Nem célom továbbá felsőoktatási rangsort képezni, sem a verseny tényezőinek szisztematikus elemzése, hiszen ezek inkább a kutatásom keretét képezik, nem pedig a fókuszát. Jelen munkámmal a nemzetközi pályakövetési gyakorlatok bemutatása mellett a hazai pályakövetési rendszer elhelyezését, a megbízhatóságát, az adatok használhatóságának körét helyezem el a tudományos igényeknek megfelelő, strukturált keretek közé. Ennek köszönhetően hozzájárulok a hazai pályakövetés vizsgálatokkal szemben megfogalmazott kételyek eloszlásához, valamint remélhetőleg a gyakoribb és szisztematikusabb felhasználásához.

1.1. A kutatás céljai, a dolgozat felépítése

A pályakövetés viszonylag új terület, annak ellenére, hogy számos országban több évtizedes hagyománya van, viszonylag kevés az ezzel kapcsolatos feldolgozó, osztályozó, csoportosító jellegű szakirodalom, ami leginkább az egyes felmérések eredményeinek bemutatására, felhasználhatóságára korlátozódik. A területet az elméleti megalapozottság és a gyakorlati megvalósítás eltérő céljai közötti konfliktusok jellemzik, így a közölt publikációkban igyekeznek a szakmai-tudományos elvárásoknak megfelelni, miközben egy olyan kutatási eredményt mutatnak be, amely egyértelműen hasznosítható a mindennapi intézményvezetési döntések során. Jelen disszertációban is az a *célom, hogy mind a gyakorlati, mind a tudományos elvárásoknak megfelelően kölcsönösen előnyös megoldásokat tárjak fel a pályakövetés tekintetében, hogy a teljességre való törekvés*

*mellett a lehető legkiterjedtebb, legátfogóbb módon mutassam be a pályakövetési rendszereket és gyakorlatokat, amelyre nem találtam eddig példát, illetve egy közös kereten belül való taglalása nem valósult meg sem Magyarországon, sem az Európai Unióban (ehhez a legközelebb Széll et al., 2016 anyaga állhat). Ebből adódóan egy hiánypótló elemzésen keresztül vizsgálom az eltérő jogi–gazdasági–szociokulturális keretek között kifejlesztett megoldásokat, részletesen és teljesen pontosan ismertetve az egyes kutatások tartalmát. Nem állítom, hogy az összes forrást ismerem és olvastam, a lehető legjobb feltárást tűztem ki célul, és nem találtam az elérhető nyelveken ehhez hasonló összegző elemzést, leírást. A pályakövetési rendszerek bemutatását követően a magyarországi megoldás ismertetése mellett a *Diplomás Pályakövető Rendszer és az Állami Adminisztratív Adatbázisok Integrációja összehasonlítását végzem el, amellyel a survey típusú lekérdezés megbízhatóságát az adminisztratív adatok tükrében értékelem.**

A disszertáció négy fő fejezetből áll, felépítése során a témakör áttekintéséhez szükséges, kapcsolódó területek bemutatását tűztem ki célul. A disszertáció legjelentősebb eredménye és legfontosabb területe a harmadik és negyedik fejezetben ismertetett pályakövetési gyakorlatok és eredmények bemutatása, valamint az ötödik fejezetben a DPR megbízhatóságának vizsgálata. A harmadik fejezetben a diplomás pályakövetéshez kapcsolódó szakirodalmi kutatást ismertetem, kiemelten a magyarországi fejlődési történetét helyezem középpontba. A negyedik fejezetben a több hónapon keresztül folytatott munka révén összegyűjtött ország-tanulmányokat mutatom be az Európán kívüli, majd a kisebb egység felé haladva, az európai országok sorrendjében. A hosszú kutatási időszakban számos ország sajátosságait tártam fel. Az ötödik fejezetben ismertetem a kvantitatív elemzéshez felhasznált adatbázisokat, a kiválasztott tényezők mentén történő összehasonlításukat is megvalósítom.

A disszertáció rendkívül széles területet ölel fel, ezért, mindenképpen szükségesnek találtam a feldolgozott *témakör szűkítését*, ezért egy mindenre kiterjedő felsőoktatási, munkaerő-piaci elemzés helyett csupán néhány főbb tendenciát mutatok be, amely a disszertáció értelmezési keretét segíti kialakítani. Ebből adódóan a fő irány megalapozásaként a második fejezetben a felsőoktatás környezetének aktualitásait, befolyásoló tényezőit ismertetem, mivel a diplomás pályakövetés a felsőfokú végzetekre fókuszál. A fejezeten belül a nemzetközi tendenciák ismertetése után térek ki részletesen a magyarországi helyzetre, a főbb – felsőoktatáshoz köthető input és output – mutatószámok elemzésével. A felsőoktatás és a munkaerőpiac kapcsolatát is bemutatom, kiemelve azokat a pontokat, amelyek fontosak a végzetek sikerességének megítélésénél. Ez képezi a keretét a pályakövetési rendszereknek, így segíti az értelmezést is.

Ki kell emelnem, hogy a 2015. november 25-én a Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar Vezetés- és Szervezéstudományi Intézetében tartott műhelyvitáján részt vett kollégák meglátásai nagymértékben hozzájárultak a kutatási kérdések és hipotézisek tisztázásához. Ennek következtében átstrukturáltam a disszertációt, nagyobb hangsúlyt helyeztem a saját munka szintetizáló jellegű megjelenítésére, továbbá a keretek kialakítására, valamint segítettek a fókusz finomításában is. Ugyanitt kell megemlítenem, hogy az előopponencia során adott visszajelzések (dr. Polónyi István, dr. Rappai Gábor professzorok) olyan tényezőkre

hívták fel a figyelmemet, amelyek ahhoz vezettek, hogy nagyobb mértékű strukturális átalakítást végezzek disszertációmon, és így sokkal fókuszáltabban, letisztultabban jelenjenek meg a kutatás célkitűzései, a főbb szempontok.

1.2. Kutatási kérdések

A kutatás kiindulási kereteinek bemutatását követően fontosnak tartom a disszertáció megírásához illeszkedő, a munka strukturálását segítő kutatási kérdések ismertetését. Ennek révén operacionalizáltabban jelennek meg a kérdések alapján megfogalmazott hipotézisek változói, azok mérhetősége, megközelítésének módszerei. Négy alapvető kérdést vettem fel, melyek a következők:

K1: Miért alakult ki a pályakövetés?

Ez az egyszerű kérdés nagyon sok mögöttes tényezőre világít rá. Mint már említettem, a hazai pályakövetés egy viszonylag új feladat, megoldás, annak ellenére, hogy számos országban több évtizedes hagyománya van. Fontos megtudni, hogy minek köszönhető egy ilyen rendszer kialakítása, azaz, hogy az általános technikai megoldások, rendszerek fejlődéséhez kapcsolódik elsősorban, vagy pedig a felsőoktatás fejlődése egy olyan ponthoz jutott, ahol kiemelten fontos az adat alapú döntéshozatal, és így a primer információk gyűjtésének igénye szervezeten, fókuszáltan jelenik meg. Erre nem biztos, hogy létezik egyértelműen egy vagy-vagy válasz, azonban mindenképpen érdemes utána járni, mivel alapvetően befolyásolja az összes pályakövetési megoldás működési keretét.

K2: Használják-e Magyarországon a pályakövetés eredményeit?

Kutatóként kritikusán kell megközelítenem, és meg kell vizsgálnom, hogy van-e értelme egyáltalán, milyen korlátozó tényezők mellett képzelhető el a hasznosítása, illetve hogy mennyire épült be a különböző felsőoktatási szereplők mindennapi döntési keretrendszerébe. Nem elegendő egy-egy példa említése, mindenképpen fontos, hogy mind az intézményi, mind az oktatáspolitikai oldalról azonosítsak olyan momentumokat, amelyek alátámasztják vagy ellentmondanak ennek a kutatási kérdésnek.

K3: Azonosíthatóak-e olyan elemek, szerkezeti tényezők, amelyek alapján homogénebb csoportok alakíthatóak ki az egyes országok pályakövetési gyakorlatai mentén?

A külföldi országok pályakövetési gyakorlatai között a megfelelő elemszámú vizsgálat alapján biztos, hogy kialakíthatóak olyan tényezők, amelyek mentén csoportokba lehet sorolni azokat. A kérdés az, hogy olyan sajátosságokat is sikerül-e találni, amelyek révén egy hosszabb távon (nem csak a kutatási időszakot felölelő periódusban) érvényes kategorizálás valósítható meg. Céлом annak megvizsgálása, hogy az egyes jellemzők mögött milyen intézményi, oktatáspolitikai szándék nyilvánul meg.

K4: Megbízható-e a Diplomás Pályakövető Rendszer survey típusú felmérések eredményei?

Számos konferencián, workshopon vettem részt a pályakövetéshez kapcsolódóan, valamint oktatáspolitikai döntéshozókkal is sikerült beszélnem a DPR használhatóságáról. Mindig felmerült a kérdés, mennyire bízhatunk meg az adatokban, mennyire fedik le a valóságot. Kik válaszolnak, azok, akik elégedettebbek, vagy azok, akik elégedetlenebbek? Egy 15-20%-os válaszadással rendelkező felmérés eredményeire hozhatóak-e olyan döntések, amelyek meghatározzák egy intézmény finanszírozását, szakindítását vagy szakmegszüntetését?

A négy kutatási kérdés egymáshoz szorosan illeszkedik, illetve részben lefedik egymást, ezért biztos, hogy a hozzájuk kapcsolódó hipotézisek esetében lesznek olyanok, amelyeknél egy másik teljesülése lesz a vizsgálat előfeltétele. A kutatási kérdések kiválasztásánál és megfogalmazásánál szem előtt tartottam, hogy a kutatási célt jól behatárolják, meghatározzák a vizsgálati kereteket, ugyanakkor mélyebb elemzésre is lehetőséget adjanak. Ezek alapján az első három kérdés megválaszolása elsősorban szekunder kutatással, míg az utolsó a meglévő adatbázisokon végzett primer, statisztikai elemzések révén történhet. A következő alfejezetben fogalmazom meg a kutatási kérdések alapján a hipotéziseimet.

1.3. Kutatási hipotézisek

A hipotézisek felállítása a kutatási kérdések alapján történik, hogy annak logikája mentén elősegítse a disszertáció főbb egységeinek meghatározását. Fontos elvárás, hogy olyan hipotéziseket fogalmazzak meg, amelyek újak, újszerűek, korábban nem, vagy csak részben foglalkozott vele a szakirodalom, vagy pedig a megelőző kutatásokhoz képest eltelt idő indokolja annak újabb vizsgálatát. Négy hipotézist állítottam fel, az első három hipotézis esetében nem szükséges munkahipotézis és nullhipotézis felállítása, mivel azokat nem statisztikai próbák segítségével ellenőrzöm. A 4. hipotézisnél további munkahipotéziseket és statisztikai próbákat alkalmazok. A hipotézisek kialakításánál és a bizonyítás során Hunyadi és Vita (2006), valamint Sajtó és Mitev (2007) kutatómódszertani könyveire támaszkodom. A kutatási kérdésekhez illeszkedő hipotéziseket a következőkben mutatom be.

H1. A diplomás pályakövetési rendszerek kialakulása a hazai és nemzetközi felsőoktatási környezet fejlődésének szerves, természetes következménye

A K1 kutatási kérdéshez illeszkedően a hipotézisben azt vizsgálom meg, hogy a pályakövetéses megoldások a felsőoktatás-politikai aréna szereplőinek a felsőoktatás teljesítményének értékeléséhez kapcsolódóan megfogalmazott igényei alapján szükségszerűen alakultak-e ki. Ez elsősorban a hallgatók és a végzetek gazdasági-társadalmi illeszkedését jelzi vissza, azaz ebből adódóan törvényszerű a pályakövetés és így a DPR iránti igény megjelenése is.

A vizsgálat módszere:

A hipotézis ellenőrzése a hazai és nemzetközi felsőoktatásban megjelenő oktatáspolitikai és felsőoktatásmenedzselési változások tendenciájának azonosítása szekunder kutatás révén, illetve az elemzésbe bevont szakértőkkel végzett mélyinterjúk eredményei alapján történik. Nem egyszerű meghatározni azt, hogy a pályakövetés kialakulása természetes következménye a felsőoktatási rendszerek fejlődésének, azaz egy igény alapján kialakult „pull” vagy pedig a technikai fejlődés által lehetővé vált „push” típusú megoldás. A feltárt tényezők alapján, az egyes szempontok figyelembe vételével döntöm el, hogy a hipotézis igazolódott-e vagy sem.

H2. A hazai pályakövetési gyakorlat eredményét használják az oktatáspolitikai döntéshozók, az intézményi vezetők, a leendő, jelenlegi és végzett hallgatók

A magyar oktatáspolitikai, az intézményvezetők, a jelenlegi és végzett hallgatók, mint a felsőoktatásban érintett különböző aktorok számára is egyre fajsúlyosabb, hogy adat alapú információk megszerezésével tudják meghozni a felsőoktatással kapcsolatos döntéseket, így kiemelten fontos, hogy az intézmények teljesítményéről megfelelő visszajelzést kapjanak. A kérdés vizsgálatához el kell helyezni a hazai oktatásban tapasztalható főbb problémákat a megfelelő értelmezési keretbe, valamint be kell mutatni a felsőoktatást a főbb mutatók mentén. A pályakövetés rendszerében megvalósított felmérésekből kinyerhető információcsoportokat is ismertetem, mivel ezek jelentik a számszerűsíthető adatokat egy megalapozott döntéshez.

A vizsgálat módszere:

A hazai pályakövetés vizsgálata viszonylag „egyszerű” feladat, mivel rövid időszakra tekint vissza. Ennek keretén belül szekunder kutatással, dokumentumelemzéssel feltárom a hazai pályakövetés történeti fejlődését, jelenlegi körülményeit, a jogi szabályozás kereteit, valamint a jövőbeni feladatokat. A hipotézisben több szereplőt azonosítottam, mindegyik vizsgálata fontos, a hipotézis alátámasztására a szekunder adatok feltárása mellett primer, mélyinterjú információkat is alkalmazok. Akkor tekintem elfogadottnak a hipotézist, amennyiben mindegyik szereplőnél találok olyan információt, rendeletet, programot, fejlesztési stratégiát, amely alátámasztja a DPR használatát. Amennyiben akár egy szereplőnél is találok ilyet, akkor részben fogadom el, és akkor vetem el, amennyiben egyiknél sem azonosítható ilyen elem.

H3. A pályakövetési módszerek között azonosíthatóak olyan tartalmi és szerkezeti elemek, amelyek alapján homogénebb csoportok alakíthatók ki az egyes országokban alkalmazott megoldások mentén

A felsőoktatáshoz kapcsolódó döntési helyzetekhez szükséges információk iránti növekvő igényből adódóan meg kell vizsgálni az egyes országokban alkalmazott pályakövetési rendszereket. A hipotézis szerint azonosíthatóak olyan szerkezeti és tartalmi elemek, amelyek mentén jól körülhatárolható és a gyakorlat számára megfelelő csoportosítás valósítható meg. Az egyes országok pályakövetési gyakorlatának elemzésére nagyon kevés szakirodalmi példa található, jellemzően egy-egy terület, régió,

legfeljebb kontinens szintjén folytattak le elemzéseket. A pályakövetés számos esetben új keletű kezdeményezés, ezért az elmúlt években alkalmazott megoldásokat kell megvizsgálni. Ebből adódóan konceptualizálok a rendszereket, módszereket.

A vizsgálat módszere:

Széleskörű irodalomkutatás, országhoz tartozó kutatás segítségével kategorizálok azokat az elemeket, amelyek mentén szerkezeti és tartalmi azonosságok azonosíthatók. Ki kell emelnem, hogy a jó gyakorlatok, best practice-k keresése, azonosítása nagyjából nem minősülnek tudományos módszereknek, hiszen a tudományos elemzést és általánosítást kerülik ki egy-egy jó megoldás – legtöbbször szubjektív módon eldöntött – kiemelésével. Célom ennek kiküszöbölése, és a megfelelő szakmai-tudományos rendszerezés kialakítása. Amennyiben találok pályakövetési vizsgálatokra rendszerezést (akár Európában, akár Európán kívül), megvizsgálom, hogy azok az adatgyűjtés során kialakított szempontoknak milyen mértékben felelnek meg, és azt követően csoportosítom a megoldásokat. Ezek jellemzően az egyes szereplők (pl. kormányzati szereplők, intézményi döntéshozók, hallgatók, munkaadók, diplomás munkavállalók) igényeinek feltárását jelentik, és azok mentén megvalósított kategorizálást. Az adatok jellegéből adódóan számos alkalommal kell a nyersfordítás eszközehez folyamodnom, hogy magyarul is megjelenítsem a fontosabb kutatásokat, intézményeket. Amennyiben létezik olyan szerkezeti és tartalmi elem, amely több ország tekintetében azonos, akkor ez alapján értékelem és fogadom el a hipotézist. Ehhez fontos még egyszer rögzíteni a pályakövetés fogalmát: minden olyan tevékenységet pályakövetésnek tekintek, amely a felsőfokú oktatásba felvételt nyertek vagy végzetek utánkövetését, jelenlegi helyzetének feltárását valósítja meg.

H4. A Diplomás Pályakövető Rendszer adatai nem megbízhatóak az Állami Adminisztratív Adatbázisok Integrációjával összehasonlítva

H4.a. A DPR és az ÁAI adatai nem egyeznek meg a bérek mentén

H4.b. A DPR és az ÁAI adatai nem egyeznek meg a jelenlegi foglalkoztatottsági helyzet mentén

H4.c. A DPR és az ÁAI adatai nem egyeznek meg a munkahely településtípusa mentén

A Diplomás Pályakövető Rendszer 2010-es megvalósítása óta kérdéses, hogy mennyire jók az eredmények, mennyire lehet erre alapozva megalapozott döntést hozni. Alapvetően önkitöltős a rendszer, és hiába kötelező 3 évente a szóbeli lekérdezés révén történő ellenőrzés, nem mentes a vitáktól, hogy az érzékeny adatok – mint a diszkrimináció, esélyegyenlőség, bér nagysága stb. – a valóságot tükrözik-e, vagy pedig a szubjektív válaszadási preferenciáktól (csak az válaszol, aki nagyon elégedett vagy nagyon elégedetlen) torzított. Az Állami Adminisztratív Adatbázisok integrációja révén kialakított adatbázisok elemzése még nagyon új, publikált módon nem vizsgálták meg ebből a szempontból a két vizsgálat közötti potenciális egyezőséget. Mivel a hipotézis a DPR megbízhatóságát vizsgálja, ezért a DPR és az ÁAI közötti egyezőségeket

3 alhipotézis mentén ellenőrzöm, hogy az első 3 hipotézis problémaszintjével azonos értelmezési intervallumot alkalmazzak. A megfogalmazásnál a negatív megközelítést alkalmaztam, azaz, hogy nem egyeznek meg, a korábban említett, több fórumon, műhelyvitán, felsőoktatási szereplő által megfogalmazott kételyt állítva a középpontba.

A vizsgálat módszere:

A három alhipotézis vizsgálatához a két adatbázis ugyanazon kohorszát azonosítom. Ezek mentén vetem össze a béreket, a foglalkoztatási helyzetet és a munkahely településtípusát. Ezekhez részben át kell alakítani az adatokat, mivel az első esetben a DPR-ben nettó, az ÁAI-nál pedig bruttó béreket adtak meg a válaszadók, az utóbbi kettőnél pedig eltérő kategorizálási logika azonosítható. További problémát jelent, hogy a DPR-nél keresztmetszeti adatokról van szó, míg az ÁAI alkalmas longitudinális elemzésre is, így a két síkon értelmezett értékeket kell azonos szintre hozni. Ezt úgy tudom biztosítani, ha a longitudinális adatok adott időpontjához rendelem a statikus adatfelvételeket. Az átalakítást követően állítom fel a nullhipotéziseket, amely szerint a két adatbázisban található bérnagyságok, foglalkoztatotti arányok, munkahely településtípus arányok nem egyeznek meg. Vizsgálatára az első esetben SPSS szoftver segítségével egyutas és többutas varianciaanalízist folytatok le a különböző tényezők hatásainak ellenőrzésére. A második és harmadik alhipotézisnél több szempontú keresztábrás elemzést folytatok le. A nullhipotéziseket elvetem, amennyiben 95%-os konfidencia szinten kimutatható az egyezés a két adatbázisban megtalálható adatok között az első esetben. A b. és c. hipotéziseknél bonyolultabb a helyzet, hiszen ott több tényező mentén történő összehasonlítást futtatok le, ebből adódóan akkor vetem el, amennyiben csak az elemzések 70-80%-ánál mutatható ki szignifikáns eltérés (khi négyzet p-érték 0,05 vagy annál kisebb, az 5-nél kevesebb elemet tartalmazó cellák aránya legfeljebb 20% és a várható érték legalább 1) (Sajtos – Mitev, 2007). Ez egy önkényes meghatározás, ilyen jellegű vizsgálatot, viszonyítási pontot nem találtam, csupán a vizsgálat logikai keretében gondolkodva döntöttem ezen határok mellett.

	Hipotézis	Vizsgálat módszere
H/1	A diplomás pályakövetési rendszerek kialakulása a hazai és nemzetközi felsőoktatási környezet fejlődésének szerves, természetes következménye	Szekunder kutatás, dokumentumelemzés a hazai és nemzetközi felsőoktatási trendekről, valamint mélyinterjú hazai felsőoktatáspolitikai aktorokkal
H/2	A hazai pályakövetési gyakorlat eredményét használják az oktatáspolitikai döntéshozók, az intézményi vezetők, a leendő, jelenlegi és végzett hallgatók	Dokumentumelemzés Magyarország pályakövetési gyakorlatáról a kormányzati, intézményvezetői és hallgatói, végzett hallgatói oldalról

	Hipotézis	Vizsgálat módszere
H/3	A pályakövetési módszerek között azonosíthatóak olyan tartalmi és szerkezeti elemek, amelyek alapján homogénebb csoportok alakíthatók ki az egyes országokban alkalmazott megoldások mentén	Dokumentumelemzés az egyes országok pályakövetési gyakorlatának vizsgálatáról.
H/4	A Diplomás Pályakövető Rendszer adatai nem megbízhatóak az Állami Adminisztratív Adatbázisok Integrációjával összehasonlítva	
	H4.a. A DPR és az ÁAI adatai nem egyeznek meg a bérek mentén	Egyutas és többutas varianciaanalízis lefolytatása.
	H4.b. A DPR és az ÁAI adatai nem egyeznek meg a jelenlegi foglalkoztatottsági helyzet mentén	Több szempontú keresztábrás elemzés lefolytatása.
	H4.c. A DPR és az ÁAI adatai nem egyeznek meg a munkahely településtípusa mentén	Több szempontú keresztábrás elemzés lefolytatása.

1.4. A témakör feldolgozásának módszertana

A kutatási probléma alap kiinduló helyzete az volt, hogy a több éves tapasztalatom ellenére nem találtam az összes országra vonatkozó kielégítő mélységű elemzést, ismertetést, így elgondolkodtam rajta, hogy milyen tényezők befolyásolhatják egy-egy rendszer kialakulását. Sokat tanácskoztam a statisztikai módszerek, az adatfelvételek bizonytalanságairól, korlátairól a Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar statisztikus kollégáival. Arra a következtetésre jutottam, hogy noha a korlátozó tényezőket nem tudom kiküszöbölni, viszont a Központi Határeloszlás tétele alapján a nagyszámú (szisztematikus hibától mentes) adatok érvényességének vizsgálata alkalmas az alapsokaságok jellemzésére. (Galambosné Tiszberger – Kehl, 2014; Rekettye – Rappai, 2012) Ennek a gondolatnak a segítségével számos területet vizsgáltam meg az évek során, a bérek és a kompetenciák összefüggésétől kezdve a motivációnak az elhelyezkedési esélyre, munkakörülményekre gyakorolt hatásán át a hallgatók-végzetek vándorlása és a gravitációs modellig bezárólag. A szerzőtársaimmal közösen publikált tanulmányokon kívüli területet céloztam meg disszertációmban, szem előtt tartva a tudományos követelmények betartását. A közös munkák szervesen hozzájárultak a gondolkodásom fejlődéséhez, a tapasztalatok növeléséhez, de ilyen szinten még nem kapcsolódtunk, ebből adódóan teljesen új megközelítést alkalmazok. A társadalomtudományos megismerésnél alkalmazott elméleti elgondolásból indulok ki, és azokat a módszereket használom, amelyeket a szakma tudományosnak tart. Remélem, hogy a bírálók tapasztalatuk révén segítenek eldönteni, hogy ez a struktúra megfelelő-e, illetve rávilágítanak arra, hogy mely elemek maradtak ki a feldolgozásból.

Az adott helyhez tartozó módszertani leírás mellett fontos összefoglalni a főbb alkalmazott eszközöket. A kutatás felépítése három nagyobb részre tagolható: egyrészt szekunder dokumentum-elemzéses kutatást végzek, másrészt országos kvantitatív primer adatbázisokat használok fel, harmadrészt hazai felsőoktatási szereplőkkel készítettem mélyinterjúkat. Adott problémát kívántam megoldani, kérdéseimet megválaszolni, ezért egyszerre kellett alkalmaznom kvalitatív és kvantitatív eszközöket. Ennek köszönhetően ismertetem az olvasóval a pályakövetési módszereket és eszközöket, az alapvető elméleteket, valamint az utóbbi években azonosítható szemléletváltozást, továbbá bemutatom kutatásom gyakorlati alkalmazásának lehetséges eredményeit.

Szekunder kutatás, dokumentumelemzés

A kutatási tématerületre vonatkozó releváns elméleti háttér feltárását tűztem ki célul. Ez egyrészt magába foglalja a hazai és nemzetközi kiadványok, szakfolyóiratok, tanulmányok feldolgozását, másrészt az interneten fellelhető további információforrások módszeres elemzését. Ez utóbbira azért van szükség, mert a diplomás pályakövetés viszonylag kevésbé kutatott terület, kevés a nemzetközi szintű áttekintő tanulmány, ebből adódóan elsődleges feldolgozást igényel a megfelelő kép kialakítása érdekében. A pályakövetés területére is jellemző, hogy vagy előrébb tart a gyakorlat, mint az elmélet, vagy együtt fejlődik a kettő, így azt valószínűsítem, hogy többségében megvalósított kutatások jelentéseit és riportjait találom meg, nem pedig készen kidolgozott elméleti rendszereket.

A dokumentumelemzés egy deduktív kutatási módszertan, amelynek segítségével a jelenben vagy közelmúltban keletkezett anyagból a kutatás témaköréhez kapcsolódó fontos információk nyerhetőek. Egyrészt a kezdeti szakaszban alkalmaztam, tájékozódás, a kutatási kérdések, továbbá a hipotézisek megfogalmazásának céljából. A hipotézisek megválaszolásához a rendszerezés, adatgyűjtés révén járul hozzá. Ez magában foglalja a hivatalos dokumentumokat, mint törvények, statisztikai adatok, kutatási jelentések, valamint az olyan anyagokat is, amelyek nincsenek közvetlen kapcsolatban, viszont tartalmuk révén összeegyeztethetőek a kutatási területtel. A disszertáció célterületének jellegéből adódóan elsősorban a nyilvánosan hozzáférhető dokumentumokra fókuszálok, hiszen ezek jelentik azon forrásokat, amelyek az érdekeltek számára biztosítják a pályakövetésből nyerhető információk hasznosíthatóságát. (Kovács, 2013)

A hazai felsőoktatás és felsőoktatás-menedzsment szakirodalom jelen kutatásban – általam – legtöbbször hivatkozott szerzői a következők:

- Felsőoktatás-menedzsment, oktatás-menedzsment területén: Berács J., Barakonyi K., Dinya L., Fábri Gy., Galasi P., Horváth Gy., Hrubos I., Polónyi I., Rechnitzer J., Temesi J., Tímár J., Varga J.
- Diplomás pályakövetés, pályakövetés területén: Berde É., Kiss L., Kiss P., Kuráth G., Nyüsti Sz., Szemerszki M., Veroszta Zs.

Primer adatbáziskutatás

A Diplomás Pályakövető Rendszer felmérés keretén belül elkészített egységes, központi adatbázist az Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft. (Educatio Nkft.) biztosította, amelynek köszönhetően lehetőség nyílt országos szintű elemzések készítésére. A három, országos felmérést tartalmazó adathalmaz egységesítését a szakmai szempontok figyelembe vétele mellett végeztem el, kiemelten fókuszálva az egyes évek között változott értékek egymással való megfeleltetésére. Ezen kívül két intézményben, a Pécsi Tudományegyetemen és az Eötvös József Főiskolán több éven keresztül vettem részt a Diplomás Pályakövető Rendszer felmérések lefolytatásában, az itt szerzett tapasztalatokat, eljárásokat és információkat is felhasználtam a dolgozat elkészítése során.

A primer feldolgozás másik elemét az állami adminisztratív adatbázisok integrációja adta, amely eljárás még rövidebb időszakra tekint vissza, hiszen 2016-ig összesen négyszer végeztek ilyen adatösszekapcsolást. Az elemzésnél azt az adatbázist használom fel, amelynek révén a 2009/10-es és 2010/11-es tanévben legalább abszolutóriumot szerzett hallgatók teljes sokaságára vonatkozóan tudok megállapításokat tenni. Az adatokat a Nemzeti Infokommunikációs Szolgáltató Zrt. munkatársaitól kaptam meg közadatok szolgáltatása keretén belül. Az adathalmaz többrétű, összetett, ebből adódóan sok energiát igényelt a megfelelő kódolás, egységesítés, összefésülés, valamint az adatok transzformációja. A hagyományos, lineáris eszközök segítségével nehezen lehet elemezhető adathalmazt létrehozni. Fontos kiemelni, hogy alapvetően ebben a két időszakban végzetekre vonatkozóan vizsgálom meg a DPR adatokat is, amelynek révén az objektíven meglévő teljes sokaság és a szubjektív adatkitöltésen alapuló részsokaság összehasonlítását folytatom le.

Mélyinterjúk készítése

Az előopponencia során dr. Polónyi István hívta fel a figyelmet arra, hogy számos helyen hiányos a szakmai-tudományos megközelítés, amely problémát különböző felsőoktatási szereplőkkel készített mélyinterjúk készítésével lehet feloldani. A mélyinterjúban elsősorban a H1, a H2 hipotézisek alátámasztását célzó kérdéseket tettem fel. A hazai felsőoktatási aréna szereplőinek széles körét terveztem feltárni, azonban nem minden szereplővel sikerült egyeztetnem időpontot, illetve nem fogadták el a felkérésemet, strukturális átalakításokra hivatkozva (a mélyinterjúk 2016. szeptember-november között valósultak meg). A tervezett lista és a megkeresés eredményei:

- BCE – Budapesti Corvinus Egyetem, dr. Szántó Zoltán oktatási rektorhelyettes. Nem jött válasz.
- BME – Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, dr. Kardoss László kabinetvezető. Nem jött válasz.
- ELTE – Eötvös Loránd Tudományegyetem, dr. Orosz Éva oktatási és tanulmányi ügyek rektorhelyettese. Nem jött válasz.
- EMMI Felsőoktatási Osztály: dr. Veroszta Zsuzsanna, vezető elemző. Sikeres interjú.

- EMMI Felsőoktatási Osztály: Nagy Zoltán, osztályvezető. Sikeres interjú.
- FTT – Felsőoktatási és Tudományos Tanács. Nem jött válasz.
- MAB – Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság, dr. Csépe Valéria elnök. Stratégiaalkotás miatt elutasítás.
- MRK – Magyar Rektori Konferencia: dr. Bódis József rektor, vezető. Sikertelen interjú.
- Nemzetközi Felsőoktatási Kutatások Központja – dr. Berács József. Sikeres interjú
- Oktatási Hivatal – dr. Maruzsa Zoltán elnök. Sikeres interjú.
- PTE – Pécsi Tudományegyetem – Héráné Tóth Andrea, DPR kutatásszervező. Sikeres interjú.
- SZTE – Szegedi Tudományegyetem, dr. Kürtösi Zsófia oktatási dékánhelyettes, egyetemi docens. Sikeres interjú.
- ZSKE – Zsigmond Király Egyetem, dr. Kabai Imre. Sikeres interjú.

A 7 lefolytatott interjú olyan tényezőket tárt fel, amely hozzájárult a többszemponú megközelítéshez, és így a disszertációhoz jelentős értéktöbbletet jelentett. A mélyinterjú kérdéskatalógusa a függelékben található meg (1. függelék). Az egyes interjúkra nem kívánok személy szerint hivatkozni, ebből adódóan anonimen kezelem a válaszokat, ugyanakkor elkülönítve jelölöm, hogy egyértelmű legyen, milyen oldalú megközelítést alkalmaznak. Az O1, O2, O3 az oktatáspolitikai és egyéb, nem intézményi megközelítést jelentik, míg az I1, I2, I3, I4 az intézményi oldalról történő válaszadókat jelölik.

A szekunder, primer elemzések és mélyinterjúk adatfelvételek kiegészítik egymást és logikai összekapcsolásuk révén teljesebb képet kapok a hazai pályakövetési rendszer működéséről, jövőbeni fejlődési lehetőségeiről.

Dolgozatomban a kutatási eredményeim bemutatása során a továbbiakban a magyar tudományos közlemények stílusát követve többes szám első személyt használok.

2. A FELSŐOKTATÁS VÁLTOZÓ KÖRNYEZETE – ELMÉLETI MEGALAPOZÁS

A dolgozat szempontjából elengedhetetlen, hogy bemutassuk a diplomás pályakövetés tárgyának, azaz a felsőoktatási intézmények szerepének, környezetének, és legfőképp a jelenkori helyzetének főbb állomásait. *Ez a K1 kutatási kérdés és a H1 hipotézis alátámasztásául szolgáló fejezet, azaz azt vizsgáljuk meg, hogy törvényszerű-e a felsőoktatást értékelő rendszerek, mint például a pályakövetés megjelenése.*

A felsőoktatás nem mindig úgy illeszkedett a környezetéhez, ahogyan napjainkban, így a történeti kitekintés lehetőséget biztosít arra, hogy megértsük azokat a tényezőket, amelyek a mai szervezettebb társadalmi-gazdasági beépítettségéhez vezettek. Nem célunk, hogy mindenre kiterjedő elemzés keretében taglaljuk a felsőfokú tanulmányokat biztosító intézmények történelmi fejlődését, ezért *a legjelentősebb, valamint a napjainkban egyértelműen jelentős hatással bíró momentumokat emeljük ki* (Berács et al., 2015; Derényi – Temesi, 2016; Híves – Kozma, 2014; Hrubos, 2014; OECD, 2013; Polónyi, 2014; Santiago et al., 2008a,b; Sipos, 2015c; Szabó, 2014). Az INCHER munkatársai, Harald Schomburg és Ulrich Teichler – akik az európai és a kontinenseken átívelő felsőoktatás-kutatás, diplomás pályakövetés egyik legjelentősebb képviselői – munkájukkal rengeteget tettek annak érdekében, hogy jobban megértsük a felsőoktatás változásait és a pályakövetési lehetőségeket, módszereket, fejlesztési irányokat (Allen – van der Velden, 2007; Schomburg – Ulrich, 2011; Ulrich, 2002, 2008, 2009; Ulrich et al., 1997; Weiler et al., 2006)

A fejezetben alapvetően a felsőoktatás történeti fejlődését és a bemeneti, azaz input oldalt ismertetjük. Elsőként a felsőoktatás változó környezetében a történelmi kialakulása mellett a 20. és 21. századi eseményeket, intézményi típusokat részletezzük; másrészt pedig a magyarországi aktuális helyzetet ismertetjük, arra helyezve a fókuszot, hogy az elérhető statisztikai adatok révén egy általános képet kapjunk a főbb tendenciákról, valamint a várható jövőbeni helyzetről. Ez azért is fontos, mert az elemzés során részben a hazai felsőoktatási intézmények adatait dolgozzuk fel, így ez a fejezet jelent megfelelő értelmezési keretet az elemzésünknek.

2.1. A felsőoktatás fejlődésének történeti áttekintése

A felsőoktatás működési tere – csakúgy, mint minden egyéb ágazati szereplőé – többé-kevésbé állandó változásnak van kitéve. Ennek ellenére ki kell térnünk rá részletesen, mivel segíti a mai helyzet megértését, valamint a további várható változások, új tendenciákra szükséges válaszlépések megalapozását.

Az ókori világot követően az egyetemek, mint felsőszintű oktatási intézmények, csaknem ezer éves múltra tekintenek vissza. Ez alatt számos olyan kihívással kellett szembenézniük, amelyek alapjaiban kérdőjelezték meg a működésüket és küldetésüket. Az egyetem társadalomba ágyazottsága egyértelműen a középkorra vezethető vissza, hiszen a társadalmi körülmények megváltozásából ered. Az addig laza hálózatban

együttműködő városállamokból megalakulnak a centralizált államok, amelyek biztosítják a jogi és gazdasági függetlenséget, ezek pedig az intézményi autonómia fő komponensei. *A tudásátadás önálló kezelésének történeti gyökereit az ókorban kereshetjük, azonban a tudás feletti jog csak a középkori egyetem típusaiban található meg.* A középkori egyetem függetlensége a reneszánszsal, majd a reformációval vált egyértelműbbé, ugyanakkor továbbra is az állami és egyházi művelt réteg utánpótlását biztosították. (Weszely, 1929) Az egyetemek fő feladata továbbra is a tudás átadása, amely noha az „elefántcsonttorony” felfogás mellett túlélőképesnek bizonyult, a jelen kor elvárásainak már nem felel meg. Minden bizonnyal erre is megfelelő választ sikerül majd találnia az intézményeknek, hiszen a korábbi változások során is megtalálták a kiutat. Alapvetően az alkalmazkodás annak köszönhető, hogy sikerült szakítaniuk a korábbi működési filozófiával, akár belső, akár külső erők okozták a változást. Ez a válaszreakció a kulcs ahhoz, hogy minden korban megfeleljenek az aktuális gazdasági és társadalmi elvárásoknak.

A kívülről érkező hatások jóval erőteljesebbek, és gyorsabban zajlanak le, ezek az egyetemi rendszer forradalmának is tekinthetőek. Az ipari forradalom és a francia polgári forradalom hatása (ez lényegében fizikailag is megsemmisítette a korábbi egyetemeket) révén került súlyos válságba a középkori egyetem eszméje. Az újonnan alakuló nemzeti államoknak más szakemberekre, más tudással rendelkező végzettekre volt szükségük. (Barakonyi, 2010) Az egyetem koncepciójának válságát a humboldti reformok oldották meg, amelynek köszönhetően a működés középpontjába a kutatás és az oktatás egysége került (Deés, 2011; Veroszta, 2010). A nemzetállamok kialakulása mellett az egyház gyengülése, valamint a városiasodás és demokratizálódás segítette az új egyetemi küldetés kialakulását. Az új kultúra a terjesztésében inkább követő, reaktív, mint proaktív szerepet vettek fel, a változások így alapvetően kívülről vezéreltek (Scott, 2004).

Ezután az amerikai polgárháború után létrejött államban működő egyetemek adják az amerikai modellt, amely elsősorban társadalmilag és gazdaságilag hasznosítható kutatásokra épül, és ezt egészíti ki, erre fejlesztik az oktatási rendszert. Az 1960-as évektől kezdve egy gyors, látványos expanzióval szembesülünk, hiszen az amerikai modell demokratizálását követelték mind a hallgatók, mind az oktatók, hogy szélesebb tömegek számára váljon lehetővé a felsőoktatásba való bekerülés (Deés, 2011).

A Polónyi (2014) által azonosított szempontok mentén végezzük el a felsőoktatás tömegesedésének vizsgálatát egyéb anyagok beemelésével. A Polónyi által azonosított szempontok:

- Közgazdasági megfontolások
- Demográfia
- Posztindusztrializálódás
- Demokratizálódás
- Szputnyik-sokk
- Szociológiai okok
- Politikai magyarázatok

A *közgazdasági megfontolások* tényezőnél az oktatás a gazdasági fejlődés egyik meghatározó tényezője, azaz a magasabban képzett társadalom a letéteményese a gazdasági növekedésnek. Ehhez szervesen kapcsolódik az az alapvetően elfogadott közgazdasági tézis, hogy az ember a fizikai tőke mellett az egyik legfontosabb termelési tényező. A neoklasszikus megközelítésben elsősorban mennyiségileg veszik figyelembe, ugyanakkor az egyértelmű, hogy a minőség és a motiváció is meghatározza az elérhető teljesítmény nagyságát. Az emberi tőke, mint tényező fejlesztésébe való befektetés Theodore W. Schultz (1983, 2006) nyomán honosodott meg a közgazdaságtudományban. Ennek lényege, hogy nem csak a gazdaság, de az egyén részéről is érdemes erőfeszítéseket tenni, mivel magasabb jövedelem elérését teszi lehetővé. Ennek következtében az oktatás növeli az egyéni kereseteket, a munka termelékenységét (és így gazdasági növekedéshez vezet), externális hozamokkal jár (alacsonyabb bűnözés, jobban működő demokrácia, tőkepiac stb.) és növekszik a gazdaság innovációs teljesítménye (Polónyi 2015-ös előadása alapján).

Egyértelmű hatás a *demográfiai* tényezők következtében kialakult növekedési boom. Fallis (2012) szerint az Egyesült Államokban a II. világháború utáni baby boom generáció az egyik legerősebb (a posztindusztrializálódás mellett), amely a felsőoktatási expanzióhoz vezetett. Ez Európában még markánsabban jelentkezett, hiszen hatalmas emberáldozatot követelt a világháború, elsődlegesen a férfiak körében. Nagy (2014) a nők önálló értelmiségi státuszba történő elhelyezkedését emeli ki, ami elősegítette, hogy addig az oktatásban lényegében nagyon kis mértékben megjelenő réteg is a felsőfokú tanulmányok folytatása mellett döntsön. Az I. világháború utáni folyamatok még intenzívebbé váltak a II. világháborút követően, főképp, hogy jellemzően azok kerültek kormányra, akik a régi rendszerben is támogatták a nők oktatásba történő bevonását.

A *posztindusztrializálódás* révén a szolgáltatások előtérbe kerültek, ami egyben a fogyasztói igények felé történő eltolódást is jelenti. A terciér szektor a fejlett országokban döntővé válik, és sokkal inkább a vevők sokféleségének kell megfelelnie, ami szinte lehetetlen feladat. Ebből adódóan a decentralizált oktatásfejlesztésre kell fókuszálni, amely azt jelenti, hogy elsődlegessé válik a fogyasztókkal történő kapcsolattartás, valamint, hogy megnövekszik a magasabb képzési szint-kínálat iránti elvárás. Széles körben elfogadott a kutatók, akadémikusok, tudósok és oktatáspolitikát fejlesztők szerint, hogy a modern társadalomban a gazdasági növekedés, a kultúra, valamint az egészségügy területén szükség van magasán képzett diplomásokra. (Fallis, 2012)

A *demokratizálódással* és a *szociológiai okokkal* kapcsolatban a *hallgatói létszámok* növekedésében a *társadalmi, demokratikus igény nyomása is jelentős szerepet játszik, azaz a szigorú, merev rendszer lazítását követelték (pl.: 1968-as párizsi diáklázadás), továbbá bizonyos hátrányban lévő társadalmi csoportok az oktatásban látták a kiutat a helyzetükből.* Emellett a világháború utáni időszakban az oktatás segítette elő a középosztály réteg szélesedését, hiszen az itt lévő csoportok versenyeztek egymással, hogy a saját gyermekeik is bekerüljenek a felsőoktatásba. Emellett a politikai irányítás is az oktatásban látta meg azt a lehetőséget, amelynek révén a gazdasági felzárkózás könnyebben valósul meg, továbbá az újjáépítés évtizedei után ez tudta felszívni a munkaerőpiacon hirtelen „feleslegessé” vált fiatalok tömegeit. (Jóna, 2013) Mindezen

tényezőkből adódóan természetesnek vehetjük, hogy az elitista időszak homogén csoportjaival szemben heterogén háttérrel rendelkezők kerültek be az oktatási rendszerbe. Ez magába foglalja a különböző társadalmi, kulturális, gazdasági hátteret, ugyanakkor az eltérő hallgatói igényeket is. Nagyobb terhet rótt az oktatókra, hogy meg tudjanak felelni a tudásátadás követelményeinek. A hallgatói oldal mellett a munkaadók rétege is sokkal változatosabb lett, és a részükről is speciális igények jelentek meg. Az állami oldalról elvárt önállóbb gazdálkodási igény pedig finanszírozási kényszert jelentett az egyetemeknek. Látható, hogy a számos, egymással ellentétes erejű és irányú érdekek hálózatába került egyetemek (Hrubos, 1998) számára újfajta feladatokat írt elő a környezet, így az *1980-as évek közepétől a fejlett országokban megjelent a gazdálkodó, a szolgáltató, majd a vállalkozó egyetem*. A három fogalom egymás utáni időbeliséget jelent, nem választható külön, mivel egyetlen szerves fejlődési folyamat eredményeképpen jött létre (Hrubos, 2001).

A *szputnyik-sokk* egyértelműen kimutatta az amerikai felsőoktatás irányának hibáit, a hátrányát a szovjet tömegoktatás rendszerével szemben. Már a műhold fellövése előtt nyilvánvalóvá vált az elmaradás, azonban ez az egyértelmű jelzés vezetett az oktatási rendszer megreformálásához. (Herold, 1974) Ezt érzékelték Európában is, valamint ezzel párhuzamosan, ehhez szorosan kapcsolódva fejtette ki hatását a *politikának* a szociáldemokrata irány felé történő eltolódása. Fő célkitűzésének az általános és egyenlő iskolázást határozta meg. Kozma (1998) arról ír, hogy az iskolázás iránti igények erőteljes expanziója a jóléti állam eredményeképpen valósult meg, ebből adódóan és ezzel párhuzamosan egyértelmű túltermelés azonosítható a területen.

A felsőoktatás változását több dimenzió mentén érdemes vizsgálni, a belépés feltételeitől kezdve, az oktatás formáján és módszerein át a kormányzati kapcsolatig és a finanszírozási kérdésekig bezárólag. A felsőoktatás expanziója a II. világháború után kezdődött el igazán (a két világháború idején kialakult diktatórikus rendszerek erőteljesen korlátozták az egyetemi autonómiát). Ekkor még csupán *10%-os volt a bekerülési arány (tehát egészen eddig még az elitista felfogás az uralkodó), majd az 1980-as évekre már 35%-ra nőtt az arány*, innentől kezdve beszélhetünk a felsőoktatás tömegessé válásáról (Barakonyi, 2004b; Trow, 1974). Trow nagyon komplexen közelítette meg az egyes szakaszok határainak megállapítását (nem csak részvételi arány, hanem abszolút számok, valamint ezek növekedési üteme), leegyszerűsítve az elitista szakasz végének a 15%-os szakaszhatárt jelölte meg, a 30-35%-os részvételnél beszél már tömegesedésről, és az 50%-os arányt tekinti egy olyan pontnak, amely már öngerjesztő folyamatként gondol a felsőoktatásra, amikor teljesen általánossá válik. A tömegesedéstől kezdve alapvetően nem is a felsőfokú végzettség jelent privilégiumot, viszont a kimaradás nagy kockázatot jelent. Ebből adódik, hogy a túlképzési prognózisok ellenére racionális a fiataloknak a felsőfokú tanulmányokba fektetni energiájukat. Érdemes megjegyezni, hogy itt nem egy elszigetelt felsőoktatásbeli változásról van szó, hanem az oktatási rendszer végzettségi szintjeinek és a munkaerő-piaci elvárásoknak egy párhuzamosan bekövetkező, minden bizonnyal egymást is erősítő fejlődéséről.

A társadalom részéről említett igény a felsőoktatás tömegesedésére (mert akkor mindenki gyermeke bekerülhet, és ezzel jobb eséllyel megy majd ki a munkaerőpiacra) a középfokot, elsősorban a gimnáziumot is maga után húzza, mert ez a belépő a felsőoktatásba. A másik oldalról a gazdaság igénye is egyre nő a képzett munkaerő iránt, amilyen munkakörhöz korábban elég volt egy szakmunkás bizonyítvány, most már egy érettségi, technikus oklevél kell, amihez elég volt az érettségi, ahhoz már főiskola kell, amihez korábban főiskola kellett, ahhoz már egyetem kell, stb. És persze minden bizonnyal a felsőoktatási intézmények is pozitívan fogadták a tömegesedést, mert a nagyobb hallgatói létszám nagyobb képzési volumen, megélhetést jelentett (még ha az felhígulással is járt). Valamint mindezt erősítik az olajválságok, gazdasági visszaesések időszakai is, hiszen a megnövekedett munkanélküliség nagyon jó levezetési módszere az, ha az érettségizetteket tovább tartjuk bent a felsőoktatásban.

Az 1960-70-es években a kormányok a felsőoktatást tartották a gazdasági növekedés alapjainak, ezért a mindenki számára való hozzáférést kívánták biztosítani, alapvetően erős állami kontroll mellett. Az állami finanszírozási erő megjelenésének köszönhetően tudtak kialakulni új tanszékek, és az egyes tudományokon belül a gyors specializációk (Hrubos, 1998). A növekedés nem állt meg, igaz, hogy a sebessége csökkent, viszont minden tekintetben hatalmasra növekedett a felsőoktatási ágazat jelentősége. Fontos részét jelentette az állami kiadásoknak, a GDP növekedéshez is nagymértékben hozzájárult, így egyértelműen hangsúlyos társadalmi-gazdasági-stratégiai kérdéssé változott a felsőoktatási rendszer megfelelő működése. A növekedés erejének csökkenése mögött az olajválságok, majd az elhúzódó gazdasági válságból adódó állami mozgástér visszaszorulása állt, és felmerült a kérdés, milyen szerepet kell vállalnia a felsőoktatás működtetésében (Berg, 1992). A fejlett nyugati államok elkezdtek kombinált finanszírozást alkalmazni, azaz a működéshez szükséges összeg egy részét már pályázati úton kellett az egyetemeknek előteremteniük, valamint külső partnerek bevonása révén csökkenteniük kellett az államra való támaszkodás mértékét (Neave, 1991). Itt egyértelműen el kell különítenünk a hazai és külföldi fejlődési ívek időpontjait, a hazairól egy későbbi fejezetben írunk.

A felsőoktatás-kutatást meghatározta az egyetem válságáról kialakult vita (ebben alapvetően egyetértettek, tehát elfogadták a válság tényét) a 20. század második felében (Wittrock, 1993). A tömegoktatás megjelenésével előtérbe került a minőségi oktatás problémája, valamint a megnövekedett finanszírozási teher miatt háttérbe szoruló állam mellett a piaci szereplők is hangsúlyosabb szerephez jutottak. A felsőoktatás helyzetének megértéséhez a Kaliforniai Egyetem professzora, Burton R. Clark munkássága jelentősen hozzájárult. Három szereplő (aktorok) viszonyaira és szerepére vezeti vissza az oktatási rendszer kialakulását és működését: akadémiai oligarchia (tudományosság), állami bürokrácia (oktatási kormányzat) és piaci változó. (Clark, 1983).

A három szereplő hatalmi teréből három jól elkülöníthető modell alakul ki:

- amerikai modell (nincs állami kontroll, a piac határozza meg a működési keretet),
- brit modell (az akadémiai oligarchia határozza meg a működést),
- kontinentális európai modell (állam finanszíroz és kontrollál, nincs verseny).

Nem lehet egyértelműen jónak vagy rossznak mondani egy modellt, mivel a társadalmi-gazdasági fejlődés hatásainak köszönhetően alakultak ki. Mindegyiknek van előnye, és hátránya, az amerikai rendkívül rugalmas, ugyanakkor a család gazdasági lehetőségei határozzák meg, hova kerülhet be a gyerekük; a brit modellnél az állami megrendeléstől független az oktatás, viszont kevésbé rugalmas; az európainál szinte mindenki bejuthat a felsőoktatásba, ugyanakkor hatalmas finanszírozási terhet jelent az államnak, és a piac nehezen érvényesíti az igényeit.

A Clark-féle klasszifikáció melletti vizsgálódáson kívül megállapítható az is, hogy a 20. század az ipari forradalmat követő legjelentősebb változásait hozta a felsőoktatásnak. *A klasszikus hagyományokra, értékekre építkező európai egyetemek előnye gyorsan eltűnt az észak-amerikai rendszerhez képest, majd a 2000-es évekhez közeledve új megoldások hatása érződik (ázsiai országok, Japán, Kína, Hong Kong, Szingapúr stb.) mind a hallgatói létszámadatok, mint a kutatási eredmények terén* (Berács, 2011). Jelen dolgozatban nem térünk ki a második és harmadik generációs egyetemi modellek témakörére, mivel nem az egyetemi klasszifikáció, illetve egyetemfejlődési irányok bemutatása a célunk (Wissema, 2009).

A 2000-es évekre a felsőoktatásban részt vevők aránya világszinten a fejlettebb országokban meghaladta az 50%-ot, így az általános szakaszba lépett a felsőoktatás, azaz megszokottá vált a felsőfokú tanulmányok folytatása. Ezzel párhuzamosan az egyén számára kényszerűségből már kockázatosná vált az esetleges kimaradás a rendszerből, hiszen egyértelműen előnnyel indultak a munkaerőpiacon a magasabb végzettséggel rendelkezők (Hrubos, 2000). A demokratikus folyamatok, a társadalom nyomása révén megjelent az igény a felsőoktatás expanziójára, a felsőoktatás pedig reagált erre, azaz nagyobb képzési kínálattal jelent meg a piacon. Egyrészt a kényszer szerep jelenik meg, ugyanakkor a lehetőség is fontos dimenzió, nem kívánunk állást foglalni abban a tekintetben, hogy melyik jelentkezett erősebben. Ezek a folyamatok vezettek oda, hogy finanszírozási problémákkal is meg kell küzdeniük a felsőoktatási rendszereknek, valamint hogy újabb szintre lépett a verseny, azaz a napjainkban érezhető radikális változások révén a társadalom számára – és így a felsőoktatási szereplőknek is – eltűntek a határok, csökkentek a távolságok, ami a globalizáció következménye. (Barakonyi, 2010). Az bizonyos, hogy külső hatások nélkül nem nagyon lehet áttérni az egyik felsőoktatási modellből egy másikra, vagy kialakítani egy teljesen újat, viszont az utóbbi időszakban tapasztalt válságok erre kiváló lehetőséget biztosítanak, és az egyes államoknak el kell gondolkozniuk azon, hogyan tudnák továbbfejleszteni a felsőoktatási rendszereiket. Természetesen találhatóak olyan példák, ahol az egyetemi szféra jelenik meg erősebben, és onnan indul el a változás, viszont Magyarország esetében egyértelműen az állami oldalról érkező hatások az erőteljesebbek.

A felsőoktatás tudásátadás funkciója nem kizárólagos, a tudásalapú gazdaság kialakításában számos piaci szereplővel is meg kell küzdenie. Ugyanakkor a nemzetközi kapcsolatok kialakításában fontos szerepet tölt be, elősegíti az emberek, a tudás, a technológia, az információ, a működő tőke és a termékek áramlását, még ha azok nem is válnak teljesen nemzetközivé (Dobrai, 2015b; Marginson – Van der Wende, 2006). Ezzel azt emeljük ki, hogy a felsőoktatásnak sokkal tágabb körben kell

újradefiniálnia/pozícionálnia magát, és megtalálnia azokat a pontokat, amelyek hosszú távon is értéket jelentenek az érdekeltek számára.

Európában a felsőoktatással kapcsolatos változások, a tudásalapú társadalom megjelenése és a globalizálódó piac *két fontos európai politikát eredményezett, már a millennium előtt: a nemzetközi versenyképességet elősegítő Bologna-folyamatot és a legversenyképesebb tudásalapú társadalommá átalakítást megcélzó Lisszaboni stratégiát* (Barakonyi, 2004a). A politikai döntéshozók mellett az akadémiai oldal is megjelenik ebben a törekvésben, mégpedig jóval korábban, 1988-ban – a Bolognai Egyetem alapításának 900. évfordulóján – 388 rektor deklarálta a „Magna Charta Universitatum” dokumentumot, amely hasonló célt tűzött ki, és támogatta a hallgatói és oktatói mobilitást, lényegében ezt tekinthetjük a 21. századi felsőoktatás kezdetének. Ez volt az első alkalom, hogy közösen léptek fel a felsőoktatási intézmények vezetői, és megfogalmazták a legfontosabb alapelveket az egyetem funkciójával kapcsolatosan. A *Bologna-folyamat* előtt (1999) meg kell említenünk még az 1998-ban a francia, olasz, brit és német oktatási miniszterek által aláírt *Sorbonne Nyilatkozatot*, amely egy egységes felsőoktatási tér létrehozását tűzte ki célul. A Bologna Nyilatkozatot 29 ország oktatási minisztere szignálta, amelynek révén a Tudás Európáját, azaz egy versenyképes, tudásalapú társadalom létrehozását célozták meg. A Bologna-rendszer alapja, hogy a globalizációs folyamat révén a versenyképesség fokozható a munkaerő mobilitásának elősegítésével. Ehhez szükséges volt konvertálható tudás létrehozására, azaz a megszerzett tudás, diploma összehasonlíthatóságára európai és világszinten is. (Barakonyi, 2004a; Kosztyán et al., 2015)

A Bologna-rendszerre való átállás számos nehézséget, problémát előtérbe helyez, hiszen alapjaiban változtatta meg az addig működő felsőoktatási rendszert. Ezzel párhuzamosan a 2000-es évektől kezdve az egész világon felgyorsultak a felsőoktatással kapcsolatos események, a már említett létszámexpánzió mellett megjelentek a nemzetközi versenytársak, a gazdasági válságok pedig védekezésre kényszerítették a felsőoktatást. Európa feladata, hogy újraértelmezze saját helyzetét és megtalálja azt a szerepet, amelyet be tud tölteni a globális felsőoktatási piacon, hiszen elsődleges kérdéssé vált, hogyan lehet minél több hallgatót ide vonzani. (Hrubos, 2010)

Az alfejezetben említett változások mind ahhoz vezettek, hogy a korábban *abszolút értéket képviselő és közvetítő felsőoktatási intézményeket ne önálló egységekként tekintsék* (amelyet csak önmagával vizsgálhatnak), *hanem szolgáltatást nyújtó pontok laza hálózataként*, ahol a minőséget a többihez viszonyított relatív szempontok és érzékelések befolyásolják. A felsőoktatás tudást, kultúrát, mintázatokat, értékrendet és értéket közvetít, amelyet magas minőségi szinten kell biztosítani. (Deardorff et al., 2012) *Egyértelmű, hogy minden intézmény alapfeladata az oktatás, az viszont korántsem, hogy mit takar a minőség fogalma és hogyan lehet azt mérni.* A minőség egyik mérőszáma lehet a kibocsátott diplomák átlaga, hogy egy *summa cum laude* több tudást takar, mint egy *rite* fokozat, azonban könnyen belátható, hogy a munkaerőpiacon – amennyiben egyáltalán tisztában vannak a szereplők a kettő közötti különbséggel – nem biztos, hogy jobban érvényesül az előbbi. Ez arra vezethető vissza, hogy más képességhalmazzal rendelkező munkavállalóra van szükség. Akkor tekintjük teljesítménynek azt, hogy a

végzetek hány százaléka helyezkedett el a diploma birtokában egy éven belül? Ez sem biztos, hogy jó viszonyítási alap, mivel meg kell vizsgálni, hogy a szakmai képesítésnek megfelelő munkakört talált-e vagy csupán a kiszorító hatás érvényesült és igazából a korábban felsőfokú végzettséget nem igénylő munkahelyi elvárás helyét átvette a felsőfokú követelmény, míg tartalma nem módosult. Az érettségi, illetve középfokú végzettség szerepét újra kell gondolni, valamint a magasabb tudást jelentő felsőoktatás fókuszpontjait is. (Farkas et al., 2011; Sipos et al., 2013)

A kutatásért és az értelem keresésért létező egyetem koncepciója válságba került, és az állam is egyre kevésbé tudta vállalni az expanzióból adódó megnövekedett terheket, így állandósult a finanszírozási probléma. Ez mindenképpen identitási válságot is jelentett, hiszen addig input oldalról egy homogén csoportot kellett oktatni, míg a beáramló tömegek csökkenő átlagos tudással és outlierekkel jellemezhetőek. Előtérbe került a felsőoktatásnak a munkaerőpiachoz való kapcsolódási foka és az objektív szempontok mellett azon szubjektív tényezők is, amelyek jól meghatározzák a teljesítményét (Bálint et al., 2006; Hrubos, 2012), hiszen az egyre szűkülő piac, a demográfiai változások és a kormányzati finanszírozási törekvések következtében nő a verseny (Barakonyi, 2004b). Új felsőoktatási formák jelennek meg, teret hódít az online kurzusok révén a mindenki számára elérhető oktatás, számos információ, előadás, gyakorlati bemutató található az interneten, a tudás kisajátíthatósága drasztikusan csökkent. A felsőoktatásnak nem az explicit tudás átadása lett az *elsődleges feladata, hanem az implicité, azaz a „tudni mit” helyett a „tudni hogyan” tudománya* (Dobrai, 2015a; Farkas et al., 2015; Szerb et al., 2015), amit az Európai Képesítési Keretrendszer, ennek nyomán a Magyar Képesítési Keretrendszer, a tanulási eredményeken (Learning Outcomes) alapú kompetencia-elvárások fogalmazzák meg. Trow 2000-ben revidálta saját prognózisát az egyes felsőoktatási szakaszokkal kapcsolatban, és elég szkeptikusan nyilatkozik, hogy a hagyományos egyetem 800 éves történelme után a modern kutatóegyetem 150 éves múltját követően egyáltalán megéri-e a következő 25 évet. (Trow, 2005) Az utóbbi évtizedek folyamatainak figyelembe vételével ez számunkra is kérdéses, mivel úgy látjuk, hogy erőteljesen orientálódni kell a munkaerő-piaci elvárások felé, amely jelentős paradigmaváltást tesz szükségessé. Egyre nagyobb az igény az elsődleges munkaerő-piacon működő cégeknél a fókuszált, rövid ciklusú képzésekre, az állami szerepvállalás jelentősége azon szakok esetében lesz magasabb, amelyek ideiglenesen vagy tartósan nem piacképesek, de társadalmilag hasznosak. Ezekben felül elmosódik a határ valódi élet és a felsőoktatás között, a vizsgák helyett a munkaerő-piaci hasznosulás válik elsődlegessé.

Egyre elfogadottabb az az álláspont, hogy nem a múlt trendjeiből kell kiindulnunk, hiszen akkor nem leszünk képesek reagálni a felsőoktatás környezetében jelentkező kihívásokra, valamint a centralizáció és a divergencia egyszerre érvényesül a megoldáskeresés egyes szakaszai során. (Hrubos, 2014)

A minőség, a felsőoktatási intézmény teljesítményének vizsgálata fontos kérdések a felsőoktatási rendszer tárgyalása során, ugyanakkor ki kell jelentenünk, hogy a felsőoktatási rendszerben tapasztalt változások közül csupán a legjelentősebbeket mutattuk be, amelyek közvetlenül vagy közvetve érezhetőek Magyarországon is. Az

összes tényezőt nem célunk, és véleményünk szerint nem is lehet elemezni, hiszen a társadalmi-gazdasági környezet szerves részeként azok változásait is be kellene mutatni, ami jóval túlmutat jelen értekezés keretein.

A felsőoktatás fejlődése egyértelmű tanulsággal szolgál a pályakövetés számára, szükség van olyan adatfelvételek alkalmazására, amelynek köszönhetően képes reagálni a válságokra, a kihívásokra. Ez meghatározza egyben azt is, hogy az objektív adatok mellett szubjektív, a tanulási eredményekre is rákérdező tényezőknek is meg kell jelenniük az egyes képzések megítélésénél. A pályakövetésnek reagálnia kell ezekre, mivel nem egy cél, hanem eszköz, és ki kell szolgálnia a felsőoktatásban érdekelt döntéshozók adatigényét.

2.2. A magyar modern felsőoktatás számokban

Magyarországon némileg később jelentkeztek a felsőoktatásban tapasztalt változások, az *1985. évi I. törvény* (majd 1990-es módosítása) indította el a reform folyamatokat. Ennek keretén belül lettek nevesítve a főiskolák és egyetemek, mint felsőfokú oktatási intézmények. A törvény rögzítette a minőségi felsőoktatás megteremtése iránti igényt, *amely hozzáférhető szélesebb társadalmi rétegek számára.* (Rechnitzer, 2009; www.mkogy.jogtar.hu, 2016) 1993-ban született meg az első olyan törvény, amely önállóan szabályozta a felsőoktatást. (1993. LXXX.) A törvény biztosította az intézmények autonómiáját, megszüntetve a korábban jellemző ágazati irányítást, és az oktatási kormányzat alá került a felsőoktatás szakmai vezetése. Lehetővé tette a rugalmas képzési rendszer kialakítását, továbbá az órákon leadott anyagokra vonatkozóan a választás szabadságát. Ez azt jelenti, hogy a fejlett nyugati országokhoz képest mintegy 30 éves késéssel valósult meg a felsőoktatás reformja Magyarországon. Az időbeli eltolódást figyelmen kívül hagyva azzal is szembesült a magyar felsőoktatás, hogy egy *rövid, intenzív fellendülés valósult meg olyan időszakban, amelyet inkább a gazdasági visszaesés jellemezett, így gyorsabban jelentkeztek az ezzel kapcsolatos problémák is.* (Fábri, 2000)

Igaz, hogy az oktatás a világ más országaihoz hasonlóan a lakosság szélesebb rétegei számára vált elérhetővé (1937/38-as 11 747 főhöz képest 1960/61-ben már 44 558 fő tanult a felsőoktatásban, Oktatási Hivatal, 2015), viszont az egyetemre bekerülés erősen korlátozott és kontrollált volt. Emellett igazi expanzióról 1990 után beszélhetünk, amikor szabadon áramlottak be az egész világra jellemző változások. A felsőoktatásnak különösen nehéz feladattal kellett szembesülnie, fel kellett készülnie a várhatóan nagyobb tömegek fogadására, az igényeik kielégítésére.

A felsőoktatási rendszer átalakulásának az üteme felgyorsult, különösképpen a Bologna-folyamat bevezetésével. A felsőoktatásban tanulók száma megnégyszereződött, ma sokkal könnyebb bekerülni, mint két-három évtizeddel ezelőtt. Egyes szakmák eltömegesedtek, a közoktatás feladatát részben a felsőfokú oktatás, az érettségi szerepét pedig a főiskolai, illetve alap szintű diploma tölti be a munkaerőpiacon. A felvételi során

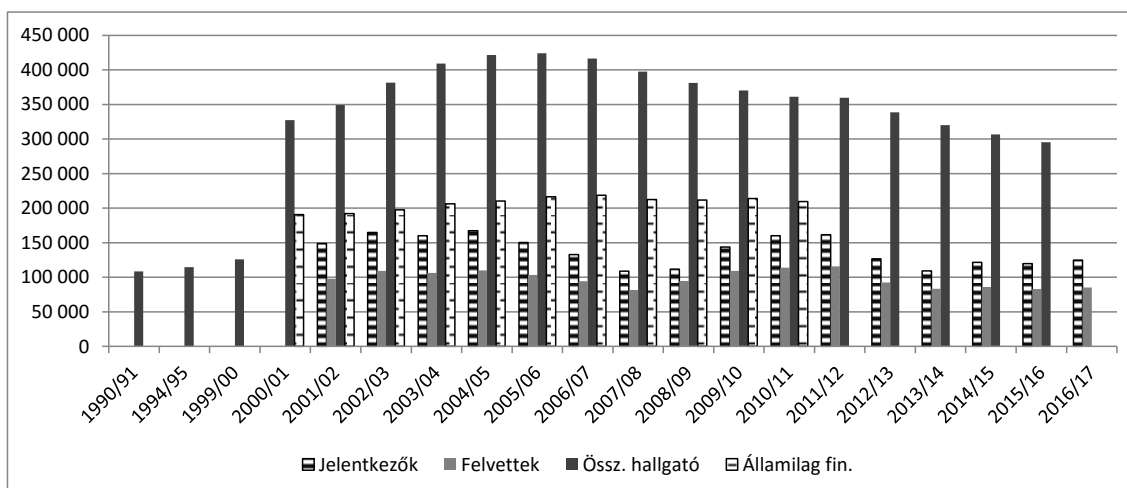
megszűnt a közvetlen kiválasztási lehetőség, az egyetemek nem tudják befolyásolni, a folyamatot.

A felsőoktatásba már nem csak a tehetségesek kerülnek be, egyrészt a költségtérítéssel képzés alacsonyabb pontszáma, másrészt a megnövekedett állami keretszámok miatt. Visszatekintve az elmúlt húsz évre, nem találunk olyan időszakot, amikor legalább öt egymást követő éven keresztül volt érvényes ugyanaz a felsőoktatási stratégia. *Ebben az igencsak változó körülmények által meghatározott keretben kell működnie a magyar felsőoktatási intézményeknek és helytállniuk a nemzetközi versenyben.* A magyar felsőoktatást a hallgatói létszámok, az intézmények száma, a finanszírozás és az oktatói létszám tekintetében ismertetjük abban az időszakban, ameddig rendelkezésünkre áll az információ, bár nem mindenhol találtunk friss adatokat.

2.2.1. A magyarországi felsőoktatás számokban 1990-től

A magyar felsőoktatás hosszú időszakra tekint vissza, hiszen 2017-ben ünnepeljük létrejöttének 650. évfordulóját. Ebből adódóan számos tényezőt, fontos állomást lehet említeni, azonban mivel elsősorban a modern munkaerőpiac és a felsőoktatás kapcsolatát vizsgáljuk, így szűkítenünk kell az elemzés fókuszát. A modern magyar felsőoktatás kiindulásának a 1980-as évek végét tekintjük.

Figyelembe véve Nagy Péter Tibornak (2014) „A tömegesedés évszázada” című munkáját, megállapítható, hogy a népszámlálási adatok alapján a tömegesedés azt jelenti, hogy 2000-ben a felsőfokú végzettségűek aránya lényegében megegyezik az I. világháború utáni legfeljebb nyolc osztályt végzettek arányával. 1920 és 2000 között megtízszereződött a diplomások aránya, míg 2011-re tizenötszörösére nőtt. Az 1990-es évektől kezdve (1. ábra) egy nagyfokú expanzió volt jellemző a felsőoktatási hallgatók létszámában. A hirtelen növekedés egyrészt a társadalom részéről megjelenő nyomásra (a diploma lehetőséget és előnyt jelent a munkaerőpiacon), valamint a munkaerőpiac tehermentesítésére (a magas munkanélküli arányok csökkentése, azaz minél több embert kellett bent tartani a felsőoktatásban) vezethető vissza. *Az 1990-es 108 376 főről 2005-re csaknem négyszeresére, 424 161 főre növekedett a felsőszintű képzésben résztvevők száma.* (Részben az európai uniós csatlakozás miatt az állami szektorban elvárás volt a felsőfokú diploma megléte, így erőteljesen finanszírozták a korábban rendszerből kimaradókat. 2004-ben volt a legtöbb nem nappali tagozatos hallgató 196 008 fővel. Korábban nem volt esélyük bejutni a felsőoktatásba, és az idő előrehaladtával csökkent a kényszerűségből halasztók aránya.) Ennek következtében gyorsan kellett reagálni a kereslet élénkülésére, a felsőoktatásnak fel kellett készülnie ezekre az igényekre. Azért is megvalósulhatott az expanzió, mert a rendszerváltás után csökkentek a privát befektetések előtt álló intézményi, törvényi akadályok is. Adott időszakokban 91 db egyetem, főiskola (1992-től 1995-ig) működött, kari bontásban pedig 185 (2012/13-as tanév) egységre tagolódott a felsőoktatási piac.

1. ábra: A felsőoktatásban bent lévő hallgatók 1990–2016 között (fő)

Forrás: saját szerkesztés a KSH 2016 és az Oktatási Hivatal 2016 adatai alapján

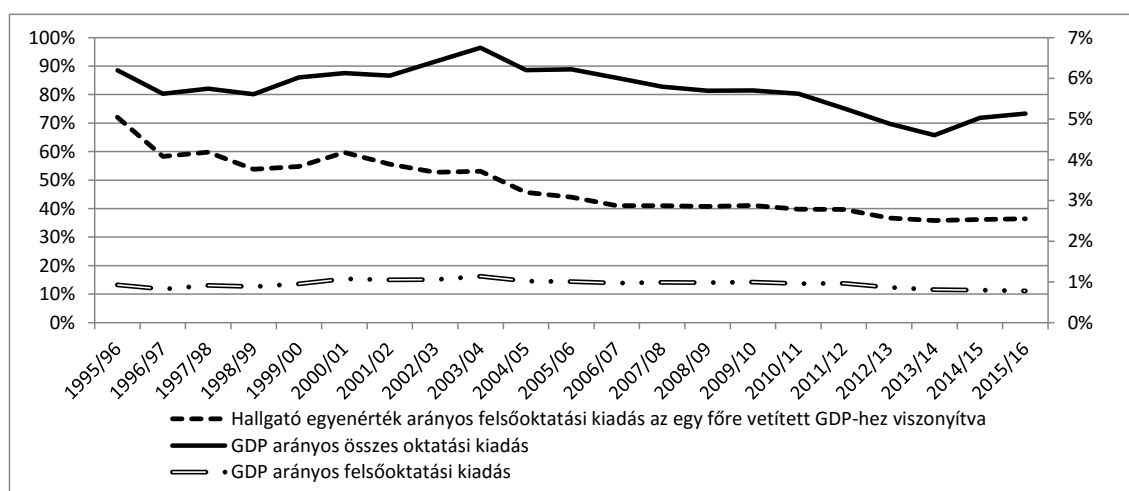
Ez nem tarthatott hosszú ideig, hiszen a felsőoktatásba való bekerülési szándék gyors növekedése nem csak az egységesedő és objektív (minden más szereplő befolyásától mentes) felvételi útján nagyobb potenciális hallgatói bázisból állt, a korábban elmaradt felsőfokú tanulmányok pótlására is sokan jelentkeztek. Az idősebb résztvevők (főleg levelező képzés) esetében a munkahely által előírt követelmény (akkreditált képesítés szerzése) teljesítése hangsúlyos szerepet töltött be. Ezen csoportok kifutását (megszerezték a szükséges oklevelet, diplomát) követően főleg a természetes demográfiai változások befolyásolták a felsőoktatásban résztvevők számát. A piac szűkülését követően (2016/17-re már a 300 000-es lélektani határ alá csökkenhetett) nem meglepő, hogy a felsőoktatási képzési piacon a kormányzati és már az intézmény vezetői részéről is megnyilvánuló racionalizációs folyamat tanúi vagyunk. (Sipos, 2011, 2012) Ennek ellenére fontos, hogy napjainkban jellemzően már nem a túl sok diplomás meglétét hangsúlyozza a kormány a kommunikációjában, sokkal inkább a munkaerő-piaci elvárásoknak nem megfelelő strukturális alakulását. Ezáltal elismerik, és elfogadják azt a prognózist, hogy növekvő hallgatói létszámokkal kell számolni, illetve hogy szükség van a magasan képzett szakemberekre egy tudásintenzív gazdaságban.

Ki kell emelnünk, hogy a csökkenési folyamat eltérő módon jelentkezett a felsőoktatásban tanulók körében:

- a nappali tagozatosok létszámában később, csak 2011/12-es tanévben azonosítható telítődés,
- a nem nappali tagozatosoknak a gyors felfutás után gyors csökkenés volt tapasztalható, már a 2004/5-ös tanévtől kezdve.

A költségvetésből az oktatásra fordított összegek növekedési üteme az 1995-ös évhez viszonyítva (nominális változása) 2003-ban meghaladta, 2004-ben és 2005-ben csaknem azonos arányban változott, azonban 2006 óta elmarad a GDP növekedési ütemétől. Az egyes oktatási szintek között a létszámváltozások következtében a felsőoktatás részaránya növekedett, az 1995-ös 17,6%-ról 21,5%-ra 2012-ben. *Folyó áron a*

felsőoktatásra fordított költségvetési kiadás 4,6-szor nagyobb, mint 1995-ben, ugyanakkor az is igaz, hogy 2013-re a GDP értéke 517,7%-ra nőtt, az oktatási kiadásé csupán 372,7%-ra az 1995-ös bázishoz képest. (EEM, 2015) 1990-ben még döntően állami finanszírozás valósult meg, ugyanakkor az általános tandíjfizetési kötelezettség kétszer megkísérelt sikertelen bevezetése után 1996-tól a két hallgatói finanszírozási státusz alkalmazása biztosította, hogy valamennyi szereplőt sikerült bevonni a felsőoktatási képzéshez kapcsolódó terhek viselésébe. (Derényi – Temesi, 2016; Polónyi, 2009)

2. ábra: A hallgató egyenértékes létszámra vetített felsőoktatási kiadások az egy főre vetített GDP-hez viszonyítva (balra) és a GDP arányos oktatási, valamint GDP arányos felsőoktatási államháztartási kiadás (jobbra) 1995–2015 között

Forrás: saját szerkesztés a KSH 2016 és az Oktatási Hivatal 2016 adatai alapján

Mindenestre akár nominálisan, akár reál értéken tekintjük a felsőoktatás finanszírozását, érdemes megvizsgálni annak alakulását, a felsőoktatási kiadásoknak az államháztartási kiadásokhoz viszonyított arányát, illetve összevetni az egy hallgatóra vetített kiadásokat az egy főre jutó GDP-hez viszonyított arányával. A GDP arányos összes oktatási kiadás a 2003/4-es 5,62%-ról fokozatosan csökkent, igaz, hogy 2014-ben és 2015-ben némi növekedés tapasztalható, de a 2015-ös 4,35% még így is jelentős eltérést jelent 2003-hoz képest. A felsőoktatási kiadások tekintetében egyértelmű csökkenés tapasztalható, azaz a vizsgált időszak elején 72,07%-os egy főre vetített GDP-hez viszonyított hallgató egyenértékes egy főre vetített felsőoktatási támogatás fokozatosan csökken, és 2015/16-ra már csupán 36,44%. Ezt támasztja alá a GDP arányos felsőoktatási kiadás alakulása is (állami költségvetésből), igaz, hogy itt bizonyos ciklusok azonosíthatóak, de a legjobb esetben stagnáló, enyhén csökkenő képet mutat. A 2015/16-os 0,78% elmarad az Európai Unió 1%-os ajánlásától. (2. ábra)

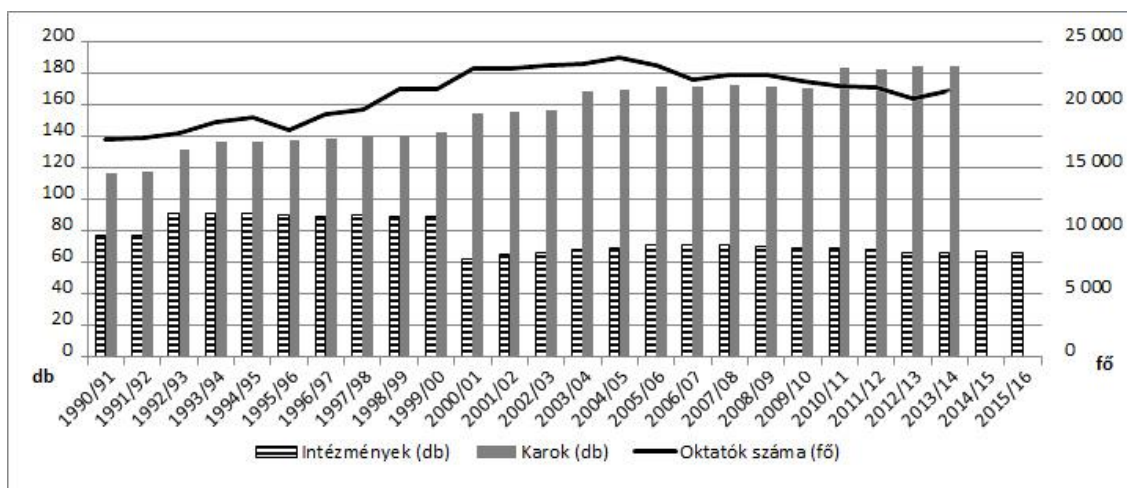
A hivatalos statisztikák között eltérő eredmények találhatóak, a téma kutatói saját számításokat is alkalmaztak a felsőoktatási intézményeknél a közvetett állami kiadások becslésére. (Báger, 2004; Polónyi, 2004c; Polónyi, 2009; Temesi, 2012) Mindezek alapján megállapíthatjuk, hogy a hosszú távú elvárás, tendencia, miszerint a felsőoktatás összes (nem csak költségvetési) GDP arányos kiadás 2% körüli sávban maradjon,

viszonylag teljesül. Jól egyensúlyozik az állam, hiszen 2011-ig az állami kiadások nagyjából 0,9-1,1% közötti ráfordítási sávban található, ami az EU-s átlagnak is megfelelő arányaiban, de volumenében nagyban elmarad ettől (a maradékot pedig a magánszféra finanszírozza). 2011-től a költségvetésből folyósítandó felsőoktatási támogatás összegének csökkentése, illetve strukturális átrendeződése látszódik, de a statisztikákban még nem jelenik meg egyértelműen ez a hatás, trend. (Derényi – Temesi, 2016) Az állami támogatási rendszert értékelve megállapítható, hogy összességében *rendkívüli módon alulfinanszírozza* a felsőoktatást.

Valószínűsíthető, hogy a jövőben is hasonló lesz a tendencia, így egyre kisebb mértékű állami finanszírozás mellett a családoknak és más versenypiaci szereplőknek kell majd nagyobb részt vállalniuk a gyermekek oktatásából. Az állami beavatkozás egyértelműen érződik közvetve 2007-től, illetve 2011-től közvetlenül a kapacitások szétosztásában is. (Garai – Kiss, 2012)

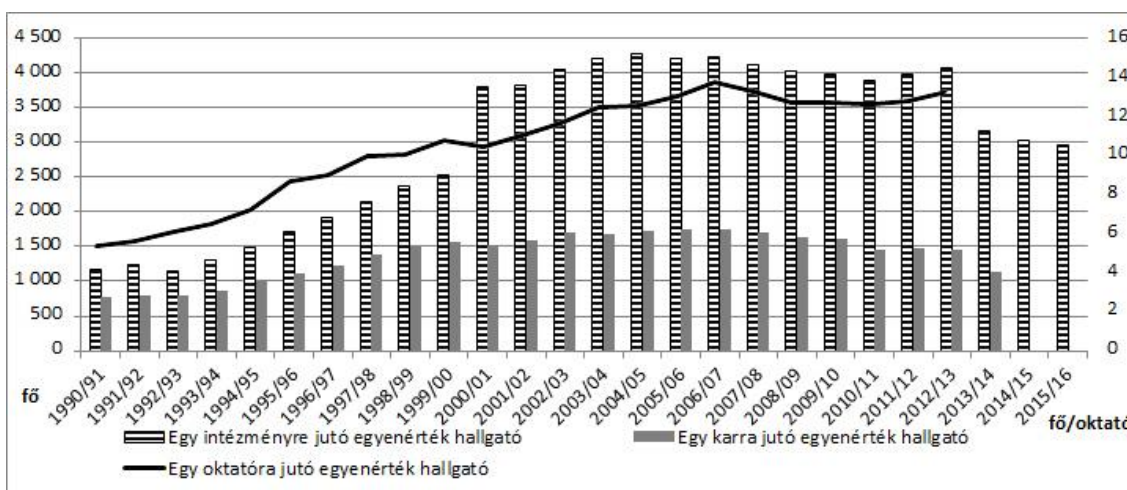
1990-ben 77 intézmény 117 kara 17 302 oktatóval képezte a felsőoktatási piacot, ennek kellett lekövetnie a gyorsan növekvő keresletet. Az intézményi létszám ugrásszerűen emelkedett, amivel lépést tartott a karok és az oktatók száma is. Ez utóbbi esetében egy időbeli csúszás azonosítható a szükséges képesítés, tudás megszerzéséből adódóan. A tendencia egyértelműen azt mutatja, hogy a '90-es évek intézményalapítási hulláma megtörésével a karok számának növekedése párosult. Az elmúlt évek adatai még nem feltöltöttek, viszont az Oktatási Hivatal honlapján 67 magyarországi felsőoktatási intézmény rendelkezik államilag elismert minősítéssel, továbbá 29 külföldi felsőoktatási intézmény rendelkezik magyarországi működési engedéllyel. A felvi.hu adatai alapján az elmúlt években 49-53 intézményre lehetett beadni a jelentkezési lapot, azaz a többi esetében jellemzően a normál felvételi eljáráson kívül lehet bekerülni. Mindezek alapján a felsőoktatási intézmények száma stagnálni látszik a 2000-es évek óta 65-70 db körül, továbbá a karalapítási hullám növekedési üteme is csökken. Érdemes megfigyelni, hogy az intézmények számában való törés nem a hallgatói létszámban látható 2005-ös töréssel esik egybe, az már jóval korábban elindult a nagy intézményi összevonások révén.

Az oktatói létszám lekövette a hallgatói igényeket, igaz, kisebb mértékben. Az 1990/91-es 17 302 oktatóhoz képest 23 188 fő dolgozott 2005/06-ban, ami 34,02%-os növekedést jelent. Az oktatói állomány expanziójának időbeli eltolódása az ellentétes irányban is megfigyelhető, azaz 2013/14-re a hallgatói létszám 320 124 főre, mintegy 25%-kal esett vissza 2005/06-hoz képest, míg az oktatói állomány 20 137-re csökkent, mintegy 9%-kal. (3. ábra)

3. ábra: A felsőoktatásban működő intézmények, karok száma (balra), valamint az oktatói létszám változásai (jobbra) 1990–2015 között

Forrás: saját szerkesztés a KSH 2016 és az Oktatási Hivatal 2016 adatai alapján

4. ábra: Egy oktatóra (jobbra), egy intézményre, egy karra jutó (balra) egyenérték (felsőfokú alap- és mesterszintű) hallgatók száma 1990–2015 között (fő)

Forrás: saját szerkesztés a KSH 2016 és az Oktatási Hivatal 2016 adatai alapján

Érdeemes megvizsgálni a hallgatók arányát az oktatói, intézményi és kari viszonylatokban. (4. ábra) Az egy oktatóra jutó hallgatói egyenérték létszám (nem nappali képzésben részt vevők 0,5-tel történő számítása az OECD statisztikáinak megfelelően) az 1990/91-es tanévben 5,17 fő, amely gyorsan emelkedik, 2006/07-es évben (a csökkenő hallgatói számok miatt) éri el a csúcst, amikor 13,60 hallgató jutott egy oktatóra. Ebből az is következik, hogy az 1990-es állapothoz képest így is 2,5-szer több hallgató jut egy oktatóra, ami nagyobb leterheltséget jelent. Az eddigiek fényében nem meglepő, hogy fokozottabb hallgatói létszámnövekedést az intézményi egyenértékeknél találunk, főleg az intézményi egyesülések (2000/01) után, míg a kari egyenértékeknél sokkal kisebb mértékű a kilengés. Míg 1990/91-ben 1 162 hallgatói egyenérték fő járt átlagosan egy intézménybe, és 765 fő egy karra, addig 2013/14-re 3 170 fő/intézmény és 1 131 fő/kar adatokat láthatunk (ami 2015/16-ra 3 000 alá csökken). Mindezek alapján a 2015/16-os

évben és azt követően az oktatói leterheltség javulása (9,90 hallgató/oktató) elsősorban a csökkenő hallgatói létszámokra vezethető vissza.

A felsőoktatás pár dimenziójának áttekintése alapján nem értünk egyet azokkal, akik szerint túl sok a felsőoktatási intézmény Magyarországon, ugyanis az intézmények számának alakulása marginálisnak tekinthető abból a szempontból, hogy *az 1990-es évek óta a hallgatói létszám 90-95%-át 27-35 felsőoktatási intézmény adja*, a többi jellemzően speciális képzési területeket megcélzó vagy kis létszámot kiszolgáló főiskola, egyetem.

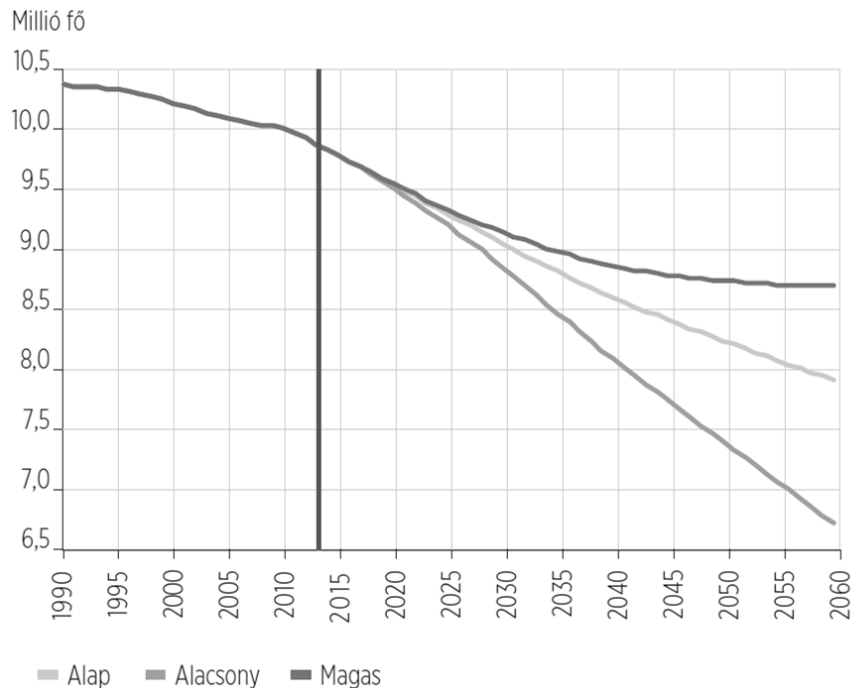
2.2.2. A magyar felsőoktatás prognosztizált hazai bázisa

A magyar felsőoktatás jövőbeli lehetőségeit még nem a nemzetköziesedés befolyásolja a legjelentősebben, illetve még nem ez a folyamat tekinthető az első számúnak. Híves és Kozma (2014) szerint a felsőoktatási expanzióknak nincs vége, főleg, hogy egy négy-öt éves időszakra vonatkozó visszaesésből még nem lehet következtetni a felsőoktatásban tapasztalható folyamatok megfordulására. Elsősorban a kormányzati várakozásokra vezethetőek vissza a felsőoktatási rendszer növekedésében és irányításában tapasztalható zavarok, és egyszerűbb úgy kommunikálni, hogy azoka csökkenő hallgatói létszámokból erednek. Ennek révén el lehet fogadtatni a felsőoktatási reformokat a közvéleménnyel és az egyes intézményekkel is. Kozma úgy véli, hogy a nemzetközi versenyben a válság ellenére sem támogatható szándék a felsőoktatási rendszer növekedésének visszafogása, hiszen a nemzetközi verseny még csak most kezdődik el.

Magyarországon nagy valószínűséggel stagnálni vagy növekedni fog a felsőoktatásba belépni szándékozók száma és aránya. Ezt erősíti az is, hogy az OECD adatai alapján Magyarországon kiemelkedő a különbség a középfokú és a felsőfokú végzettűek között, több mint kétszer annyit keresnek (OECD, 2016), a kimaradás komoly társadalmi hátrányt jelenthet a fiatalok számára, így racionális a felsőoktatásba történő belépés. Ezzel párhuzamosan az oktatáspolitikai törekvések is erőteljesen jelentkezhetnek rövid- és középtávon, amelyek hatását az érettségizők és a jelentkezők/felvettek közötti arányváltozásokkal lehet megragadni, így ez is befolyásolhatja a felsőoktatásban tanulók, valamint az újonnan belépők számát.

Egyértelműen erőteljes hatásként jelentkeznek a demográfiai változások. A felsőoktatásba jelentkezők és felvettek korábban bemutatott adataiból is látszik (1. ábra), hogy komoly problémával kell szembesülniük az intézményi szereplőknek. A 2008/09-es tanév felvételi eljárásában az általános jelentkezési eljárásban résztvevő 96 991 főből 94 525 fő (97,46%) be is került a felsőoktatásba. A korábbi évek 70% körüli értékeihez képest ez jelentős növekedés. Ebből adódóan a minőségi elvárásoknak való megfelelés – a kevés számú, elit, többszörös túljelentkezéssel rendelkező egyetemeket kivéve – mindenhol nagy problémát jelent, hiszen a *bekerülő hallgatók képességei sokkal heterogénebbek*, valamint a hallgatói motiváltság, tanulás iránti elkötelezettség is minden bizonnyal alacsonyabb. Az intézmények nem engedhetik meg maguknak, hogy válogassanak a jelentkezők közül, így a képzés során vagy a hallgatók lemorzsolódásával vagy az elvárt tudásszint csökkenésével kell számolniuk, ami pedig szintén jelentős befolyásoló tényező az oktatási teljesítmény értékelésekor.

Ez csak egy tünet, nem a kiváltó ok, hosszú távon az okoz rendszerszintű problémát, hogy a baby-boom korszakban születettek gyermekei, unokái által generált jelentkezési puffer kifutott, a kilencvenes években tapasztalt 125 ezer fős születési szám tartósan lecsökkent 90 ezer fő körülire, ami tovább erősíti a magyar népesség fogyását. A hazai felsőoktatás-politikában pedig azt látjuk, hogy a finanszírozásban a piac felé tereli az intézményeket, míg az irányítási jogokat tovább erősíti, így kettő, egymással ellentétesen ható erő befolyásolja a mozgásteret.

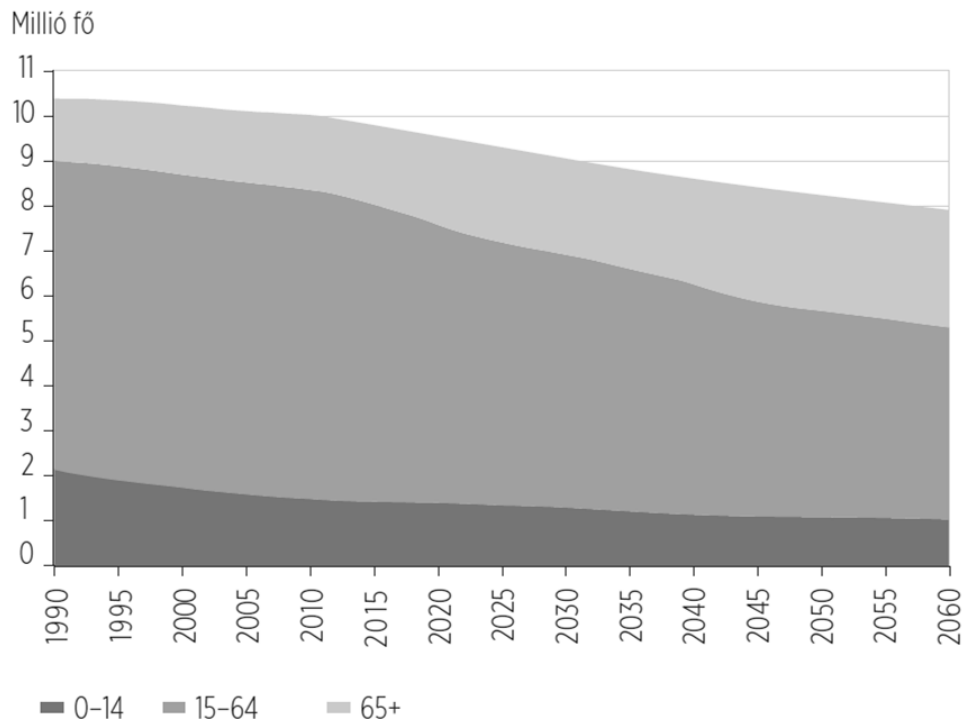
5. ábra: A népesség száma Magyarországon alacsony, alap és magas változat szerint, 1960–2060

Forrás: Földházi 2015, 216. p.

Megfigyelhető továbbá az is, hogy a KSH Népeségtudományi Kutatóintézete által kalkulált előrejelzés szerint ez a csökkenő tendencia a jövőben is folytatódik, bármelyik változatot tekintjük is. Az előrejelzés során három feltevést fogalmaznak meg. Az alapeset a jövőben legvalószínűbben bekövetkező történést jelenti, míg az alacsony és a magas változatok pedig a számítások készítéskor elképzelhető határait jelölik a változásoknak. A számítások alapján 2060-ban az alapváltozat esetén 7 millió 920 ezer fő lesz Magyarország lakossága, az optimális változat 8 millió 590 ezer fős népességet jelez előre, a pesszimista szerint pedig 6 millió 700 ezer főre csökkenne az ország lakossága. Tehát a két szélső változat közötti különbség nagysága megközelíti a 2 millió főt. (Sipos, 2015e) (5. ábra)

A felsőoktatás elsődleges bázisát a 18-25 éves érettségiző, illetve bachelor képzést befejező fiatalok alkotják, viszont népességén belül tapasztalható negatív tendenciát az idősebb korosztályoknak a lifelong learning programokba való bevonásával sem lehet ellensúlyozni. Ebből adódóan biztosan csökkenni fog a népességén belüli arányuk, továbbá jelentős növekedés várható a 65 évnél idősebb, különösen pedig a 80 évnél

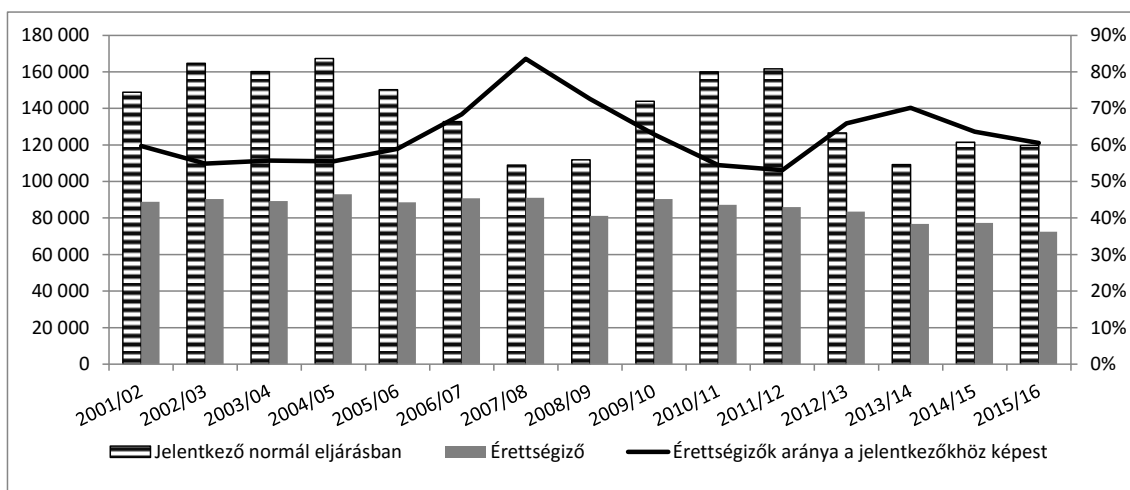
idősebbek körében. A tanulmányban megtalálható az is, hogy egy a jövőben feltételezhetően magasabb bevándorlási hullám melletti magas előrejelzési változat alapján sem biztosított, hogy 2060-ban 9 millió főnél nagyobb lenne Magyarország népessége. (6. ábra)

6. ábra: A népesség összetétele korcsoportok szerint, 1960–2060

Forrás: Földházi 2015, 223. p.

Ezt a trendet támasztja alá az is, ha megvizsgáljuk a normál felvételi eljárásban részt vevők bázisát, azaz, hogy kik adják be a jelentkezésüket a felsőoktatásba. Csak azokat a végzős hallgatókat vontuk be, akik középiskolában vagy olyan szakközépiskolában fejezték be a tanulmányaikat, ahol a szakképzés megkövetelte az érettségit is. Leszámítva azokat, akik idősebben érettségiznek, lényegében ez mutatja meg az adott évi bázist a felsőoktatás számára. Jól látható, hogy normál esetben ez az arány 70-80% körül alakult a 2000-es években, tehát a többi jelentkező vagy munkaviszony után, a mellett kezdi el a felsőfokú tanulmányokat, vagy pedig azok felvételiznek, akik már bent vannak a felsőoktatásban, viszont szeretnének államilag támogatott helyre bejutni. Az ábrán jól láthatóak a 2007-es gazdasági világválságnak, a kétszintű, Bologna-rendszer bevezetésének, valamint a tervezett tandíjbevezetésnek a hatásai is. A második törést pedig a 2011. évnél azonosíthatjuk, amikor bevezették a részösztöndíj intézményét, valamint számos szaknál lényegében megszüntették az államilag támogatott képzésben való részvételi lehetőséget. A 2007-es időszakban nem jelentkezők adatai megjelennek a 2009-2011-es felvételi eljárási folyamatokban, viszont 2012-2013-ban ismét egy kivárási szakasz látható. Ezek a potenciális továbbtanulók akár teljesen ki is szorulhatnak a felsőoktatásból. (7. ábra)

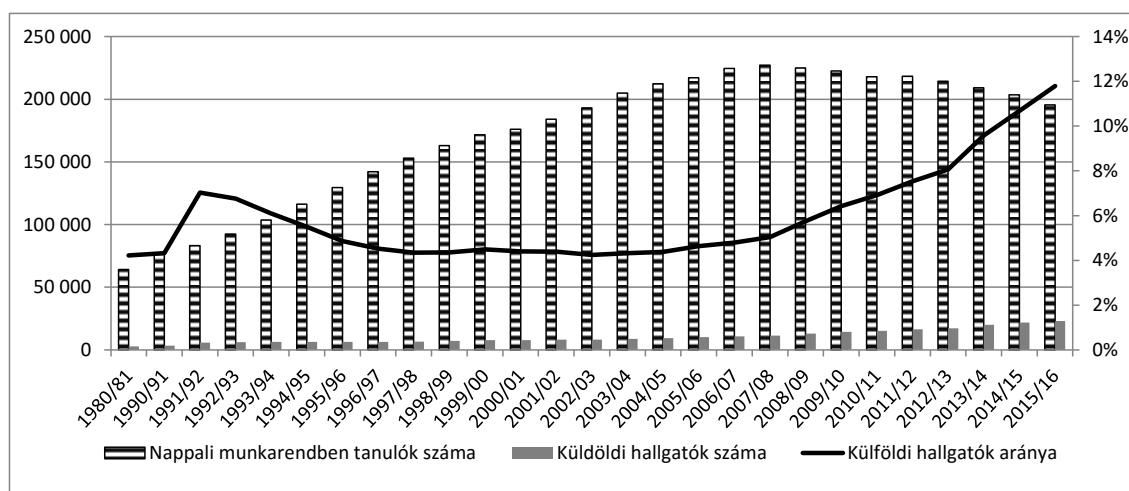
7. ábra: A normál felvételi eljárásban jelentkezők és az érettségizők száma (balra), aránya (jobbra), 2000–2015

Forrás: saját szerkesztés Oktatási Hivatal 2016 és KSH 2016 alapján

Ez nagy eséllyel egy korszakváltást jelent a felsőoktatásban, hiszen a nem nappali képzésnél a korábbi rendszerben a képzésből kimaradók felpörgető erejével azonos mértékű keresleti sokk kis eséllyel lép fel. Véleményünk szerint az egész életen át tanulás erőteljesen Európai Unióس törekvései jelenthetnek csekély mértékű, de stabilan jelen lévő többletet. Az érettségizőknek a felsőfokú oktatásban való részvételét rövid távon támogathatják vagy akadályozhatják az oktatáspolitikai oldaláról hozott intézkedések (az utóbbi időszakban a negatív tényezők voltak jellemzőek), ugyanakkor a demográfiai adatok alapján egyértelműen csökkenő számokkal kell szembesülnie a felsőoktatási intézményeknek. Az oktatáspolitikai törekvések jól megragadhatóak abban is, hogy a 2010-2015 közötti érettségiző korosztály csökkenésének mértéke 10%-os volt, míg erre az időszakra vonatkozólag 20%-kal kevesebben kerültek be felsőfokú oktatásba.

A demográfiai trendek mögött érdemes röviden kitérni a nemzetköziesedés kérdéskörére. Az összes mélyinterjú szereplő kiemelte ennek a potenciálját, egyértelműen fontos tendenciának tekintjük. A rendelkezésre álló adatok alapján az 1980/81-es nappali tagozatos 2 700 külföldi hallgatói létszámtól 23 038 főre növekedett a külföldiek részvétele a hazai, nappali képzésben folytatott felsőoktatásban. Az arányuk 2007/08-ig nem haladta meg az 5%-ot, a kezdeti (1980/81) 4,21%-os arány egészen eddig lényegében stagnált, majd a nappali tagozatos hallgatók számának lassú csökkenésének következtében, valamint az oktatáspolitikai irányváltás, a nemzetköziesedés ösztönzésének köszönhetően tapasztalható egy erőteljesebb növekedés, és így 2015/16-ra 11,79%-ot tesznek ki. *A külföldi hallgatók felé fordulás tehát a hazai bázis (elsősorban a nem nappali képzésben résztvevők) visszaesését követően következett be*, ami természetes folyamatnak tekinthető, hiszen pótolni kellett a kieső hallgatói létszámokat és így a finanszírozási deficitet is. Mivel nem várható nagymértékű hazai hallgatói létszám-növekedés, ebből adódóan valószínűsíthető, hogy tovább tart ez a tendencia, azaz minden felsőoktatási intézménynek lépéseket kell tennie annak érdekében, hogy minél elérhetőbb és nyitottabb legyen a külföldi hallgatók felé. (8. ábra)

Ebben a kontextusban csak a nappali tagozatos képzéseket mutattuk be. A *főbb külföldi hallgatói csoportok* (a határon kívülről érkező magyar hallgatók, Erasmus és egyéb csereprogramok, orvosképzésben itt tanuló külföldiek, valamint egyéb keretek között itt tanulók) részletesebb elemzése jobban rávilágítana arra, hogy milyen potenciál rejlik bennük (például a csereprogramok keretén belül érkezők arányának növelése EU-prioritás), milyen területeket érintenek. Ezek elemzésétől *eltekintünk*, mivel a folyamatnak általános megközelítése fontos most a számunkra. A nemzetköziesítés biztosításához, felfuttatásához szükség van mind az oktatáshoz kapcsolódó, mind pedig az oktatáshoz csak közvetetten vagy nem kapcsolódó szolgáltatások szintjének fejlesztésére is, beleértve az oktatók és az adminisztratív személyzet nyelvi képességeit és hozzáállását is.

8. ábra: Felsőfokú alap- és mesterképzésben tanuló nappali magyar és külföldi hallgatók száma (balra) és aránya (jobbra) a magyar felsőoktatásban, 1980–2013

Forrás: saját szerkesztés Berács et al., 2015, 51. p. és Oktatási Hivatal 2016 alapján

A duális képzési rendszer bevezetése, az évenként növekvő felvételi minimum-pontszámok, a jelentkezéshez kötelező nyelvvizsga, a közérdekű munkavégzés mind hozzájárulnak ahhoz, hogy csökkenjen a felsőoktatásba jelentkezők száma. Ez által veszélyben van 2020-ra nem csak a lisszaboni 40%-os diplomás arány a 30-34 évesek körében, hanem a magyar vállalt 30,3% (2015-ben 34%-ra módosított) is. Igaz, hogy ezek a csoportok már túl vannak az egyetemi éveken, de hosszú távon az újratermelő generációk esetében alacsonyabb felsőfokú végzettséget prognosztizálhatunk. (Miniszterelnökség, 2014, 63.; Miniszterelnökség, 2015)

2.3. Összegzés

A felsőoktatásban számos jelentős változást lehet azonosítani, és minden bizonnyal a jövőben is át radikális változások történnek, hiszen napjainkban már a gazdaság és a társadalom szerves részeként a környezetét érintő eseményekre reagálnia kell a felsőoktatási rendszernek is. A nemzetközi (fejlett országok) felsőoktatását befolyásoló jelentős irányokat az alábbi tényezők (Hrubos, 2014; Polónyi, 2014; Sipos, 2015c) kiemelésével kívánjuk összefoglalni:

1. Elsőként a klasszikus humboldti egyetem koncepcióját a tudásalapú gazdaság és társadalom, (Veroszta, 2010) mint értékteremtést támogató megközelítés vette át, így gyorsan növekvő igény jelent meg a felsőoktatási tanulmányok mind szélesebb tömegek számára történő elérhetővé tétele iránt. A képzések és a főiskolák, egyetemek száma rövid idő alatt emelkedett (Kovács – Sipos, 2014), valamint a hallgatókat kiszolgáló oktatói és adminisztratív személyi állomány is lépést tartott ezzel. A hallgatói egyenérték létszám növekedése egyértelmű, kereslet tolt a fejlesztési kényszer felé vezette az intézményeket. (Berács et al., 2015)

A tömegesedés maga után vonja, hogy új minőségbiztosítási rendszer kialakítására van szükség, amelynek az egyik elemét jelenti a pályakövetés.

2. A gazdasági változások első jelei ('70-es évek olajválságai) következtében azzal szembesültek a kormányok, hogy egyre kisebb gazdasági szerepet képesek, illetve akarnak felvállalni a közszolgáltatásokból, így a felsőoktatásban is megjelentek a magántőkéből finanszírozott intézmények, amelyek jelentős versenyt jelentenek az állami fenntartásúak számára a munkaerőpiacon a kibocsátott hallgatók minősége szempontjából. Ezt követően a gyors gazdasági növekedés nagyobb mértékű felsőoktatási bővüléssel járt együtt, amely nem jelentett számottevő problémát, amíg az előbbi kérdésessé nem vált a 2007-es válságot követően. Ebből adódóan a kormányok közvetlenebb kontrollt követeltek meg a képzés minőségével szemben, valamint az államilag támogatott helyek számának tekintetében. (Halász, 2012; Polónyi, 2012; Keresztes, 2014) Ez ugyanakkor azt is jelenti, hogy a piaci szerepvállalás (költségtérítéses/önköltséges hallgatók felé fordulás) került előtérbe, hogy a finanszírozási kiesést tudják pótolni az intézmények, az állami támogatás reálértéke lényegében nem változott.

A közvetlenebb kontroll és az állami szerepvállalás visszavonulásból következik, hogy a felsőoktatási intézményeknek egyre nagyobb mértékben kell a piacról megélniük. A piac más igényeket támaszt, elvárja az átláthatóbb működést, a nehezebben megfogható szubjektív és a könnyebben értelmezhető objektív tényezők bemutatását, amihez szintén megfelelő eszközt nyújt a pályakövetés.

3. A Bolognai rendszer bevezetésével és az egyéb nemzetközi mobilitást elősegítő programok mellett a nemzetközi hallgatói mobilitás is megerősödött. (Duga – Szontágh, 2012; Komlódiné Pozsgai, 2014) A felsőoktatási intézmények azzal szembesültek, hogy a korábban lokális piacon kialakított versenyhelyezések nem elegendőek, a globális piac kihívásainak kell megfelelniük. A mobilitás mellett ugyanakkor új földrajzi színterek bevonására is lehetőséget adott, hiszen a világ népességének döntő része nem a fejlett országokban él. A fejlődő országokban megjelenő (Kína, Közel és Távols-Kelet, Latin-Amerika, Afrika, stb.) igény az expanzióra új üzleti lehetőséget kínál a fejlett országok intézményeinek. Ez kulturális sokszínűséget és szintén a vevő igénye felőli megközelítést jelent, le kell menni hozzájuk, felmérni a szükségleteket és az alapján átalakítani a képzési kínálatot (Hrubos, 2014).

Az egymáshoz földrajzilag relatíve közel elhelyezkedő országok esetében is jellemzően kevés a közvetlen tapasztalat egy adott ország, azon belül egy adott

intézmény teljesítményéhez kapcsolódóan. Ezt a fajta bizonytalanságot szintén csökkentheti a pályakövetés.

4. A fejlett országokban egyértelműen jelentkezett, míg a fejlődő országoknak majd később kell szembesülniük a társadalom fokozatos, de folyamatos öregedésével, és az így kialakult kapacitásfeleslegekkel. Ez kettős problémát jelent: a lakossági korfa eltolódása nagyobb mértékű inaktív népesség eltartását jelenti, valamint a tudományos és kutatói szempontokat figyelembe vevő felsőoktatási intézmények egy része – és így a benne dolgozók is – feleslegessé vált. Az esetleges bezárások társadalmi ellenállásba ütköznek az értelmiség, a helyi politika, valamint a gazdaság részéről is. A lokális adminisztrációnak presztízis értékű egy felsőoktatási intézmény jelenléte, valamint biztosítja egy fiatal réteg folyamatos jelenlétét. A felsőoktatási intézmények gazdasági hatása is vitathatatlan (Heindl, 2014; Kuráth – Sipos, 2013; Rechnitzer – Hardi, 2003), jelenlétük időben elnyújtott multiplikatív hatása halmozottan jelentkezne bezárásuk esetén.
5. Megváltozott az oktatás általános kerete is. A klasszikus értelemben vett oktatói tudás kisajátíthatósága csökkent, a közvetlen tanár-diák kapcsolat köteléke lazult a létszámnövekedés, valamint a személyes jelenlét kisebb igénye miatt. Az online ismeretanyagok, a távoktatás és az online kurzusok (MOOCs – Massive Open Online Courses) alapjaiban rengették meg a felsőoktatás évszázados elefántcsonttoronyát (Hrubos, 2012; Hrubos, 2014), új követelményeket támasztva az intézmények felé. Tovább erősítette ezt a részt az újabb és újabb technológiát használó hallgatói generációk, akik teljesen más igénnyel jelennek meg az oktatásban. (Balogh – Farkas, 2013; Töröcsik, 2011) A MOOCs a nagy nyelvek mentén jelenik meg (az angol dominancia mellett másnak is teret engedve), a milliós hallgatói létszámok, a lemorzsolódás és az alacsony arányú díjfizetés mellett is hatalmas potenciált jelentenek. Véleményünk szerint a fejlődő országokban éppen emiatt ki fog maradni a tömegegyetemek létrehozásának fázisa, eleve a MOOCs típusú megoldásra fogják ráépíteni a felsőoktatási intézményrendszer fejlesztését.
6. Világszinten a felsőoktatás egyértelmű további expanziója várható, amelynek döntő része a fejlődő régiókban fog megjelenni, erre kell felkészülnie a felsőoktatási intézményeknek is.

A magyarországi helyzetet vizsgálva három főbb tényezőt emelünk ki:

1. Egyértelműen látszódik a demográfiai negatív tendenciából adódó csökkenő érettségizői létszám, ami korábban a hagyományos felsőoktatási bázist jelentette. Ugyanakkor az oktatáspolitikai irányvonal rövid távon (2011-től) érezteti a hatását, nagyobb mértékű volt 2010-2015 között a jelentkezők/felvettek számában történő csökkenés, mint az érettségiző korosztály létszámában.
2. A kormányzati finanszírozással kapcsolatos döntések és a röghöz kötés révén a családok jobban megfontolják a továbbtanulási döntést, értékalapú döntéshozatal segítségével választják ki a legjobb ár-érték arányú alternatívát. A rövid ciklusú képzéseknek az évezred elején tapasztalt ugrásszerű növekvése és felpörgető ereje megszűnt, ezzel párhuzamosan (kicsit időben eltolva) visszaesett a nem

nappali képzésben résztvevő hallgatói létszám, amelyet még nem követett az oktatói állományváltozás az időbeli eltolódásból adódóan. A nappali tagozatos létszám csak 2011-től stagnál, illetve csökken, ezeknek a potenciális rétegeknek a bevonása nem valósítható meg olyan mértékben, hogy nagy volumenű változást eredményezzen. Egyértelműen látszik a kormányzati szándék, hogy csökkenő mértékben kívánja állami pénzekből finanszírozni a felsőoktatást, ez nagyobb mértékű magánforrás bevonását teszi szükségessé (költségtérítéssel/önköltséges képzés, diákhitel finanszírozási konstrukciók, versenyipiaci továbbképzésekre való építkezés, stb.).

Az állami finanszírozással párhuzamosan sokkal erőteljesebb az elszámoltatási igény, a közvetlen rálátás az egyes képzési programok megfelelőségére, minőségére. Erre szintén megoldás a pályakövetés erősítése, hiszen olyan információkhoz jutunk hozzá, amelyek elősegítik az egyes képzések értékelését.

3. A Bologna-folyamatnak köszönhetően rövidebb ciklusra kell állnia a magyar felsőoktatásnak, a munkaerőpiac felszívja az alapidiplomával rendelkezőket. Növekszik a külföldi hallgatók aránya, amely válasz a globális környezet megjelenéséből adódó versenyhelyzet által jelentkezett kihívásokra.

Mindezek mellett kiemeljük, hogy *a felsőoktatásban való részvétel növekvő mértékét várjuk közép- és hosszú távon*. Ezzel kapcsolatban komoly feladatai vannak a magyar felsőoktatási rendszernek. Reagálnia kell a felsőoktatást érintő változásokra, nemzetközi kontextusban kell biztosítani olyan képzéseket, amelyeknek köszönhetően a magyar hallgatók itthon maradnak, a külföldiek pedig ide jönnek tanulni.

A felsőoktatást meghatározó változásoknál egyértelműen látszik a piac felé fordulás, ezzel párhuzamosan a piaci beválás kérdése, a piac visszajelzése is fontossá válik. Az intézmények elkezdik keresni azokat a megoldásokat és eszközöket, amelyek biztosítják ezen igények kielégítését. Kialakul a felsőoktatási marketing, megjelennek, egyre változatosabbak a nemzetközi rangsorok, valamint erőteljesebb minőségbiztosítási rendszerek jönnek létre, vizsgálják az érvényesülés hatékonyságát, azaz megjelenik a pályakövetés is. Ebből adódóan úgy véljük, hogy a felsőoktatási változások következtében a felsőoktatás következő szakaszába lépésének támogatása, elősegítése céljából fontos, törvényszerű a pályakövetési rendszerek megjelenése, és inkább „pull”, azaz igények húzta kialakulást látjuk bizonyítottnak.

A fejezet alapján a *HI hipotézisünket elfogadottnak* tekintjük, azaz *a diplomás pályakövetési rendszerek kialakulása a hazai és nemzetközi felsőoktatási környezet fejlődésének szerves, természetes következménye*.

A következő fejezetben a diplomás pályakövetés szakirodalmi áttekintését, hazai kialakulását, helyzetét és feladatát, az output oldalt, azaz a munkaerő-piaci kapcsolódást, valamint a Diplomás Pályakövető Rendszer hasznosíthatósági lehetőségeit mutatjuk be.

3. DIPLOMÁS PÁLYAKÖVETÉS SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉSE

Az előző fejezetben megismert felsőoktatási fejlődéssel párhuzamosan megjelent a felsőoktatási marketing, a minőségbiztosítás, a rangsorok fejlődése, amelyek szervesen kapcsolódik a felsőoktatás szerepváltozása nyomán kialakult piac felé történő elmozduláshoz. Ennek következményeképpen jött létre a pályakövetés is, ebben a fejezetben célunk az ehhez kapcsolódó szakirodalom bemutatása.

Meg kell határozni egy felsőoktatási intézmény értékét, szerepét, funkcióját. A felsőoktatásban az utóbbi évtizedekben tapasztalt expanzióval, az intézmények számának növekedésével párhuzamosan a klasszikus napóleoni, humboldti egyetemi értékek már nem fenntarthatók.

„Egyetem és kutatás a humboldti modellben elválaszthatatlanul fonódik össze, Humboldt elméleti munkájában az értelem folyamatos keresése, a nem lankadó kutatás jelenik meg a tudomány, így ez egyetem lényegeként. ... A humboldti egyetemi értékekhez tartozik ugyanis a tanítva kutatók és kutató tanuló közössége, melyben hallgató és oktató együttesen hoz létre új tudást” (Veroszta, 2010, 11. p.)

A humboldt-i rendszerben a tudományosságnak kellett megfelelni, függetlenül attól, hogy ennek mi a következménye. Ezt követően átalakult az egyetemek funkciója, megjelennek a társadalmi igények, a nagyobb fokú részvétellel szembeni elvárás, a tömegesedés. Ezzel párhuzamosan tartani kell a korábbi képzési színvonalat is. A piac nagyobb szerepet vállal fel az oktatásban. A 20. század vége felé (Magyarországon inkább a 21. század eleje) még erőteljesebb változás történik, a társadalmi igények mellett az állam kevesebb forrásból akarja a hatékonyabb oktatást megvalósítani, és egyre inkább a munkaerő-piaci orientáció válik elsődlegessé. Ez utóbbi azt is magába foglalja, hogy a kimeneti követelmények, a gyakorlati készségek, az ehhez kapcsolódó oktatásmódszertanra van szükség, amelyek így lényegében a felsőoktatás teljesítményét, értékét jelentik, ezekkel kell foglalkozni, és ezt kell valamilyen módon megmérni. Ez az, amit a pályakövetés az eszköztárával megfelelően képes támogatni.

Az oktatás esetében az emberekkel való foglalkozás és az emberek fejlesztésének, képzésének, azaz a humán tőke értékelésének a problematikája kerül előtérbe. Mivel a tudás átadásában résztvevők is emberek, akiknek a teljesítménye nem konzisztens, azaz egy előadás, egy gyakorlat teljesen egyedi, valószínűleg kétszer ugyanúgy nem is tudja átadni az anyagot az oktató. Ez nem probléma, hiszen két ugyanolyan háttértudással rendelkező hallgatói csoport sem létezik, így mindenképpen alkalmazkodni kell az éppen aktuális elvárásokhoz. Tehát egy lényegében megismételhetetlen oktatási helyzetnek egy magas szintű, hosszú távú és konzisztens minőségi követelmény-csoportnak kell megfelelnie.

Alapvetően két tényezőre bontható az ezzel kapcsolatos teljesítmény megragadásának kérdésköre:

- számszakilag azonos intervallumon értelmezhető adatok, amelyek ugyan nem fedik le a teljes képet, de jól megragadható és értelmezhető a különbségük: egy hallgatóra jutó oktatók száma, diploma átlaga, képzési idő hossza, munkaerő-piaci érvényesüléshez kapcsolódó mutatószámok, minősített oktatók száma, tudományos publikációk száma, akadémikusok száma, Nobel-díjasok száma, független idézetek száma, egy hallgatóra jutó erőforrás stb.,
- ezek mellett a minőségi ismérvek egymáshoz képesti értékelése adja meg a megszerzhető diploma értékét: oktatói munka hallgatói véleményezése, legfrissebb szoftverek alkalmazása, gyakorlati példák az oktatáson belül, alkalmazott oktatási módszertanok, infrastrukturális fejlesztések, órarendek minősége, kurzus követelmények, munkaerő-piaci, munkáltatói vélemények stb.

Mindezek mentén nehéz összehasonlítani még a magyarországi intézmények által kibocsátott diploma értékét is, nemzetközi szinten még komolyabb problémával szembesülünk. *A felsőoktatási intézmények teljesítményének objektív alapon történő meghatározására több nemzetközi és nemzeti rangsor segítségével igyekeznek iránymutatást adni*, amelyek módszertanát számos kritikával illetik a kutatók. (Altbach, 2006; Fábri, 2008, 2010 2013; Margison – Van der Wende, 2007; Rauhvargers, 2011; Van der Wende, 2008) Rauhvargers 13 rangsor módszert ismertet, amelyek közül csak párat említünk meg: a Times Higher Education World University Rankings, a sanghai Academic Ranking of World Universities, a The QS World University Ranking, a Webometrics, a Universitas 21, de igény van egy európai szinten is jobban használható rendszerre, amelyet az Európai Unió által támogatott U-Map projekt biztosíthat.

„A nemzetközileg összehasonlítható adatok hiánya kihívást jelent a U-Map számára. Az Európai Bizottság és az Eurostat olyan adatgyűjtési módszert indított el, amelynek köszönhetően a felsőoktatási intézmények összehasonlíthatóvá válnak Európa-szerte. Ameddig ez megvalósul, addig a nemzeti adatokra támaszkodhat a U-Map, ennél fogva inkább arra alkalmas, hogy nemzeti szinten valósulhasson meg az összehasonlítás.” (Rauhvargers, 2011, 73. p.)

Tehát még az Unió szintjén is nehezen biztosítható, hogy ténylegesen azonos feltételek mellett vizsgáljuk az egyes intézmények teljesítményét, tágabb kontextusban, azaz az egész világra kiterjesztve pedig még több problémával szembesülünk. A rangsorok mélyebb elemzése nem képezi kutatásunk részét, azonban fontos az azokból levonható tanulságokat figyelembe venni a felsőoktatási intézmények teljesítményét mutató tényezők meghatározása során.

Olyan adatokra van szükségük a felsőoktatási intézményeknek, amelyeket mindenhol azonos módon állítanak elő, kezelnek, értékelnek, és amelyek alapot szolgáltathatnak egyfajta pozicionálási stratégia kialakításához. Nemzeti szinten sem könnyű ilyen egységesen kialakított rendszert működtetni, elfogadtatni a szereplőkkel, megértetni velük, hogy az egyes évek esetleges negatív eredményeinek nem a felméréssel szembeni

előítéletet és az azzal szembeni ellenállást kell növelniük, hanem a javítási, változtatási erőfeszítéseket, nemzetközi szinten azonban még nehezebb feladat. Elismerjük, hogy a minden körülmények között alkalmazható értékelési szempont kialakítása lehetetlen vállalkozás, de *hisszük, hogy az adatalapú döntéshozatal révén általánosságban megalapozottabban, és még rövid távon is a hibákat tartalmazó, valamint az egyedi eltéréseket, értékeket nem teljes mértékben kimutató szempontok egy hatékonyabb rendszerhez vezetnek.*

Ezen kereteken belül a felsőoktatásba bekerülők pályakövetéséhez köthető szakirodalmi háttér feltárását tűztük ki célul, hogy egy új eszközt adjunk a felsőoktatás érdekeltségi rendszerébe tartozó szereplők számára annak megállapítására, hogy megfelelő-e a felsőoktatási intézmény teljesítménye. A felsőoktatás outputjának, azaz a kibocsátási oldalának vizsgálata fontos a munkaerő-piaci összefüggések azonosítása során. Ennek révén tudjuk bemutatni, hogy milyen módon hasznosíthatóak a pályakövetési eredmények. Emlékeztetőül: pályakövetésnek tekintünk bármely olyan vizsgálatot, folyamatot, módszert, amely a felsőoktatásban végzettek, felsőoktatásban tanulók egyszeri, rendszeres, rövid vagy hosszú távú utánkövetését célozza meg meghatározott témakörök mentén. Ez utóbbi területek jellemzően a munkaerő-piaci kapcsolódás, a felsőoktatás minősége, a szocio-demográfiai háttértényezők azonosítását jelentik.

A pályakövetési vizsgálatok már az 1970-es évektől kezdődően felfedezhetőek az észak-amerikai és a nyugat-európai országokban, de a világ más tájairól is találunk példát a több évtizedes pályakövetési gyakorlatokra. A megvalósítással kapcsolatos publikációk, esettanulmányok, best practice kutatások révén fel lehet mérni, hogy milyen módszereket, eljárásokat alkalmaznak a működtetése során, valamint, hogy milyen célra használják fel az eredményeket. A vizsgálatok alapján kijelenthető, hogy kevés az országos szintű, egységes és univerzális felmérés, inkább az intézményi egyedi igényekre épülő struktúrával találkozhatunk, illetve specifikus kérdéseket vizsgálnak a kutatások. (Ezeket lásd a 4. fejezetben.)

A következőkben az Európán belüli nemzetközi felméréseket mutatjuk be, mint kiinduló pontot a magyarországi pályakövetés bemutatásához.

3.1. Európán belüli nemzetközi felmérések

Az országokon átívelő felmérések alatt elsősorban az Európai Unió területén vagy az Európai Bizottság által megrendelt kutatásokat értjük. Alapvetően találunk példát korábbi felmérésekre is (ezek összegzése a 4. fejezetben található meg), ugyanakkor országokon átívelő, közös alapokra épülők először az Európai Unión belül valósultak meg. Ezeken keresztül tudjuk bemutatni az összehangolás és összehasonlítás iránti igények kialakulását, időbeli és módszertani, fókuszbeli fejlődését, amelyek fontos tanulságként szolgálnak a magyarországi rendszer elemzéséhez is.

Az egységes fellépést kitűző Unió az oktatás tekintetében is hasonló színvonalat kíván kiépíteni minden tagországában, ezzel biztosítva az átjárható felsőoktatást, ami hozzájárul a munkaerő szabad áramlásához. Az *Unión* belül is hangsúlyos kérdés a

felsőoktatás által átadott, a tanulmányok során kialakított képességek, azaz a felsőoktatási output és a munkaerő-piaci pozíciók, azaz a munkáltatók által elvárt kompetenciák illeszkedése. *Már 2006-ban megfogalmazták azokat a képességeket, kompetenciákat, amelyeket fejleszteni szükséges (Hivatalos Lap, 2006), és ezeket nyolc csoportba foglalták.* Ezek alapvető iránymutatásként szolgálnak, és a szubszidiaritás elve alapján a lokális sajátosságok figyelembe vételével kell kialakítani azon nemzeti fejlesztési terveket, amelyek révén szinergikus fejlődést lehet elérni európai szinten. (OECD, 2015; Sipos, 2015d,f) Az Európai Szakképzés-fejlesztési Központ (European Centre for Development of Vocational Training CEDEFOP) 2008-as tanulmánya szerint az EU 25-ben 2020-ig 17,7 millió nem fizikai jellegű, magas képzettséget igénylő munkahely jöhet létre, továbbá eltolódás lesz a magasabb szintű végzettséget igénylő állások felé, amelyeknek aránya összesen 25,1%-ról 31,3%-ra fog növekedni (CEDEFOP, 2008).

Erre a jelentésre alapozva az Európai Bizottság a tagországok szintjén szükséges intézkedések meghozatalához alapot nyújtó, azaz ajánlásokat megfogalmazó New Skills for New Jobs kezdeményezést indított el 2008-ban (COM(2008) 868). Kiemelt cél a foglalkoztathatóság elősegítése, a képzettség korszerűsítése, összehangolása a munkaerő-piaci igényekkel, valamint – ami a disszertáció szempontjából kiemelt jelentőségű – „Az Unió képzettséget értékelő, előrejelző és összehangoló képességének javítása”. Ez utóbbi magába foglalja az előrejelző rendszerek fejlesztését, valamint áttételesen a felsőoktatásban is az adatalapú döntéshozatal előtérbe kerülését tagállami szinten. A végzetek helyzetével kapcsolatos intézményi szintű elemzések adatigénye megjelenik az Európai Minőségügyi Standardok a Felsőoktatási Térben (Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area) dokumentumban, amely többek között a magyar minőségbiztosítási rendszer alapját is jelenti. Emellett tartalmazza még a jelenlegi hallgatóknak a képzési programmal kapcsolatos elégedettségének kérdéskörét is, ami a korábbi statisztikai adatokból nem kinyerhető információ. (ENQA, 2009) Ennek a folyamatnak eredményeképpen jött létre a 2010-es New Skills for New Jobs tanulmány, amely tovább pontosítja azokat az irányelveket, amelyeket az egyes országoknak követniük kell. Az előrejelzési képesség javítása érdekében EU-szintű kvalitatív felmérések (munkáltatói, ágazati, scenárióelemzések) lefolytatását javasolják, amely biztosítja az összehasonlíthatóságot és elősegíti a beavatkozási pontok meghatározását. (European Union, 2010) A kezdeményezés és az Európa 2020 összehangolása megtörtént, Magyarország is e mentén alakította ki a 2020-ra vállalt mutatószámokat (European Union, 2014a,b; Miniszterelnökség, 2014) Az országos elemzések adatait felhasználtuk a 4.3. fejezetben.

A továbbiakban az Európai Bizottság és egyéb uniós szervezet kezdeményezésére végzett összegző és helyzetértékelő tanulmányokon kívüli nemzetközi felméréseket mutatunk be.

3.1.1. EUROSTUDENT

A hallgatók felmérését megcélzó kutatás elsősorban a heterogén sokaság meghatározó tényezőit, a szociális háttérrel, a tanulmányokra és munkára fordított időt, a mobilitást, valamint a generációnként változó tanulási szokásokat helyezi a központba. Ez egy

országokon átívelő, komparatív tanulmány, azaz az egységesedő európai felsőfokú oktatás (Bologna-folyamat) jegyében összehasonlítható kategóriákat határoznak meg a képzési szintek (ISCED) tekintetében, hogy oktatáspolitikai javaslatot tudjanak kialakítani ezek alapján.

A projekt 1994-ben indult el, az első publikált kutatásban még csak 8 ország vett részt, az eredményeit 2000-ben adták közzé. A EUROSTUDENT V felmérésben már 30 ország vett részt az Európai Felsőoktatási Tér 47 tagjából, köztük – első alkalommal – Magyarország is (9. ábra). Ez a növekedés egyértelműen jelzi a felmért területek relevanciáját és a döntéshozatalban való felhasználásának igényét. A módszertan lényegében változatlan, így időbeli tendenciákat is meg lehet ragadni. Alapvetően úgy valósítják meg a felmérést, hogy az adott országban egy koordináló szervezet fogja össze a felsőoktatási intézményeket, amely felelős a felmérés lebonyolításáért és az adatok gyűjtéséért. Magyarországon az Educatio Nkft. vállalta fel ezt a feladatot 2012-ben, amelynek következtében 2013-ban 25 felsőoktatási intézmény csatlakozott, ami a hallgatók 85%-át fedi le (ki kell emelnünk, hogy az esetek többségében ez egy kombinált DPR-EUROSTUDENT kérdőív segítségével valósult meg, mivel az intézmények nem akarták többszörösen terhelni a hallgatókat).

9. ábra: Az EUROSTUDENT V kutatásban részt vevő országok, 2012–2015

Forrás: Orr et al., 2011, 14. p.

Az alapvető célcsoport az alap-, mester-, osztatlan és hagyományos képzésben résztvevők, csak opcionálisan kérdezték le a szakirányú továbbképzésben, doktori képzésben és felsőfokú/felsőoktatási szakképzésben tanulókat. Fontos megemlítenünk, hogy Magyarországon az 5%-os mintát a Hrubos és munkatársai klaszter alapú intézménytípológizálását felhasználva alakították ki. Az egész kutatás központi irányító szerepét a Német Felsőoktatási és Tudományos Kutatási Központ (Deutsches Zentrum für Hochschul- und Wissenschaftsforschung) töltötte be, a felmérés az Európai Unió és az az Élethosszig Tartó Tanulás Program közös finanszírozásában valósult meg. (Kiss, 2014)

Az adatgyűjtés jellemzően hároméves periódusokra oszlik, így a legújabbat 2012–2015 között folytatták le. Az országok mintegy kétharmada alkalmazott online, harmada papír alapú, Olaszország pedig egyedülként telefonos lekérdezési módszert. Az összegyűjtött adatok kutatási céllal elérhetőek, a főbb témakörök mentén kialakított riportok pedig országonként elérhetőek és leölthetőek. (Orr et al., 2011; www.eurostudent.his.de/eiv/report/)

3.1.2. CHEERS

A Felsőoktatás Utáni Karrier (Careers after Higher Education) felmérés célja, hogy megvizsgálja a felsőoktatásban végzettek foglalkoztatottságát és munkahelyi körülményeit. A projekt 1997–2006 között tartott, a kutatásban 3–4 évvel a tanulmányok befejezését követően keresték meg a végzetteket. 1999-ben történt meg az adatfelvétel, reprezentatív rétegzett mintavétellel mintegy 12 országból 36 000 fő küldte vissza postán a kérdőívet (a térképen nem szerepel Japán, 10. ábra). Ezen kívül kiegészítették az elemzést 200 mélyinterjúval a végzettek és 150 mélyinterjúval a munkaadók körében. A több országot magába foglaló felmérés jellegéből adódóan komparatív vizsgálatokhoz is használható. A finanszírozás nagy részét az Európai Bizottság biztosította.

A kutatásban felmért főbb területek:

- szocio-demográfiai tényezők,
- képzés értékelése,
- munka világába való átmenet, álláskeresés,
- foglalkoztatottsági helyzet,
- munkahely jellemzői, munkaelégedettség,
- fizetés,
- a végzettek kompetenciái és hasznosíthatóságának szintje a munkában,
- végzettség és munka kapcsolódása, illeszkedése,
- további tanulmányok és képzés,
- karriervárakozások. (Ulrich, 2002)

10. ábra: ACHEERS kutatásban részt vevő európai országok, 1998

Forrás: saját szerkesztés

3.1.3. REFLEX

A CHEERS folytatásaként indult el a Foglalkoztatás és a Szakmák Rugalmassága Kutatás (Research into Employment and Professional Flexibility) 2004-ben. A projektet az Európai Unió finanszírozza a 6. keretprogram részeként. A 16 országra (a térképen nem szerepel Japán, 11. ábra) bővített kutatás három részből áll: egyrészt egy országleírás az általános tendenciák bemutatására; másrészt a végzetek kompetenciáinak kvalitatív bemutatása; harmadrészt a végzetek kérdőíves megkérdezése. A fő kutatási cél áttevődött a tanulmányok és a munkaerőpiac elvárásainak megfelelésére, valamint hozzájárult a részt vevő országok saját pályakövetési rendszereinek működtetéséhez, kiépítéséhez, fejlesztéséhez. Reprezentatív rétegzett mintavétellel választották ki az 5 éve végzetteket, összesen 70 000 fő válaszolt. Az adatfelvétel 2005-ben történt papír alapú megkereséssel. Az adatok kutatási céllal ingyenesen igényelhetők.

A felmért területek:

- a munkához szükséges kompetenciák, léteznek-e területspecifikumok,
- a kompetenciák megszerzésének folyamata,
- a felsőoktatás miben járul hozzá ehhez,
- hogyan birkóznak meg a meglévő és elvárt kompetenciák közötti különbségekkel,
- hogyan befolyásolják a kompetenciák a munkába való átmenetet. (Allen – Van der Velden, 2007)

11. ábra: A REFLEX kutatásban részt vevő európai országok, 2004

Forrás: saját szerkesztés

3.1.4. HEGESCO

Szintén az Európai Bizottság finanszírozta a Felsőoktatás, mint a Stratégiai Kompetenciák Generátora (Higher Education as a Generator of Strategic Competences) projektet abból a célból, hogy felmérjék, milyen kompetenciákra van szükség a sikeres munkaerő-piaci elhelyezkedéshez. A kutatás keretén belül 2008 során a 4–5 éve végzetteket keresték meg. A felmérés a REFLEX módszertanán alapul, és azt referenciapontként is használják. A REFLEX országokhoz képest 5 új tagországot vontak be (Japánt kihagyták a felmérésből, 12. ábra), ahol szintén reprezentatív rétegzett mintavételt alkalmaztak (a 2002/03-ban végzettek körében). A projekt kiemelt célja, hogy az azonosított kompetenciacsoportokat hozzá tudják rendelni az egyes oktatási rendszerek jellemzőihez, az oktatási módszerekhez, valamint az egyes kurzusokhoz is. Összesen 45 354-en válaszoltak a papír alapú kérdőívre. A felmért területek:

- a felsőoktatás alatti és megelőző oktatási tapasztalatok,
- munkaerő-piaci átmenet,
- az első munkahely jellemzői,
- foglalkoztatási helyzet és munkaerő-piaci életút a felmérés időpontjáig,
- a jelenlegi munka jellemzői,
- a szükséges és meglévő kompetenciák, képességek értékelése,
- a felsőoktatási programról való visszajelzés,
- szocio-demográfiai tényezők. (Allen – Van der Velden, 2009)

12. ábra: A HEGESCO kutatásban részt vevő európai országok, 2008

Forrás: saját szerkesztés

3.1.5. Trendence Barometer

Érdekes és ez előzőektől merőben eltérő megoldás a Trendence Barométer, mivel az 1999-ben alapított intézmény teljesen for profit alapon valósítja meg a kutatásait, azaz a munkaerőpiac és a felsőoktatási intézményi vezetők részéről ragadja meg azt az igényt,

hogy szükségük van az információra. Ha megértik a fiatalok elvárásait, igényeit, akkor annak megfelelően tudják alakítani a saját stratégiájukat, ami hosszú távon a megfelelő utánpótlás-biztosítás, tehetséggondozás és oktatási szolgáltatás-fejlesztés elengedhetetlen része. 24 ország közel (13. ábra) 1 000 felsőoktatási intézményén mintegy 300 000 fiatal kérdezik meg éves szinten, a teljes vizsgálatban fél millióan válaszolnak (fiatal szakemberek, munkaadók). A célcsoportba a gazdaságtudomány, mérnöktudomány, természettudomány és informatikai szakokon tanulók tartoznak, Magyarországon mintegy 12–13 ezren válaszolnak. A kitöltést értékes ajándékokkal ösztönzik.

A felsőoktatási intézmények számára költségmentes az egész folyamat, hiszen alapvetően ők küldik ki a felmérést, továbbá ingyenesen kapják meg az eredményeket is. Az üzlet profitorientált jellege abban nyilvánul meg, hogy ezeket az eredményeket értékesítik a munkaerő-piaci szereplők számára. Az eredmények alapján hozzák létre a 100 leginkább áhított munkahely listáját, amelynek nagymértékű reklám- és presztízsértéke van. (www.trendence.com/en)

13. ábra: A Trendence Barometer kutatásban részt vevő európai országok, 2014

Forrás: saját szerkesztés

3.1.6. TRACKIT kutatás

A Tanulók és Végzettek Fejlődési Útjának Nyomon Követése (Tracking Learners' and Graduates' Progression Paths) felmérést az Európai Egyetemek Szövetsége (European University Association – EUA) által vezetett konzorcium (melynek tagja többek között a HIS is) folytatta le. A 2010-ben kezdődött felmérés keretén belül komparatív elemzést készítettek az egyes országok pályakövetési rendszereiről, hogy általános képet kapjanak, valamint jó gyakorlatot nyújtsanak a fejlesztéséhez.

14. ábra: A TRACKIT kutatásban részt vevő európai országok, 2011

Forrás: saját szerkesztés

A kvalitatív felmérésben a térképen látható országok (14. ábra) kerültek be, amelyek mindegyike részt vesz az Élethosszig Tartó Tanulás Programban. A válaszadó szakértőket a nemzeti rektori konferenciákon keresztül kérték fel, valamint széleskörű dokumentumelemzést is alkalmaztak.

Sok esetben használtuk ezt a felmérést referenciapontként, de azzal szembesültünk, hogy elavultak az információk, hiszen az egyes országok, intézmények az elérendő céloknak megfelelően módosították a pályakövetési gyakorlatukat. (Gaebel et al., 2012; Mühleck, 2012)

3.1.7. Tuning projekt

2000-ben indult el a projekt, amelynek célja, hogy közelebb hozza a felsőoktatáshoz a Bologna-folyamat és a Lisszaboni Stratégia célkitűzéseit. Idővel egy folyamattá alakult, amelynek keretén belül újratervezik, fejlesztik, kialakítják, megerősítik a minőségét az egy, két és három ciklusú képzési programoknak. A projekt elnevezése arra utal, hogy a felsőfokú intézményeknek nem feladatuk és nem is szabad célul kitűzni az egységes és azonos oktatási portfóliót, tantárgystruktúrát és -tartalmat, hanem bizonyos viszonyítási, kardinális pontok mentén kell megvalósítani a konvergenciát, az egyéni képességekre építve, azok megtartásával és finomra hangolásával. Nem az oktatási rendszerre, sokkal inkább az oktatási struktúrákra fókuszál, stratégiai háttérrel biztosítva a rendszerszintű fejlesztések megvalósításához.

Az Európai Bizottság által finanszírozott programot azért vontuk be a pályakövetési rendszerek ismertetésébe, mivel egyik fő pillére a kompetenciák kérdésköre (30 elem felmérése), amely papír alapú, 3–5 éve végzettek megkeresésére épül. A teljes körű tesztelés érdekében több szempontú megközelítést alkalmaztak: egyrészt megkérdezték a végzetteket (intézményenként 150 fő volt az elvárás); másrészt megkeresték a munkaadókat (intézményenként 30 foglalkoztató volt az elvárás); harmadrészt az

akadémiai szférát is felmérték (intézményenként 15 oktató volt az elvárás). A jelentés 2008-ban jelent meg, összesen 101 egyetem vett részt a felmérésben, 5 183 végzett, 944 munkáltató és 998 oktató válaszait gyűjtötték össze.

A kérdések fókusza:

- az öt legfontosabb kompetencia,
- a kompetenciák fontosságának és elsajátításának mértéke. (González – Wagenaar, 2008; www.unidusesto.org)

3.1.8. Az Európán belüli nemzetközi felmérések összefoglalója

Jól látható, hogy az egységes, átjárható felsőoktatási tér kialakítása hangsúlyos prioritása az Európai Uniónak. Ennek érdekében az országokon átívelő felmérésekben oktatáspolitikai döntéshozatalt, rendszert, jó gyakorlatot segítő, bemutató elemzések jöttek létre. Az idő előrehaladtával bővültek a részt vevő országok, *mára már szinte minden EU-s vagy európai ország részt vesz a kutatásokban*, hiszen mindenki érdeke, hogy a komparatív elemzések révén meg tudják határozni a fejlesztésre szoruló területeket, valamint a saját relatív pozíciójukat.

A legrégebbi, valamint egyben rendszeres kutatás a EUROSTUDENT, amely a felsőoktatásban tanulók szociális és tanulási helyzetét, körülményeit méri fel. Ez elősegíti a hallgatók csoportosítását, valamint a különböző oktatási rendszerek mögött meghúzódó tényezők megértését. Mára már a Felsőoktatási Tér 30 országa vesz részt a folyamatban, többen megfigyelői státuszban vannak, ami azt jelenti, hogy a legközelebbi kutatásban már nagy eséllyel részt fognak venni.

A többi összegző felmérés vizsgálatakor egyértelműen megfigyelhető, hogy a munkaerőpiaci átmenet kezdeti elemzéséről áttevéődött a hangsúly a munkaerőpiac elvárásaira. A CHEERS még inkább a felsőoktatás oldaláról kérdezte meg a végzetetteket, a visszajelzés középpontjában egyértelműen a felsőoktatás állt, a munkaerőpiac és az azon való sikeres szereplés csupán a folyamat kényszerű következményéből adódó szerepe miatt jelenik meg. Ezt követően a REFLEX esetében találjuk először, hogy a munkaerőpiac kerül a középpontba, azaz hogy a felsőfokú tanulmányok tudják-e biztosítani azokat a képesség-, tudás- és kompetenciafejlesztési igényeket, amelyek szükségesek a munkaerőpiaci érvényesüléshez. A 2004-ben indult kutatás előfutára a 2008-as kompetencia követelmény meghatározásának (az Unió részéről), és a 2008-as HEGESCO-ban még hangsúlyosabban jelenik meg a szükséges és meglévő kompetenciák kérdésköre. Az ezt követő felmérés inkább a pályakövetési rendszerek feltárását szolgálja, viszont fontos referenciapont a jó gyakorlatok kutatásához.

A munkaerőpiac felé történő elmozdulással párhuzamosan indult a Tuning projekt, amely explicite is kimondja, hogy fő feladata a különböző felsőoktatási rendszerek számára olyan prioritások azonosítása, amelynek köszönhetően *közelebb tudja hozni a Felsőoktatási Tér országait egymáshoz. A harmonizáció szükséges velejárója egy egységes gazdasági, politikai szövetség hatékonyabb működésének, mivel így a közös*

fellépés, fejlesztés szinergiája járul hozzá a kiterjedt, határokon átívelő versenyben való sikeres részvételhez.

3.2. A diplomás pályakövetéstől a Diplomás Pályakövető Rendszerig Magyarországon

Magyarországon már viszonylag korán, sőt, világszinten is egyedülálló módon, a '70-es évek elején elkezdtek egy longitudinális vizsgálatot. Ezt követően relatíve sokat kellett várni, egészen a millenniumot megelőző évekig, hogy újra rendszeres, legalább intézményi szinten megvalósított pályakövetési programot találjunk. A BME és a FIDÉV vizsgálatai iránymutatásul szolgáltak a pályakövetésnek törvény ereje által történő kötelezővé tétele során. Ezzel párhuzamosan a Gazdaság- és Vállalatkutató Intézet, valamint az Universitas Press kezdte el vizsgálni a frissdiplomások tendenciáit, helyzetét az őket foglalkoztatók oldaláról.

A törvény 2006. szeptember 1-jei érvénybe lépése nem jelentette automatikusan a megfelelő pályakövetési rendszer kialakítását, hiszen hiányzott a korábbi tapasztalat, nem különítették el rá a szükséges forrást, valamint a megfelelő szakemberek sem álltak rendelkezésre. A Gazdaság- és Vállalatkutató Intézettel már a kezdetektől együttműködő *Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft. (akkor még Kht., a továbbiakban Educatio Nkft.)* kapta meg azt a feladatot, hogy *előkészítse az egységes, országos szinten összehasonlítható és koordináltan működő pályakövetés kialakítását*, amelynek érdekében számos nemzetközi összehasonlító elemzést végzett, a jó gyakorlatok gyűjtése érdekében. Vitathatatlan érdeme a szervezetnek és az ott dolgozó munkatársaknak, hogy a 2008-ban és 2009-ben kiírt TÁMOP pályázatok révén forráshoz jutott intézményekben 2010-ben elindulhatott a Diplomás Pályakövető Rendszer, amely a teszt évet követően jórészt azonos tartalommal, minden évben lezajlik a felsőoktatási intézmények többségében (a hallgatók több mint 90%-át tömörítő 29-35 intézményben). A rendszer fejlesztésének köszönhetően kibővített hallgatói csoportok is részét képezik a felmérésnek, ennek révén külön specifikus kérdéseket kapnak a felsőfokú (később felsőoktatási) szakképzésben és szakirányú továbbképzésben, továbbá egyes intézményekben a doktori programban tanulók, illetve végzetek is.

Az alfejezetben ezt a fejlődési utat ismertetjük az általunk legfontosabbnak ítélt programon keresztül. Előtte bemutatjuk a felsőoktatás és munkaerőpiac érdekeltjeinek rendszerszintű elemzését is. A felsőoktatás menedzsment szempontú megközelítésében kitérünk a felsőoktatás és a munkaerőpiac kapcsolatára, azon tényezőkre, amelyek a felsőoktatás teljesítményét is jelzik, és fontos az összes érdekelt számára. A felsőoktatás rendszerszemléletű megközelítésének értelmében a felsőoktatást a társadalomba és a gazdaságba szervezeten beépülő egységként kezeljük, és bemutatjuk a különböző érdekeltségi csoportokat is.

3.2.1. A magyar felsőoktatás és a munkaerőpiac rendszerszintű viszonya

Az utóbbi időben egyre elterjedtebb vizsgálódási körként jelenik meg a felsőoktatás és a munkaerőpiac közötti átmenet kérdése. Ez valószínűleg arra vezethető vissza, hogy a tudásalapú gazdaság elmélete alapján az Európai Unióban és az OECD országokban is előtérbe került ez a terület. Számos tanulmány, publikáció, kutatás foglalkozik az oktatás és a munka világának átmenetével, az egész életen át tartó tanulás fontosságával, valamint kiemelten a kompetenciák fejlesztésével. A felsőoktatás egyik feladata, hogy olyan képességeket, készségeket adjon a hallgatóknak, hogy az aktuális folyamatoknak megfelelő tudás elavulása után is alkalmazkodni tudjanak az új környezethez, az új kihívásokhoz. *Régóta kérdéses, hogy a felsőoktatás akár mennyiségét, akár szerkezetét tekintve nem megfelelő kibocsátással rendelkezik, így nem a munkaerőpiac igényeinek megfelelő diplomások kerülnek a piacra.* Ez egy összetett probléma, és az érdekeltek szemszögéből kell megvizsgálni, hogy átfogó képet kapjunk az egyes szereplőket mozgató mögöttes tényezőkről. (Galasi – Varga, 2005) A humán tőkébe való befektetés nem csak az állam feladata, a magán célú beruházások növelése révén kell kiküszöbölni az állami finanszírozás hiányosságait, továbbá új készségeket kell kialakítani az új típusú munkahelyek érdekében. Az EU 2020 intelligens, fenntartható és inkluzív növekedési stratégia (European Commission, 2010a) magyarországi vállalásainak (11 tematikus cél) az emberi erőforrásberuházásba, kiemelten a felsőoktatással való kapcsolódási pontjai a következők:

- 8. EU tematikus cél: A fenntartható és minőségi foglalkoztatás, valamint a munkavállalói mobilitás támogatása. A 20-64 éves korosztály foglalkoztatási arányának 75%-ra növelése a 2013-as 63,2%-os szintről. Ehhez szükséges a gazdasági aktivitás növelése, figyelembe véve a kedvezőtlen demográfiai folyamatokat, és kiemelten kezelve az alacsony iskolai végzettségűeket, a fiatalokat, a nőket és egyéb hátrányos helyzetű csoportokat.
- 9. EU tematikus cél: A társadalmi együttműködés erősítése és a szegénység, valamint a hátrányos megkülönböztetés elleni küzdelem. 2020-ra 450 E fővel csökkenteni a szegénység és kirekesztés által veszélyeztetett lakosság számát.
- 10. EU tematikus cél: Az oktatásba és a képzésbe, többek között a szakképzésbe történő beruházás a készségek fejlesztése és az egész életen át tartó tanulás érdekében. A 30-34 éves lakosság körében 30,3%-ra kell növelni a felsőoktatási képesítéssel rendelkezők arányát. (Miniszterelnökség, 2014) Mivel ezt a célt már 2013-ban elérte Magyarország (31,9%), így az országspecifikus vállalások között 2015-ben már 34%-ra növelték a vállalást. (Miniszterelnökség, 2015) Emellett a korai iskolaelhagyók arányának 10%-os szintre csökkentése is itt jelenik meg, ami az oktatásra fordított állami pénzek hatékonyabb felhasználását is jelenti egyben.

Ezek mindegyikében implicite vagy explicite megjelenik a felsőfokú oktatás szerepe, feladata. *A 8. célnál a felsőfokú tanulmányok során szerzett képességek, kompetenciák, továbbá a végzettség, továbbképzés hasznosítása kerül középpontba.* A munkahelyen szükséges és a munkavállaló által rendelkezésre álló végzettség illeszkedése biztosítja a minőségibb foglalkoztatás elérését. Chevalier (2003) szerint fontos, hogy adott

munkakörben olyan munkavállaló dolgozzon, akinek a végzettsége teljes mértékben illeszkedik. A kvázi túlképzettek (magasabb szintű tudással rendelkeznek, mint amire igény van az adott pozícióban) és a ténylegesen túlképzettek (akiknek a tanulmányok során megszerzett tudására egyáltalán nincs szükség) gazdasági-társadalmi veszteséget (elmaradt hasznot) okoznak, hiszen a munkáltató oldaláról nem használják ki azokat a képességeket, amelyek rendelkezésre állnak, míg a munkavállalói oldalról folyamatosan csökkenő motivációs szintet eredményezhet a nem megfelelő munkakör. A foglalkoztathatóság növelésében kiemelt szerepet töltenek be az integrált képzési programok, azaz a gyakornoki programok, valamint a mobilitás ösztönzése, melynek fontos eleme a „Mozgásban az ifjúság” kezdeményezés. (European Commission, 2010b)

A 8. és 9. tematikus célhoz kapcsolódóan az új készségek szükségességét, az új típusú munkavégzések elterjedését kell figyelembe vennünk. A magasabb szintű foglalkoztatottság elérése érdekében magasabb szintű rugalmasságot is kell feltételezni a munkaerőpiac résztvevői részéről. Az élethosszig tartó tanulás részeként a képességek, készségek fejlesztésével a munkavállalók könnyebben alkalmazkodhatnak a változó környezethez, ez szükség esetén elősegíti a pályaváltást. A felsőoktatási tanulmányok során *előtérbe kell kerülnie a gyors alkalmazkodásnak, a time menedzsmentnek, a komplexitások kezelésének, a flexicurity-nek*, a vállalkozási kedv és hajlandóság növelésének. Az új típusú munkavégzés, azaz az atipikus foglalkoztatás egy rendszerszintű menedzselési feladat elé állítja a munkavállalókat, ahol sokkal nagyobb az egyének felelőssége, ebből adódóan tudatosabban kell készülniük az ehhez kapcsolódó feladatokra, a felsőoktatási intézményeknek is tudatosan kell fejleszteni az ehhez szükséges kompetenciákat.

A 10. tematikus cél megvalósítása alapvetően már teljesült is Magyarországon, illetve nincs már ráhatása kormányzati intézkedésnek, hiszen a *2020-ban 30 évesek 2016-ban már 26 évesek voltak, amely azt jelenti, hogy nagy eséllyel már befejezték a felsőfokú tanulmányaikat*. Csak úgy lehet még növelni körükben a felsőfokú végzettség arányát, amennyiben a kimaradókat, a lemorzsolódókat, a diplomát meg nem szerzőket támogatják. Erre szolgál például a diplomamentő program. Emellett a korai iskolaelhagyók számának csökkentése egyszerre több cél eléréséhez járul hozzá: növeli a finanszírozási hatékonyságot, növeli a magasan képzettek arányát, valamint közvetve ösztársadalmi haszon növeléséhez is hozzájárul. A szakképzési rendszer megreformálása már régóta napirenden van, létrejöttek a Szakképzési Centrumok, továbbá a kisebb területi egységek tekintetében is megalkották a részstratégiákat. Mindenesre úgy gondoljuk, hogy a felsőoktatás, a szakképzés, a duális képzés integrációja, egységes kezelése olyan lehetőségeket rejt magában, amelynek köszönhetően a munkaerőpiacon sikeresen boldoguló szakembereket, diplomásokat képes kibocsátani az oktatási ágazat. (Baranya Megyei Fejlesztési és Képzési Bizottság, 2014; Ásványi et al., 2015)

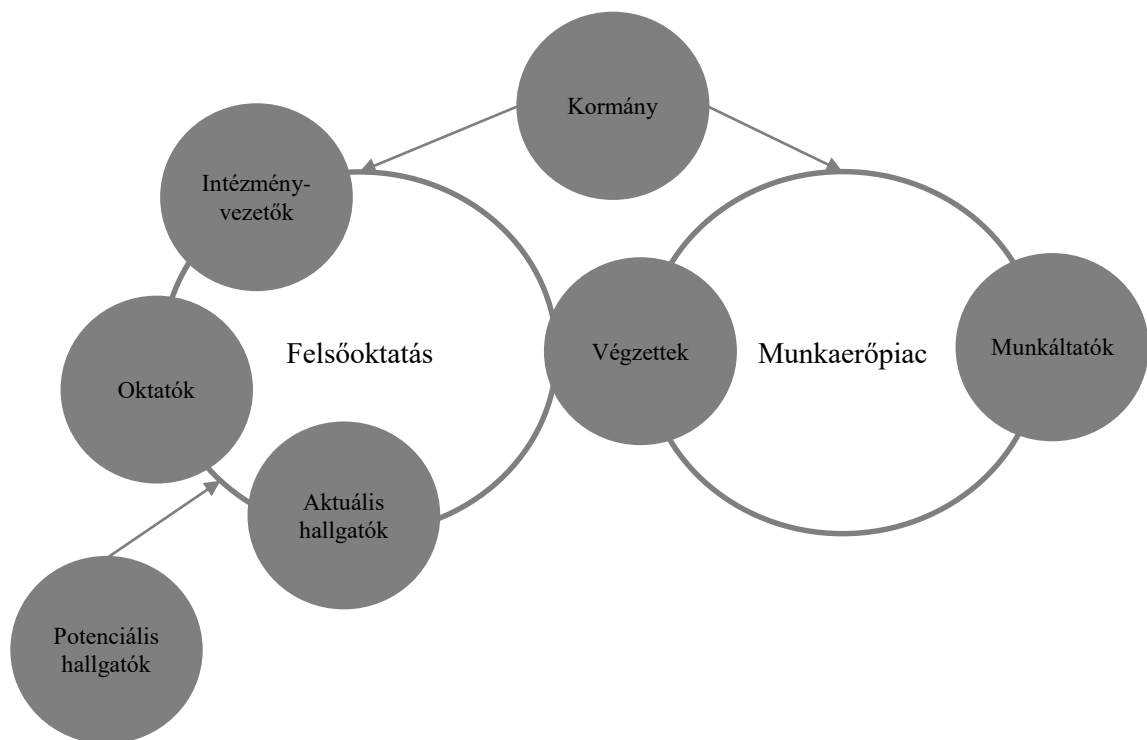
Összességében az *EU 2020 stratégia tagállami szintű vállalásai úgy teljesíthetők, ha rendszerként kezeljük, azaz az egyes elemeknek egymásra ható komplex megközelítését alkalmazzuk az oktatás különböző szintjei esetében*. Ez magába foglalja az alapfokú és középfokú közoktatás fejlesztési feladatait, a felsőoktatási átmenetet és a végzettek

pályakövetését. Mind a képző intézményeknek, mind a hallgatóknak fel kell készülniük arra, hogy szükség van az élet/karrierpálya-építési, valamint az életvezetési kompetenciák fejlesztésére. Az intézményeknek be kell építeniük a képzési programjukba ezeket az elemeket, a hallgatóknak pedig energiát kell fektetniük a fejlesztésükbe, hogy tudatosabban, felkészültebben kerüljenek ki a munkaerőpiacra. Ez magába foglalja a felsőoktatási szolgáltatások fejlesztését, a 2007-2013-as pályázati periódusban több TÁMOP pályázaton belül lehetőség nyílt (pl.: TÁMOP - 4.1.1/08/1, TÁMOP 4.1.1.C-12/1/KONV) a kialakítására, illetve komplex rendszerré fejlesztésére. 2015-ben jelentette be a kormány a duális rendszer kialakítását a felsőoktatásban, szintén TÁMOP pályázat keretén belül lehetett forrást szerezni a képzési rendszer átalakítására (TÁMOP 4.1.1.F-15/1/KONV). A *duális rendszer* célja, hogy a szakmai gyakorlattól eltérően több időt töltsenek a hallgatók a vállalatban, ami a felsőfokú tanulmányok melletti munkavállalást, a szervezet alaposabb megismerését teszi lehetővé. Ez hozzájárul a lemorzsolódási arány csökkentéséhez, a gyakorlatorientált képzés ösztönzéséhez, illetve a valós munkaerőpiaci igényekhez alkalmazkodó, illeszkedő végzettség biztosításához. A végzést követően lényegében azonnal alkalmazható a diplomás, a munkahely elvárásainak megfelelő munkavállalók további költséges képzések nélkül kerülnek ki a munkaerőpiacra. (Csernovitz – Szegedi, 2012; Magyarország kormánya, 2015b)

Mindegyik pont a foglalkoztathatóság kérdését járja körbe, amely – még ha nincs is egységes definíciója nemzetközi szinten, azonban leginkább – annak valószínűségét foglalja magába, hogy a hallgatók a végzés után meghatározott idővel találnak munkát. (Lees, 2012; Sumanasiri et al., 2015) Polónyi (2010) szerint a *foglalkoztathatóság és a humán tőke hasznosíthatósága szoros kapcsolatban állnak egymással*. E szerint a munkaerőpiac szempontjából fontos emberi tudás egy hosszú, költséges periódus következtében alakul ki, és az oktatási szolgáltatások fogyasztása lényegében a humán tőkébe való befektetést jelenti. Vajon probléma-e, ha egy közgazdász végzettségű fiatal titkárként helyezkedik el, vagy olyan szakmákban talál munkát, amely nem igényli a felsőfokú végzettséget? Chevalier megállapításaival ez nem megy szembe, sokkal inkább kiegészíti azzal, hogy még napjainkban is a diplomások túlnyomó része közpénzből finanszírozza az első végzettséget, a nem megfelelő szintű hasznosítása azt jelenti, hogy nem teljesen hatékonyan kerül felhasználásra az adófizetők pénze. Másrészt az elégedetlenség (hiszen az említett példát tekintve valószínű, hogy a közgazdász nem azért tanult éveken keresztül, hogy titkár legyen) oda vezethet, hogy – amennyiben rendelkezik a szükséges kompetenciákkal – külföldre távozik, amely megint a magyar oktatási rendszert és a magyar társadalmat károsítja. Ennek ellentételezésére találták ki a röghöz kötés intézményét, azaz az államilag finanszírozott félévek duplájának Magyarországon való eltöltését a végzést követő 20 évben. Ez azonban inkább a probléma tüneti kezelését jelenti, nem pedig a forrásának megszüntetését. (Galasi – Varga, 2005; Kővári – Polónyi, 2005) A kompetenciafejlesztés szellemiségének megfelelően úgy véljük, hogy az ország egésze szempontjából fontos, hogy megfelelő kompetenciákkal rendelkezzenek a végzettek. Ez alapján megváltozott körülmények között is képesek fejleszteni önmagukat, alkalmassá válnak arra, hogy megbirkózzanak a nehézségekkel.

2014-ben jelent meg a *Fokozatváltás a felsőoktatásban* című hazai felsőoktatási stratégia, amely már megfogalmazza a válaszokat az Európai Unió elvárásaira. Ennek részeként a kitűzött cél, hogy a következő 15 évben létrehozzák Közép-Európa legversenyképesebb és legjobb felsőoktatási rendszerét, mivel a nemzetgazdaság egyik legsikeresebb ágazatának tekinthető. A meglévő állami szerepvállalás mellett külső erőforrások bevonása szükséges, azaz a privát szféra szerep- és tehervállalásának erősítését kívánják elérni, hogy a verseny, minőség, teljesítmény és siker függvényében felsőoktatás-reform tudjon megvalósulni. Ez magába foglalja:

- a felesleges párhuzamosságok és verseny megszüntetését, az egyetemek és az alkalmazott tudományok egyetemeinek feladatmegosztását,
- a jobb képességű, több munkát befektető hallgatóknak magasabb szintű oktatási szolgáltatás és tehetséggondozó programok biztosítását,
- a K+F+I vállalati partnerekkel történő közös előremozdítását,
- egy rugalmasabb, átjárhatóbb képzési rendszer kialakítását,
- az oktatási módszertan és az oktatás élményének fejlesztését,
- a hallgatói költségvállalás tudatosítását, azaz a diákhitel programon keresztül felelősségteljesebb felsőfokú tanulmányok folytatását. (EEM, 2014)

15. ábra: A felsőoktatás és a munkaerőpiac érdekeltjeinek rendszere a főbb aktorokon keresztül

Forrás: saját szerkesztés

Ezen területek után vizsgáljuk meg a felsőoktatás és a munkaerőpiac érdekeltjeinek rendszerét. Mint már említettük, a *felsőoktatás szerepe a környezetével való interakcióinak mátrixában, a teljesítményével kapcsolatos elvárások eredőjének*

kontextusában értelmezhető. Ez több szempontú megközelítést igényel, figyelembe véve a rendszer összes szereplőjének elvárásait, akik a következők: kormány, intézményvezetők, oktatók, bent lévő hallgatók, végzettek, potenciális hallgatók, a munkaadók. (15. ábra)

A kormány számos módszer közül választhat a felsőoktatással kapcsolatos döntések során, mint például: munkaerő-megközelítésen alapuló oktatástervezés; költség-haszon elemzési módszerek használata, a politikai racionalitás stb. Egyrészt fontos, hogy a nemzetközi – elsősorban az Európai Unió – elvárásoknak megfeleljen, azaz a munkaerő-piaci kihívásoknak megfelelő végzettek kerüljenek ki a piacra, az élethosszig tartó tanulás megvalósuljon, valamint az oktatásra fordított kiadások hatékonyan térüljenek meg. Másrészt a humán tőkébe való befektetés az innováció alapszükséglete is, azaz ennek révén olyan új megoldások, eljárások születnek, amelyek javítják a folyó fizetési mérleget, pótlólagos bevételi forráshoz juttatva az államot. A költség-haszon elemzés vizsgálatakor figyelembe kell vennie az egyéni és társadalmi megtérülés mértékét, azaz az oktatás különböző szintjeihez kapcsolódó redisztribúció hatékonyságát. Itt felmerülnek közvetlen és közvetett költségek. Az előbbiek az infrastruktúrához, az oktatáshoz kapcsolódó költségeket foglalják magukba, az utóbbiak pedig elsősorban az elmaradt lehetőségek költségét, azaz azt a kiesést, amely abból adódik, hogy a fiatal nem a munkaerőpiacon jelenik meg a munkavállalási potenciáljával. A politikai racionalitást azért fontos megemlítenünk, mert egy sokkal rövidebb távú gondolkodásra utal, azaz a politikusok számára logikus, racionális, hogy a rendelkezésre álló eszközöket felhasználva biztosítsák az újraválasztásukat.

Az elérhető bérekre kivetett adókból befolyó bevétel növeli a kormány mozgásterét, valamint lehetővé teszi a kiszolgáltatott rétegek számára nyújtott támogatások elosztását. Ezen kívül figyelembe kell vennünk az oktatás externális hatásait is:

- Magas minőségű humán tőkeellátottság esetén a technikai változásokhoz való alkalmazkodási képesség javul. (Schultz, 2005)
- A demokrácia intézményrendszere hatékonyabban működtethető.
- Az iskolázottság növekedésével nő a gazdasági aktivitás, alacsonyabb a munkanélküliség, csökken a bűnözés, ebből adódóan kevesebb kiadást jelentenek az államnak mind a munkanélküliséget kompenzáló, mind az egészségüggyel, mind a bűnüldözéssel kapcsolatos kiadások.
- Növekszik a nem állami finanszírozású közszolgáltatások (önkéntesség, időskorúak ellátása, hátrányos helyzetű csoportokat segítő) aránya. (Polónyi, 2010)

Az *intézményvezetőknek* egymás ellen ható erők között kell egyensúlyozniuk. Egyrészt a finanszírozásban jellemzően még mindig kiemelt helyen szerepelnek a hallgatói létszámok, hiszen több finanszírozási tétel ennek arányában érkezik, ami pedig a mindennapi működéshez szükséges. Ebből adódóan az az érdekük, hogy minél több hallgató kerüljön be a képzésbe, és olyan szakok is induljanak, amelyek nullszaldósak (ha azok egyáltalán), csakhogy a meglévő oktatói kapacitásokat ne kelljen leépíteniük. Másrészt a finanszírozási oldalról büntetik a magasabb lemorzsolódási arányt, a normál

képzési időn túl bent lévők magasabb arányát. Ez azt jelenti, hogy a magasabb képességű hallgatókat kell megszólítaniuk, ami valószínűsíti, hogy képesek az elméleti elvárásoknak megfelelően befejezni a tanulmányaikat. A kettősség állandó konfliktust eredményez, hiszen az oktatók oldaláról megjelenik a nyomás a kevesebb hallgató felvételére, ugyanakkor a finanszírozás miatt muszáj minden lehetőséget megragadni a hallgatók bevonására. Az intézmények közötti verseny nem csak a hallgatókért zajlik, hanem a különböző hazai és nemzetközi rangsorokban (most eltekintve azok módszertanától) az előkelőbb pozíció megszerzéséért is, ami növeli az intézmény presztízsét. Ezek a rangsorok számos szubjektív és objektív elemet nem vesznek figyelembe, így kiemelten fontos, hogy a felsőoktatási intézmények a munkaerőpiachoz és a végzettekhez kötődő információkat is felhasználják tevékenységük során.

A munkaerőpiacjal való együttműködés napjainkban már azért is fontos, mert így a felsőoktatási intézmények közvetlen visszajelzést kaphatnak az egyes cégektől, hogy milyen képzéseket kellene indítaniuk, amelyről garantáltan felvennék a végzeteket, illetve amelyre elküldenék a munkatársakat továbbképzésre. A felsőoktatási intézmény és a munkaerő-piaci szereplő közötti partneri viszony előnyös továbbá a közös pályázatok, projektek megvalósítása, valamint a gyakorlati tudásnak az oktatásba való becsatornázása tekintetében is. A sikertörténetek hozzájárulnak a megfelelő beiskolázási tevékenység kialakításához, valamint az intézményi imázs fejlesztéséhez. A végzetek megfelelő illeszkedése, valamint az elérhető bérek pedig egyértelműen minősítik a képzések teljesítményét. A magasabb jövedelem vonzóbbá teszi az adott szakot a felvételi eljárás során, továbbá szintén presztízsnövelő hatással bír.

Az *oktatók* is számos kihívással szembesülnek. Az elméleti tudás mellett a napi gyakorlatot is be kell vonniuk a képzésbe úgy, hogy közben a munkaerőpiac által elvárt képességeket, kompetenciákat fejlesszék a hallgatóknál. Ez nehéz feladat, mivel a főállásuk sok esetben az oktatás, amelyhez kapcsolódóan meg kell felelniük a publikációs követelményeknek, hogy előrébb jussanak a karrierjükben. Tudományterülettől függően a nívósabb cikkek gyakorlati kutatás bemutatását követelik meg, amelynek következtében az alaptevékenységük, az oktatás mellett energiát, időt és pénzt kell fektetniük a kutatási projektek megvalósításába, esetenként másodállásban a versenyszektorban helyezkednek el. Ugyanakkor a hallgatói oldalról egyre nagyobb az igény, hogy új oktatásmódszertant alkalmazzanak az oktatók, hiszen a tudás nagy része online forrásból is megszerezhető. Az új elvárásoknak való megfelelés azért is érdekes kérdés, mivel a felsőoktatásban nem kötelező az oktatónak pedagógiai ismeretekkel rendelkeznie, azaz nem kell értenie az oktatáshoz magához. Itt kell megemlítenünk azt is, hogy jelentős hiányosságok tapasztalhatóak az oktatói munkához kapcsolódó minőségi és munkakövetelményrendszer tekintetében. Nem egyértelmű, mi az elvárás, ezt hogyan lehet teljesíteni, illetve mi számít jó teljesítménynek. Ebből adódóan kevésbé érdekelték abban, hogy megfeleljenek ezeknek a kihívásoknak.

Emellett az intézményi autonómiából adódóan megnövekedett az adminisztrációs teher, valamint a tömegoktatás következtében megváltozott az oktatók hallgatókhoz való hozzáállása is. A korábbi mesteri szerep, amelyben az oktatók a tanítvány fejlődését figyelték, ellenőrizték, átalakult egyfajta kontrollá, amelynek keretén belül időről-időre

teszteken, dolgozatokon, kollokviumokon keresztül – a hallgató személyes kompetenciáit és fejlődési folyamatát figyelmen kívül hagyva – személytelenül értékelnek. Ha összevetjük a Humboldt-i egyetem elképzelésével, akkor egyértelmű, hogy a felsőoktatási intézmény akadémiai elvárásai megmaradnak (kutatás, mentorálás, nívós cikkek, akadémiai fokozatok), ugyanakkor kiegészülnek a modern tömegoktatás és munkaerőpiachoz igazodás elvárásaival, anélkül, hogy ezek viszonyát az állami finanszírozási és követelményrendszer egyértelműen tisztázta volna, illetve anélkül, hogy ez a felsőoktatási intézmények belső egyéni követelményrendszerében egyértelműen megjelenjen.

Az oktatói szerepben megélt sikerhez szorosan kapcsolódik a volt hallgatókkal való kapcsolattartás, a visszajelzés, hogyan használják munkájukban az ismereteket, milyen gyorsan helyezkedtek el, valamint, hogy mekkora jövedelemhez jutnak ennek köszönhetően. A kapcsolattartás révén vissza tudják hívni az oktatók a volt tanítványokat, akik hitelesebbek a rendszerben bent lévő felsőoktatási hallgatók számára, ez pedig az oktató elismertségét és megbecsültségét is növeli.

A bent lévő hallgatók csoportja számára a felsőoktatás önmagában egy ígérvény arra, hogy végzettként magasabb jövedelmet tudnak megszerezni a munkaerőpiacon. (Galasi – Varga, 2005; Papszt, 2010) Az utóbbi években népszerű az új generációkkal kapcsolatos elméletek, hozzáállások vizsgálata (Töröcsik, 2011), a kutatások szerint egyre inkább abba az irányba haladnak a hallgatók, hogy minél kevesebb befektetett energia révén jussanak hozzá a felsőfokú végzettséghez, hiszen az igazi tudást úgyis a munkahelyen kapják meg, továbbá teljesen eltérő értékrend és hozzáállás jellemzi őket. (Bocsi, 2013) Igénylik a gyakorlati oktatást, az elméletek közötti összefüggések és azokból levonható tanulságok kevésbé kötik le a figyelmüket. Ezen felül fogyasztóként jelennek meg, több szolgáltatást akarnak használni, lehetőleg ingyenesen. A munkaerőpiacon olyan munkát szeretnének végezni, ami az érdeklődési körüknek megfelelő, ahol sok szabadságot kapnak és gyors előrelépési lehetőséget biztosítanak a számukra.

A végzettek potenciális újravásárlók, mivel vagy két ciklusú képzésben vettek részt, és a mester szintű tanulmányok helyszínéül választhatják a diplomát adó intézményt, vagy pedig továbbképezhetik magukat. A munkaerőpiacra kilépve reálisabban tudják értékelni a saját képességeiket, a munkáltatók elvárásait, valamint azt, hogy a fejlődéshez milyen mértékben járult hozzá a felsőoktatási intézményben eltöltött időszak. Az első években számukra is fontos a képzőhely presztízisértéke, hogyan viszonyulnak hozzá a munkáltatók. Ezután – amennyiben nem akarják továbbképezni magukat – alapvetően nem fontos az intézmény, amíg el nem jutnak arra a pontra, hogy már nekik van szükségük frissen végzett munkatársakra (de ezt már a munkaadók oldaláról mutatjuk be). Összességében a végzett hallgató köti össze a felsőoktatást és a munkaerőpiacot, ennek révén kap az intézmény közvetett visszajelzést a munkaerő-piaci elvárásokról.

A potenciális hallgatók egy fontos döntés előtt állnak, a felvételi időpontjában még nem biztos, hogy pontos információkkal, elképzeléssel rendelkeznek arról, hogy milyen fajta tevékenységet, munkát tudnak végezni, valamint azt sem, hogy mennyiért. A frissen

végzettek keresetének nagyságát rendszerint túlbecsülik (Varga, 2013), fontos számukra, hogy a felsőoktatásba való befektetés révén bérelőnyhöz jussanak a munkaerőpiacon. A nem pontosan formalizált elképzelések maguk után vonják azt is, hogy erőteljesen befolyásolhatóak a választásban, így a felsőoktatási intézmények intenzív kampánytevékenységet folytatnak, hogy meggyőzzék őket a legmegfelelőbb választásról.

A *munkaadók* érdeke differenciált, hiszen más igények jelentkeznek a kis- és közepes vállalatoknál, más a multiknál, megint más az állami cégeknél és szervezeteknél. Alapvetően közös bennük, hogy a felsőoktatásból olyan végzett kerüljön ki, aki rögtön alkalmazható, további költséges képzés nélkül megfelel az igényeiknek. Mindemellett inkább a versenyszektorban, a nagy és multinacionális vállalatoknál jellemző, hogy a bérekkel jutalmazták a jobb teljesítményt, és azt, hogy a naprakész tudás, az új technikák beáramolnak a vállalati folyamatokba, amelynek köszönhetően egy intenzívebb tanulási spirál indulhat el. Alapvetően a minél kisebb befektetés melletti megtérülést várják el. (Jóna, 2013)

A felsőoktatásban és a munkaerőpiacon érdekelt aktorok eltérő elvárásokkal, lehetőségekkel rendelkeznek, ennek kell megfelelniük az ehhez kapcsolódó információkat biztosító rendszereknek. Ebből adódóan a pályakövetésnek egy sokrétű, különböző érdekeltségű csoportok oldaláról érkező igényekre egyszerre választ adnia, ami hagyományos kérdőívezéses eljárásra építkezve szinte lehetetlen feladat. Ez alapján úgy látjuk, hogy fontos a pályakövetés magyarországi fejlődési ívének alapos megismerése, valamint a külföldi pályakövetési megoldások megismerése is.

3.2.2. Az első diplomás pályakövető programok

Az Educatio Nkft. aktív szerepvállalásáig felmerülő pályakövetési programokat foglaljuk össze. A lista nem hosszú, ennek ellenére érdemes alaposan megvizsgálni, mivel a mai magyar pályakövetés sokat merít ezek tapasztalataiból.

3.2.2.1. Felsőoktatási Pedagógiai Kutatóközpont

Érdekes megállapítani, hogy Magyarország élenjáró lehetett volna a felsőoktatási hallgatók longitudinális vizsgálatában, hiszen 1972-ben a Felsőoktatási Pedagógiai Kutatóközponton belül indult el az „Egyetemi és főiskolai hallgatók longitudinális vizsgálata a felsőoktatásba kerüléstől a munkában töltött huszadik év végéig” címmel. A 25 évre tervezett projekt teljesen egyedülálló volt a maga idejében, az 1973/74-es évben felsőfokú tanulmányokat kezdett fiatalokat állította a kutatás központjába. A négy-, illetve ötéves képzésben részt vevőkről először egy 70 oldalas munkaanyag jelent meg 1978-ban, amelyben a rövidebb ciklusú képzésekben részt vevő főiskolai hallgatókról már rendelkezésre álltak a munkaerő-piaci átmenettel kapcsolatos információk is. Ezt követően nem a szerző neve alatt jelent meg az összefoglaló tanulmány 1980-ban (Egyetemi és főiskolai hallgatók élet- és munkakörülményei címmel). Annak köszönhetően jött létre, hogy a politikai nehézségek ellenére sikeresen felmérték a négy- és ötéves képzésben végzettek munkában töltött idejének első évét is, viszont ez volt az utolsó momentum ebben a munkában.

A félbeszakadt munka után csaknem 20 évet kellett várni, hogy újra pályakövetési témájú kutatást folytassanak Magyarországon. (Kiss – Kiss, 2008; www.nol.hu/velemenyl/)

3.2.2.2. Fidév

A Fiatal Diplomások Munkaerő-piaci Életpálya Vizsgálatai (FIDÉV) adják a hazai pályakövetés gyakorlatának következő elemét. 1999-ben a Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem (ma Budapesti Corvinus Egyetem) Emberi Erőforrások Tanszékének szakemberei koordinációjában 35 intézmény 27 000 fő nappali tagozaton végzett hallgatóját keresték meg postai levélben. Két körben zajlott a felmérés, egyrészt az 1998-ban és 1999-ben végzetek egy évvel későbbi munkaerő-piaci helyzetét mérték fel, másrészt megkeresték őket 2004-ben (5, illetve 6 évvel később) is. A visszaküldési arány 23% és 18% volt az első vizsgálatban, ami az ilyen jellegű megkeresések esetében alacsonynak értékelhető. A második alkalommal már telefonos lekérdezést alkalmaztak (az első kérdőívben kértek telefonszámot, az 1998-as évfolyamban 7 279 válaszadó közül 2 951 fő, az 1999-ben végzett 5 767 válaszadó közül 3 850 fő adta meg). A telefonos lekérdezés 51%-os (1 504 fő) és 60%-os (2 310 fő) válaszadási arányt eredményezett, ami viszont igen magasnak tekinthető, figyelembe véve a felmérés időpontját és a frissen végzettek jellemző mobilitási tendenciáit. Ezeknek köszönhetően a létrejövő adatbázis alkalmas a két kohorsz munkaerő-piaci helyzete időbeli változásának vizsgálatára.

A kutatás célja volt, hogy egyfajta rangsort állítson a részt vevő intézmények körében abból a szempontból, hogy mennyire valósul meg az oktatási kibocsátás munkaerő-piaci érvényesülése, valamint hogy az eredményeket hasznosítani tudják az oktatási intézmények, a hallgatók, a jelentkezők és az oktatáspolitikai döntéshozók is.

A kutatásban megkérdezett 39 kérdés főbb területei:

- szocio-demográfiai tényezők,
- munkaerő-piaci elhelyezkedés folyamata,
- munkaerő-piaci helyzet, munka jellemzői,
- munkával való elégedettség,
- fizetés,
- további tanulmányok. (Fehérvári – Szemerszki, 2005; Galasi et al., 2004)

3.2.2.3. A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem felmérései

A 20. század végén kevés felsőoktatási intézmény folytatott rendszeres pályakövetést Magyarországon, és jellemzően esetlegesen, illetve az intézményen belül egységes módszertan hiányában. A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem (akkor Budapesti Műszaki Egyetem) kivételnek tekinthető, már 1998 óta példaértékű tevékenységet folytat a pályakövetés terén. Első alkalommal az egy éve végzetteket keresték meg postai levélben.

A felmért területek:

- családi körülmények,
- tanulmányok és további tanulmányok,
- munkaerő-piaci helyzet.

A felmérés elindítása mögött a gazdasági szerkezet átalakításából adódó növekvő munkanélküliség és a diplomás lét korábbi biztonságának csökkenésével kapcsolatos hírek álltak. A kutatást lefolytató BME Diákközpont Karrier Központja célja volt, hogy kiderítsék, mennyire sikeresek a diplomások a munkaerőpiacon, valamint hogy szükséges-e valamilyen szintű strukturális átalakítás, szolgáltatás-fejlesztés. A nappali tagozatokon végzetteket célzó lekérdezésben a 40 kérdést tartalmazó kérdéssort a 901 végzettből 36% töltötte ki.

A felméréseket 2004-től kiegészítették a két éve végzettek utókövetésével, majd 2010-től beolvasztották a Diplomás Pályakövető Rendszerbe. A postán keresztül való visszaküldési lehetőség megtartása mellett bevezették az online rendszert is, viszont az erőfeszítések ellenére csökkent a válaszadási hajlandóság – online kitöltés mellett viszonylag magas – 20%-ra.

A kutatásokat rendszeresen kezelték, kiegészítették az elsők felméréseivel 1999-től kezdve, majd 2001-től a munkáltatókat is megkérdezték (2005-ben volt az utolsó ilyen felmérés), és 2004-től rendszeresen végeznek kutatás a Műegyetemi Állásbörzén. (Fehérvári – Szemerszki, 2004; Galuska et al., 1999; www.sc.bme.hu/)

3.2.2.4. Universitas Press Felsőoktatás-kutató Műhely és az OFIK

Az Országos Felsőoktatási Információs Központ (OFIK) az Universitas Press közreműködésében 2006-ban folytatott mélyinterjú és kérdőíves adatfelvételes vizsgálatot olyan vállalatok körében, ahol nagyobb számban lehettek végzettek. Elsőként a felsőoktatási intézmények vezetőit keresték meg, oktatókat, szakértőket, kutatókat, hogy megismerjék a formális és informális munkaerő-piaci kapcsolódási helyzetüket, a végzettjeikkel kapcsolatos információkra való rálátásukat. A kérdőíves vizsgálat keretén belül egyrészt az aktív hallgatói oldalról közelítették meg a munkaerőpiacot, másrészt pedig felsőoktatásban oktatókat mértek fel.

Fontos eredmény, hogy mindegyik érintett elismerte a pályakövetés fontosságát, viszont kiemelkedő problémának érezték az alacsony válaszadási hajlandóságot, és így a válaszok érvényességét is.

A mélyinterjú és kérdőíves vizsgálattal párhuzamosan álláshirdetés-gyűjtést és –elemzést is végeztek, hogy még teljesebbé tegyék a képet. (Horváth – Kiss, 2009; www.felvi.hu)

3.2.2.5. MKIK Gazdaság- és Vállalkozáselemző Intézet vizsgálata

A Magyar Kereskedelem és Iparkamara Gazdaság- és Vállalkozáskutató Nonprofit Kft. (korábban Vállalkozáselemző Intézet) 2005-ben készítette az első kutatását a diplomások

helyzetéről a munkaerőpiacon, konkrétan a versenyszektorban dolgozók körében. A vállalatokat kereste meg kvóták alapján, és a felsőoktatásból frissen kikerültekkel kapcsolatos tapasztalataikat kérdezte meg. A felmérést minden évben elkészítette 2013-ig Diplomás pályakezdők a versenyszektorban név alatt, hogy aktuális helyzetjelentést adjon a frissen végzettek aktuális és jövőbeni foglalkoztatási lehetőségeiről, a munkavállalásban azonosítható tendenciákról, a felmerülő problémákról (mint bér, kompetenciák), kiegészítve az intézmények szerepének, pozíciójának elemzésével is. (Perpék, 2006) 2013-tól is foglalkozik a frissdiplomások helyzetével, viszont más struktúrában. (Hajdu et al., 2015; Várhalmi, 2013)

Fontos, hogy nem oktatáspolitikai céllal készülnek a felmérések, inkább a felsőoktatásban érdekelteket, azaz az intézmények vezetőit, a továbbtanulási döntés előtt álló fiatalokat és szüleiket, a munkáltatókat tájékoztatják, hogy segítséget nyújtsanak a szükséges változtatások, döntések meghozatalához.

3.2.3. A Diplomás Pályakövető Rendszer kialakulása

Az előző pontban ismertetett folyamatokat követően a mai magyar pályakövetés kereteit mutatjuk be. 2005-ben rögzítették törvényben (2005. évi CXXXIX. törvény a felsőoktatásról) az intézmények számára kötelező pályakövetés bevezetését, amelyen belül nem csak a végzettek, hanem a hallgatók motivációs kutatását is megvalósítják.¹ A törvény az intézmények által rendszeres felmérések elvégzéséhez szükséges feladatokat, feltételeket és alapadottságokat (az aktív és végzett hallgatók adatkezelése) szabályozza. A végzett hallgatók pályakövetési rendszerével 5 paragrafus foglalkozik:

- 34. § (6) bekezdés: „A felsőoktatási intézmények – önkéntes adatszolgáltatás alapján – ellátják a pályakövetés feladatait, amelynek keretében figyelemmel kísérik azoknak a munkaerő-piaci helyzetét, akik náluk szereztek bizonyítványt, oklevelet.”
- 53. § (6) bekezdés: „A Kormány – az esedékesség évét megelőzően évenként állapítja meg az új belépők létszámkeretét az egyes képzési területek és a képzés munkarendje szerint. A Kormány döntését a munkaerő-piaci szereplők e törvényben meghatározottak szerinti bevonásával, a munkaerő-piaci előrejelzések, a pályakövetési rendszer tapasztalatainak, a diplomás munkanélküliség helyzetének értékelésével hozza meg, ...”
- 103. § ab) pont: „Az oktatási miniszter felsőoktatás-szervezési feladatai: működteti a végzett hallgatók pályakövetési rendszerét.”
- 130. § (4) bekezdés: „A képzési támogatás a pályakövetési rendszer értékelése alapján legfeljebb tíz százalékkal csökkenthető, illetve növelhető.”

¹ Az alfejezet Sipos 2015-ben megjelenő tanulmányára építkezik. (Sipos, 2015b)

- 156.§ (2) bekezdés: „A felsőoktatási intézmények a 2006. szeptember 1-jétől induló tanévtől kezdődően vezetik be a pályakövetés rendszerét.” (Magyar Közlöny, 2005 34. § (6), 53. § (6), 103. § ab), 130. § (4), 156.§ (2))

A 2006. szeptember 1-jei hatállyal érvénybe lépő törvény nem jelentette automatikusan, hogy a felsőoktatási intézmények bevezették a pályakövetést. Ez több okra vezethető vissza:

- Nem építették be a költségvetésbe a megvalósításhoz szükséges finanszírozási forrást.
- Hiányzott a szakmai támogatás, ebből adódóan csak egyedileg fejlesztett kérdőívekkel tudták volna megkeresni a végzetteket, ez pedig országos szinten kizárta az összehasonlíthatóságot.
- Hiányzott az ilyen jellegű kutatásokban jártas humán erőforrás.

Mindezek ellenére a 2004-ben kiírt Regionális Operatív Program (ROP) 3.3.1. pályázat keretén belül számos intézmény számára nyílt lehetőség a pályakövetés elkezdésére, az addig inkább sporadikusan létező gyakorlatok egységesebb keretek között működtek, viszont nem közös kérdőívvel. *Az adatok szerint a megvalósított felmérések mintegy 40%-a a ROP pályázatnak köszönhetően jött létre.* Eltérő megoldásokat alkalmaztak az intézmények, ami megnyilvánult abban is, hogy egy jelentős részük üzleti titokként kezelte, nem tette nyilvánossá, csak a harmadánál lehetett teljesen hozzáférni az elemzésekhez. (Horváth, 2008)

2008-tól az Educatio Nkft. a TÁMOP 4.1.3. „A felsőoktatási szolgáltatások rendszer szintű fejlesztése” keretprogram keretén belül kapta meg a pályakövetési rendszer szakmai kidolgozásának, irányításának és segítésének a feladatát. A cél, hogy megalapozottabb legyen a döntéshozatal, hatékonyabbá váljon az intézmények működése, növekedjen az összhang az intézmények képzései és a munkaerő-piaci igények között, továbbá az egyes képzések során szerezhető tudás, kompetencia megfeleltethető legyen az Európai Képesítési Keretrendszerrel. *A feladatoknak csak az egyik részét képezi a DPR, emellett Adattár alapú Vezetői Információs Rendszer, Központi Validációs Rendszer és Országos Képesítési Keretrendszer felsőoktatási szintjének a kidolgozása is szerepelt a projektelemek között.* (www.educatio.hu)

A TÁMOP 4.1.3.-nak köszönhetően átfogó képet kaptak a felmérés lefolytatói a külföldi és hazai gyakorlatról, felmérték a pályakövetéssel kapcsolatos vélekedéseket, elvárásokat, hozzáállásokat. A tapasztalatok alapján írták ki az intézmények számára a TÁMOP 4.1.1. pályázatokat két körben, 2008-ban és 2009-ben. Lényegében az összes felsőoktatási intézmény ennek keretében valósította meg a hallgatói szolgáltatás-fejlesztést, amelynek részét képezte a Diplomás Pályakövető Rendszerrel kapcsolatos feladatok megvalósítása is.

A DPR felmérések alapvetően két részre fókuszálnak:

- Végzettek pályakövetése: az intézmény megkeresi az 1, a 3 és az 5 (először a 2012-es felmérés során kötelező) évvel a felmérés időpontja előtt abszolutóriummal végzetteket – akiknél elsősorban a munkaerő-piaci

tapasztalatok jelentik az információigényt –, mivel ez által tudják a jelenleg képzésben lévő hallgatókat a megfelelő irányba terelni a képzések módosítása és az elérhető szolgáltatások testreszabása révén. Ennek kiemelt részét képezi az önismeret, a személyiség- és kompetenciafejlesztés, valamint a pályaorientáció. Ezen kívül háromévente az intézmény által megvalósított, mintavételen alapuló személyes és telefonos megkereséseket kell lefolytatni, ami a felmérés előtti három évben végzetteket méri fel, mintegy megerősítve az online felmérések megbízhatóságát. (Garai – Veroszta, 2013; Horváth et al., 2009; Kuráth, 2013)

- Hallgatói motivációs vizsgálat: az intézmény megkeresi a jelenlegi hallgatókat, akik a szolgáltatásainak fogyasztói, és ennek a kapcsolatnak köszönhetően közvetlen visszajelzést tudnak nyújtani az intézmény hírnevéről, az intézményben folyó tanulmányhoz kapcsolódó és tanulmányokon kívüli szolgáltatásokról. Ez nagyban hozzájárul a szolgáltatási portfólió tökéletesítéséhez és az esetlegesen felmerülő hibák kiküszöböléséhez. A hallgatói felmérés célja továbbá a későbbi pályakövetés vizsgálatok előkészítése, a megfelelő válaszadási arány megalapozása, hiszen így a pályakövetési rendszer elemeivel a hallgatók már a felsőoktatásban eltöltött évek alatt rendszeresen találkozhatnak.

Az első két évben nem kérdezték meg az öt évvel korábban végzetteket, mivel a legtöbb intézményben problémás lett volna a megfelelő elérési és áttételesen a válaszadási arány biztosítása (azaz az összes alapsokaságból az intézmény számára rendelkezésre álló – azok érvényességétől függetlenül – e-mail címek, telefonszámok, levelezési címek százaléka), így a 2007-ben végzetteket választották kiinduló alapsokaságként. Általában azok a felsőoktatási intézmények reménykedhetnek abban, hogy végzettjeiket nagy arányban sikerül motiválni a pályakövetésben való részvételre, akik már a képzés ideje alatt jó kapcsolatot tudtak kialakítani diplomásaikkal. Itt rendkívül nagy szerepe van a karrierközpontoknak, a hallgatói szolgáltató irodáknak és az alumni szervezeteknek.

Mivel az első évben ténylegesen teszt jelleggel zajlott a felmérés, így a lekérdezés központi, illetve az intézmények saját tapasztalatait használták fel a központi kérdésblokk javítására, amelynek következtében a rendszer jelentősen átalakult 2011-re, a következő években csupán kisebb változások történtek. A 2011/2012-es tanévtől kezdődően már a felmérés előtti ötödik évben abszolutóriummal végzetteket is megkeresik az intézmények, amelyek száma az egyes évek függvényében 29-35 között mozog (a magyarországi végzettek több mint 90%-át fedik le).

A kérdésblokkok felépítése:

Közös rész:

- alapadatok, a minta összetétele a vizsgált változók szerint,
- részletes képzési életút, továbbképzési tervek.

Végzettek pályakövetése:

- képzés értékelése, kompetenciák, tanultak hasznosítása,
- elhelyezkedést segítő tevékenységek, ajánlások,
- részletes munkaerő-piaci életút, stratégiák.

Hallgatói motivációs felmérés:

- korábban szerzett végzettségek, egyéb felsőoktatási tanulmányok,
- képzés értékelése,
- külföldi tanulmányok, külföldi munkavállalási tervek,
- munkavállalással kapcsolatos információk.

Az egyes blokkok tartalma részletesen a függelékben olvasható. (20. függelék) A központi kérdőívblokkok jól strukturáltak, bár számos visszajelzés érkezik az egyes hallgatók egyéni életútján alapuló eltérésekből adódó nehézségekre és értelmezési problémákra. A kitöltési idő 10-20 perc között alakul, így az intézményi kérdések esetében csupán minimális mozgástérrel lehet kalkulálni.

A Diplomás Pályakövető Rendszer intézményi hasznosíthatósági lehetőségei:

- intézményi működés támogatása,
- képzések, képzési kínálat megújítása/korszerűsítése,
- intézményi kommunikáció, PR és marketing tevékenység tökéletesítése,
- pályorientáció támogatása,
- alumni tevékenység erősítése,
- szolgáltatások fejlesztése.

Az összes intézmény nagyon nyitottan állt hozzá ehhez a kezdeményezéshez, mivel minden fórumon alapvető elvként fogalmazták meg, hogy semmilyen intézmény-rangsoroláshoz nem fogják felhasználni az adatokat.

A törvény kisebb módosításokkal egészen 2012-ig hatályban volt, a 2012 tavaszán nyilvánosságra került felsőoktatási keretszámokban megfigyelhető strukturális átrendeződés sem változtatott a rendszer összességén. Ezzel párhuzamosan a pályakövetési feladatokkal kapcsolatos szabályozás is átalakult, kiegészült egy új fogalommal, a Felsőoktatási Információs Rendszerrrel (FIR). A 2011. évi CCIV. törvény a nemzeti felsőoktatásról (2012. szeptember 1-jétől hatályos) V. fejezetén belüli 10. pont szól a FIR-ről, amelyik részletezi, hogy milyen kötelezettségei vannak a magyarországi felsőoktatási intézményeknek a fő tevékenységi profil mellett. Ennek lényege, hogy önállóan kell olyan – központi adatbázisban aggregáltan megjeleníthető – elemzéseket végezni, amelyek – a megfelelő szakmai interpretáció mellett – befolyásolják az államilag támogatott helyek szétosztását az egyes intézmények között. Ezen kívül a pályakövetéssel kapcsolatos feladat már nem jelenik meg akkora részletezettséggel, inkább áttételesen találunk rá utalásokat. Érdemes kiemelni, hogy míg a 2005. évi CXXXIX. törvény a felsőoktatásról még 5 pontban foglalkozott kiemelten a pályakövetéssel, addig a jelenleg hatályos törvényben nagyobb részt implicite jelennek meg az ezzel kapcsolatos feladatok.

Ahogy a 2012. évi nemzeti felsőoktatási törvény kimondja:

- V. fejezet 10. alfejezet a felsőoktatási információs rendszerről (FIR): részletezi, hogy milyen kötelezettségei vannak a magyarországi felsőoktatási intézményeknek a fő tevékenységi profil mellett. Ennek lényege, hogy önállóan kell olyan – központi adatbázisban aggregáltan megjeleníthető – elemzéseket

végezni, amelyek – a megfelelő szakmai interpretáció mellett – befolyásolják az államilag támogatott helyek szétosztását az egyes intézmények között.

- 19. § e) pont: „a végzett hallgatók pályakövetési rendszere, amely a felsőoktatási információs rendszert alkotó alrendszerekből, valamint az intézményi nyilvántartásokból – személyazonosításra alkalmatlan módon – szolgáltatott adatokból álló, csoportosított adatokat, kimutatásokat szolgáltat”.
- 46. § (2) bekezdés: „A Kormány a felvétel időpontját megelőző évben – a 41. §-ban foglaltakra is figyelemmel – határozattal állapítja meg a felvehető magyar állami (rész)ösztöndíjjal támogatott hallgatói létszámkeretet, és dönt ennek képzési szintek, képzési területek és képzési munkarendek közötti megosztásáról.... határozatban dönt a (4) bekezdésben meghatározottak szerint megállapított hallgatói létszámkeretnek a felsőoktatási intézmények közötti megosztásáról.... A Kormány és a miniszter a (4)–(5) bekezdésekben meghatározott döntéseinek meghozatalakor figyelembe kell venni... b) a közép- és hosszú távú munkaerő-piaci előrejelzéseket, c) a végzett hallgatók pályakövetési adatait,...”. (Magyar Közlöny, 2011)

Tehát az intézmények finanszírozási oldaláról egy eltolt döntéshozatalhoz használják fel a DPR adatait, amely felmérés elvégzése vitathatatlan kötelezettségévé vált a felsőoktatási intézményeknek, továbbá a FIR-en belül – a 2013-2014-es tanév őszi félévétől kezdődően automatikusan – szolgáltatnak még alapvető információkat a kormányzat részére.

Ebből viszont közvetlenül következik az is, hogy a törvény lehetőséget biztosít az intézmények közvetett rangsorolására, ami a felsőoktatás érdekeltségi körébe helyezi azt, hogy megfelelő módszertannal és támogatással biztosítsa a mintanagyságot, valamint hogy az eredményeket szakmai interpretáció révén tegye közzé. Ez utóbbit segíti az Educatio Nkft. is; kommunikált szerepvállalása, hogy értelmezés nélkül nem ad át a kormányzati szereplők számára semmilyen adatot.

Ezekkel a folyamatokkal párhuzamosan szinte minden felsőoktatási intézmény elkészítette a saját pályakövetési kézikönyvét, az országosan kívül megjelentek a lokális tapasztalatokra építkező módszertani útmutatók is, hiszen a saját intézményi kérdésblokkok, valamint a felmérés technikai lebonyolításában eltérések találhatók. (például lásd: Kuráth, 2013; ME, 2011; SZE, 2010)

Ezzel a ponttal el is érkeztünk napjainkig, és a legfrissebb kormányrendeleteket, valamint felsőoktatási törvény tartalmát kell még elemeznünk.

A 2015. augusztus 16-tól hatályos 87/2015. (IV. 9.) Korm. rendelet a nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról a pályakövetés feladatokkal kapcsolatosan újabb kötelező elemeket vezet be.

- 25. § (2-4) bekezdés: „A DPR esetében a kötelező intézményi adatszolgáltatás a jogviszonyban álló hallgatók, valamint az egy, három és öt éve abszolutóriumot szerettek körében egységes módszertannal és kérdőívvel végrehajtott önkéntes online kérdőíves vizsgálat alapján történik.

(3) A DPR esetében – a (2) bekezdésben meghatározott kereteken belül – az adatszolgáltatás pontos meghatározását, határidejét, gyakoriságát, módját, valamint az adatszolgáltatáshoz kapcsolódó módszertani leírást és kérdőívet a miniszter közzéteszi az általa vezetett minisztérium (a továbbiakban: minisztérium) honlapján.

(4) pályakövetési vizsgálatok eredményeit legalább évente rövidített összefoglaló és teljes tanulmány formájában a felsőoktatási intézmény honlapján nyilvánosságra kell hozni.”

- 25. § (6) bekezdés: „A FIR-be adatot közöl: ...g) a DPR tekintetében a Hivatal, a felsőoktatási intézmény, egyéb államigazgatási szervek.”
- 26. § (1) bekezdés: „A FIR működéséhez szükséges informatikai rendszert úgy kell működtetni, hogy ... d) a FIR a Hivatal által meghatározott szakmai specifikáció szerint biztosítani tudja ... df) az AVIR és a DPR alkalmazással kapcsolatos feladatok ellátását. (Magyar Közlöny, 2015 25. § (2)-(4), (6), 26. § (1))

Tehát ez az első olyan momentum, amelyen belül részletezik a felsőoktatási intézmények kötelezettségeit, rögzítik a pályakövetés célcsoportjait, valamint kijelöli a koordinálását ellátó szervezetet. Nem tudjuk, hogy mit hoz a jövő, hiszen a 2016-os pályakövetési felmérést már ebben a rendszerben kell megvalósítani. *A jelenlegi állás alapján az Educatio Nkft. eddig felelős osztályát bevonták az Oktatási Hivatalba, az elmúlt évek tapasztalatait felhalmozó szakértők egyértelmű szerepet kapnak az új felállásban, ugyanakkor egy kormányzati megrendelés kielégítése felé orientálódó működési környezet tapasztalható.* A kormányrendeletre kapcsolódó tájékoztatás alapján a 2014. évben lezajlott pályakövetési vizsgálat összegző tanulmányát már fel kellett tölteniük a felsőoktatási intézményeknek a saját honlapjukra, továbbá a 2015. évi kérdésekhez kapcsolódó gyorsjelentést is 2015. június 30-ig bezárólag. Ebből a szempontból pozitív irányú a változás, hiszen egyértelműsíti a követelményrendszert a felsőoktatási intézmények számára, viszont az egész DPR rendszer kialakítását megcélzó koncepció rejtetten veszélybe került. *Az alapfelállás, miszerint az oktatáspolitikai döntéshozók egy szakmailag alátámasztott, magyarázott adathoz férnek csak hozzá, sérül, hiszen az Oktatási Hivatal közvetlenül fog hozzájutni ezentúl ezekhez az adatokhoz.*

Mivel a felsőoktatási intézmények számára továbbra is kötelező lesz az adatfelvétel, így nincs mozgásterük, meg kell valósítaniuk, viszont nem ír, ahogy nem is írható elő kötelező válaszadási arány. Amennyiben azt tapasztalják az intézmények, hogy megalapozatlanul használják a tőlük kapott adatokat, elképzelhetőnek tartjuk, hogy csökkenni fog a feladat ellátásához kapcsolt erőfeszítések mértéke.

3.2.4. Az adatalapú döntéshozatalról a magyar felsőoktatásban

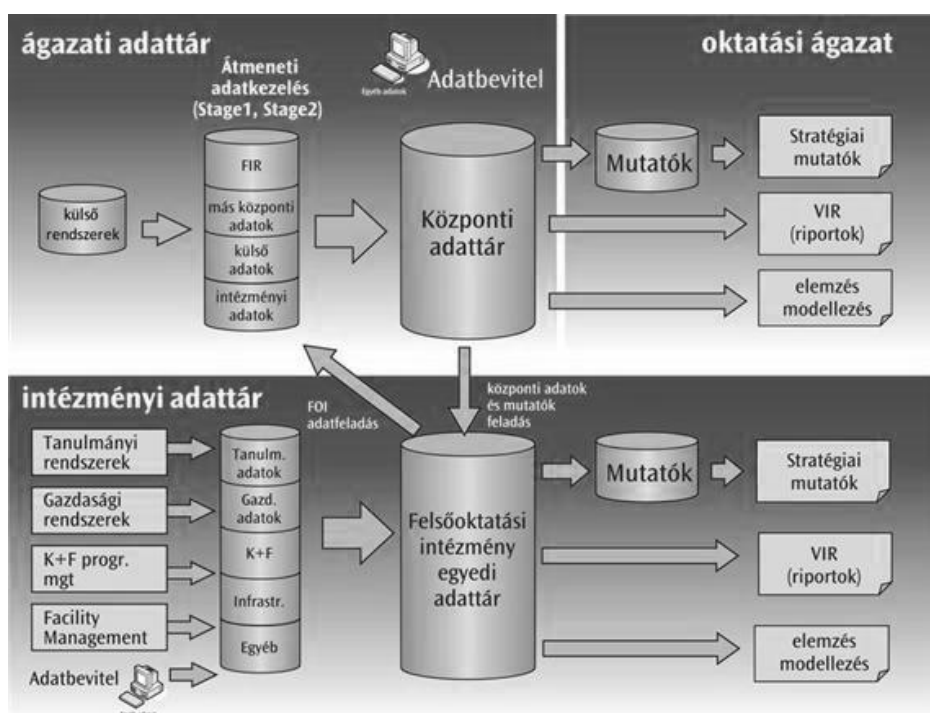
A fenti korlátok mellett és az általános infokommunikációs fejlődésnek köszönhetően megváltozott a felsőoktatási rendszerben tanulók adminisztratív szempontból történő

kezelése is.² A világ számos országában megfigyelhető, hogy ezzel párhuzamosan nő az igény az információk megfelelő feldolgozására, így az oktatás tárgyát képező hallgatókkal kapcsolatos adatok megfelelőbb strukturálására. (Veroszta, 2011) Az elektronikus rendszerek esetében számos megoldást fejlesztettek ki (csak Magyarországon a NEPTUN, ETR), mégis egyértelmű, hogy nem azzal a céllal álltak az információk rendszerezéséhez, hogy egy „legjobb” működő állapotot válasszanak ki, hanem hogy a létező szoftvereket tudják összekapcsolni. *Megjelent az igény arra, hogy az elektronikusan elszórtan és elszigetelten rögzített adatokat használható formába alakítva, összekapcsoltan és egységesen kezeljék. Az így kialakított adatbázisok objektív viszonyítási alapot jelentenek a lokális, regionális és nemzeti szintű döntésekhez, mivel tényként lehet rájuk hivatkozni. Fontos elv, hogy a nagyobb mennyiségű adatokból jobb minőségű eredményt lehet elérni, könnyebb azonosítani az aktuális tendenciákat, a főbb befolyásoló tényezőket, így az egész rendszer irányát meg lehet becsülni. A hagyományos statisztikai eszközökön túlmutat a Big Data módszer, amely nem arra fókuszál, hogy a hagyományos eszköztárak mellett megbízható és alátámasztott összefüggéseket, azaz a „miért”-et mutassa ki, hanem arra, hogy a jelenlegi állapotot, azaz a „mit”-et tudjuk meg. Ezt az irányt azért kell kiemelni, mivel lehetővé vált az adatok globális kezelése, így érdemes megfontolni azoknak más szempontú elemzési lehetőségét is.* (Mayer-Schönberger – Cukier, 2014) Az összesített tárház információ-forrása sokrétű lehet:

- a felsőoktatás esetében a felvételi eljárás során keletkező inputok,
- a belső intézményi adatrendszerek,
- a kormányzati adattárak: a felsőoktatás finanszírozása, adóhatósági szerv, nyugdíjszerv, nemzeti statisztikai hivatal, oktatáshoz kapcsolódó minisztériumok,
- munkaerő-piaci szereplőktől érkező visszacsatolások.

Az adat alapú döntéshozatal alapvetően nem biztosítja, hogy az elméletileg optimális döntés jöjjön létre, ennek ellenére általánosan hatékonyabb, mint a szubjektív ítéletekre épített, hiszen az azonos intervallumon értelmezett objektív mutatók – ha nem is abszolút értelemben, de – referenciapontot jelentenek. A több szempontot is feldolgozó és bemutató rendszer biztosan csökkenti a hibalehetőséget. (Dinya, 2010; Halász et al., 2011)

² Az alfejezet Sipos (2015c) tanulmányára építkezik.

16. ábra: Az ágazati és intézményi vezetői információs rendszerek működési modellje

Forrás: Farkas – Vilmányi, 2009, 18. p.

A felsőoktatási menedzsmentben az adatalapú döntéshozatal megjelenése európai szinten is megtalálható, a különböző felsőoktatási rendszerek egységesítését és hatékonyabb, nemzetközi együttműködésen belül megvalósuló kormányzását, mint kitűzött célt az Európa 2020 az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés stratégiája (European Commission, 2010a) dokumentum is tartalmazza. Ez alapján alakították ki Magyarországon is az Adattár alapú Vezetői Információs Rendszert (AVIR), amely az uniós szintű felsőoktatási program 2. pillérét támogatja a hatékonyabb rendszerszintű stratégiai kormányzás keretén belül. Az adattár célja (16. ábra), hogy olyan intézményi és országos szintű információs rendszer jöjjön létre, amely egységes, minden szereplőnél azonos módon lekérdezett, sztenderd változók mentén tartalmazza az adatokat. Ezáltal általános tájékoztatásra is képes az Európai Unió, a többi minisztériumi szerv, illetve a társadalom felé; elősegítve a kötelező adatszolgáltatást és a statisztikai jelentések készítését; továbbá gyorsan és hatékonyan biztosítja az intézmények, illetve a döntéshozó szervek oldaláról jelentkező egyedi elemzési igények kielégítését. *Az AVIR segítségével olyan rendszer jött létre, amely a különböző információs rendszerek adatait tárolja, lehetővé téve az adatalapú döntéshozatalt, a képzések munkaerő-piaci sikerességének visszacsatolását, valamint a kompetenciák képzési és minőségi követelményeknek történő megfeleltetését.*

Az intézményi adattárnak az országos döntéshozatali szervek központi adattárába történő becsatornázását Magyarországon a felsőoktatási törvény is előírja, hiszen a 2012. szeptember 1-jétől érvényes 2011. évi CCIV. törvény a nemzeti felsőoktatásról V. fejezetén belüli 10. pont a Felsőoktatási Információs Rendszerről (FIR) szól, amelyik

részletezi, hogy milyen kötelezettségei vannak a magyarországi felsőoktatási intézményeknek az alap (oktatási) tevékenységük mellett. Ezek alapján önállóan kell felméréseket végezniük, amelyek aggregáltan megjeleníthetők egy központi adatbázisban (természetesen az anonimitás biztosítása mellett). Ez az adattár szolgáltatja a fő információt és a szükséges adatokat a stratégiai döntések során, amelyek befolyásolják az államilag támogatott helyek szétosztását az egyes intézmények között.

A Diplomás Pályakövető Rendszer felmérések már-már rutinszerűvé váltak, az egyes intézmények, az ezzel foglalkozó szakemberek az előforduló/elméletileg előforduló problémák többségével már szembesültek. A törvény a pályakövetés lefolytatását írja elő kötelezően, annak felhasználását és integrálását nem, az intézmények felelőssége és joga eldönteni, milyen mértékben építik be a napi működési rutinba. Jelen részben nem az intézményi hasznosulásáról és egyéb alkalmazási lehetőségeiről írunk, hanem a DPR-t rendszer szinten, annak működésében mutatjuk be. *Országos szinten új kezdeményezés az Állami Adminisztratív Adatbázisok Integrációja (ÁAI), amely negyedik alkalommal történő tesztelése 2016-ban történt.* Az adatintegráció célja, hogy olyan adattár álljon rendelkezésre, amely nem csak a felsőoktatási tanulmányi életutat, hanem az azt követő munkaerő-piaci eseményeket is vissza tudja vezetni az egyéni szintre. Az adatkezelési elvek szem előtt tartása elsődleges, tehát az összekapcsolás anonim módon történik. Első alkalommal 2010-ben valósult meg a Felsőoktatási Információs Rendszer (FIR), az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal (APEH), az Országos Egészségbiztosítási Pénztár (OEP) és a Foglalkoztatási és Szociális Hivatal (FSZH) adatbázisok integrálásával, a 2009-ben végzett hallgatók teljes évfolyamát tekintve. Az eljárást 2010-ben a Neumann Nonprofit Kft., 2013-ban a Nemzeti Infokommunikációs Szolgáltató Zrt. (NISZ) folytatta le. A 2013-as adatösszekapcsolás is a 2009/2010-ben végzetek körére készült el, a 2012-es munkaerő-piaci ismeretekre vonatkozóan a FIR, az OEP és a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV) adatbázisok alapján. A NISZ egy közadattárba helyezi el a végső adatbázist, így biztosítva a szabad hozzáférést. A kísérlet sikeresnek bizonyult, a végzetek (52 068 fő) csaknem 100%-át sikerült megtalálni a többi adatbázisban, de kérdésenként eltérő alapsokaságot értek el. Természetesen ez nem alternatíva a DPR-re, hiszen jelentős és lényeges eltérések figyelhetők meg közöttük:

- Az ÁAI költséghatékonyabb, mint a DPR, ami abból adódik, hogy már létező információk összekapcsolásáról van szó, a DPR-nél pedig új lekérdezésekről.
- A DPR önkéntes válaszadáson alapul, az ÁAI elemeinél törvényileg előírt, kötelező információszolgáltatásról. Az előbbi a szubjektív voltából (téves információ alapján történő kategorizálás), utóbbi a kötelező jellegéből (a valóság szándékos elfedéséből) adódóan torzíthat, de nagy előnye az utóbbinak, hogy az állami szervek által gyűjtött hivatalos nyilvántartás elemeire épít.
- A DPR válaszadási rátája 20% körül mozog, az ÁAI a módszertanából adódóan teljes körű.
- A DPR számos háttértényezőt, szoft elemet tud feltárni, kategóriái rugalmasak, igény szerint bővíthetők. Az ÁAI szigorú, merev, az adatigény nem formálható, viszont a merev kategóriák mentén könnyen összehasonlítható hosszú távon is. (Nyüsti – Veroszta, 2014)

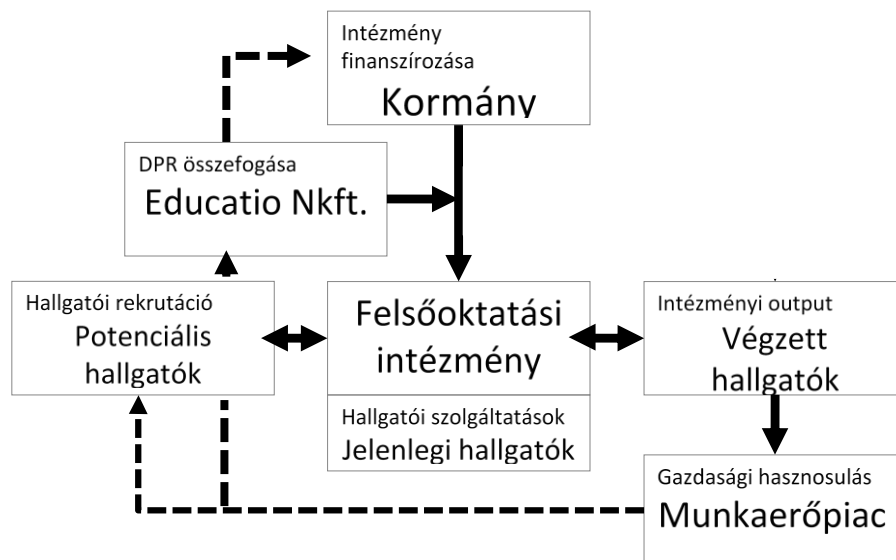
A DPR és az ÁAI egymás komplementerei, illetve számos területnél kölcsönösen ellenőrizhető az adatok konzisztenciája. Ki kell emelni, hogy a jelenlegi szabályozás és eljárás alapján a DPR nem köthető össze az ÁAI-val, mivel a DPR esetében intézményi szinten sem az egyes hallgatókhoz rendelhető formában tárolják az adatokat.

A következő fejezetben bemutatjuk a diplomás pályakövetésben rejlő lehetőségeket, azaz hogy milyen előnyt tud nyújtani az egyes, felsőoktatásban érdekelt számára.

3.2.5. A pályakövetés magyarországi kommunikációja és hasznosíthatósági lehetőségei

Ahogyan bemutattuk, a pályakövetés magyarországi gyakorlata több évtizedes múlttal rendelkezik, ugyanakkor egységes alapokon csak 2010 óta működik, így a Diplomás Pályakövetés kezdetét ekkora datálhatjuk. A következőkben a DPR-hez kapcsolódó kommunikációs és hasznosítási lehetőségeket részletezzük.

A DPR működtetésébe és általános kommunikációs szerepébe a 17. ábra ad betekintést.

17. ábra: A felsőoktatási intézmények input és output oldala, valamint a DPR kommunikáció folyamata 2015-ig

Forrás: saját szerkesztés, Sipos, 2015b

A felsőoktatási intézmény bejövő oldalán találhatóak a potenciális hallgatók, az intézményi képzés és szolgáltatások közvetlen fogyasztói – a jelenlegi hallgatók –, illetve a kimenő oldalon láthatjuk a végzett hallgatókat. A kormány is közvetlenül kapcsolódik az intézmény mindennapjaihoz a finanszírozáson keresztül. A végzett hallgatók további élete a munkaerőpiacon folytatódik a foglalkoztatási formától függetlenül. A felsőoktatási intézményeknek ezen szereplők érdekeit és igényeit kell figyelembe venniük, mivel ez az a tér, amelyik közvetlenül befolyásolja lehetőségeiket, valamint megmutatja teljesítményüket.

A felsőoktatási intézmény az összegyűjtött adatokat a központi adatszolgáltatás elvárásainak megfelelő formátumban továbbítja az Educatio Nkft. (2016-tól az Oktatási Hivatal Felsőoktatási Főosztálya, a továbbiakban per jellel az OHFF jelölésbővítéssel utalunk erre) felé. Ez után egyrészt az Educatio Nkft./OHFF, másrészt a felsőoktatási intézmény oldaláról való vizsgálódásra bontható a DPR eredményeinek további felhasználása. A kommunikációs leírás ideáltipikusnak tűnhet, ugyanakkor gyakorlati megvalósítást bemutató elemekkel ellenőrizzük a H2 hipotézisünket.

Educatio Nkft./OHFF:

- A kérdőívek központi kérdésblokkját gondolja, a változtatásokat és javítási lehetőségeket egyeztetni az intézményi felelősökkel.
- Az összes intézmény által beküldött adatokból összeállítja az országos adatbázist, elkészíti a módszertani útmutatót, valamint a reprezentatív súlyozást. Ezek az adatok közvetlenül nem kerülnek a kormány, illetve más hatósági szerv döntési információláncába.
- Elemzéseket készít, melyeket tanulmányokban, jelentésekben, cikkekben közzétesz nyomtatott és online formában. Ez egyaránt információt nyújt a potenciális és végzett hallgatóknak, az intézményeknek, a munkaerő-piaci szereplőknek, az állami hatóságoknak és összességében a teljes lakosságnak is.
- Az adatokat megfelelő szűrés és interpretáció után a kiválasztott szempontok mentén feldolgozva a kormányzati szervek rendelkezésére bocsátja, illetve igény szerint elemzéseket készít.
- Az ábrán nem jelenik meg, de nemzetközi kutatásokhoz is kapcsolódik, amely révén a magyarországi adatok eredményeit széles körben megismerteti, és ezáltal véleményeztetni is a határon túl, valamint külföldi best practice-eket keres a hazai rendszer fejlesztése céljából.

Úgy véljük, hogy ez megfelelő alapot biztosít, mivel szükség van egy olyan szereplőre, amelyik átlátja a rendszert. Ennek köszönhetően az intézmények is biztosítottnak érzik, hogy nem értelmezik tévesen a kormány, illetve a potenciális hallgatók.

Felsőoktatási intézmény:

- Elemzések készítése révén a megismert információkat eljuttatja a végzetteknek, akiknél így növelhető az intézményi elköteleződés és az intézménytudat; ösztönözhetőek az öregdiákokat megcélzó szolgáltatások nagyobb arányú igénybevételére, valamint az újbóli vásárlásra, azaz újabb képzésben való részvételre. Az alumnihoz kötődő tevékenységben való nagyobb arányú megjelenés is elősegíthető.
- A jelenlegi hallgatóknak megmutatja a végzettek által megvalósult karrierpályákat, továbbá ismerteti a szakmában rejlő jövőbeni lehetőségeket, elhelyezkedési esélyeket, fizetéseket. A végzettek közvetlen ajánlásai révén lehetőségük van még a tanulmányi időszak alatt olyan plusz tevékenységek végzésére, melyek hozzájárulnak a sikeresebb munkaerő-piaci megjelenéshez. A hallgatók véleményezése által pedig képes kialakítani tömeges egyénre szabott

szolgáltatási csomagokat a bent lévők számára, ennek köszönhetően növelhető a jelenlegi hallgatók önmegvalósítására irányuló jövőbeni esélye.

- Információt biztosít a munkaerő-piaci szereplők számára, hogy mi jellemző az intézmény végzettjeire, amely révén egy előzetes képet kaphatnak az adott szakról kikerülőkről, ez pedig segítséget jelent a felvételi eljárás során.
- Információhoz jut a többi felsőoktatási intézmény helyzetéről (az Educatio Nkft. jelentései révén) és ennek köszönhetően pontosabbá válhat saját szerepének, valamint a szolgáltatásainak pozicionálása. Ez erősíti a márkaképet, hozzájárul a vízió és a misszió megfogalmazásához és azoknak az intézményi stratégiába történő integrációjához.
- Felhasználható a beiskolázási marketing során: a bejövő hallgatóknak betekintést ad a képzéssel elérhető karrierutakról, valamint az aktuális munkaerő-piaci trendekről.
- Információt ad az állami szervekkel történő tárgyalásokhoz: a DPR-nek köszönhetően adatokra alapozott döntéshozatal valósítható meg az intézménynek juttatható finanszírozott helyek számának elosztásakor, valamint a meglévő képzések értékelésénél és új szakok indításánál. Inputot biztosít az Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság munkájához is.
- Segíti az intézményi döntéshozatalt; az intézmény- és képzésfejlesztési tervekhez szolgáltat információt.

A kommunikáció területének áttekintését követően áttérünk a hasznosítás területeinek bemutatására. A felsőoktatás-munkaerőpiac kettősségében azonosított csoportok nem mindegyike releváns, csak a főbb érdekeltek szempontjait ismertetjük.

Felsőoktatási intézmények vezetői

A hasznosításkor elsődleges kérdés, hogy mi a működtetés háttérében álló intézményi motiváció, miért érdekeltek a fenntartásában, *ebből adódóan a következőkben ezt mutatjuk be Veroszta (2009) munkájának segítségével, kiegészítve a saját meglátásainkkal.* A motivációhoz szervesen kapcsolódik a hasznosítási lehetőség is, így ezt is feltüntetjük az egyes pontoknál:

- A törvényi kötelezettség betartása, azaz az összefoglaló gyorsjelentések, a mélyebb elemzések, valamint a nyers adatbázisok elkészítése és átadása a központi koordináló szerv felé.
- Tapasztalatszerzés, közvetlen visszacsatolás a végzettektől, ennek révén a információkat kapnak az intézmények munkaerőpiacról, amelyet fel tudnak használni a bent lévő hallgatók támogatására, a végzés utáni időszakra való felkészítésre.
- A képzés utáni kapcsolattartás motivációja: a kérdőívek révén fenntartható az érdeklődés az intézménnyel szemben, erősíthető az alumni tevékenység, és így a képzést követő szolgáltatások igénybevétele intenzifikálható, továbbá elősegíti az újbóli fogyasztóvá válást. Az alumni növelésével idővel pótlólagos piaci források is bevonhatóak, az alumni tagoknak nyújtott kedvezményes képzések, tréningek

növelik az utólagos elégedettséget, amely hozzájárul ahhoz, hogy nagyobb valószínűséggel választják továbbtanulás esetén a már ismert helyszínt.

- Minőségbiztosítási motiváció: a pályakövetés eredményei közvetlenül beépíthetőek az egyetem intézményfejlesztési stratégiájába a minőségmenedzsmenten keresztül. Az intézményfejlesztési tervben így adatokra építkezve lehet megfogalmazni új javaslatokat, terveket, célokat. Ez lebontható kisebb egységekre, akár a kari szintet, akár egyéb adminisztratív egységeket, mint a tanulmányi osztály, marketing, oktatás-szervezést nézzük.
- Képzés- és szolgáltatás-fejlesztési motiváció: az eredmények alapján azonosíthatóak azok a pontok, ahol beavatkozás szükséges, és így összességében javítható a bent lévő hallgatók elégedettségi szintje. A képzéssel kapcsolatos visszajelzés a Képzési és Kimeneti Követelmények (KKK) országos szintű fejlesztése mellett, a KKK-nak való megfeleltetést is segíti a módszertani fejlesztésen keresztül. A hallgatói szolgáltatások magasabb szintre való emelése is megvalósítható, kiegészíthető a kínálati lista (tehetséggondozás, sportlehetőségek, szórakozás, szabadidő-tevékenység stb.).
- Akkreditációs motiváció: külön nevesített pont foglalkozik a DPR felmérésekből nyerhető visszajelzések értékelésével. A DPR-ben szereplő kérdéseknek meghatározott metszetét és azok értelmezését kell szerepeltetni a Magyar Akkreditációs Bizottság által előírt értékelési folyamatban.
- Munkaerő-piaci pozíció erősítése: a végzetek elhelyezkedésével kapcsolatos információk erősítik az intézményi pozíciót mind a munkaerőpiacon, mind a többi intézmény viszonylatában. Országos szinten egy jobb eredmény az azonos képzési területen működő többi intézményhez képest pontosabb visszajelzést adhat, mint az input oldalt vizsgáló hazai és nemzetközi felsőoktatási rangsorok. Itt ki kell térnünk arra is, hogy ezért fontos az adatok objektivitásának biztosítása, valamint az, hogy alapvetően a DPR alapján nem hoznak létre felsőoktatási rangsorolást. Csupán viszonyításra, a tendenciák azonosítására használva viszont jól azonosítható az intézményi pozíció.
- Kommunikációs lehetőségek: a jó példák, a pozitív eredmények, a volt hallgatók életpályájának bemutatása megfelelő lehetőség a potenciális célcsoportokat megcélzó beiskolázási kampányok során, elősegíti az egyedi pozíció erősítését. A visszajelzések közvetlenül kommunikálhatóak a középiskolai látogatások alkalmával, az értékelések pedig kézzel fogható adatot nyújtanak a felsőoktatási döntés előtt állók számára.
- Tudománytechnikai motiváció: a felmérések révén összegyűjtött adatbázisokon végzett elemzések disszeminációja (publikációk, konferenciák) s az intézmény tudományos munkásságának értéke is növelhető, amely többletlehetőségeket jelent pályázatok esetében, erősítheti a nemzetközi kapcsolatokat.

Az intézményeknek tehát számos pozitív tényezővel bír a DPR felmérések lefolytatása, a kitöltés ösztönzése és az eredmények felhasználása. Úgy véljük, hogy a fejlesztési folyamatok részévé kell emelni az ebből származó információkra való építkezést, mivel biztosan támogatja az adat alapú döntéshozatalt.

Felsőoktatási intézmények oktatói

Az intézmény oktatói számára alapvetően az Oktatói Munka Hallgatói Véleményezése (OMHV) visszajelzés kiegészítésére szolgálhatnak a DPR-ből származó adatok. Az OMHV az egyes kurzusokon nyújtott oktatói teljesítmény értékelését, fejlesztési lehetőségeinek összegzését szolgálja, míg a DPR retrospektív megközelítést biztosít, ahol már külsős szereplőként tudnak a végzettek visszajelzést adni az intézményben nyújtott képzéssel kapcsolatosan, illetve további információk nyerhetőek, hogy mit érdemes beépíteni az oktatás során az adott tárgyba. Az oktatók ezt fel tudják használni az órákon, hogy bemutassák, milyen lehetőségek állnak a hallgatók rendelkezésére az adott végzettség birtokában, hol találtak munkát, mennyi idő alatt sikerült elhelyezkedniük stb. Ezáltal a felsőoktatás és munkaerőpiac átmenetét tudják támogatni.

A hallgatók értékeléseinek segítségével általános képet kapnak arról, hogy milyen területeket kell erősíteni az oktatási tevékenységük során, a szakra való lebontás (amennyiben releváns mennyiségű válasz érkezik) révén szinte személyre szabott információkhoz jutnak. Ehhez mindenképpen szükség van egy közvetítő szintre, amely kiemeli a volt hallgatói véleményeket, átfordítja az oktatók nyelvére és az oktatás világára, szintetizálja az erényeket és a hibákat, amely elősegíti az oktatás módszertanának, tartalmának megerősítését, illetve kommunikálja a változtatási igényeket.

Aktív hallgatók

Az aktív hallgatók a DPR-ben adott visszajelzések segítségével meggyőződhetnek róla, hogy megfelelő helyen vannak, vagy éppen váltaniuk szükséges, ha másik karrierpályát képzeltek el maguknak. A végzettek már „kitaposták” az utat, és rendelkeznek azokkal az információkkal, amelyek a munkaerő-piaci érvényesüléshez szükségesek. A pályakövetés eredményeinek tanulmányozása révén kialakul bennük a hallgatói életút többszemponútú megközelítésének szükségessége, ez által egy sokkal megfontoltabb, tudatosabb tervezése. A következő kérdések kiemelkedő fontosságúak:

- külföldi tanulmányok,
- egyetem melletti munkavégzés,
- nyelvtudás, használati szintjének kérdése,
- szakmai vagy nem szakmai munkatapasztalat,
- melyek a legfontosabb kompetenciák a piac számára,
- álláskeresési módszerek, várható elhelyezkedési idő,
- bérvárosok, karrierút lehetőségei.

Potenciális hallgatók és a képzést részben vagy teljesen finanszírozók

Ebben a csoportban lényegében a képzés helyszínét és típusát mérlegelő érdekeltek tartoznak. Számukra mindenképpen fontos az alternatív költség kérdésköre, azaz hogy amennyiben munkával töltenék az időszakot, mennyi és milyen jövedelemhez jutnának, szembeállítva ezt azzal, hogy mennyibe kerül a képzés.

A finanszírozás oldaláról érintetteknek elsődlegesen az alábbi kérdések fontosak:

- Mekkora az elérhető jövedelemtöbblet?
- Mennyi idő alatt tudnak elhelyezkedni, hol találnak munkát a végzett hallgatók?
- Milyen típusú munkát végeznek?
- Mi a véleménye a volt hallgatóknak a képzési intézményről?

A potenciális hallgatók impliciten vagy expliciten megjelenítik ezeket a pontokat a döntésükhöz szükséges információk keresése során, de többször impulzív a döntés, így egyéb tényezők is szerepet játszanak:

- A barátai is oda jelentkeznek-e?
- Mi a végzettség véleménye az egyetemi életről, a szórakozási lehetőségekről?
- Milyen a szolgáltatások általános színvonala?
- Mennyi energiát kell a képzés elvégzésébe fektetni?

Sajtóképviselek

Népszerű téma az oktatás és az ehhez kapcsolódó problémák feltárása, így a felsőoktatással kapcsolatos információk is nagy érdeklődésre tartanak számot. Elsősorban az intézmények megítéléséhez fűződő kérdésekkel kapcsolatban keresik meg az intézményeket, mivel ezek azok, amelyet a legtöbb érdekelt keres és igényel. Az intézmények számára is jó kommunikációs lehetőséget jelent (ahogyan ezt fentebb már jeleztük):

- bérek nagysága,
- elhelyezkedés időtartama, helye,
- munkakör típusa,
- az intézmény ajánlása ismerősöknek, barátoknak,
- intézményi lojalitás, megítélése,
- munkaerő-piaci elégedettség,
- szükséges és használt kompetenciák,
- továbbtanulási tervek.

Társadalomkutatók, kutatóintézetek

A társadalom általános tendenciáinak azonosítása több módon lehetséges: reprezentatív felmérés (például politikai közvélemény-kutatás), nem reprezentatív felmérések, kvalitatív kutatások, kvantitatív kérdések, fókuszcsoporthoz tartozó felmérések stb. A DPR lehetőséget biztosít komplex, összetett kérdéskörök vizsgálatára mind kvantitatív, mind kvalitatív válaszok alapján. Mivel országos szinten 15-20%-os válaszadási arány a jellemző, ennél fogva nem csak nagy számosságú, hanem elméletileg reprezentatív csoportokon is futtathatóak az elemzések. Az ÁAI jellegéből adódóan lefedi a teljes alapsokaságot, viszont alapvetően objektív, hard adatok szerepelnek az adatösszesítésben. Mindkét megközelítés számos lehetőséget rejt magában, ami kiegészítheti a meglévő vonalakat, megerősítheti az eddigi sejtéseket és vagy nem

bizonyított állításokat, illetve teljesen új területeket, összefüggéseket tárhat fel. Ebből adódóan mindkét adatfelvétel számos lehetőséget rejt magában.

Kormány, oktatáspolitikai

2015. április 17-én jelent meg az új felsőoktatási szakstruktúra-javaslat, amelynek keretén belül megállapították, hogy melyik területekre kell jobban fókuszálni, hova kell az államilag finanszírozott helyeket osztani, illetve mit szüntessenek meg, milyen új szakindítását engedélyezzék. A képzési rendszer átalakításának indoklásául egy DPR-es adatállományt tettek fel. Az anyag vizsgálata után gyorsan kiderül, hogy az nem a klasszikus értelemben vett DPR felmérésből került ki, hiszen ott nettó keresetre kérdeznek rá, nem pedig bruttóra. Ez egyértelműen egy állami adminisztratív adatbázisok integrációjából származó adatsor, amelynek használatára nem tér ki a felsőoktatási törvény. A kormányrendelet 25. § (6) pontjában utalnak arra, hogy a Felsőoktatási Információs Rendszerbe adatot közöl az Oktatási Hivatal és egyéb államigazgatási szervek, viszont nem nevesítik az adatintegrációt. (Magyarország Kormánya, 2015a) Emellett még számos területen hasznosíthatóak a DPR-ből származó információk:

- Az államilag finanszírozott helyek szétosztásában, figyelembe véve a végzettek potenciális munkaerő-piaci pozícióját, a kezdeti béreket, és így a képzés finanszírozásával járó eladósodottság (önerőből vagy diákhitel segítségével) megtérülési idejét.
- A képzések racionalizációja, a felesleges párhuzamosságok megszüntetése. A fentiekben már kitértünk a felsőoktatási intézmények helyi gazdaságélénkítő szerepére, így ezt is figyelembe kell venni egy ilyen scenárió során, mindenestre fontos, hogy adatok birtokában lehet megalapozott döntést hozni.
- A képzésindítási kérvények elbírálása során a hasonló területen végzettek adatainak összehasonlítása valósítható meg, könnyebb elbírálni a tervet, a várt hatást megbecsülni.
- A hallgatók területi mobilitási adatai mögött meghúzódó háttértényezők vizsgálata. Ennek segítségével megállapíthatóak az intézmények beiskolázási területei, valamint országos szinten a különböző intézménytípusok hatása a belső migrációra. (Sipos, 2015a)
- BA/MA átmenet elemzése révén azonosíthatóak azok a szakok, ahol nagyobb a továbbtanulási hajlandóság, illetve szándék, a DPR-ből származó adatok segítségével pedig feltárhatóak a háttértényezők. (Nyüsti – Veroszta, 2015)

A munkáltatók

A hasznosítási területek közül nem hagyható ki a munkáltatói oldal sem, annak ellenére, hogy elsőre nehezebbnek tűnik azonosítani azokat az elemeket, amelyek révén hozzáadott értéket jelent számukra a pályakövetés. A rendszerben fontos szerepet töltenek be, hiszen ők adják a munkát a frissen végzetteknek, és – a korábbiak során már ismertetett piac felé tolódás alapján – ők azok, akik megfogalmazzák az igényeiket a felsőoktatásból kikerülőkkel kapcsolatosan. Az már a felsőoktatási intézmény és az oktatáspolitikai feladata, hogy ezen igényeket feltárják, összegyűjtsék, és átültessék a gyakorlatba. A

pályakövetés adatai alapján információhoz juthatnak (elsősorban az intézményi adatfelmérésekre építkezve), hogy milyen szintű képességekkel rendelkeznek a frissen végzettek, és ez alapján könnyebben tudják azonosítani azokat a csoportokat, illetve azokat az intézményeket, amelyek a számukra megfelelő képesség-tudás kombinációt tudják biztosítani. Tehát lényegében egy kétirányú hatás látható, hiszen egyrészt az intézmények és az oktatáspolitikai felé közvetlenül vagy a végzettek válaszadásán keresztül közvetve (mi szükséges a munkavégzéshez, mennyire illeszkedik a képzéshez a munka stb.) adhatnak visszajelzést, másrészt a máshol dolgozó végzettek általános helyzete alapján meg tudnak fogalmazni pontosabb elvárásokat, és így a felsőoktatási rész tudja formálni a munkaerőpiacot. A folyamat révén közelebb kerülnek egymáshoz a piaci igények és a felsőoktatásbeli kínálat. Igaz, hogy a különbség véleményünk szerint mindig meg fog maradni, ugyanakkor az együttmozgás elősegíti a végzetteknek munkaerőpiacra történő kilépését és az átmenetet.

3.3. Összegzés

A fejezetben alapvetően Európára vonatkozó, több országon átívelő pályakövetési felmérések oldaláról közelítettük meg a témánkat, mivel ez az a szint, amely releváns Magyarország számára. A több évtizede elindult kezdeményezésekhez hazánk is csatlakozott az utóbbi időszakban. Azt tapasztaltuk, hogy európai szinten alapvetően egy egységesítési törekvés áll a felmérések mögött, hogy könnyebben el lehessen érni a tőke, az áruk és az emberek szabad áramlását az egységes gazdasági tér célkitűzésének értelmében. Az egységes felsőoktatási tér programnak köszönhetően közeledtek egymáshoz az oktatási rendszerek, lehetővé vált az átjárás, a programok egymásnak való megfeleltetése, és így egy rugalmasabb felsőoktatási rendszer alakult ki.

A felsőoktatás és a munkaerőpiac egymáshoz való viszonya sokat változott az elmúlt évszázadok alatt, a legutóbbi időszakban egy szerves egymásrautaltságot azonosíthatunk. Ebből adódóan megvizsgáltuk mindkét elemhez kapcsolódó érdekelti rendszer szereplőit, hogy rendszerszinten lássuk az igényeket, elvárásokat, és azokat a tényezőket, amelyeknek meg kell felelni a komplex és gyorsan változó környezetben. Egyértelmű, hogy fontos az elhelyezkedés gyorsasága, a kompetenciák fejlesztése, a végzettséghez való illeszkedés vizsgálata is, azonban mindenképpen figyelembe kell vennünk, hogy a rendszer mozgatórugója (közvetetten vagy közvetlenül) a pénz, és így elvárható, hogy a befektetett egységnyi pénz megtérüljön, ez mozgatja a szereplőket. Akár a kiadási (kormány, oktatáspolitikai, intézményvezetők, munkáltatók), akár a bevételi oldalról (kormány – adókon keresztül, munkáltatók – hozzáadott értéken keresztül, végzettek) közelítjük meg a kérdést, mindenképpen kiemelendő, hogy leegyszerűsítve egy közgazdasági költség-haszon elemzést kell elvégeznünk. Ennek révén tudjuk megállapítani, hogy a felsőoktatás és a munkaerőpiac megfelelően tud-e együttműködni, illetve a társadalmi-gazdasági beágyazottság szintje kielégíti-e a vele szemben támasztott elvárásokat. Igaz, hogy ez a megállapítás több problémát is felvet: az egyén költsége az, amit a képzésre fordít, (tandíj, megélhetés stb.), hozama a képzés révén elérhető jövedelem-többlet adott időtávon. Az állam költsége az, amit a felsőoktatásra fordít, eredmény, ha ezt meg tudja spórolni magántőkék bevonásával, hozama viszont

nehezen mérhető, mert igencsak áttételes és nem nála realizálódik, hanem a társadalom tagjainál. A vállalat meg nagyon áttételesen, adókkal támogatja a felsőoktatást finanszírozó államot, vagy ösztöndíjakat, pályázatokat hirdetnek meg, haszna az, hogy jó vagy rossz munkaerőt kap, de a költség/haszon arány itt is nehezen kalkulálható közvetlenül.

Magyarországon a világon egyedülálló módon már a 70-es években elindult egy longitudinális pályakövetési program, viszont pár év után külső tényezők következtében megállt a folyamat. Ezt követően a 90-es évek közepén, végén találtunk újabb kezdeményezéseket, mint a FIDÉV, az Universitas Press, az MKIK GVI vagy a BME kutatásai, felmérései. A jó példa alapján a millenniumot követően több intézmény is elindította saját pályakövetési programját, 2004-től különböző uniós források segítségével alapították meg a saját karrier-, alumni- és/vagy pályakövetési irodájukat. Először 2006-tól volt kötelező pályakövetési vizsgálatot folytatni az államilag finanszírozott intézményekben, viszont nem rendelkeztek a szükséges szakmai tapasztalattal, technikai tudással, infrastruktúrával, humán erőforrással. Az elindult programok heterogenitásából, rendszertelenségéből, sporadikusságából adódóan, az Educatio Nkft. közreműködésével a 2010-es évet tekinthetjük a magyar Diplomás Pályakövető Rendszer létrejöttének, mivel ettől kezdve valósulnak meg rendszeresen pályakövetési felmérések, közös módszertannal, azonos elvek és kérdőívek segítségével. A törvényi szabályozás megerősítette (2011, 2015) a pályakövetés szerepét az intézmények feladatkörében, és napjainkban már rendszeresnek tekinthető ez a tevékenység.

A DPR felfutása mögött a felsőoktatási adatalapú döntéshozatal igényének növekedése áll, mivel egy olyan eszköz került a felsőoktatási intézmények és a kormány kezébe, amelynek köszönhetően – a korlátozó tényezők figyelembe vétele mellett – pontos információkhoz juthatnak az adott intézmény adott képzésére vonatkozóan. A hagyományos DPR mellett megjelent az Állami Adminisztratív Adatbázisok Integrációja is, amely az adminisztratív, objektív, rendelkezésre álló adatok összekapcsolására épül. A DPR és az ÁAI sok tekintetben kiegészíti egymást, viszont az adatfelvétel sajátosságaiból adódóan a DPR nem integrálható az ÁAI-be, amelyet pedig kívánatosnak tartunk a jövőbeli fejlesztések során.

A DPR hasznosíthatósága, kommunikációs lehetőségei és értéke vitathatatlan, számos területet soroltunk fel, ahol a felsőoktatásban érdekeltek fontos információhoz jutnak ennek révén.

A fejezetben áttekintett pályakövetés megoldások alapján vizsgáljuk meg a második hipotézisünket:

H2. A hazai pályakövetési gyakorlat eredményét használják az oktatáspolitikai döntéshozók, az intézményi vezetők, a leendő, jelenlegi és végzett hallgatók

A 3.2.5. alfejezetben bemutatott kommunikációs és érdekeltségi rendszer ideális működés leírásának tűnhet, a H2 hipotézis bizonyításához itt mutatjuk be a kapcsolódó empiriákat.

Az intézményvezetők használják a DPR-t. Az ÁSZ 2016-ban végzett felmérést a DPR működésével kapcsolatban hét intézményben (Educatio Nkft./OHFF; Budapesti Corvinus Egyetem, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pécsi Tudományegyetem, Semmelweis Egyetem, Szent István Egyetem, Zsigmond Király Főiskola) „Közös ellenőrzéssel a versenyképes tudás jobb hasznosulásáért a diplomás pályakövetés jó gyakorlatainak feltárása” címmel. A jelentésben megvizsgálták a DPR intézményi integrációját, a folyamatokat, valamint a hasznosulás eredményességét. Összességében a következőt állapították meg:

„A DPR összességében a pályaválasztás előtt állók döntéseit intézményi, ágazati szintű részletes információkkal segíti, az intézmények vezetősége felhasználja az adatokból készült beszámolókat stratégiai döntéseihez. A DPR adatok alapvetően hasznosulnak a szakpolitikai stratégiák készítése során.” (ÁSZ, 2016, 5. p.)

„A felsőoktatási intézmények vezetői a DPR eredményekről tájékoztatást kaptak, ami alapvetően visszajelzés volt a képzések minőségével kapcsolatban, fejlesztési irányok kijelölését segítette elő.” (ÁSZ, 2016, 24. p.)

A Magyar Akkreditációs Bizottság intézményi akkreditációs eljárás részét képezi a DPR adatainak bemutatása, bár elismerjük, hogy ez valószínűsíthetően marginális, a kötelező jellege miatt vehették be az eljárási folyamatba. I3 szerint: *„Ettől függetlenül meg akkor is hasznos a DPR, ha torzít, vagy abszolút értelemben kevés a válaszadók száma, mert például adatot kell közölni a MAB akkreditációs eljárásához, és a kevés adat jobb a semmihez képest.”*

A mélyinterjúk eredményei alapján megállapítható, hogy a Pécsi Tudományegyetemen és a Szegedi Tudományegyetemen a nyílt napokon rendszeresen utalnak a DPR kutatásokra, hivatkoznak a DPR eredményeire.

I1 szerint *„Több olyan adatterület van, amely nagyon hasznos lenne, ha dashboard-on elérhető lenne, és amely közvetlen visszacsatolást tenne lehetővé, jelezve, ha egy szint alá csökken, akkor azt hogyan kell értelmezni, illetve, hogy mi a jó és mi a rossz érték.”* Tehát a VIR és a DPR integrációja fontos lenne. I4 beszámolt ennek megvalósításáról, igaz, hogy a konkrét alkalmazásával kapcsolatban nem volt információja.

„...szak szinten kevés információnk van a DPR-ből, viszont a képzési átdolgozásnál nagyon hasznosak a képzési hiányosságok szöveges válaszai.” (I1)

I2 elmondja, hogy a DPR integrált az intézményi működésbe: *„Az eredményekről rendszeresen beszámolunk a vezetősnek, akik beépítik a döntéshozatalukba, ez alapján indítottak már képzést, illetve szüntettek meg.”*

I4 is egyértelmű intézményi hasznosulásról beszél: *„A DPR eredményeit bevisszük a vezetői megbeszélésekre, valamint minden évben tartunk tájékoztató workshopokat, ahol a kari DPR felelősök előadják a DPR eredményeihez kötődő kari intézkedési terveket. Ezek dokumentált módon megtalálhatóak mind az intézményi, mind a kari honlapokon.”*

A kormány, a szakpolitika hasznosítja a DPR-t. Ugyancsak az ÁSZ jelentésből idézett mondat támasztja alá, hogy alkalmazzák a DPR információt. Ugyanitt elismerik, hogy a szakpolitikai döntésekhez történő felhasználása nem dokumentált minden évben, viszont rendszeresen kérnek információt az Education Nkft./OHFF szervezetektől. Dokumentált módon a következő esetekben alkalmazták a DPR adatait:

- „a 2011-ben és 2012-ben a felsőoktatásba felvehető, államilag támogatott hallgatói létszámkeretről szóló Kormány előterjesztés elkészítésekor;
- a 2015-ben az előző évhez képest jelentősen nőtt (16-ról 41-re) azon szakok száma, ahol előzetesen állapítja meg az EMMI a magyar állami ösztöndíjas képzéshez szükséges követelményt (ponthatárt). Az EMMI a szakokról szóló döntésének előkészítése során támaszkodott a DPR eredményeire;
- a felsőoktatásban szerezhető képesítések jegyzékéről és új képesítések jegyzékbe történő felvételéről szóló 2015 áprilisi Kormány előterjesztésnél felhasználták az Educatio Kft. által készített „DPR – adminisztratív adatok integrációja 2014” című kiadványban szereplő adatokat, amelyek segítségével részletes képet kaphattak a végzetek két teljes évfolyamának felsőoktatási életútjáról és különféle munkaerő-piaci jellemzőiről.” (ÁSZ, 2016, 20. p.)

Szintén az ÁSZ jelentésében olvasható, hogy az EMMI minden felvételi eljárás előtt a képzéseket egy munkabizottság elemzi, amelynek részét képezi a DPR adatok felhasználása, megvizsgálása is. Az Alapvető Jogok Biztosa által készített „A Munka Méltósága” projektneél is dokumentáltan hasznosult a DPR. (ÁSZ, 2016)

Emellett a „Fokozatváltás a felsőoktatásban” két helyen is hivatkozik a DPR adataira:

„... a szakok értékelése ma már releváns információk alapján történhet meg, hiszen a Diplomás Pályakövetési Rendszer kimutatásai alapján a bolognai rendszer bevezetésekor létesített szakokon végzettekről átfogó képpel rendelkezünk.” (EEM, 2014, 20. p.)

„Az Eurostudent V. és a DPR adatai szerint a hallgatók fele már most sem közvetlenül érettségi után, hanem néhány éves munkából, önkéntes tevékenységből, vagy egyéb képzésből lép be az alapképzésbe.” (EEM, 2014, 52. p.)

A mélyinterjúk közül az oktatáspolitikában érintettek válaszait emeljük ki:

„Most nagyon sok információt el tudunk érni a központi adatbázisokban még a két-három évvel ezelőtti állapothoz képest is.” (O3)

A DPR hasznosíthatóságánál „Az ágazati és intézményi vezetés tájékoztatása és orientálása, amelyek révén döntéseket hozhatnak: előbbieket az egész felsőoktatásra vonatkozólag, utóbbiak az intézményi képzési programmal kapcsolatban.” (O1) „...egyik az országosan érdekes mutatók: elégedettség, kollégiumi elhelyezés, jegyzetek minősége, oktatók felkészültsége, a másik a csak helyi, intézményi szempontból releváns kérdések köre. Mindkettőt használjuk, de a második elsősorban a fenntartót, nem a szabályozót érdeklik.” (O3) „Az adatok, célcsoportok függvényében lehet megnézni, hogy melyik

adatbázisból lehet használni az adatokat. Amikor szakpolitikai kérés érkezik, akkor közösen megbeszéljük, milyen adatot tudunk szolgáltatni.” (O2)

„A FIR-nek sok része van, például a DPR is ide tartozik, még ha más is az az adatbázis, más az adatszolgáltatás jellege. A szakjegyzék készítésénél például nagyon jól tudtuk használni, oda lehetett tenni az intézmények asztalára, hogy például egy BA szaknál rossz az elhelyezkedési arány, majdnem mindenki továbbtanul MA-ra, mi lenne, ha osztatlan képzéssé alakítanánk át.” (O3)

„Az OMHV-hoz kapcsolódóan a DPR-nek (intézményi DPR, intézményi kérdések) olyan szinten lehet ebben jelentősége és szerepe, hogy például a hallgatói elégedettségre vonatkozó információkra rálássunk.” (O3)

„Azt nem vezetjük, hogy hol hasznosulnak a DPR eredmények, nem az a cél, hogy ki tudjuk mutatni. Sokszor mi sem tudjuk, mire használják, többször kapunk kérdést a Kormány különféle szerveitől, hogy szolgáltatassunk adatot, de a további folyamatát nem mindig látjuk. Annyit elmondhatok, hogy heti szinten több adatkérést teljesítünk, tehát a DPR adatait sokan, sok cél érdekében hasznosítják.” (O3)

„Nincs kimutatásunk arról, hogy hányszor használják az Oktatási Hivatal adatait, mivel számos esetben egy részadatbázist szolgáltatunk, amelyek többféle kimutatásra alkalmasak. Több adatállományt kezelünk, mint a FIR, a DPR, intézményi adatszolgáltatások, ÁAI, felvételizők adatállománya. A közvetlen adatkérések mellett elemzéseket is készítünk, amikor valami valós vagy vélt háttérösszefüggések kimutatását szeretnék látni. Az Eduline irányítórendszeren keresztül kapjuk meg a feladatot, és azt követően specifikáljuk, majd valósítjuk meg az adatszolgáltatást.” (O1)

A kutatók használják a DPR adatokat. Az ÁSZ jelentés szerint:

„Az Educatio Kft. az adatbázisokat kutatási és oktatási célból rendelkezésre bocsátja az érdeklődők (pl. főiskolai hallgatók, felsőoktatási intézmények kutatói) számára. Az Educatio Kft. által vezetett nyilvántartás szerint 73 esetben került sor intézményi DPR kutatási adatbázisok kutatási és oktatási célra történő kiadására, további hat esetben adatintegrációs adatkéréseknek tettek eleget 2012 és 2015 között.” (ÁSZ, 2016, 24. p.)

A kutatási relevanciája jelentős, az MTMT-ben összesen 191 publikáció található négy kereső szó mentén (Diplomás Pályakövetési Rendszer, DPR, Diplomás Pályakövető Rendszer, Graduate Career Tracking), ha a DPR-t, mint feltételezett ismétlést kiveszünk, akkor is 119 publikációt rögzítettek a magyarországi kutatók. (2. függelék)

A sajtó használja a DPR adatokat. Megvizsgáltuk a magyarországi online sajtónak a DPR-rel kapcsolatos találatait. Nem állítjuk, hogy teljeskörű az elemzés, a Diplomás Pályakövetési Rendszer, DPR és Diplomás Pályakövető Rendszer kifejezésekre azonosított találatokat a függelékben ismertetjük részletesen, itt az összesített eredményt mutatjuk be. (2. függelék) Összesen 1 104 db cikket találtunk ezen kulcsszavak mentén, ha kiszűrjük a DPR-t, mint lehetséges duplikációt, akkor is 937 db cikkről van szó. Ez egyértelműen mutatja a sajtó érdeklődését, és áttételesen a közvélemény érdeklődését is jelzi, hiszen a potenciális hallgatók számára hasznos információt jelentenek. A Pécsi

Tudományegyetem tapasztalata alapján a regionális sajtó mindig is nagy érdeklődéssel kezeli a DPR adatokat, jól hasznosíthatóak és fontos kommunikációs célt elégitenek ki.

Az aktív és végzett hallgatók, az oktatók használják a DPR eredményeit. Konkrét információt ezzel kapcsolatban csak két intézménynél tudtunk azonosítani, ugyanakkor az intézményi honlapokon való kiemelt helyen történő szerepeltetése egyértelműen biztosítja a hallgatók számára való hozzáférést. A Pécsi Tudományegyetem jó gyakorlatként, a hallgatók és végzetek számára önállóan kereshető adatbázist hozott létre és tett közzé a www.pte.hu/dpr oldalon. Az adatbázis letöltési statisztikája 2015 áprilisában 436 db, 2016 októberében 832 db, ami egyértelműen mutatja az érdeklődést mind a hallgatói, mind az oktatói oldalról.

Az oktatókkal kapcsolatban II mélyinterjú alany megemlíti: „A DPR adatok intézményi és kari szinten jelentenek elsősorban használható forrást, az oktatási vonalon számomra azonban szak szintű adatokra lenne szükség” (II)

I3 ezzel szemben: „Több területet tudnék említeni, ahol visszaigazolódott az, amit általános tendenciaként és munkaerő-piaci elvárásként látok. Ilyen például, hogy milyen képességeket kellene tanítani (kommunikáció, elsősorban a szakmai, hogy a saját területükön megfelelő kompetenciákkal rendelkezzenek a hallgatók), a nyelvtudás (lemorzsolódás egyik legfontosabb oka), a regionalitás, a fizetések stb., így továbbra is támogatom, hogy ilyen típusú információk jöjjenek vissza a felmérésekből.” Ez egyértelműen mutatja, hogy oktatóként is használja, ami természetesen személyes érdeklődésből is adódhat, ugyanakkor ez általánosságban is igaz, sok tényező erre vezethető vissza az oktatói munkában.

I4 pedig rendszeres információközlésről tesz említést: „Az oktatók minden évben kapnak tájékoztatást a főbb eredményekről, valamint az oktatást segítő, a hallgatókat érintő kiemelt területeken olyan anyagot, amit akár a tanóra keretén belül is használhatnak.”

A potenciális hallgatók használják a DPR adatait. Az ÁSZ vizsgálata alapján:

„Az országos és intézményi szintű adatok elérhetőek voltak és a célcsoportok számára hasznosíthatóak. A pályaválasztás előtt állók részletes információkat kaptak a felsőoktatási szakok karrierlehetőségeiről olyan formában és szűrési lehetőséggel, amely döntéshozatalukat megkönnyíti.” (ÁSZ, 2016, 24. p.)

A 2015. áprilisi kormányhatározat értelmében az intézmények kötelesek a honlapjukon elérhetővé tenni a DPR eredményeit mutató tanulmányokat. Az ÁSZ vizsgálatába bevont intézményeknél ez kivétel nélkül teljesült. Megkerestük a DPR adatszolgáltatásban érintett intézmények honlapjainak elérhetőségeit. Ezek alapján megállapítható, hogy mindenhol azonosítható a DPR-re nevesített felület, ugyanakkor főleg a kisebb intézményeknél fordul elő, hogy a frissebb tanulmányokat nem találtuk meg. Összességében többségében nyilvánosságra hozzák és elérhetőek a DPR felmérések eredményei, a nagyobb intézményeknél egyértelműen azonosítható a felvételi tájékoztatóban a DPR-re történő utalás. (2. függelék)

Az OHFF adatközlése alapján a 2013-as adatintegrációból készült infovizuális grafikonok használatánál két időszakban (elsősorban a jelentkezéshez kapcsolódó periódusokra vizsgáltuk meg: 2016.02.01-16. és 2016.07.01-27.) összesen 54 247 db megtekintés volt azonosítható a honlap elérhetőségi statisztikája alapján. (www.felvi.hu/diploman_tul/karriertervezes/alapszakok_karrierlehetosegei google analytics). Itt az érdeklődők az adott szakon végzettek számát, a nemek arányát, továbbtanulók arányát, munkanélküliek arányát, átlagjövedelmet tudják megtekinteni intézményi bontásban.

A mélyinterjúból nyerhető válaszok is alátámasztják, hogy használják a potenciális hallgatók a DPR adatait:

„A potenciális felsőoktatási hallgatókat, a közoktatás végzettjeit igyekszünk megszólítani különböző fórumokon: elsősorban tematikus kutatások a felvételizők körében; Educatio Kiállítás; valamint korábban működtetett különböző roadshow-k felelevenítése.” (O1)

A hagyományos pályakövetési megoldások, a Diplomás Pályakövető Rendszerhez kapcsolódó felmérések rendszeressé váltak, így alkalmasak arra, hogy különböző információt nyerjünk belőlük. A magyar jogszabályok, az adatvédelmi előírások alapján lehetséges nem anonim felmérést készíteni, amelyet utána anonimizálni kell, ugyanakkor az eddig bevett gyakorlat szerint ilyen felmérést még nem folytattak le országos szinten. Az Állami Adminisztratív Adatbázisok Integrációja jó kezdeményezés, viszont sokkal relevánsabb információhoz jutnánk, amennyiben össze lehetne csatolni azt a DPR-rel. Egy nem kormányhivatali szervezet által megvalósított és felügyelt adatösszekapcsolás, mint az ÁAI esetében a Nemzeti Infokommunikációs Szolgáltató Zrt. biztosíthatja az adatkezeléssel kapcsolatos elvárásoknak való megfelelést.

Összességében a *H2 hipotézist elfogadjuk*, mivel számos területet azonosítottunk, ahol az intézmények, a kormány, a potenciális hallgatók, a végzett hallgatók és a sajtó használják a DPR adatait. *Nem állítjuk, hogy minden elemében úgy működik, ahogyan azt leírtuk, de egyértelmű, hogy számos szereplő jelentős erőfeszítést tesz annak érdekében, hogy az eredeti célokkal összhangban valósuljon meg az intézményi DPR.* Egy hatékony, kielégítő pályakövetés esetében fontos a használhatóság, megbízhatóság kérdésköre, így úgy találtuk, hogy fejleszteni szükséges annak érdekében, hogy valóban adatalapú döntéshozatalt lehessen kialakítani.

4. A PÁLYAKÖVETÉSI RENDSZEREK NEMZETKÖZI GYAKORLATÁNAK KUTATÁSA

Ebben a fejezetben a diplomás pályakövető megoldások kialakulását, működését befolyásoló tényezőket mutatjuk be a világ számos országának példája alapján, valamint a létező nemzetközi összehasonlításokat (nem rangsorokat) és így a nemzetközi kohéziót elősegítő szinergikus kutatásokat is ismertetjük. Kiemeljük, hogy az egész világra kiterjedő kutatásra nem találtunk példát, így – a teljes bemutatás megvalósíthatatlansága mellett (amely elsősorban nyelvi okra vezethető vissza) – egy, a diplomás pályakövetés gyakorlatán belül hiánypótló elemzést közlünk.

A diplomás pályakövetésbe tartozó tevékenység sok néven fut attól függően, hogy milyen tényezők befolyásolták a kialakulását, illetve hogy mely ország best practice megoldását vették át. Ebből adódóan az ehhez kapcsolódó információk megfelelő mélységű feltárása során is több szempontú keresést kellett alkalmazni. Fontos feladat a konceptualizálás, viszont nem lehet egyértelmű keretek közé szorítani ezeket a módszereket. Az elemzés kiindulásaképpen minden olyan tevékenységet pályakövetésnek tekintünk, amely vagy a felsőfokú oktatásba felvételt nyertek, potenciálisan bekerülők, vagy végzetek utánkövetését, jelenlegi helyzetéről való információszerzést biztosít.

4.1. Az országok pályakövetési gyakorlatánál alkalmazott dokumentumelemzés módszertana

Alapvetően rendkívül gyér az akár több országra, nemhogy egy-egy kontinensre kiterjedő összegző-bemutató írások száma. Így elsősorban országonként végeztünk irodalomkutatást, több esetben pedig a felmérések eredményeit bemutató honlapok elemzésével sikerült kialakítanunk az adott ország pályakövetési gyakorlatáról a megfelelő képet. A releváns nemzetközi folyóiratok, illetve akadémiai portálok után a google keresőmotor használata révén sikerült a legnagyobb relevanciájú forrásokat felfedezni. Az angol nyelvű források mellett a rendelkezésre álló alaposabb nyelvismeretek (olasz, spanyol, német) révén a kapcsolódó országoknál egyéb idegen nyelvi kutatás is történt. Összességében a következő kifejezésekre (angolul közöljük) kerestünk rá:

- Graduate Career Tracking,
- Graduate Destination Survey,
- Graduate Employment Survey,
- Graduate Follow-Up Survey,
- Graduate Follow-Up System,
- Graduate Survey,
- Graduate Tracer Studies,
- Graduate Tracking Survey,
- Graduate Tracking System,
- Tracer Studies.

Jellemzően az eredmények használhatóságánál legalább 10 találati fűlig mentünk el, illetve ezen felül ameddig úgy éreztük, hogy az adott találat még bármely szinten kapcsolódhat az adott ország pályakövetési vizsgálatához.

Lényeges és jelentős különbségek figyelhetők meg az egyes országok pályakövetési gyakorlatában, hiszen eltérő múlttal, finanszírozási háttérrel, lekérdezési módszerrel, beágyazottsággal jöttek létre. *A pályakövetési rendszerek vizsgálatának irodalma igen szegényes, a jellemzően kontinentális jelleggel, több országon átívelő kutatások adnak kiindulópontot, ezen kívül Usher és Marcucci 2011-es tanulmányukban tettek kísérletet arra, hogy létrehozzanak főbb kategóriákat.* (A doktori disszertációmban ezt a hiányosságot is célozzuk megszüntetni). Elemzésünkben felhasználjuk a megközelítésüket, viszont új szempontok alapján strukturáljuk a fellelhető gyakorlatokat. A felmérések vizsgálatakor figyelembe vett tényezők:

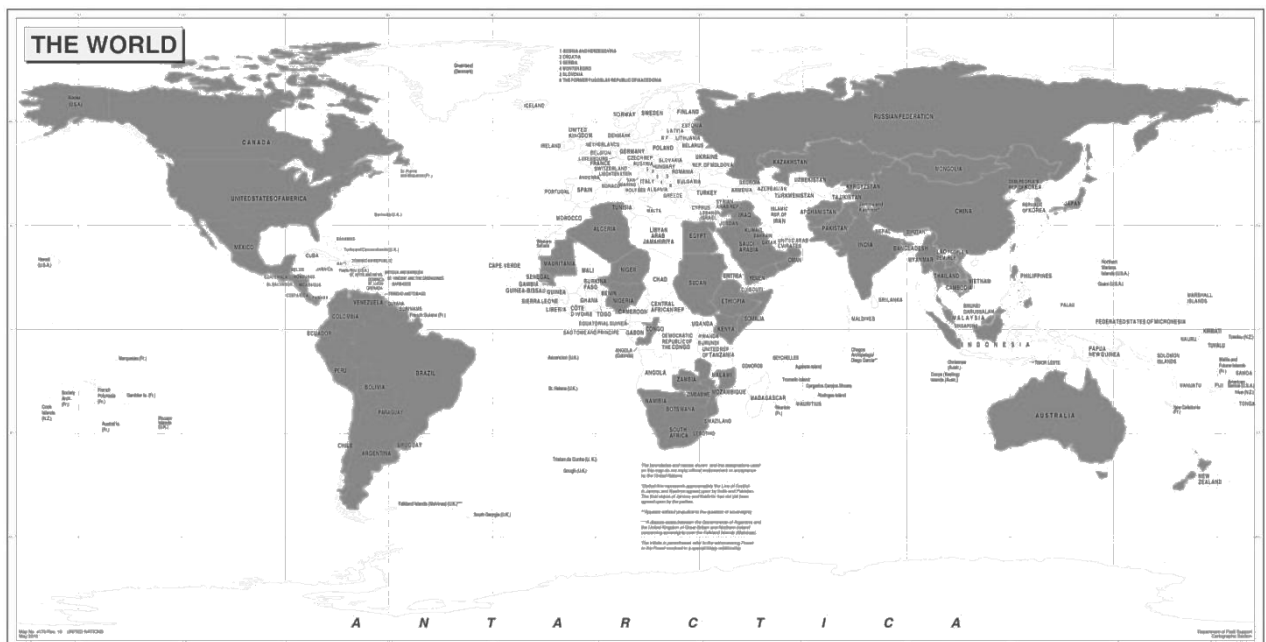
- A fő célja: intézmény vagy kormányzati orientáltság (politikai döntéshozatalhoz adatszolgáltatás vagy pedig intézményi képzésfejlesztés), intézményi összehasonlításra alkalmazzák vagy pedig akkreditációs eljárás részeként a minőséggel van kapcsolatban.
- Az időzítés: fontos, hogy mikor valósul meg az első megkeresés (végzés előtt, végzéskor, végzést követő 6 hónappal, 1 évvel stb.), milyen gyakran ismétlik meg ugyanazon a kohorszon (2, 3, 5, 10 év múlva), illetve, hogy milyen gyakorisággal alakítanak ki új alapsokaságot (évente, 5 évenként, 8 évenként).
- Módszer: mi alapján választják ki az alapsokaságot (teljes alapsokaság, reprezentatív minta), illetve milyen hallgatói csoportokat kérdeznek le (minden típus vagy specifikáció mentén történő választás), hogyan folytatják le a vizsgálatot (online, telefonos interjú, mélyinterjú), alkalmaznak-e ösztönzőket (pénzben, illetve egyéb naturáliában történő juttatás).
- Az adatok felhasználása: nyilvános jelentéseket készítenek, titokként kezelik vagy pedig önállóan kereshető adatbázisokat alkotnak. A felhasználási lehetőségek sora rendkívül színes, alapvetően határozza meg az érdekelteknek a kutatáshoz való hozzáállását.
- A kérdéskörök: a felmérésben érintett területek a szerint változnak, hogy mi a felmérés célja, illetve, hogy mire használják fel az adatokat. Ezek a legtöbbször: a képzőintézmény értékelése, jelenlegi tanulmányok, út a munkaerőpiacra, munkával kapcsolatos információk, szocio-demográfiai háttértényezők.
- A kutatást összefogó szerv: nonprofit szervezetek, felsőoktatási intézmények, kormányzati szervek, illetve ezek kombinációja. A kérdést nagyban befolyásolja az a bevett szokás, gyakorlat, jogi szabályozás, hogy a volt hallgatók elérhetőségének átadása mennyire elfogadott egy harmadik fél számára. (Sipos, 2015c)

Az európai szintű pályakövetés egységesebb, jobban kidolgozott, nemzetközi kutatások által (REFLEX, TRACKIT, CHEERS, HEGESCO EUROSTUDENT stb., részletesebben lásd 3.1. alfejezet) összehangolt és uniós szinten is megjelenik az erre való törekvés. Természetesen az uniós országok is jó best practice-t biztosíthatnak, viszont egy

tágabb kitekintésen keresztül mutatjuk be a világ többi országának rendszerét és azon elemeket, amelyeket tanulságul szolgálnak bármely ország számára. Kiemeljük, hogy jelen kutatásunk hiánypótlónak minősül, különösképpen Magyarországon, amelyet az is alátámaszt, hogy 2015 júniusában a „Diplomás Pályakövetési Rendszerek összehasonlítása Európában” címmel kutatási tevékenység és tanulmányírás ajánlattételi felhívást tett közzé a TEMPUS Közalapítvány, amelynek célja számos ponton megegyezik a dolgozatban megfogalmazottakkal. (<http://www.tka.hu/hir/3462/ajanlatteteli-felhivas-kutatasi-tevekenysegre>) A nyertes pályázat elkészítését követően (Széll et al., 2016) is úgy találtuk, hogy jelen kutatásunk jelentős hozzáadott értékkel bír.

4.2. Pályakövetés Európán kívül

A magyar kultúrához és fejlődéshez közelebb álló országok között elsősorban az Európai Unió tagjait említhetjük, hiszen ezzel a térséggel rendelkezünk intenzív gazdasági, társadalmi és történelmi kapcsolattal, így a legjobb követendő példákat a környezetünkben kell keresnünk. Ennek ellenére érdemes megvizsgálni a világ többi részén alkalmazott megoldásokat, módszereket, mivel ki tudunk alakítani egy olyan általános képet, amely alapján kiválaszthatóak azok az elemek, amelyek elősegítik a magyarországi pályakövetési gyakorlat továbbfejlesztését. A kutatásnál módszeres vizsgálatot folytattunk, lehetőség szerint az összes országra kiterjedő elemzés keretein belül. Az Európán kívüli országok döntő részét lefedi a kutatás, ahogyan az jól látható a térképről (a bármilyen információt mutató országok sötét háttérrel láthatóak). (18. ábra)

18. ábra: A pályakövetési rendszerek vizsgálatába bevont Európán kívüli országok, 2014-15

Forrás: saját szerkesztés

Ez nem azt jelenti, hogy a többi országot kihagytuk elemzésünkben, hanem azt, hogy semmilyen információt nem találtunk, amely arra utalna, hogy diplomás pályakövető gyakorlatot alkalmaznak. Nem állítjuk, hogy nem létezik ilyen az adott országban, viszont a keresési módszer alapján nagy bizonyossággal jelentjük ki, hogy angol vagy spanyol nyelven nem érhető el ezzel kapcsolatosan információ, *így nemzetközi viszonylatban nem létezik ilyen irányú törekvés, vagy együttműködés más országgal.*

Az Európán kívüli diplomás pályakövetési gyakorlatok összegző bemutatása

Az egyes országokkal kapcsolatban fellelt információkat részletesen a függelékben mutatjuk be. (3. függelék) Jelen részbe tartozó kiválasztott országok összefoglalását tartalmazó táblázatban (1–2. táblázatok) az általános adatok olvashatóak le. Ki kell emelnünk, hogy a keresés során azzal szembesültünk, rendkívül szegény a pályakövetés irodalma, a tudományos folyóiratokban és keresőkben elvéve lehet találni publikációkat, így a google keresőmotorját használtuk több kulcsszó (10 különböző kombináció angolul és spanyolul) használata mellett, legalább 10 találati fülig. Azt tapasztaltuk, hogy számos országnál nem teszik közzé az eredményeket angolul vagy spanyolul, így nyelvi akadályba ütköztünk. A táblázatban az elsődleges csoportosítási szempont a kontinens, és ez alatt találhatóak meg az egyes országok. Azokat az információkat tüntettük fel, amelyek elég mélyek, ugyanakkor elég sokrétűek egy általános vélemény kialakításához, ezért a korábban ismertetett szempontok szerint haladunk. Az általunk leginkább jellegzetesnek ítélt országokat választottuk ki, a teljes országlista a függelékben található meg. (8. függelék)

1. táblázat: Az Európán kívül kiválasztott országok pályakövetési gyakorlatai, 2014-2015 (1. rész)

Kontinens/ Földrajzi egység	Ország	Felmérés neve	Felmérést lefolytatja	Felmérés típusa	Lekérdezéskor megcélzott populáció
Észak- Amerika	Amerikai Egyesült Államok	Baccalaureate and Beyond Longitudinal Survey	National Center for Education Statistics Felsőoktatási intézmények	országos, intézményi	utolsó éves hallgatók, végzést követő 1, 4, 5 évben reprezentatív mintakohorszok
	Kanada	National Graduate Survey	Statistics Canada, Department of Human Resources and Skills Development	országos	rétégzett mintavétel a végzést követő 2, 5 évben
Ausztrália	Ausztrália	Graduate Destination Survey és Beyond Graduation Survey	Australian Association of Career Counsellors, Ministry for Education, Science and Training,	országos	végzést követő 4. hónap, 3. és 5. év
		Course Experience Questionnaire	Australian Vice- Chancellors' Committee	országos	

Kontinens/ Földrajzi egység	Ország	Felmérés neve	Felmérést lefolytatja	Felmérés típusa	Lekérdezőkor megcélzott populáció
Ausztrália	Új-Zéland	1973-1996-ig egységes, majd 1997-2007-ig University Graduate Destinations	Standing Committee on Graduate Employment	országos	végzést követő 6. hónap
		2011-től Graduate Longitudinal Study New Zealand		országos	végzést követő 2., 5. és 10. év
	Óceánia	Graduate Destination and Programme Experience	Planning and Quality Office	országos	a végzést követő 5. hónap
Afrika	Dél-Afrika	Labour Force Survey	Development Policy Research Unit	országos	1995-2005, 2000-2007 között végzettek
Dél- Amerika	23 ország	Universia	Universia	országokon átívelő	végzést követő 6 hónaptól 2 évig
	Chile	Mifuturo	Ministerio de Educación	országos	n. a.
	Kolumbia	Encuesta a Graduados	Observatorio Laboral para la Educación	országos	végzéskor
				országos	végzést követő 1., 3. és 5. év
Közel- Kelet	Egyesült Arab Emirátusok		Zayed University Office of Graduate Students	intézményi	exit felmérés, végzést követő egy évvel
Ázsia	Fülöp- szigetek	Knowledge Community	Commission on Higher Education	országos, intézményi	5 éves periódusok
	Malajzia	National Graduate Tracer Study	Ministry of Education	országos	végzést követő 4-6 hónapon belül, végzős hallgatók
	Szingapúr	Graduate Employment Survey	Ministry of Education	országos	végzést követő 6 hónappal

Forrás: Sipos 2015c, 17. p.

2. táblázat: Az Európán kívül kiválasztott országok pályakövetési gyakorlatai, 2014-2015 (2. rész)

Kontinens	Ország	Felmérés neve	Új kohorszok gyakorisága	Lekérdezés módja	Átlagos válaszási arány	Egyéb információ
Észak- Amerika	Amerikai Egyesült Államok	Baccalaureate and Beyond Longitudinal Survey	5-7 évente	telefon, internet, személyesen	reprezentatív minta függvénye	ösztönző: 30-50\$
	Kanada	National Graduate Survey	5 évente	számítógéppel támogatott telefonos lekérdezés	49%	
Ausztrália	Ausztrália	Graduate Destination Survey és Beyond Graduation Survey	évente	telefonon	60-65%	elvárás az 50% teljesítése, mert csak akkor közölnek adatot az intézményről
		Course Experience Questionnaire	évente	telefonon	60-65%	

Kontinens	Ország	Felmérés neve	Új kohorszok gyakorisága	Lekérdezés módja	Átlagos válaszadási arány	Egyéb információ
Ausztrália	Új-Zéland	1973-1996-ig egységes, majd 1997-2007-ig University Graduate Destinations	évente	e-mail	34-38%	
		2011-től Graduate Longitudinal Study New Zealand	n. a.	online	57%	
	Óceánia	Graduate Destination and Programme Experience	évente	postán és online, diplomaátadó ünnepségen kerülnek a mintába	60-65%	ösztönző: 100 fidzsi \$ értékű kupon
Afrika	Dél-Afrika	Labour Force Survey	n. a.	n. a.	n. a.	
Dél-Amerika	23 ország	Universia	évente	online	n. a.	komplex szolgáltatás egyetemeknek, külföldi hallgatóknak és külföldi tanulmányokhoz
	Chile	Mifuturo	nem rendszeres	intézményi adatszolgáltatás	n. a.	a honlap segít eligazodni a hallgatóknak a felsőoktatás és később a munka világába, szolgáltat és informál
	Kolumbia	Encuesta a Graduados	évente	intézményi adatszolgáltatás	n. a.	
évente			online	22%		
Közel-Kelet	Egyesült Arab Emirátusok		n. a.	online, telefonon, személyesen	n. a.	
Ázsia	Fülöp-szigetek	Knowledge Community	1993-1997, 1998-2002, 2006-2010	online	n. a.	
	Malajzia	National Graduate Tracer Study	évente	online	100% exit	
	Szingapúr	Graduate Employment Survey	évente	online	72%	

Forrás: Sipos 2015c, 18. p.

A táblázat alapján kijelenthetjük, hogy rendkívül szerteágazóak az alkalmazott pályakövetési gyakorlatok, a működtetett rendszer annak a függvénye, hogy mi az elsődleges cél. Ebből adódóan beszélhetünk felülről irányított, kormánypolitikai érdekből vezérelt, felülről koordinált oktatáspolitikai érdekből vezérelt és hagyományokra épülő, az intézményi kutatásokat összefogó, lazán irányított megoldásokról. Ez a csoportosítás lefedi a kiválasztott országokat, viszont több helyen megengedőbben kell kezelnünk a meglévő adatokat azért, hogy a modell típusok elkülöníthetőek legyenek.

Az esetek többségében kormány által finanszírozott a rendszer (még akkor is, ha nonprofit szervezet a végrehajtó), így magától értetődő, hogy az ilyen irányú érdekek erőteljesebben jelennek meg a kutatásokban. Leginkább az online adatfelmérést alkalmazzák, mint a legolcsóbb, leggyorsabb és legkönnyebb megoldást, viszont ezzel párhuzamosan alacsonyabb válaszadási rátákat láthatunk (Szingapúr kivételes eset,

mivel a felmérés rendkívül rövid). A telefonos, személyes interjú mentén megvalósított felmérések jóval költségesebbek, de 50% feletti a válaszadási arány, ami megbízhatóbb következtetésekre ad lehetőséget. Általánosságban megállapíthatjuk, hogy a *reprezentatív kohorszokon alapuló, longitudinális kutatások egy komplexebb, és hosszabb távú szemléletmódot képviselnek*, amely a képzés- és szolgáltatás-fejlesztés stratégiai megközelítését jelenti. Szempont még, hogy mivel ösztönzik a kitöltést, hiszen egyre több ilyen irányú megkeresést kapnak a végzetek. Fontos, hogyan tudják elérni, hogy ezt a felmérést sikeresen le tudják folytatni. *Az esetek többségében nem látunk pénzbeli ellenszolgáltatást*, mégis nagy a részvételi arány. Ez egyrészt a korábbi intézménnyel kialakított jó kapcsolatra vezethető vissza, hogy szívesen elmondja a véleményét csak azért, hogy segítsen. Másrészt a személyes érintettség is szerepet játszik, azaz örül a megkeresésnek, hogy végre a válaszadó értékelheti az oktatási intézményt. Harmadrészt pedig *olyan megoldásokat is láthatunk, ahol nem a pénz az ellenszolgáltatás, de mégis plusz értéket kap a válaszadó, mint például integrált kereső-adatbázis és szolgáltatói csomaghoz való hozzáférés*. Ezek mind olyan tényezők, amelyekkel kapcsolatban érdemes megfontolni a magyarországi adaptációt.

Az egyes megoldások bemutatását teljesebbé teszi a manuális adatgyűjtés keretén belül megvalósított kérdőív-elemzés is. (3. táblázat) A fellelhető adatok révén azonosítottuk azokat a tényezőket, amelyek a leggyakrabban előfordulnak, illetve véleményünk szerint elő kellene fordulniuk egy ilyen típusú felmérés során. *A demográfiai háttérváltozók mellett 7 terület a felsőoktatás értékeléséhez, míg 6 terület a munkaerő-piaci pozícióhoz kapcsolódik. Úgy véljük, hogy ez a 13 tényező lefedi azokat a kérdéseket, amelyek a felmérések érdekeltjei részéről adódnak.* Érdemes megfigyelni, hogy egyik felmérés sem teljes körű, az adatgyűjtésünk alapján valószínűsíthetően mindenhol megvalósítottak egy trade-off-ot, azaz egyes kérdéseket feláldoznak a végső cél érdekében. A végső cél lehet az, hogy könnyebb legyen kitölteni, vagy rövidebb ideig tartson, vagy pedig egyszerűen csak egy specifikus politikai érdek miatt nem is kerül szóba a többi terület. Fontos megvizsgálni, hogy vajon hierarchikus döntési logika mentén valósították meg a jelenleg is működő rendszert, vagy pedig heterarchikus (mely fogalom nem is elterjedt) célrendszert vettek figyelembe. Az utóbbi valószínűleg még azért nem került előtérbe, mivel a jelenleg érvényben lévő döntési logika többsége általában lineárisnak tekinthető, így nehéz a sokközpontú, az egymásnak kölcsönösen alá- és fölé rendelő szerepek kialakítását megvalósítani. Úgy véljük, hogy ezen területen mélyebb és feltáró jellegű kutatást lesz érdemes lefolytatni a jövőben.

3. táblázat: Az Európán kívül kiválasztott országok pályakövetésében felmerülő témák, 2014–2015

Ország, felmérés	DE M	Felsőoktatás értékelése							Munkaerő-piaci pozíció					
		O E	NY T	K T	D H	F H	KT G	F T	KO M	FO G	V MI	VM K	M B	M E
<i>Dél-Afrikai Köztársaság</i> Pathways from U. to Work	✓	–	–	✓	✓	✓	–	✓	–	✓	✓	–	–	–
<i>Fülöp-szigetek</i> Graduate Tracer Study	✓	✓	–	–	✓	–	–	✓	✓	✓	✓	✓	✓	–

Ország, felmérés	DE M	Felsőoktatás értékelése							Munkaerő-piaci pozíció					
		O E	NY T	K T	D H	F H	KT G	F T	KO M	FO G	V MI	VM K	M B	M E
<i>Malajzia</i> National Grad Tr. Study	✓	✓	-	-	✓	-	-	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓
<i>Óceánia</i> Graduate Destination and Programme Experience Survey	-	✓	-	-	-	-	-	✓	✓	✓	-	-	✓	-
<i>Szingapúr</i> Graduate Emp. Survey	-	-	-	-	-	-	-	-	-	✓	✓	-	✓	-
<i>Amerikai Egy. Államok</i> B&B Longitudinal Study	✓	-	-	-	-	-	✓	✓	-	✓	-	-	-	-
<i>Kanada</i> National Graduate Survey	✓	-	✓	✓	✓	✓	-	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓
<i>Új-Zéland</i> Graduate Long. Study	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	-
<i>Ausztrália</i> Graduate Dest. Survey	✓	✓	-	-	-	-	-	✓	✓	✓	✓	-	✓	-
<i>Chile</i> Mifuturo	✓	-	-	-	-	-	-	✓	-	✓	-	-	✓	-
<i>Dél-Amerika</i> Universia	✓	✓	-	✓	-	-	-	✓	-	✓	✓	-	✓	-
<i>Kolumbia</i> Encuesta a Graduados	✓	✓	✓	✓	-	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-

Forrás: Sipos 2015c, 20. p.

Jelölések jegyzéke:

DEM: Szocio-demográfiai háttértényezők
 OE: Oktatással kapcsolatos elégedettség
 NYT: Nyelvtudás
 KT: Külföldi tapasztalat
 DH: Diploma hasznossága
 FH: Felsőoktatási tanulmányok hasznossága
 KTG: Felsőoktatási költségek megtérülése

FT: Jelenleg folytatott felsőfokú tanulmányok
 KOM: Kompetenciák, képességek, készségek
 FOG: Foglalkoztatottsági státusz
 VMI: Végzettségtől a munkába állásig eltelt idő
 VMK: Végzettség és munka kapcsolódási szintje
 MB: Munkabér
 ME: Munkával való elégedettség

Mindezek alapján az általunk azonosított három nagy csoportot foglaljuk össze a következőkben.

1. Rövid hagyománnyal rendelkező vagy intézményi felmérések laza összekapcsolására épülő megoldások (Egyesült Arab Emirátusok, Dél-Afrika, Fülöp-szigetek, Malajzia, Óceánia, Szingapúr)

Ebbe a típusba ugyan olyan országokat soroltunk, ahol a megkeresés alapvetően országos szintű, viszont még nem találunk mélyebb beágyazottságot, nagy hagyományt, illetve hosszú távú stratégiát, vagy pedig a meglévő intézményi felmérések nem szigorú értelemben vett, szervezett keretek között állnak össze egy egésszé. *Jellemzően egy-két évtizedes gyakorlatról beszélhetünk, viszont a politikai döntéshozatal szintjén rendkívül nagy szükség van az adatokra*, így erősen befolyásolják a felmérésben megkérdezett területeket.

Az itt található országok inkább fejlődőek közé sorolhatóak, ahol kevés információ található angolul, viszont általánosságban kitűzött céljuk, hogy nemzetközi szinten elismert, magas szintű felsőoktatási rendszerrel rendelkezzenek. Ehhez szükséges a

monitoring vizsgálatok lefolytatása, illetve olyan visszajelzési rendszer, amelynek köszönhetően sikeresen tudják azonosítani a beavatkozást igénylő területeket. A megkérdezett területek elég heterogének, még a demográfiai háttértényezőket sem mérik fel mindenhol, elsősorban a foglalkoztatási helyzet kerül a fókuszba. Szingapúr kiemelkedik a többi ország közül abban a tekintetben is, hogy csak és kizárólag a munkaerő-piaci sikerességre szűkíti a megkeresést. Ez arra vezethető vissza, hogy az elmúlt években erős nyomás jelentkezett a lakosság részéről, hogy a diplomával rendelkezők körében aktívan növekedjen a foglalkoztatottság. Hasonló a helyzet Malajziában is, azaz a magas munkanélküliség visszaszorítása az elsődleges cél. Dél-Afrikában speciális igény jelentkezik, az orvosi képzés részéről, és érdekes, hogy az egyik legszerteágazóbb kérdéskörrel rendelkezik, igaz, hogy a Fülöp-szigetek esetében még több területet lefednek a kérdésekkel.

2. Nagy pályakövetési hagyománnyal, a döntéshozatalba beágyazott eljárásokkal rendelkező országok (Amerikai Egyesült Államok, Kanada, Új-Zéland)

Az észak-amerikai országoknál és Új-Zélandon jellemzően több évtizedes pályakövetési gyakorlatot találunk, ennek megfelelően központi finanszírozásúak, jellemzően reprezentatív mintavételen történik és kohorszok kiválasztása adja a felmérés alapját. Az adatok elérhetőek a felmérést lebonyolító szervezetek honlapján, az intézmények pedig megkapják további elemzések céljából.

Az amerikai országok nagy hagyományokkal rendelkeznek az adatgyűjtés terén, így nem volt nehéz összeegyeztetni az intézményi érdekeket a kormányzati szintével. Az USA-ban érdekes, hogy a felsőoktatás értékelése eléggé háttérbe szorul, inkább a megtérülést és a jelenlegi foglalkoztatási helyzetet helyezik előtérbe. Még a munka kapcsolódási szintje, de az elhelyezkedés ideje sem számít, így alapvetően ez is egy fókuszált kérdőív. *Az alumni rendszer és a volt diákokkal való kapcsolattartás komoly finanszírozási erőt jelent az intézményeknek*, ebből adódóan ezt üzleti titokként kezelik, viszont azokat az adatokat, amelyekből megállapítható, hogy milyen sikeresek a végzettek, nyíltan hozzáférhetővé teszik. Kanadában már jóval több területre kérdeznak rá mind a felsőoktatás, mind a munkaerőpiac tekintetében, viszont egyértelműen az új-zélandi rendszer fedi le a legszélesebben az érdekeltek információs igényeit. Érdekes módon itt a végzettség és a munkába állás ideje, valamint a munkával való elégedettség kérdések hiányoznak, pedig az előbbi logikailag szorosan kapcsolódik a többi kérdéshez, a munkával való elégedettség pedig a kompetenciák vizsgálatát egészítené ki. Új-Zélandon most tesztelik a longitudinális kutatásokra való áttérés tapasztalatait, itt is kohorszokra alapuló rendszert építettek ki.

3. Komplex szolgáltatáscsomagot kínáló megoldások (Ausztrália, Chile, Dél-Amerika, Kolumbia)

A kategóriába tartozó országoknál olyan pályakövetési gyakorlatot találhatunk, amely az előzőektől merőben eltérő. Úgy építették fel az eredmények bemutatását és visszacsatolását, hogy az szervesen kapcsolódjon a felsőoktatás érdekeltjei által

elsődlegesen keresett főbb adatokhoz. A felsőfokú tanulmányok folytatásához rengeteg információra van szükség: egyrészt adminisztratív jellegű adatokra (hogyan jelentkezzenek, milyen típusú képzést válasszanak), másrészt pedig a hosszú távú karrier és munka lehetséges feltételei és az ezzel összefüggő adatok állnak a fókuszban. *Ez a komplex megközelítés lehetővé teszi, hogy önállóan keressenek adatokat, valamint több szempontú keresést tudjanak végrehajtani.*

Az online rendszernek köszönhetően közvetlen előnyhöz jutnak, és lényegében a kitöltés premizálása is megoldott, másrészt pedig nagy tömegek számára válik hozzáférhetővé olyan könnyen érthető, ugyanakkor aktuális információ, amely révén előre tudják tervezni vagy éppen módosítani karrier-életútjukat. Ez a megközelítés biztosítja a magas válaszadási arányt (igaz, hogy csak Ausztrália esetén van erre vonatkozó konkrét információnk, viszont a rendszer jellegéből következik), ugyanakkor egy interaktívabb kommunikációt és gyorsabb reakciót igényel a felmérést koordináló szervezettől. Az adatgyűjtés révén megvalósítható egy állásközvetítő tevékenység, amely

- jó a végzeteknek, hiszen könnyebben tudnak munkahelyet váltani,
- jó a munkaadónak, mivel kevesebbe kerül a megfelelő munkaerő elérése,
- jó a felmérést lebonyolítónak, mivel magasabb a válaszadási arány, valamint a végzetnek érdekében áll az adatok frissítése,
- jó az egyetemnek, mivel nem kell komoly apparátust fenntartani intézményi szinten, így kevesebb költséggel juthatnak információhoz,
- jó a kormánynak, mivel a versenypiaci szereplők ezzel átvállalják a finanszírozás egy részét és akár teljesen önellátó is lehet, ugyanakkor pedig az összes szükséges információhoz hozzájuthat.

Úgy véljük, hogy ez a megközelítés az, amely sikeressé, fenntarthatóvá, céljai szerint elérhetővé teszi a pályakövetési vizsgálatokat. (Sipos, 2015c)

4.3. Pályakövetés Európában

Ebben a fejezetben a nagyobb egységtől a kisebb felé történő elv mentén való vizsgálódás részeként Magyarország szűkebb környezetét, az európai országokat vizsgáljuk meg alaposabban. Az európai pályakövetés a világ más országaitól eltérően jóval áttekinthetőbb, és könnyebben megtalálhatóak az információk, hiszen számos helyen több évtizedes hagyománya van, továbbá több nemzetközi kutatás igyekszik ebből a szempontból is elemezni az egységesítés felé törekvő Európát. Úgy véljük, hogy a Bologna-folyamat hatásának köszönhető ez részben, hiszen az intézmények közötti átjárhatóság egy összehasonlítható rendszerre épül, így könnyedén vizionálható egy európai szinten egységes, azonos kérdésekre épülő pályakövetési gyakorlat kialakulása.

Az európai országokkal kapcsolatos kutatásunk korábbi megjelent tanulmányokra is támaszkodik, amelyek közül a legjelentősebbek a www.felvi.hu/felsooktatasimuhely/dpr/nemzetkozi_dpr/orszagtanulmanyok oldalon található Educatio Nkft. általi adatgyűjtések (amelyek jellemzően 2008-as, 2009-es forrásokat tartalmaznak), az EUA TRACKIT felmérése (Gaebel et al., 2012), valamint a 2013-as

Nemzetközi helyzetkép felmérés (Educatio, 2013). Ez utóbbi a magyarországi Diplomás Pályakövető Rendszer új hallgatói csoportokkal való kibővítésére fókuszál, ugyanakkor ennek érdekében alaposan bemutatja az európai gyakorlatot.

A rendelkezésre álló országtanulmányok ellenére úgy gondoltuk, hogy legalább ugyanolyan alapossággal kell véghezvinnünk a kutatásunkat, mint tettük azt az Európán kívüliek esetében, hiszen két év alatt számos változás történhetett ezen a területen is. Az egyes országokkal kapcsolatos általános adatok (tanulók száma, felsőoktatásban tanulók száma, GDP-arányos oktatási kiadás, a frissen végzettek elhelyezkedési aránya) a függelékben (5-9. függelék) találhatóak meg, így ezekre az információkra nem térünk ki részletesebben az elemzésben. Mivel Európa a közvetlen környezetét képezi Magyarországnak, ezért a korábbiakkal ellentétben nem csak azon példákat ismertetjük, amelyek angol (olasz, spanyol vagy német) nyelven elérhetőek, hanem az adott ország nyelvén is végeztünk keresést. A nyelvi korlátok miatt elsősorban a Google Translate adott nyelvről angolra fordítása révén jutottunk még további információhoz. Ennek köszönhetően még átfogóbb képet kapunk a pályakövetési gyakorlatokról.

Ki kell emelnünk, hogy a disszertáció elkészítésével párhuzamosan, a saját kutatás lefolytatását követően jelent meg a Diplomás Pályakövetési Rendszerek Összehasonlítása Európában tanulmánykötet (Széll et al., 2016), amelyben nagyon hasonló elemzést folytattak le, ugyanakkor jelen munkánk szélesebb körű, kiegészít azt.

Az európai pályakövetési rendszerek összefoglalása

Az európai országokban vizsgált pályakövetési rendszerek összegzésénél az összehasonlíthatóság érdekében ugyanazt a módszert alkalmazzuk, mint az Európán kívüliek esetében. Az adott országok részletes ismertetése szintén a függelékben (10. függelék) található meg. Ebből adódóan először összefoglaljuk az egyes országok legfontosabb gyakorlatainak jellemzőit, majd ismertetjük a felmerült témákat, végezetül pedig megvizsgáljuk, hogy ugyanaz a kategorizálás érvényes-e ebben az esetben is. Az európai országok pályakövetésének összegzését itt közöljük, a teljes lista a függelékben található meg (11. függelék)

4. táblázat: Az Európán belül kiválasztott országok pályakövetési gyakorlatai, 2014-2015 (1. rész)

Ország	Felmérés neve	Felmérést lefolytatja	Felmérés típusa	Lekérdezéskor megcélzott populáció
Ausztria	Bildungsbezogenes Erwerbskarrierenmonitoring	die Sektion VI des Sozialministeriums führt daher gemeinsam, Arbeitsmarktservice Österreich, Bundesanstalt Statistik Österreich	országos	3 éve végzettek
Belgium (Flamand terület)	Werkzoekende schoolverlaters in Vlaanderen	laamse Dienst voor Beroepsopleiding en Arbeidsbemiddeling	országos	1 éve végzettek
Csehország	Associated Student Information Register	Education Policy Centre	országos	2 éve végzettek
Észtország	National Graduate Survey	Ministry of Education and Research	országos	1 éve végzettek
Finnország	Career Monitoring	Aarresaari Network	országos	5 éve végzettek
Franciaország	Generation	Centre d'Etudes et de Recherches sur les Qualifications	országos	3, 5, 7 éve végzettek

Ország	Felmérés neve	Felmérést lefolytatja	Felmérés típusa	Lekérdezőkor megcélzott populáció
Franciaország	Insertion Professionnelle Des Diplômés de l'Université	Ministry of Higher Education and Research	országos	30 hónapja végeztek
Görögország		Felsőoktatási intézmények karrier irodái	országos	5,7 évvel a végzés után
Hollandia	VSNU és a HBO Monitoring	Research Centre for Education and the Labour Market	országos	1,5, 5,5 és 10,5 éve végeztek
Írország	First Destination Survey	Higher Education Authority	országos	9 hónappal a végzés után
Málta	Graduate Research	Students Advisory Services	intézményi	1 éve végeztek
Nagy-Britannia	Destinations of Leavers form Higher Education	Higher Education Statistics Agency	országos	6 hónapja végeztek
Nagy-Britannia	DLHE Longitudinal Study	Higher Education Statistics Agency	országos	3,5 éve végeztek
Németország	HIS Graduate Panel	Hochschul-Informations-System Institute for Research on Higher Education	országos	1, 5 és 10 éve végeztek
Németország	Kooperationsprojekt Absolventenstudien	Internationales Zentrum für Hochschulforschung Kassel	80 intézmény	1,5 éve és 4,5 éve végeztek
Németország	Studienberechtigtenpanel	Hochschul-Informations-System Institute for Research on Higher Education	országos	középiskolai végzés éve, végzés utáni 6. hónap, majd 3., 10. és 20. év
Norvégia	Candidate Survey	Nordisk Institutt for Studier av Innovasjon, Forskning og Utdanning	országos	6 hónapja végeztek
Norvégia	Special Survey	Nordisk Institutt for Studier av Innovasjon, Forskning og Utdanning	országos	2,4, 6, 8 éve végeztek
Olaszország	Condizione Professionale	AlmaLaurea	országos	1, 3 és 5 éve végeztek
Olaszország	Indagine Occupazionali Post-Laurea	STELLA	Lombardia	12 (18), 36 és 60 hónapja végeztek
Olaszország	Inserimento Professionale dei Laureati	Istituto Nazionale di Statistica	országos	3 éve végeztek
Portugália	Percursos de Inserção Profissional de Licenciados	felsőoktatási intézmények	országos	1 és 5 éve végeztek
Románia	University Graduates and Labor Market	Executive Agency for Higher Education, Research, Development and Innovation Funding	országos	1,5 és 5,5 éve végeztek
Spanyolország	Encuesta de Inserción Laboral de los Titulados Universitarios	Instituto Nacional de Estadística	országos	3 éve végeztek
Spanyolország	Observatorio de Inserción Laboral de los Jóvenes	Instituto Valenciano de Investigaciones Económicas	országos	5 éve munkaerőpiacon lévők
Svájc	Lohnstudie Fachhochschule	Dachverband Absolventinnen und Absolventen Fachhochschulen	országos	1-2 éve végeztek
Svájc	Swiss Graduate Survey	Schweizerische Eidgenossenschaft	országos	1 és 5 éve végeztek
Svédország	Student Longitudinal Panel Survey	Statistiska Centralbyrån	országos	3. osztályos tanulók
Szerbia	CONGRAD Graduation Survey	Conducting Graduate Surveys and Improving Alumni Services for Enhanced Strategic Management and Quality Improvement	8 nagy intézmény	1 és 5 éve végeztek
Ukrajna	Ukrainian Longitudinal Monitoring Survey	Institute for the Study of Labor	országos	

Forrás: saját szerkesztés

5. táblázat: Az Európán belül kiválasztott országok pályakövetési gyakorlatai, 2014-2015 (2. rész)

Ország	Új kohorszok gyakorisága	Lekérdezés módja	Átlagos válaszadási arány	Egyéb
Ausztria	évente	állami adminisztratív adatbázisok integrációja	100%	
Belgium (Flamand terület)	évente	statisztikai adatösszekapcsolás	100%	nem klasszikus pályakövetés
Csehország	évente	statisztikai adatösszekapcsolás	100%	csak a munkanélkülieket vizsgálják
Észtország	2005, 2006, 2009	online	22-24%	
Finnország	1-2 évente	online	45-64%	mesteres hallgatók körében

Ország	Új kohorszok gyakorisága	Lekérdezés módja	Átlagos válaszadási arány	Egyéb
Franciaország	1998-tól 3 évente	telefon	70-88%	
Franciaország	2007-től évente	online	72%	mesteres hallgatók körében
Görögország	2004-2006 között egyszer			13 615 fős válaszadói csoport
Hollandia	1998-tól évente	online	43%	csak 1,5 éve végzettekre van válaszadási arány
Írország	1982 óta évente	online	70%	
Málta	2001, 2003, 2005, 2015	papír	40-45%	lényegében országos
Nagy-Britannia	évente	online	66%	
Nagy-Britannia	2006-tól 2 évente	online	22%	
Németország	4 évente	papír alapon		
Németország	évente-2 évente	online, ha szükséges, papír alapon	minimum 50%	
Németország	jellemzően 2-3 évente	papír alapon		1 000 iskola kb. 65 000 tanuló
Norvégia	évente	online, papír	50-70%	
Norvégia	2 évente	online, papír	50-70%	nem feltétlenül ugyanazon a csoporton végzett vizsgálat
Olaszország	évente	online és telefonon	92%	a 3 és 5 éve végzetteknel 88% és 77%-os válaszadási arány
Olaszország	2003-tól 2014-ig évente	online és telefonon	92%	
Olaszország	3-4 évente	telefon	70%	
Portugália	évente	online	50-70%	kötelező az intézményeknek a pályakövetés, de nincs egységes kérdőív
Románia	2005, 2006, 2009, 2010	internet és papír, majd internet	30%	csak az első felmérésre van válaszadási arány, az online 10% körüli lehet
Spanyolország	2014	online és telefonon	75%	reprezentatív minta
Spanyolország	1996 óta 3 évente	telefon		reprezentatív minta 16-30 évesek körében
Svájc	2 évente	papír	30-35%	csak a főiskolai végzettek
Svájc	2 évente	online	35-50%	
Svédország	5 évente	statisztikai adatösszekapcsolás	100%	középiskola, valamint a panel végén felsőoktatás
Szerbia	egyszer, 2007, 2012	online	34%	
Ukrajna	2003-tól reprezentatív minta 2004, 2007, 2012	személyes megkeresés	60-80%	

Forrás: saját szerkesztés

Az Európán belül alkalmazott pályakövetési gyakorlatok is – az Európán kívüliekhez hasonlóan – szerteágazóak, a célok függvényében azonosíthatóak az alkalmazott megoldások. Találunk olyan megoldásokat, amelyek a középiskolától kezdve követik nyomon a rendszerbe bekerülőket, olyanokat is, amelyek a felsőoktatás időszakához kapcsolódó években keresi meg a célcsoportot, egészen addig, amelyik a klasszikus értelemben vett pályakövetés alapján (1 – 3 – 5 – 10 évvel a végzést követően) keresi meg a volt hallgatókat. *Viszonylag kevés az a gyakorlati példa, ahol statisztikai adatösszekapcsolás is történik a rendelkezésre álló állami adminisztratív adatbázisok alapján. Ezen esetekben egy sokkal átfogóbb, egységes megközelítést alkalmaznak, amely hozzájárul ahhoz, hogy több és használhatóbb információval rendelkezzenek a végzettekkel kapcsolatban.*

Alapvetően jelentős szerepet vállalnak az oktatási minisztériumok a pályakövetés lefolytatásában, így a finanszírozás oldaláról a kormány, illetve kormányközeli szervek ereje jelentős. Érthető, hogy miért fontos számukra az eredmények felhasználása, hiszen az oktatáspolitikában ennek köszönhetően adatalapú döntéshozatalt valósíthatnak meg.

Szinte minden esetben megtalálhatóak a felmérések lefolytatásának indoklásaként az intézményi hasznosítás, valamint a potenciális belépő csoportok (leendő hallgatók és szüleik) informálása.

A felmérés lefolytatásánál elsődlegesen online eszközöket alkalmaznak, az ehhez kapcsolódó relatíve alacsonyabb válaszadási hajlandóságot kiegészítő eszközökkel vagy magasabb célok kitűzésével (hasznos felület a válaszolóknak, jövődöbéli hallgatóknak) kezelik. A kiegészítő eszközök között található meg a papír alapú és a telefonos megkeresés, míg a személyes lekérdezés a költséges voltából adódóan csak egy esetben, Ukrajna pályakövetésében jelenik meg. Érdekes, hogy jellemzően 30% feletti válaszadási rátákat találhatunk, csak Észtország és Németország esetében láthatunk egy-egy felméréstípust, amely megelégszik a 20%-ot alig meghaladó kitöltés mértékével, viszont olyan online felmérés is található (Írország), ahol 70%-os a kitöltési arány (igaz, hogy ekkor jellemzően rétegzett mintavételes eljárást alkalmaznak). A papír alapú kitöltés 40% körüli válaszadást jelent, a telefonos 70%-os szintre növeli a válaszolók arányát, a statisztikai adatösszekapcsolás pedig a teljes alapsokaságra vonatkozóan ad megbízható információkat. A kitöltések ösztönzésére nem találtunk konkrét információt, valószínűsíthető, hogy intézményi szinten alkalmaznak ilyen megoldást, ebből adódóan a válaszadás inkább a személyes elköteleződés, a hagyományok, illetve a rendszer hosszú távú hasznának megértésére vezethető vissza.

Ebben a részben is megmutatjuk a főbb pályakövetési rendszerekkel kapcsolatos kérdőívek jellemzőit azokban az esetekben, ahol találtunk releváns információt ezzel kapcsolatban. (6. táblázat) Az Európán kívüli országoknál ismertetett 13+1 tényező meglétét ellenőriztük. Megfigyelhető, hogy minden esetben fontos a demográfiai háttér vizsgálata, azaz általánosan elfogadott, hogy elemzik az ezek mentén kimutatható eltéréseket. Ezen kívül alapvetően a régóta működő rendszereknél, illetve a komplexebb szolgáltatáscsomaghoz kapcsolt felméréseknél elterjedtebb az oktatás időszakához kapcsolódó értékelő kérdések jelenléte, míg a rövid hagyományokkal rendelkező országoknál tipikusan csak a munkaerő-piaci jelenlétre koncentrálnak. Természetesen az egyes országok több csoportba is tartozhatnak, ahogyan azt bemutatjuk a későbbiekben.

Három elemet emelünk ki, amelyek a várakozáshoz képest lényegesen kevesebbszer jelennek meg: nyelvtudás, a felsőoktatással kapcsolatos költségek megtérülése és a kompetenciák fejlesztése. Az elsónél viszonylag egyszerű a helyzet, hiszen vagy alapvetőnek tekintik a nyelvtudást, vagy pedig az angol általános használata elterjedt (anyanyelvi szinten, vagy Svédországban szinte mindenki kötelezően beszél). A felsőoktatáshoz köthető költségek megtérülése egyértelműen hiányzik, ami abból adódik, hogy szinte minden esetben az állam erőteljesen megjelenik a felsőfokú tanulmányok finanszírozásában. Ennek ellenére érdemes lenne feltenni ezt a kérdést, hiszen természetesen egyéb költségek is felmerülnek, amelyek a családok számára jelentős anyagi terhet jelentenek. Általánosan elfogadott, hogy a tanulmányokba való befektetés megtérül, viszont meg kell kérdezni a képzésben résztvevőket is. A harmadik elem, azaz a kompetenciák (képzés során szerzett, valamint a munkahely által elvárt szint) ritka megkérdezése pedig véleményünk szerint arra vezethető vissza, hogy egyértelműen szoft területről van szó, és nem egyszerű feladat egy minden képzési terület számára

elfogadható kompetencialistát alkotni. Emellett ezen a szinten ténylegesen vitatható, hogy mennyire tekinthetőek validnak a végzetek válaszai a saját meglévő szintjük megítélésével kapcsolatban, valamint hogy szerintük milyen követelményrendszerrel szembesülnek a munkahelyükön, mivel a szubjektum erőteljesen megjelenik az értékelésben. Ezt a problematikát csak úgy lehetne kiküszöbölni, hogy ha a munkáltató oldaláról adott válaszokat is be tudnánk csatornázni a rendszerbe, azonban természetéből adódóan ez újabb kérdéseket vet fel, valamint valószínűleg még nehezebb lenne megvalósítani. A kompetenciák megfelelő felméréséhez nem nyújt megfelelő platformot egy online kérdőív (a rendelkezésre álló időkorlát függvényében). Mindezek ellenére úgy véljük, hogy az európai uniós iránymutatásoknak megfelelően legalább nemzeti szinten meg kell jeleníteni a kompetenciafelmérés blokkját is. (Hivatalos Lap, 2006)

6. táblázat: Az Európán belül kiválasztott országok pályakövetésében felmerülő témák, 2014–2015

Ország, felmérés	DE M	Felsőoktatás értékelése							Munkaerő-piaci pozíció					
		O E	NY T	K T	D H	F H	KT G	F T	KO M	FO G	VM I	VM K	M M B	M E
Málta	✓	-	-	-	-	-	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-
Graduate Research	✓	-	-	-	-	-	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-
Portugália	✓	✓	-	-	-	-	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-
Percursos de Inserção Profissional de Licenciados	✓	✓	✓	✓	-	-	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-
Románia	✓	✓	✓	✓	-	-	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-
University Graduates and Labor Market	✓	✓	-	✓	-	-	-	✓	-	✓	✓	✓	✓	-
Spanyolország	✓	✓	-	✓	-	-	-	✓	✓	✓	-	✓	✓	✓
Encuesta de Inserción Laboral de los Titulados	✓	✓	-	✓	-	-	-	✓	✓	✓	-	✓	✓	✓
Universitarios	✓	✓	-	-	-	-	-	✓	✓	✓	-	✓	✓	✓
Spanyolország	✓	✓	-	-	-	-	-	✓	✓	✓	-	✓	✓	✓
Observatorio de Inserción Laboral de los Jóvenes	✓	✓	✓	✓	-	-	-	-	✓	✓	✓	-	✓	-
Szerbia	✓	✓	-	-	-	-	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
CONGRAD Graduation Survey	✓	✓	-	-	-	-	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Ukrajna	✓	✓	✓	✓	-	-	-	-	✓	✓	✓	-	✓	-
Ukrainian Longitudinal Monitoring Survey	✓	-	-	-	-	-	-	✓	-	✓	✓	✓	✓	-
Ausztria	✓	-	-	-	-	-	-	✓	-	✓	✓	✓	✓	-
Bildungsbezogenes Erwerbskarrierenmonitoring	✓	-	-	✓	-	-	-	-	-	✓	✓	-	✓	✓
Franciaország	✓	-	-	-	-	-	-	-	-	✓	✓	✓	✓	-
Generation	✓	-	-	-	-	-	-	-	-	✓	✓	✓	✓	-
Franciaország	✓	-	-	-	-	-	-	-	-	✓	✓	✓	✓	-
Insertion Professionnelle Des Diplômés de l'Université	✓	✓	-	-	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓
Nagy-Britannia	✓	✓	-	-	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓
Destinations of Leavers from Higher Education	✓	-	-	-	✓	-	-	✓	-	✓	-	✓	✓	-
Írország	✓	✓	-	-	-	-	-	✓	-	✓	✓	-	✓	✓
First Destination Survey	✓	-	-	-	✓	-	-	✓	-	✓	✓	✓	✓	-
Nagy-Britannia	✓	✓	-	-	-	-	-	✓	-	✓	✓	-	✓	✓
DLHE Longitudinal Study	✓	-	-	-	✓	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Németország	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
HIS Graduate Panel	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Németország	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Kooperationsprojekt Absolventenstudien	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	-	-	-	-	-
Németország	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	-	-	-	-	-
Studienberechtigtenpanel	✓	✓	-	-	✓	✓	-	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓
Norvégia	✓	✓	-	-	✓	✓	-	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓
Candidate Survey	✓	-	✓	✓	-	-	-	✓	-	✓	✓	✓	✓	-
Svájc	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Swiss Graduate Survey	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Olaszország	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Condizione Professionale	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

Ország, felmérés	DE M	Felsőoktatás értékelése						Munkaerő-piaci pozíció						
		O E	NY T	K T	D H	F H	KT G	F T	KO M	FO G	VM I	VM K	M M B	M M E
<i>Belgium (Flamand terület)</i> Werkzoekende schoolverlaters in Vlaanderen	✓	-	✓	✓	-	-	-	-	-	✓	✓	-	✓	-
<i>Hollandia</i> VSNU és a HBO Monitoring	✓	✓	-	-	✓	✓	-	✓	✓	-	✓	✓	-	

Forrás: saját szerkesztés

Jelölések jegyzéke:

DEM: Szocio-demográfiai háttértényezők
 OE: Oktatással kapcsolatos elégedettség
 NYT: Nyelvtudás
 KT: Külföldi tapasztalat
 DH: Diploma hasznossága
 FH: Felsőoktatási tanulmányok hasznossága
 KTG: Felsőoktatási költségek megtérülése

FT: Jelenleg folytatott felsőfokú tanulmányok
 KOM: Kompetenciák, képességek, készségek
 FOG: Foglalkoztatottsági státusz
 VMI: Végzettségtől a munkába állásig eltelt idő
 VMK: Végzettség és munka kapcsolódási szintje
 MB: Munkabér
 ME: Munkával való elégedettség

Az Európán kívüli országokhoz képest eltérő megközelítést alkalmaztunk abban az értelemben, hogy a csoportosításunkban egy ország nem csak egy helyen szerepelhet. Erre azért volt szükség, mert több, eltérő jellegű felmérés is található néhol, így nem lehet egyértelműen azt állítani, hogy egy adott ország az egyik vagy másik csoportba tartozik ebből a szempontból. Úgy gondoljuk, hogy a több irányú kutatás megjelenése egyrészt az európai egységesítési, harmonizációs törekvésre, másrészt a határokon átívelő felmérések strukturáltabb jelenlétére vezethető vissza. *Ebből adódóan azt is valószínűsítjük, hogy a koherencia jegyében a jövőben egy rendszeres, nemzeteken átívelő, közös kutatás fog létrejönni az Unión belül, amely a felsőoktatásban végzetek pályakövetését valósítja meg.*

Az európai országok részletes vizsgálatát követően négy csoportba soroltuk a pályakövetéshez kapcsolódó felméréseket, amelyeket az alábbiakban mutatunk be.

1. Rövid hagyománnyal rendelkező vagy intézményi felmérések laza összekapcsolására épülő megoldások (Bulgária, Csehország, Észtország, Görögország, Horvátország, Lengyelország, Lettország, Luxemburg, Málta, Portugália, Románia, Spanyolország, Szerbia, Ukrajna)

Egyáltalán nem okoz meglepetést, hogy jellemzően a volt szocialista országok tartoznak ebbe a blokkba, hiszen alapvetően 1990-től tekinthetjük egyáltalán szabadnak a felsőoktatást, valamint nem feltétlenül jelenik meg prioritásként a pályakövetési rendszer kiépítése. Ezen kívül főleg a déli terület jelenik meg, azaz Portugália, Spanyolország, Görögország, ahol nem volt fontos a pályakövetés kialakítása. Mindkét csoportra érvényes, hogy akkor fordítanak nagyobb figyelmet a végzetekkel kapcsolatos helyzet feltárására, amikor megjelenik a diplomás munkanélküliség jelensége, hiszen addig a továbbtanulás egyet jelentett a biztos elhelyezkedéssel. Ebből adódóan többségében a '90-es évek második felében, vagy a millenniumot követően indítják el a saját programjaikat.

Alapvetően országos szintű felméréseket folytatnak, de ezek még nem épültek be sem az intézményi kultúrába, sem az oktatáspolitikai döntéshozatalba. Ez utóbbival kapcsolatosan erőteljes igény jelenik meg, és valószínűleg használják is az adatokat,

viszont a rendszerrel kapcsolatos bizonytalanságokból adódóan vagy nem megszokott az eljárás, vagy a nyilvánosság előtt nem vállalják fel, azaz nem jelenik meg a sajtóban, csak hivatkozási alapként használják.

Általánosságban igaz, hogy nem Európa vezető gazdaságai, a területi fejlettség tekintetében támogatásra szorulnak, így valószínűsíthető, hogy részben emiatt nem foglalkoztak kiemelten a pályakövetéssel, mert egyéb, fontosabb területre kellett fókuszálni, és nem maradt rá finanszírozási forrás. Az utóbbi évek alapján egyértelmű, hogy fontos szerepet tölt be minden országban a piacképes munkaerő képzése, így nemzetközi szinten is elismert, hasznos és vonzó felsőoktatást szeretnének kiépíteni, hogy a mobilitási programon belül minél több hallgató válassza az intézményeket. A kimenő hallgatók utánkövetése jelenti az egyik kötelező elemet a minőségbiztosítás tekintetében, amely hozzájárul ahhoz, hogy azonosítsák azokat a területeket, amelyek további intézkedést, forrást igényelnek. Erre vezethető vissza az is, hogy elsősorban nem az intézményekkel kapcsolatos értékítéletek állnak a fókuszban (amelyek szubjektívek), hanem a munkaerő-piaci elhelyezkedéssel kapcsolatos tényezők, amelyek objektíven is összehasonlíthatóak más országok/intézmények teljesítményével.

Az ide tartozó országok köre bizonyosan bővülni fog, hiszen több esetben nem találtunk működő rendszert, viszont a bevezetéssel kapcsolatos pozitív hozzáállás egyértelműen megjelent.

2. Nagy pályakövetési hagyománnyal, a döntéshozatalba beágyazott eljárásokkal rendelkező országok (Ausztria, Ciprus, Finnország, Franciaország, Írország, Nagy-Britannia, Németország, Norvégia, Svájc, Svédország)

Elsősorban a gazdaságilag fejlettebb országok esetében találhatunk több évtizedre visszanyúló pályakövetési gyakorlatot. A fejletlenebb országoknál leírtakhoz képest éppen azért fordíthatnak erre már nagyobb figyelmet, mivel hamarabb előtérbe került a felsőfokú képzés minőségbiztosítása, valamint az állami finanszírozás hatékonyságának kérdése. Erre ad megoldást a pályakövetés, amelynek kialakítása jelentős finanszírozási forrást igényel. *Az évek során kialakult a felmérések rutinja, a kérdőívek szakmai tartalma és az a humán erőforrás, amelyik a követelményeknek megfelelően biztosítja az adatfelvételt, -tisztítást és az adatok értelmezését.* Jellemzően egy központi szervezet fogja össze a kutatásokat, az intézmények pedig hozzáférnek vagy a rájuk vonatkozó elemzéshez, vagy pedig a nyers adatokhoz. A hagyományos, rendszeres adatfelvétel mellett megjelennek a longitudinális kutatások, valamint a rétegzett mintavételi eljárással kiválasztott kutatások is.

Az északi országok esetében egyértelműen azonosítható az az elem, hogy a válaszadók, azaz a végzettség tisztában vannak a részvételük fontosságával, átértzik és magukénak érzik, az beépült a kultúrába. Ez a kormányok konzisztens és időben is stabil kommunikációjában nyilvánul meg, valamint abban, hogy a központi statisztikai intézetek is részt vesznek a munkában, amelyek működésével szemben magas fokú bizalom tapasztalható.

A blokk három legnagyobb népességű országának esetében éppen a számosság jelenti azt a plusz tényezőt, amelynek következtében több megközelítést is ki kell alakítani. A kisebb képzési létszámú rendszerekben elhanyagolható csoportok (hitéleti, művészetközvetítő) olyan mértékben jelennek meg, amelynek következtében már külön kell foglalkozni a rájuk jellemző sajátosságokkal. Ez a heterogenitás csak egy komplex szemléletmód mentén mérhető fel, és azonosíthatóak azok a lépések, amelyek az adott szegmenseket érintik. Úgy véljük, hogy külön-külön jók a felmérések, és – ahogyan a feldolgozott témaköröket vizsgálva megállapíthatjuk – alkalmasak több szempont együttes figyelembe vételére, azaz a munkaerőpiac mellett a felsőoktatási intézmények szubjektív megítélésére is. Ennek ellenére a hatékonyság megkérdőjelezhető, hiszen sokszor párhuzamosan zajlanak ezek a kutatások, azaz ugyanazok kerülnek be a válaszadói sokaságba, amely nem biztos, hogy az erőforrások hatékony felhasználásához járulnak hozzá.

A rendszerszintű megközelítés ellenére a kompetenciák felmérése esetlegesen jelenik meg, jellemzően nem kérdezik rá. Úgy véljük, hogy ez arra vezethető vissza, hogy az intézményeknél kialakult egy jól felépített, megfelelő karriertanácsadó rendszer, ahol személyesen segítik a hallgatókat a kompetenciafejlesztésben és pályaaorientációban, és ebből adódik, hogy kevésbé mérik a képzés során szerzett kompetenciák szintjét.

3. Komplex szolgáltatáscsomagot kínáló megoldások (Franciaország, Németország, Nagy-Britannia, Norvégia, Olaszország)

A kategóriának az Európán kívüli országoknál alkalmazott besorolásnak való megfelelés mellett *Olaszország miatt van létjogosultsága*. A többi ország megtalálható már korábbi csoportokban, ennek ellenére itt is feltüntetjük ezeket, mivel a nagy pályakövetési hagyományok mellett már kialakulhatott egy olyan információáramlás, amellyel a potenciális hallgatók igényeit, valamint a végzetek karriertervezését, továbbtanulását segítik. Ennek keretén belül olyan honlapokat hoznak létre, amelyen kormányzati támogatással megtalálhatóak azok az információk, amelyekre szükségük lehet az érdekelteknek, és a pályakövetési adatok révén több információval rendelkezhetnek a munkaerő-piaci folyamatokkal kapcsolatosan.

Olaszország miatt döntöttünk úgy, hogy Európán belül is kiemeljük ezt a csoportot, mivel itt olyan – több évtizede működő – pályakövetési eljárás található, amely minden érdekelt igényét kielégíti. Sikerességét az is mutatja, hogy a mellette párhuzamosan működő STELLA vizsgálatok megszüntetése és az AlmaLaureába való integrációja mellett döntöttek. Az Európán kívüli országok hasonló kategóriájában leírtak itt is érvényesek, azaz találunk információt arról, hogy milyen adminisztratív teendők adódnak a jelentkezés során, szintén megjelennek a hosszú távú karrier és munka feltételei is, továbbá a pályakövetési adatokban való önálló keresési lehetőség is. Tehát összességében ugyanazokat mondhatjuk el, azaz rengeteg érdeklődőt tud megfelelő irányba terelni a jól strukturált adatok révén. Ami mégis más, az a rendszer finanszírozásának kérdésköre. Egy olyan *rendszert alakítottak ki, amely nem igényel állami forrást, azaz a pályakövetéshez kötődő feladatok ellátásnak pénzügyi háttérét részben az ugyancsak érintett vállalati oldalra hárították*. (Egyértelmű, hogy a vállalatok is érintettek, hiszen

informálódhatnak az aktuális trendekről, a diplomázottak képzési területbeli megoszlásairól intézményenként, továbbá lehetőségük van a lehető legalkalmasabb jelölt kiválasztására is.) A rendszer használata ingyenes a válaszadónak, a potenciális érdeklődőknek is, a költségeket az intézmények és a vállalatok állják. Az adatgyűjtés célja egyértelműen *egyfajta állasközvetítői tevékenység felvállalása*, ahol

- a végzetek frissíthetik a róluk rendelkezésre álló adatokat, ami alapján jó állásajánlatokat kaphatnak (továbbá kereshetnek az álláshirdetések között is),
- a munkaadók a számukra megfelelő jelöltet tudják kiválogatni több százezer, kvázi vagy tényleges önéletrajz alapján,
- a felmérést lebonyolító nonprofit szervezet rendkívül magas válaszadási arányt ér el,
- az egyetemek komolyabb belső apparátus nélkül tudnak hozzájutni az akkreditációhoz a törvény erejénél fogva kötelezően, továbbá a képzésfejlesztéshez opcionálisan szükséges adatokhoz,
- a kormány pedig finanszírozási szerepvállalás nélkül egy versenyképesebb és lényegesen rugalmasabb felsőoktatási teljesítménymérő és minősítő rendszerhez jut hozzá.

Ez a tevékenység csak az intézet munkájában évek óta részt vevő szakemberek kitartó munkájának köszönhetően valósítható meg. A többi országban nem ilyen típusú megoldást választottak, viszont a kormányzati oldalról biztosított az információáramlás, amely lényegében a komplex szolgáltatás-nyújtást jelenti. Egyértelmű, hogy egy ilyen rendszert nem lehet adaptálni egy másik országra, hiszen csak a rendszert alkotó többi tényező együttes alkalmazása révén lehet elérni egy magas hatékonyságú pályakövetést.

4. Statisztikai adatösszekapcsolást alkalmazó országok (Ausztria, Belgium, Csehország, Dánia, Finnország, Hollandia, Németország, Norvégia, Spanyolország, Svédország)

Az Európán kívüli országok esetében nem alkalmaztuk ezt a fajta elkülönítést, ami abból adódik, hogy kevésbé találtunk erre adatot (Chile, Kolumbia), így nem lett volna értelme a csoportképzésnek. Európán belül sokkal nagyobb hagyománya van ennek, ezért érdemes külön is kezelni ezeket az országokat.

Egyértelműen azonosítható az a cél, amely az ilyen fajta adatgyűjtés mögött húzódik meg, azaz az elvileg és gyakorlatilag teljes alapsokaságból levonható következtetések felhasználása az oktatáspolitikai döntések során. Nem csak a kormányzati oldalról, hanem a kutató szféra felől vizsgálva is megállapítható, hogy sokkal relevánsabb egy ilyen jellegű adatállomány elemzésein alapuló javaslatok megfogalmazása, az összefüggések elemzése. Egyértelmű, hogy kiküszöbölhetők ez által azon kétségek, amelyek a nem válaszolók rétegével, és azok válaszainak befolyásoló erejével kapcsolatosak (Berde, 2010).

Összességében az északi országok és a német nyelvterületek tartoznak ide, ahol nagy hagyománya van a statisztikai adatgyűjtésnek, továbbá a lakosság is nagyban elismeri azok relevanciáját és a részvételnek a fontosságát. Úgy véljük, hogy ez jelenti a

pályakövetés jövőjét, mivel a rendelkezésre álló adatok alapján biztosan megbízhatóbb döntést lehet hozni, mint „csupán” statisztikai becslések segítségével, főleg, hogy a technika fejlődésének köszönhetően már nincs lényeges eltérés a hagyományos pályakövetés és a statisztikai adatösszekapcsolás finanszírozási igénye között.

4.4. Összegzés

Az Európán belüli (19. ábra) és az Európán kívüli országokkal kapcsolatos információk elegendőek ahhoz, hogy megvizsgáljuk az első hipotézisünket:

H3. A pályakövetési módszerek között azonosíthatóak olyan tartalmi és szerkezeti elemek, amelyek alapján homogénebb csoportok alakíthatók ki az egyes országokban alkalmazott megoldások mentén

19. ábra: Az európai országok pályakövetési rendszerének csoportosítása, 2014–2015

Forrás: saját szerkesztés

Sikerült azonosítanunk négy nagy csoportot a pályakövetéses gyakorlatokra vonatkozóan, így ez alapján a hipotézisünket *elfogadottnak* tekintjük. A négy nagy csoport nem konkrét megvalósulási rendszert takar, hanem a kialakult tényezők kombinációi alapján olyan *elvi egységeket, amelyek szervesen felfedezhetőek az adott országok tekintetében, így az adatok elévülésével nem lesz elavult az elemzésünk.* Az egyes csoporthoz tartozás nagy mértékben meghatározza a megvalósított pályakövetéses felmérések gyakorlatát, továbbá az országokat sikerült egységesen elhelyezni ezen elemek alapján.

5. A DPR MEGBÍZHATÓSÁG-VIZSGÁLATA AZ ÁLLAMI ADMINISZTRATÍV ADATBÁZISOK INTEGRÁCIÓJÁVAL TÖRTÉNŐ ÖSSZEHASONLÍTÁSSAL

Jelen fejezet eredetileg egy tényező mentén történő összehasonlításra fókuszált, azonban az előopponenciában megfogalmazottak révén egy jelentős változtatást eszközöltünk. A megfogalmazott javaslatok és a mélyinterjú eredményei alapján ebben a részben a DPR megbízhatóságát helyezük a középpontba. A DPR megbízhatóságát a 3. fejezetben már részben érintettük, azonban itt ismét ki kell rá térnünk.

Berde (2010) tanulmányában arra hívja fel a figyelmet, hogy 15-20%-os válaszadási arány mellett nem mindegy, hogy kik azok, akik ténylegesen kitöltik a DPR-t, elemzésében rávilágít arra, hogy egy-két százalékpontos növekedés vagy csökkenés lehet a véletlen műve is. Ez megegyezik az általános vélekedéssel, az összes DPR-hez kötődő fórumon előkerült ez a kérdés, valamint az összes DPR-es kolléga egyértelműen szembesült már azzal a kétellyel, ami bennünk, illetve az adatokkal szemben kritikusan hozzáállókban megfogalmazódik. Éppen ebből adódik, hogy a H4 fő és alhipotézisek megfogalmazásánál negatív megközelítést alkalmaztunk, azaz alapfeltevésünk, hogy eltérés található egy objektív (ÁAI) és egy szubjektív (DPR) eredmény között.

A mélyinterjú lefolytatásánál is kitértünk erre a kérdésre, érdemes a főbb gondolatokat összegezni a fejezet elején. Az intézményi oldalról a következő visszajelzések érkeztek:

„A központi felmérés országos elemzését is átfutom, nagyon fontosnak tartom, hogy az Educatio-sok, Veroszta Zsuzsannának milyen további elemzést, háttér információt tesznek hozzá, ami segíti az értelmezést, sokszor merül fel kérdés a megbízhatóságával kapcsolatosan” (I3)

„Az intézmények finanszírozásánál biztosan nem alkalmaznám.” (I4)

„A 15%-os válaszadási arányt többszöri megkereséssel érjük el úgy, hogy nem kínálunk fel semmit nyereségként. Ugyanakkor mégis csak 15%-ról van szó, amelynél kérdéses, hogy mennyire használható az információ.” (I1)

„Mindig szembesülünk azzal, hogy mennyire megbízható az eredmény. Erre azt válaszolom, hogy a kutatási kritériumok mentén történik a lekérdezés felépítése, és reprezentatív a kutatás. Emellett természetesen nem önmagában kell megvizsgálni, hanem kontextusba helyezni, más felmérések eredményeivel kell kiegészíteni az értelmezést.” (I2)

Ezek egyértelműen visszaigazolják a korábbi tapasztalatainkat, ugyanakkor I2 már egy elfogadóbb közeget említ, ahol megfelelően tudják kezelni és értelmezni az adatokat. Nem csak az intézményi, az oktatáspolitikai oldal is egyértelműen foglalkozik a kérdéssel:

„Úgy gondolom, hogy helyén kell kezelni a DPR adatokat, a kollégák mindig az adatok mellé rakják, hogy hányan válaszoltak, mennyi az alapsokaság, mennyi az abszolút

számosságuk (például 20 alatt, 50 alatt vannak). Az a véleményem, hogy jelzés értéke a rossz adatnak is van, tehát minden esetben használható a DPR, csak kezeljük a helyén.” (O3)

„Nagyon fontosnak érzem a válaszadási arány növelését, ami nem arra vezethető vissza, hogy kutatási célból így nem hasznosíthatóak, hanem arra, hogy ez a társadalmi súlyát nagymértékben növelné. Egy intézményi, ágazati döntés jobban elfogadtatható egy 65%-os, mint egy 15%-os válaszadási arány mellett, ez fontos üzenet a társadalom felé. Egy szakértői kör természetesen el tudja dönteni, hogy milyen a reprezentativitása egy kutatásnak, viszont ez alapvetően nem csak egy kutatási projekt, hanem egy tájékoztatási feladat is, ahol szükséges bevonni az érdekelteket.” (O1)

„A döntéshozók részéről nagyon sokféle igény megjelenik, de az adatszolgáltatás részéről azt látjuk, hogy elsősorban adminisztratív adatokra van szükségük. Elsősorban azért, mert teljeskörűek, és nincs bizalom a kutatási eredmények iránt. Egy szakpolitikai logikával jobban kezelhető, és elfogadható, mint döntésbe ágyazott folyamat. A fő indok, hogy 20% és a 100% között nyilván az utóbbit választják, de azt gondolom, hogy az intézményi adatfelvételnél kutatási eredményekről van szó, amit interpretálni kell, és ebből adódóan „gyanússá” válik a számukra, hogy valaki megmagyarázza. Az adminisztratív adatoknál pedig teljes adatbázisról van szó, „magukért beszélnek” a számok, ugyanakkor ezzel nem teljesen érték egyet, mivel azt is magyarázni kell, megfelelően kell ábrázolni, csoportosítani, lényegében ugyanaz a feladat, mint egy kutatási elemzés esetén. Ezért is van ekkora hangsúly az adatintegráción a diplomás pályakövetésen belül. Fontos tisztázni, hogy ismereteim szerint ez a legnagyobb online, rendszeres kutatás Magyarországon. A célcsoport tekintetében az egészet lefedi (95%), évente mintegy 20 ezer primer adatunk van a frissdiplomásokról.” „...az online kutatások bevett módszertannal valósulnak meg az intézményi adatfelvételnél, a módszertant külső szakértők (akadémia) is megvizsgálták, hogy szakmai kontrollként szolgáljanak. Ez a csoport is azt válaszolta, hogy az általunk választott módszer a legcélravezetőbb erre a célcsoportra és problémára, valamint, hogy megfelelő a módszertanunk.” (O2)

Szükségesnek tartottuk a válaszok ilyen szintű megjelenítését, mivel komplex megközelítés található bennük, ami nagyon jól bemutatja a DPR megbízhatóságával kapcsolatos kérdéskört.

A továbbiakban egy aprólékos, módszeres, precíz munka eredményét mutatjuk be. Aprólékosnak és precíznek kell lennie, mivel olyan adatbázisok különböző formátumú, de azonos témát felölelő kérdéseit vetjük össze, amelyek mind módszertanukat, mind intervallumukat, mind témájukat tekintve alig rendelkeznek közös tényezőkkal. Ebből adódóan alaposan meg kell fontolni azokat a transzformációkat és szűréseket, amelyeknek köszönhetően nem vesz el az eredeti adatok információtartalma, ugyanakkor egy statisztikailag alátámasztott és megbízható összehasonlítást lehet végrehajtani.

Nem egyszerű a feladat, mivel az Állami Adminisztratív Adatbázisok Integrációja részeként a Nemzeti Infokommunikációs Szolgáltató Zrt. részéről megkapott adatok

36 fájlban találhatóak meg, összesen több száz változóra bontva. A változók közötti kapcsolatot az egyéni azonosítók (HASH-kódok) alapján kialakított egyedi számok jelentik, viszont ebből adódóan előfordul olyan adattábla, ami 137 482 adatsorból áll, akad, amiben csupán 3 adat található, és olyan is, ami hagyományos eszközökkel (Excel, nyílt forráskódú alapszintű táblázatkezelők) nem nyithatóak meg, mivel 3 743 793 adatot tartalmaz. Az adatmennyiség exponenciálisan növekszik, amennyiben ugyanahhoz az azonosítóhoz adattöbbszörözés révén hozzárendeljük az összes rendelkezésre álló információt, így azonban már kezelhetlenné válik a rendszer, illetve csak alaposan átgondoltan, adatbáziskezelő szoftverekkel lehet strukturáltan elemezni.

A Diplomás Pályakövető Rendszer adatok esetében egyszerűbb a helyzet, mivel ott az egyes évek felméréseit egy összegző SPSS fájlba integrálták, ebből adódóan csak a vizsgált időszakba tartozó vizsgálatok közötti strukturális különbségeket kell felfedni, ezután valósítható meg az adatok összefésülése. Fontos, hogy a felhasznált változók kódolásai is egyezzenek, továbbá az eredetileg téves adatok kiszűrése és javítása is nagy munkának bizonyult.

A vizsgálati fókuszot adó hipotéziseket ismételten közöljük:

H4. A Diplomás Pályakövető Rendszer adatai nem megbízhatóak az Állami Adminisztratív Adatbázisok Integrációjával összehasonlítva

H4.a. A DPR és az ÁAI adatai nem egyeznek meg a bérek mentén

H4.b. A DPR és az ÁAI adatai nem egyeznek meg a jelenlegi foglalkoztatottsági helyzet mentén

H4.c. A DPR és az ÁAI adatai nem egyeznek meg a munkahely településtípusa mentén

A kvantitatív kutatás célja, hogy ellenőrizzük a DPR-ből és az ÁAI-ból származó válaszoknak az egyezőségét. Azaz, hogy érdemes-e rákérdezni például a bérekre a DPR felmérésben is, valamint, hogy mennyire torzít a szubjektív válaszadás. Mivel a DPR felmérés teljesen anonim, így nem lehet páros t-próbával megvizsgálni a kérdéskört, egyutas és többutas varianciaanalízist alkalmazunk a H4.a. alhipotézisünk verifikálására, míg a H4.b. és H4.c. alhipotézisünknel többszemponú keresztábrás elemzést futtatunk le.

5.1. A kvantitatív kutatásnál alkalmazott módszertan

Ebben a részben a rendelkezésre álló DPR és az ÁAI adatbázisok bemutatására térünk ki. Részletezzük a felépítésüket, és ismertetjük, hogy milyen eszközöket alkalmaztunk a statisztikai összevetések során.

5.1.1. Az Állami Adminisztratív Adatbázisok Integrációja módszertana

Az EDUCATIO Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft., mint Adatkérés Végrehajtó Szerv, az Oktatási Hivatal (OH), mint Mintaképzésért Felelős Adatkezelő,

- a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV),
- a Nemzeti Munkaügyi Hivatal (NMH),
- a Magyar Államkincstár (MÁK),
- a Diákhitel Központ Zrt.,
- az Országos Egészségbiztosítási Pénztár (OEP),
- az Országos Nyugdíjbiztosítási Főigazgatóság (ONYF),
- és a NISZ Nemzeti Infokommunikációs Szolgáltató Zrt. (NISZ)

szervezetek között kialakított együttműködés keretén belül valósította meg az adatösszekapcsolást. Erre a döntéselőkészítéshez szükséges adatok hozzáférhetőségének biztosításáról szóló 2007. évi CI. törvény ad felhatalmazást. (Magyar Közlöny, 2007)

Az adatösszekapcsolásba a 2009/10-és és 2011/12-es tanévben legalább abszolutóriumot szerzett végzettek kerültek be, akik rendelkeztek magyar állampolgársággal. A minta a teljes adatsokaságot lefedi, azaz teljes körű, magába foglalja az összes munkarendet, finanszírozási formát és képzési szintet. Az adatlekérés 2009 májusától 2013 májusáig tartó időszakra vonatkozik, azaz az adatkezelő tárolási technikájának függvényében egy megfigyelt személy többször is szerepelhet az adatközlésben.

Az összevetéséhez elsősorban a FIR, a MÁK, a NAV és az NMH adatainak egységesítésére van szükség. *A bérek esetében eltérés található a DPR felméréshez képest, azaz a NAV a bejelentett bruttó béreket tudja listázni, míg a DPR-nél önbevalláson alapuló nettó bérközlés található.* Ebből adódóan az egyes években érvényben lévő bruttó-nettó jövedelemszámítási módszereket alkalmaztuk annak érdekében, hogy nettó formára alakítsuk át az ÁAI béradatokat. Ehhez figyelembe vettük a kötelező levonásokat, a még érvényben lévő szuperbruttósításokat, adójóváírásokat, családi adókedvezményeket. Az átalakítást a NAV honlapján található információk alapján végeztük el.

A foglalkoztatottsági mutató tekintetében is eltérő módszertan található az ÁAI és a DPR között. Az ÁAI esetében a „Kitöltési útmutató a 1508 jelű havi bevalláshoz” című dokumentum alapján választottuk ki a biztosítási jogviszony kódjainak megfelelő leírásokat, és ezek alapján kategorizáltuk a foglalkoztatási viszonyt két kimenetre: foglalkoztatott-nem foglalkoztatott.

Összesen 9 időpontban kaptunk adatot (minden év májusára és novemberére vonatkozóan, kivéve 2013., ahol májusi az utolsó adatszolgáltatás). Amennyiben az adott időponthoz kapcsolódóan több adat is található, akkor összegeztük azokat, és így vettük bele az elemzésünkbe.

Mivel a DPR országos adatokban nem szerepelnek a felsőfokú/felsőoktatási szakképzés, szakirányú továbbképzés és doktori képzési formák, ezért az ÁAI-ből is kiszűrtük az ilyen

képzési formában végzetteket (mindig a vizsgált évre vonatkozóan, hiszen előfordul olyan eset, hogy 2009/10-ben FSZ/FOKSZ-on végzett 2011/12-ben alapképzésen szerzett abszolutóriumot és fordítva is). A képzési területekre vonatkozóan is tettük ilyen kikötéseket, azaz a relatív alacsony számosságból és a speciális képzésből adódóan kivettük az elemzésből a hittudományi, a művészeti, a művészetközvetítői és közigazgatási, katonai képzésben abszolvááltakat. A munkarend tekintetében csak a nappali és a levelező képzésben részt vettek maradtak bent az elemzésünkben, hogy minél homogénebb csoportokat tudjunk azonosítani.

Fontos kiemelni, hogy alapvetően két évfolyam abszolváltjaival kapcsolatban tudunk megállapításokat tenni, viszont a korábbi és további tanulmányokról is rendelkezünk információval. A teljesség elvére való törekvés mellett a 2010/11-es tanulmányi évben szerzett abszolutóriumuk alapján is megvalósítjuk az összehasonlítást, noha tisztában vagyunk azzal, hogy alapvetően itt korántsem rendelkezünk a másik két évhez hasonló mértékű adatokkal.

5.1.2. A Diplomás Pályakövető Rendszer adatbázis módszertana

A kutatás alapjául szolgáló adatbázis az Educatio Nkft. által rendelkezésre bocsátott 2011-es, 2012-es és 2013-as országos felmérések eredményeiből áll, amelyet szakmai szempontok mellett egységes formába szerkesztettünk. 2011-ben 31 intézmény szolgáltatott adatot a 2008-ban és 2010-ben abszolutóriumot szerzett hallgatókra vonatkozóan, 2012-ben 32 intézmény a 2007-ben, 2009-ben és 2011-ben abszolvááltakra, és 2013-ban pedig szintén 32 felsőoktatási intézmény adott információt a 2008-ban, 2010-ben és 2012-ben abszolutóriummal végzettekről.

A 2011-es felmérés alapsokasága 100 785 fő, a 2012-esé 163 964 fő, a 2013-asoké 148 668 fő volt, 2011-ben 20 453, 2012-ben 24 890 fő, 2013-ban 24 233 fő válaszolt (Nyüsti – Veroszta, 2014; Veroszta, 2013), ami rendre 20,29%-os, 15,18%-os és 16,30%-os válaszadási arányt jelent. Az országos adatbázisok összeállítását és tisztítását az Educatio Nkft. végzi, a reprezentatív súlyozást az intézmények által egységes sablon alapján szolgáltatott adatok alapján alkalmazza. Mivel a súlyozás a végzés éve, a kar, a nem és a munkarend mentén történik, és – ahogyan azt az ÁAI esetében már bemutattuk – különböző szűréseket kellett végeznünk, így ettől jelen elemzésünkben eltekintünk, hiszen több csoportot kizárunk, így az 5 tényező mentén történő súlyozás nem adja vissza az alapsokaság jellemzőit. Megállapíthatjuk, hogy a teljes adatbázisra vonatkozó súlyozott számítások során a rendelkezésre álló adatok alapján a szisztematikus torzítás fennállása nem feltételezhető. Ennek figyelembe vételével a szűrt adathalmazunk esetében sem vethetjük fel ennek meglétét, így alkalmazható súlyozás nélkül is az összehasonlítások során.

Az egységes értelmezési keret érdekében ugyancsak kiszűrtük a művészet, művészetközvetítés, hitéleti és közigazgatási, katonai képzési területeken abszolvááltakat, csak a nappali és levelező munkarendben tanultakra fókuszáltunk. Mivel a DPR kifejlesztésének kezdeti időszakában nem volt kötelező az FSZ/FOKSZ, SZIT és doktori képzéseket is bevonni az elemzésbe, így ezek eleve nem szerepelnek az Educatio Nkft.

által szolgáltatott adatokban. Fontosnak tartjuk kiemelni, hogy a DPR kutatásokban a külföldön dolgozók is válaszolhattak, mivel az ÁAI esetében csak a belföldi béreket tudjuk meghatározni, ezért a DPR válaszadók közül kiszűrtük a külföldön dolgozókat.

A három felmérési év adatai segítségével a vizsgált időszakok jellegéből adódóan négy időpontot tudunk megvizsgálni:

- a 2011-ben egy éve végzetteket,
- a 2012-ben egy éve végzetteket,
- a 2013-ban egy éve végzetteket,
- és a 2013-ban három éve végzetteket.

5.1.3. Az összehasonlításnál alkalmazott módszerek

Az előzőek alapján ismertetett átalakításokat követően kapott mintaelemszámok az egyes időszakokra vonatkozóan a táblázatban (7. táblázat) láthatóak. Az oszlopokban a vizsgált évfolyamnál az első szám a tanulmányi évet jelenti, a zárójelben feltüntetett szám pedig, hogy melyik időszakban vizsgáltuk azok egyezőségét. Látható, hogy rendkívül sokrétű, bonyolultabb elemzésre is van lehetőségünk, mivel magas elemszámok jellemzőek. Ki kell emelnünk, hogy a DPR adatok minden „normál” esetben alacsonyabbak, mint az ÁAI-ből származó elemszámok, átlagosan 10% és 30% közötti részét teszik ki. Ez alól egy kivétel található, az osztatlan képzésben abszolváltaknál a DPR válaszadók többszörösét teszik ki az ÁAI szerint végzetteknek az első két oszlopban. Mivel az ÁAI-nál nem feltételezhető adatfelvételi hiba, így csak a DPR válaszadásnál valószínűsíthető, hogy az abszolváltak nem voltak tisztában a saját szakjuk képzési szintjével (azaz, hogy osztatlan, vagy egyetemi hagyományos, hiszen a személyes tapasztalataink szerint napjainkban sem jellemző, hogy tudják, mi a szakjuk pontos megnevezése, nemhogy annak képzési szintje). Ettől eltekintve megállapítható, hogy minden tényező szerint az elemszámok szemszögéből megbízható az adatbázisunk. A „nem normál” eset a már korábban említett 2010/11-es tanulmányi év, hiszen az ÁAI nem célozta meg ezt a csoportot, csupán a korábbi, illetve későbbi abszolutóriumszerzéshez kapcsolódó információk alapján hoztuk létre ezt a vizsgált időszakot. Ebből adódóan inkább a teljességre törekvés miatt tüntetjük fel elemzésünkben.

Azért ezeket a tényezőket választottuk (képzés munkarendje, képzési terület, képzési szint, válaszadók neme), mivel alapvetően ezek azok az elemek, amelyek alapján a kutatók különbséget azonosítanak a bérek tekintetében (lásd például: Sipos et al., 2013; Varga, 2011). Az azonos szinten történő értékelés érdekében a H4.b. és a H4.c. alhipotéziseknél is ugyanerre az adatbázisra, ugyanezen tényezők mentén történő összehasonlítást alkalmaztuk. Tehát ezek az elsődleges befolyásoló tényezők. Természetesen számos egyéb hatás is szerepet játszik (ahogyan a magyarázó erők mutatni fogják), viszont egy ilyen szintű elemzés nem célja jelen vizsgálatunknak, csupán azt ellenőrizzük, hogy a DPR és az ÁAI között kimutatható-e szignifikáns különbség a bérek, a foglalkoztatottság és a munkahelyek településtípusa tekintetében.

7. táblázat: Az Állami Adminisztratív Adatbázisok Integrációja és a Diplomás Pályakövető Rendszer elemzéshez felhasznált elemszámai a 2009/10-2011/12-es akadémiai évekre vonatkozóan, több tényező mentén

ÁAI és DPR adatbázisok elemszámai több tényező mentén		2009/10 (11)		2009/10 (13)		2010/11 (12)		2011/12 (13)	
		ÁAI	DPR	ÁAI	DPR	ÁAI	DPR	ÁAI	DPR
Tagozat	Levelező	11 007	1 944	11 981	1 527	1 469	1 582	12 077	1 828
	Nappali	18 130	4 639	28 207	3 921	2 425	3 194	25 965	4 018
Képzési szint	B BA/BS c	14 293	2 817	22 217	2 733	2 574	2 437	23 592	3 174
	E Egyetemi képzés	8 632	2 131	10 775	1 406	393	1 045	1 733	363
	F Főiskolai képzés	3 811	1 021	4 551	672	62	376	627	314
	M Mesterképzés	3 736	749	4 112	763	738	1 011	11 027	1 920
	O Osztatlan képzés	77	217	88	379	198	289	2 241	519
Képzési terület	Agrártudományi	1 214	306	1 620	223	626	238	1 050	199
	Bölcsészettudományi	3 702	1 079	6 317	812	195	805	5 769	741
	Gazdaságtudományi	8 554	1 469	10 238	1 352	1 187	1 116	8 800	1 444
	Informatika	1 527	456	1 854	443	223	361	2 015	408
	Jogi	1 689	495	2 051	311	290	368	1 897	388
	Műszaki	3 138	848	3 922	808	711	721	5 206	968
	Orvos- és egészség tudományi	2 256	460	2 582	312	82	276	2 961	491
	Pedagógusképzés	4 168	593	4 487	590	181	420	5 180	737
	Sporttudományi	428	115	665	64	23	52	609	59
	Társadalomtudományi	2 770	685	3 870	602	371	539	3 714	609
	Természettudományi	1 103	429	2 361	281	76	262	2 019	246
Nem	Férfi	10 872	2 495	15 091	2 205	1 765	1 975	15 064	2 359
	Nő	19 644	4 397	26 610	3 650	2 197	3 136	24 141	3 835
Összesen		30 549	6 935	41 743	5 953	3 965	5 158	39 220	6 290

Forrás: saját szerkesztés ÁAI és DPR adatbázisokból

A H4.a. vizsgálatához többutas varianciaanalízis eszközt alkalmaztuk. (Sajtos – Mitev, 2007) Az egyutas varianciaanalízishez képest annyiban tér el a módszert, hogy egyszerre több független változó hatását méri a kiválasztott függő változóra. Fontos kiemelnünk, hogy a független változók közötti hatást is vizsgálja, ami azt jelenti, hogy az elemzésbe bevont változók együttes hatását (minden kombinációban) is figyelembe veszi. Számunkra ez azért fontos, mert így meg tudjuk nézni, hogy a DPR, ÁAI adatok közötti különbség valószínűsíthető szignifikáns hatása a bérekre hogyan módosul, ha beleveszünk több jelentősen befolyásoló tényezőt a vizsgálati körbe. Ezt az interakció létének kimutatásából, illetve típusából is megtudhatjuk, így a DPR, ÁAI-hoz képesti interakciót kimutatjuk minden független változó vonatkozásában. A többutas varianciaanalízis lefolytatásának feltételei az egyutaséval teljesen megegyeznek, azaz

- a függő változónak normális eloszlásúnak kell lenni, azaz ne legyen ferde, és ne legyen csúcsos az értékek eloszlása.
- a függő változó varianciahomogenitása a független változók eltérő szintjei mellett.

A bérek esetében biztos, hogy nem teljesül a normalitás követelménye, azonban érdemes kiemelnünk, hogy ez hogyan befolyásolja a próba erejét. Mivel a bérek tipikusan az átlag

körül csoportosulnak, és jellemzően pár kiugró érték található meg a magasabb fizetési kategóriákban, így alapvetően jobbról ferde és csúcsos eloszlást tapasztalunk. A ferdeségre robosztus a próba, tehát nem befolyásolja a megbízhatóságát (főleg, ha a cellánkénti elemszám magas), azonban a csúcsosság azt eredményezi, hogy alacsony F értékeket kapunk. Ebből adódóan nem tudjuk elvetni a nullhipotézist, pedig alapvetően hamis. Ezt adattranszformációval lehet kezelni, és esetünkben a bérek logaritmikus transzformációjára végzett elemzések is ugyanazokat az eredményeket adták, így eltekintünk a normalitás megsértésének következményétől.

A varianciahomogenitás meglétét a Levene-tesztel lehet ellenőrizni, ami alapvetően feltételezi a csoportok heteroszkedaszticitását, azaz ha elvetjük a nullhipotézist, akkor homoszkedasztikusak. A varianciahomogenitás vizsgálatakor a várakozásainknak megfelelően heteroszkedaszticitást fogunk tapasztalni, mivel a kiugró értékek jelentősen tudják befolyásolni az független változócsoporthoz által azonosított cellák értékeit, így szignifikáns eredményt fog kimutatni az F próbánk, miközben a valóságban nem az. Ezt ellenőriztük a bérek egy szigmán kívüli értékeinek (ami az általános két szigma szabályhoz képest egy sokkal szigorúbb megközelítés) kiszűrésével elvégzett elemzéssel, azonban ekkor is ugyanazokat az eredményeket kaptuk, így eltekintünk ennek alkalmazásától.

Összességében kiemeljük, hogy a heteroszkedaszticitás a legtöbbször a gyakorlati eseteknél tapasztalható nem normális eloszlás eredménye, ugyanakkor az F-próba rendkívül robosztus, amiből az következik, hogy ha nem teljesül az egyik, vagy akár mindkét feltétel, attól függetlenül az első- és másodfajú hiba elkövetési valószínűségére nem gyakorol lényeges befolyást, így az eredmények érvényessége nem romlik.

A H4.b. és H4.c. alhipotéziseknél a kiválasztott dimenziók (nem, tagozat, képzési szint, képzési forma) kombinációinak mentén vizsgáltuk meg a különbséget a DPR és az ÁAI között Khi-négyzet próbával. Akkor tekintjük statisztikailag elfogadottnak az eltérést, amennyiben a szignifikancia-elvárás kritériumainak egyszerre megfelelnek:

- 0,05 vagy kisebb khi-négyzet p-érték,
- minden cella várható értéke egy, vagy annál nagyobb és
- az üres cellák részaránya maximum 20%. (Sajtos – Mitev, 2007)

Az alhipotézisek elfogadásánál azt vizsgáljuk meg, hogyan viszonyul a szignifikáns és a nem szignifikáns eltérések aránya, a hipotézisek felállításánál ismertetteknek megfelelően pedig 70-80%-os eltérés arány mellett fogadjuk el.

5.2. Az elemzés eredményei

Két blokkban mutatjuk be az eredményeket: az első alfejezetben a bérek közötti eltérés kérdéskörét vizsgáljuk a H4.a. alhipotézis bizonyításához kapcsolódóan, a másodikban pedig a foglalkoztatotti helyzet és a munkahely településtípusa közötti eltéréseket elemezzük a H4.b. és a H4.c. alhipotézisek mentén. Azért így bontottuk fel az elemzésünket, mivel a bérek eltérésének vizsgálata jóval bonyolultabb, olyan

módszertani eljárásokra volt szükség, amelyeket konzisztensen kell megjeleníteni, míg a másik két alhipotézisnél hasonló megközelítést kellett alkalmazni.

5.2.1. H4.a. alhipotézis, a bérek mentén történő különbségek vizsgálata

A többutas varianciaanalízisből csak azokat az adatokat mutatjuk be ennél a résznél, amelyek a kiválasztott tényezők mentén kimutatható hatás meglétét támasztják alá vagy vetik el, kiemelten azokat az összefüggéseket, ahol a DPR vagy az ÁAI változót tartalmazzák. A teljes elemzés a függelékben található. (12-18. függelék) A szignifikancia szintek esetében vastagon jelöltük a 95%-os szinten szignifikáns tényezőt, és vastagon, dőlten a 99%-on szignifikáns eredményeket. A függelékben szürke háttérrel emeltük ki azokat a változókat, amelyek a DPR és az ÁAI közötti eltérés szignifikanciáját (is) kutatják.

A vizsgálatnál alkalmazott változók jelölései:

- DPR_V_ÁAI: a Diplomás Pályakövető Rendszerből vagy az Állami Adminisztratív Adatbázisok Integrációjából vett adatok jelölését szolgálja, ez a legfőbb vizsgálati változónk.
- Tagozat: a munkarendet jelöli, a mögötte található szám a vizsgálati évre vonatkozik.
- Képzési_szint: a képzés szintjét mutatja, a mögötte található szám a vizsgálati évre vonatkozik.
- Képzési_terület: az abszolvált tanulmányok képzési területét adja meg, a mögötte található szám a vizsgálati évre vonatkozik.
- DPR_NEMk: Az Állami Adminisztratív Adatbázisok Integrációjából és a Diplomás Pályakövető Rendszerből származó nemmel kapcsolatos adatokat jelöli.

Elsőként a 2009/10-ben abszolváltakról egy évvel későbbi időpontban rendelkezésre álló bérek összehasonlítását végeztük a DPR és az ÁAI viszonylatában. A függelékben láthatjuk, hogy az összes változónk mentén szignifikáns eltérés mutatható ki a béren belül (ez egyébként általánosan is – néhány kivételtől eltekintve – igaz). A táblázatból (8. táblázat) kiderül, hogy bármely másik tényezővel történő kombinációban (már kétutas varianciaanalízisnél is) eltűnik a DPR és az ÁAI közötti különbség, ebből adódóan a több tényező együttes interakciója már nem eredményez különbséget a bérben. Amennyiben az interakciókat vizsgáljuk (13. függelék) a másik négy változóval való kapcsolatát tekintve inkább az interakció hiányaként tudjuk értékelni a DPR és az ÁAI-val való viszonyukat. (Az interakció azt mutatja meg, hogy a független változónak a függő változóra gyakorolt hatása függ egy másik független változó kategóriájától.) Így a két változónak külön-külön lehet hatása a függő változóra, de együttes meglétük nem ad szignifikáns különbséget. Amennyiben szignifikáns különbséget találunk több tényező együttes vizsgálatakor, akkor az azt jelenti, hogy a bérek közötti eltérés mindegyik tényezőtől függ, ellenkező esetben pedig az eltérések az adatsokaságon belül található főbb elemekből adódik (ami például a DPR-en belüli válaszadási jellemzőkre vezethető vissza).

8. táblázat: A kvantitatív kutatás többutas varianciaanalízisének eredményei, rövidített, 2009/10 (11)

2009/10 (11) időszak béreinek összehasonlítása	F	Sig.
DPR_V_ÁAI	10,403	0,001
DPR_V_ÁAI * Tagozat_10	0,999	0,318
DPR_V_ÁAI * Képzési szint_10	2,511	0,040
DPR_V_ÁAI * Képzési terület_10	1,026	0,418
DPR_V_ÁAI * DPR_NEMk	1,106	0,293
DPR_V_ÁAI * Tagozat_10 * Képzési szint_10	1,183	0,316
DPR_V_ÁAI * Tagozat_10 * Képzési terület_10	0,496	0,894
DPR_V_ÁAI * Tagozat_10 * DPR_NEMk	0,180	0,671
DPR_V_ÁAI * Képzési szint_10 * Képzési terület_10	1,121	0,295
DPR_V_ÁAI * Képzési szint_10 * DPR_NEMk	0,860	0,487
DPR_V_ÁAI * Képzési terület_10 * DPR_NEMk	0,340	0,970
DPR_V_ÁAI * Tagozat_10 * Képzési szint_10 * Képzési terület_10	1,001	0,460
DPR_V_ÁAI * Tagozat_10 * Képzési szint_10 * DPR_NEMk	0,524	0,666
DPR_V_ÁAI * Tagozat_10 * Képzési terület_10 * DPR_NEMk	0,667	0,756
DPR_V_ÁAI * Képzési szint_10 * Képzési terület_10 * DPR_NEMk	0,750	0,820
DPR_V_ÁAI * Tagozat_10 * Képzési szint_10 * Képzési terület_10 * DPR_NEMk	1,210	0,238

a R Squared = 0,153 (Adjusted R Squared = 0,143)

Forrás: saját szerkesztés ÁAI és DPR adatbázisokból

Jelen esetben már akkor is csak a képzési szinttel való együttes elemzésnél található különbség, amikor csupán két-két tényező hatásait vizsgáljuk a DPR, ÁAI-val közösen. A többinél, illetve többszörös közös elemzésnél sehol nincs szignifikáns eltérés a bérek között attól függően, hogy a DPR-ben válaszoltak önkéntes alapon, vagy pedig az ÁAI-ben megvalósított objektív lekérdezésben. Ez különösen annak a fényében fontos, hogy a képzési szint, képzési terület és a munkarend közös hatása szignifikáns különbséget eredményez.

Ahhoz képest, hogy csupán 5 változónak a hatásait kutattuk, jó az R^2 értékénél látható 15,3%-os magyarázó erő. Ez azt jelenti, hogy az 5 tényező közösen a bérek változásának 15,3%-át fedik le. (12. függelék)

Ezek után nézzük meg, hogyan változik az eltérések szignifikanciája ugyanerre a sokaságra vonatkozóan, csak 3 évvel később. Rendkívül pozitív már az is, hogy a DPR vagy az ÁAI-ből származó adatok önmagukban sem mutatnak jelentős különbséget a bérek tekintetében, és egyedül a munkarenddel kapcsolatos együttmozgásuk mentén mutatható ki eltérés. Ez abból adódik, hogy a tagozattal keresztező interakció (15. függelék) alakult ki, a többi változóval viszont interakciós hiányt állapítunk meg. Ha a teljes eredményt vizsgáljuk (14. függelék), akkor azt látjuk, hogy a tagozatnál

alapesetben nincs szignifikáns eltérés, míg a többi alapváltozónknál igen, ugyanakkor semmilyen másik kombinációnál nem található eltérés.

A változók magyarázó ereje 13,3%-ra csökken, ami természetesnek tekinthető, hiszen az idő előrehaladtával egyre kevésbé meghatározó a felsőfokú tanulmányok minőségének kérdésköre, és az egyéb tényezők (munkahelyen belüli előrelépési és továbbképzési lehetőségek, külföldi kiküldetés, további nyelvvizsgák, önfejlesztés stb.) hatása érvényesül. Csak igen nagy hiba valószínűsége mellett lehet elfogadni, hogy a DPR vagy ÁAI adatok között ebből eredően található különbség. (9. táblázat)

9. táblázat: A kvantitatív kutatás többutas varianciaanalízisének eredményei, rövidített, 2009/10 (13)

2009/10 (13) időszak béreinek összehasonlítása	F	Sig.
DPR_V_ÁAI	1,455	0,228
DPR_V_ÁAI * Tagozat_10	9,928	0,002
DPR_V_ÁAI * Képzési_sztint_10	1,077	0,366
DPR_V_ÁAI * Képzési_terület_10	1,132	0,333
DPR_V_ÁAI * DPR_NEMk	0,003	0,957
DPR_V_ÁAI * Tagozat_10 * Képzési_sztint_10	0,889	0,470
DPR_V_ÁAI * Tagozat_10 * Képzési_terület_10	0,525	0,874
DPR_V_ÁAI * Tagozat_10 * DPR_NEMk	0,003	0,959
DPR_V_ÁAI * Képzési_sztint_10 * Képzési_terület_10	0,732	0,851
DPR_V_ÁAI * Képzési_sztint_10 * DPR_NEMk	0,782	0,536
DPR_V_ÁAI * Képzési_terület_10 * DPR_NEMk	0,342	0,970
DPR_V_ÁAI * Tagozat_10 * Képzési_sztint_10 * Képzési_terület_10	0,463	0,991
DPR_V_ÁAI * Tagozat_10 * Képzési_sztint_10 * DPR_NEMk	0,538	0,656
DPR_V_ÁAI * Tagozat_10 * Képzési_terület_10 * DPR_NEMk	0,613	0,787
DPR_V_ÁAI * Képzési_sztint_10 * Képzési_terület_10 * DPR_NEMk	0,495	0,983
DPR_V_ÁAI * Tagozat_10 * Képzési_sztint_10 * Képzési_terület_10 * DPR_NEMk	0,439	0,983

a R Squared = 0,133 (Adjusted R Squared = 0,125)

Forrás: saját szerkesztés ÁAI és DPR adatbázisokból

A 2010/11-ben abszolváltakkal kapcsolatos adatok jelentik a számunkra legkevésbé releváns vizsgálati metszetet, hiszen az ÁAI-n belül nem képezték az adatlekérdezés célcsoportját. Ebből adódóan ezek megbízhatósága sokkal alacsonyabb, mint a másik két periódusé. (10. táblázat)

Az interakciók szintén hiányoznak, illetve a képzési szintnél láthatunk egymást keresztezőt, de az ordinalitás jelenléte nélkül. (17. függelék). Önmagában a DPR, ÁAI változó nem jelent szignifikáns különbséget a bér függvényében, továbbá a bővített adatok alapján (16. függelék) a többi alapváltozónk közül egyedül a nem mentén nem tapasztalható eltérés. Ez is utal az adatfelvétel hiányosságára, hiszen a férfiak és nők között egyértelműen kellett volna találnunk ilyen jellegű hatást. A képzési szinttel

megtalálható interakció a közös hatásuk vizsgálatakor eredményez szignifikáns eltérést (0,039-es p értékkel), ugyanakkor a nem tárgykör alapvető befolyásoló erő nélküli hatás a DPR, ÁAI-vel vett közös esetben már kimutatható (ez is megerősíti az ÁAI adatbázis hiányzó elemeivel kapcsolatos problémát). A DPR, ÁAI elemek semmilyen más kombinációban nem mutatnak szignifikáns eltérést, míg a képzési szint, képzési terület és a képzési terület, nem között igen.

10. táblázat: A kvantitatív kutatás többutas varianciaanalízisének eredményei, rövidített, 2010/11 (12)

2010/11 (12) időszak béreinek összehasonlítása	F	Sig.
DPR_V_ÁAI	3,707	0,054
DPR_V_ÁAI * Tagozat_11	0,217	0,641
DPR_V_ÁAI * Képzési_sztint_11	2,516	0,039
DPR_V_ÁAI * Képzési_terület_11	0,449	0,922
DPR_V_ÁAI * DPR_NEMk	5,896	0,015
DPR_V_ÁAI * Tagozat_11 * Képzési_sztint_11	0,665	0,617
DPR_V_ÁAI * Tagozat_11 * Képzési_terület_11	0,436	0,930
DPR_V_ÁAI * Tagozat_11 * DPR_NEMk	0,765	0,382
DPR_V_ÁAI * Képzési_sztint_11 * Képzési_terület_11	1,113	0,312
DPR_V_ÁAI * Képzési_sztint_11 * DPR_NEMk	1,406	0,229
DPR_V_ÁAI * Képzési_terület_11 * DPR_NEMk	1,423	0,163
DPR_V_ÁAI * Tagozat_11 * Képzési_sztint_11 * Képzési_terület_11	0,658	0,838
DPR_V_ÁAI * Tagozat_11 * Képzési_sztint_11 * DPR_NEMk	0,072	0,991
DPR_V_ÁAI * Tagozat_11 * Képzési_terület_11 * DPR_NEMk	0,838	0,592
DPR_V_ÁAI * Képzési_sztint_11 * Képzési_terület_11 * DPR_NEMk	0,854	0,636
DPR_V_ÁAI * Tagozat_11 * Képzési_sztint_11 * Képzési_terület_11 * DPR_NEMk	0,454	0,843

a R Squared = 0,224 (Adjusted R Squared = 0,192)

Forrás: saját szerkesztés ÁAI és DPR adatbázisokból

A problémák ellenére 22,4%-o az R^2 , azaz a változók magyarázóereje. Ez magasabb, mint az előző évfolyamnál, ugyanakkor a hiányzó adatlekérdezés miatt ezeket a megállapításokat csak korlátozottan vehetjük figyelembe.

Az elemzésbe bevont utolsó évfolyamnál (11. táblázat) lényegesen jobb magyarázó erőt találunk (21,3%), mint a 2009/10-ben abszolváltak esetében, tehát sokkal nagyobb szerepet játszik az 5 alapváltozónk a bérek alakulásában. Az interakciót elemezve (19. függelék) szintén a hiányt tudjuk megállapítani a 4 másik változó viszonylatában.

11. táblázat: A kvantitatív kutatás többutas varianciaanalízisének eredményei, rövidített, 2011/12 (13)

2011/12 (13) időszak béreinek összehasonlítása	F	Sig.
DPR_V_ÁAI	27,464	0,000
DPR_V_ÁAI * Tagozat_12	20,518	0,000
DPR_V_ÁAI * Képzési szint_12	2,016	0,089
DPR_V_ÁAI * Képzési terület_12	0,927	0,507
DPR_V_ÁAI * DPR_NEMk	0,054	0,816
DPR_V_ÁAI * Tagozat_12 * Képzési szint_12	0,773	0,543
DPR_V_ÁAI * Tagozat_12 * Képzési terület_12	1,209	0,279
DPR_V_ÁAI * Tagozat_12 * DPR_NEMk	0,049	0,825
DPR_V_ÁAI * Képzési szint_12 * Képzési terület_12	0,719	0,873
DPR_V_ÁAI * Képzési szint_12 * DPR_NEMk	0,375	0,827
DPR_V_ÁAI * Képzési terület_12 * DPR_NEMk	0,817	0,613
DPR_V_ÁAI * Tagozat_12 * Képzési szint_12 * Képzési terület_12	1,045	0,404
DPR_V_ÁAI * Tagozat_12 * Képzési szint_12 * DPR_NEMk	0,587	0,672
DPR_V_ÁAI * Tagozat_12 * Képzési terület_12 * DPR_NEMk	0,514	0,881
DPR_V_ÁAI * Képzési szint_12 * Képzési terület_12 * DPR_NEMk	1,856	0,005
DPR_V_ÁAI * Tagozat_12 * Képzési szint_12 * Képzési terület_12 * DPR_NEMk	1,019	0,429

a R Squared = 0,213 (Adjusted R Squared = 0,206)

Forrás: saját szerkesztés ÁAI és DPR adatbázisokból

A DPR, ÁAI viszont több esetben is szignifikáns eltérést eredményez a bérekben, azaz önmagában, a tagozattal közösen, valamint a képzési szinttel, a képzési területtel és a nemmel is közösen. Pozitív, hogy mind az öt változó együttes hatásánál már megszűnik az eltérés statisztikailag jelentős volta, ugyanakkor ki kell emelnünk, hogy a felsorolt eseteknél 99%-os szinten szignifikáns az eltérés, tehát alacsony az elsőfokú hiba elkövetésének valószínűsége.

5.2.2. A H4.b. és a H4.c. alhipotézisek vizsgálata

Több bontás mentén történő kereszt táblás elemzést futtattunk le az alhipotézisek ellenőrzésére. A vizsgált változók a módszertanban meghatározottak szerint:

- képzési szint,
- képzési terület,
- képzés munkarendje,
- nem.

Ez azt jelenti, hogy a DPR és az ÁAI adatbázisok közötti eltérések ellenőrzését ezen tényezők mentén kialakított kombinációkra vonatkoztattuk, azaz azt néztük meg, hogy

ugyanarra a részpopulációra vonatkozó megoszlás a foglalkoztatottak aránya, illetve a munkahelyek településtípusának tekintetében megegyezik-e vagy sem.

Az elemzés rendkívül nagy terjedelmű (több ezer részpopuláció ellenőrzését jelenti), ebből adódóan a részleteket sem itt, sem a függelékben nem közöljük.

A foglalkoztatotti helyzet esetében (12. táblázat) azt látjuk, hogy *11,27-33,50% között szóródik a szignifikáns különbségek* aránya az összes kombináció tekintetében. Ez *alapvető és jelentős különbséget mutat az alhipotéziskor megfogalmazott 70-80%-os* arányhoz képest. A megállapítás kivétel nélkül mindegyik időszakra érvényes. Ezen kívül nem meglepő, hogy a vizsgálatnak csupán plusz tényezőjét jelentő 2011/12-es időszakra vonatkozólag találjuk a legalacsonyabb eltérést, hiszen ez adja a legkisebb elemszámú csoportot. Az összességében 24,26%-os szignifikáns eltérés arány nem tekinthető az alhipotézis elfogadásához szükséges intervallumhoz közelítőnek.

12. táblázat: A kvantitatív kutatás keresztábrás elemzés eredményeinek összefoglalója a foglalkoztatottak arányára vonatkozólag (H4.b. alhipotézis vizsgálata)

Viszonyítási időszak/ alkalmazotti arány egyezőség	Nincs különbség	Van különbség	Össz.	Nincs különbség	Van különbség
2009/10 (11) időszak	439 db	140 db	579 db	75,82%	24,18%
2010/11 (12) időszak	504 db	64 db	568 db	88,73%	11,27%
2011/12 (13) időszak	395 db	199 db	594 db	66,50%	33,50%
2009/10 (13) időszak	432 db	164 db	596 db	72,48%	27,52%
Összesen	1 770 db	567 db	2 337 db	75,74%	24,26%

Forrás: saját szerkesztés ÁAI és DPR adatbázisokból

A munkahelyek településtípusának elemzésekor (13. táblázat) a szignifikáns eltérések aránya az egyes időszakok függvényében 20,25-37,21% között szóródik. Az összes vizsgált kombináció 31,96%-os aránya magasabb a foglalkoztatottakra végzett elemzés esetében, ugyanakkor még ez is *jelentősen elmarad az alhipotézis elfogadására meghatározott aránytól.*

13. táblázat: A kvantitatív kutatás keresztábrás elemzés eredményeinek összefoglalója a munkahely településtípus arányára vonatkozólag (H4.c. alhipotézis vizsgálata)

Viszonyítási időszak/ munkahely településtípusa	Nincs különbség	Van különbség	Össz.	Nincs különbség	Van különbség
2009/10 (11) időszak	375 db	204 db	579 db	64,77%	35,23%
2010/11 (12) időszak	453 db	115 db	568 db	79,75%	20,25%
2011/12 (13) időszak	373 db	221 db	594 db	62,79%	37,21%
2009/10 (13) időszak	389 db	207 db	596 db	65,27%	34,73%
Összesen	1 590 db	747 db	2 337 db	68,04%	31,96%

Forrás: saját szerkesztés ÁAI és DPR adatbázisokból

Valószínűsítjük, hogy a munkahely településtípus közötti nagyobb arányú eltérés arra vezethető vissza, hogy nem egyértelmű, hogy mit tekint a DPR esetében a munkahelyének a válaszadó, azaz például mozgó munkavégzés vagy több telephely esetében a leggyakoribb helyet adják meg, ami nem egyezik meg a munkahely irányítószámával (ÁAI). Ez a bizonytalanság a Pécsi Tudományegyetemen végzett DPR felméréseknél kapott visszajelzéseknél többször megjelenik (például: több településen dolgozom, nem tudtam, mit írok be stb.).

5.3. Összegzés

A Diplomás Pályakövető Rendszer és az Állami Adminisztratív Adatbázisok Integrációja módszertana jelentős mértékben eltér egymástól, ebből adódóan számos változtatást, átalakítást kellett alkalmaznunk, hogy összehasonlíthatóak legyenek a bérek, a foglalkoztatotti helyzet és a munkahelyek településtípusa mentén. A hosszú munkát követően azonos intervallumra hoztuk a vizsgált tényezőket, amelyek eltéréseinek statisztikai ellenőrzéséhez többutas varianciaanalízist és többszemponútú keresztátlás vizsgálatot alkalmaztunk. Ezek alapján vizsgáljuk meg a negyedik hipotézisünket.

H4. A Diplomás Pályakövető Rendszer adatai nem megbízhatóak az Állami Adminisztratív Adatbázisok Integrációjával összehasonlítva

H4.a. A DPR és az ÁAI adatai nem egyeznek meg a bérek mentén

H4.b. A DPR és az ÁAI adatai nem egyeznek meg a jelenlegi foglalkoztatottsági helyzet mentén

H4.c. A DPR és az ÁAI adatai nem egyeznek meg a munkahely településtípusa mentén

A vizsgálatban alkalmazott eszköz módszertanának függvényében a többutas varianciaanalízis eredményei azt mutatják, hogy a DPR és az ÁAI adatbázisokban megtalálható bérek megegyeznek. Ebből adódóan a *H4.a. alhipotézist elutasítottuk* tekintjük. A többszemponútú keresztátlás elemzés tekintetében az előzetesen meghatározott 70-80%-os eltérési aránytól jelentősen elmaradnak a tapasztalt, statisztikailag szignifikáns különbséget mutató részhalmazok aránya. Ugyanez igaz akkor is, ha nagymértékben csökkentjük (akár 40-50%-ig) az elvárásunkat, ebből adódóan szintén *elutasítjuk a H4.b. és a H4.c. alhipotéziseket*.

Mindez azt is jelenti, hogy az önkéntes adatszolgáltatásból és az objektív adatösszekapcsolásból származó adatok megegyeznek egymással. Ebből adódik az is, hogy akkor a többi ilyen jellegű információközléssel kapcsolatos szakmai kétely elosztható, tehát releváns és megbízható adatokat kaphatunk önkéntes adatszolgáltatásból is. Igaz, hogy a háromévente kötelezően lefolytatandó szóbeli megkérdezések eredményei is alátámasztották ezt, viszont az Állami Adminisztratív Adatbázisok Integrációja nyújtotta az első olyan platformot, amelynek köszönhetően

teljes alapsokaságra vonatkozó adatok birtokában végezhetünk ilyen fajta ellenőrzést. Ezen megállapításunkat megerősítette *OI interjúalanyunk, aki elmondta, hogy az adatközlést igénylő szervek számára készítettek egy nem nyilvános, belső elemzést a DPR megbízhatóságának bizonyítására, és ugyancsak egyezőséget találtak a két adatbázis között.*

6. ÖSSZEFOGLALÁS

A disszertáció fókuszába a diplomások pályakövetésével kapcsolatos hazai és nemzetközi felmérések feltárását helyeztük. Ezek mentén állítottuk fel a hipotéziseinket, amelyek verifikálására, illetve falszifikálására dokumentumelemzést, többutas varianciaanalízist és többszemponútú keresztábrás elemzést alkalmaztunk.

Az összegzésnél a következő struktúrát követjük:

- Ismertetjük a fejezetek lényegesebb pontjait.
- Bemutatjuk az értekezés téziseit, kiemelve azoknak korlátjait is, felvázoljuk a kutatás újszerű eredményeit, következtetéseinket, javaslatainkat.
- Végezetül kitérünk a kutatás további lehetséges irányaira, továbbfejlesztési lehetőségeire.

6.1. A fejezetek lényegi pontjainak bemutatása

A felsőoktatás kiemelt jelentőségű egy ország jövőbeli innovációs, gazdasági, társadalmi lehetőségeinek és teljesítményének fejlesztése, illetve újrateremtése tekintetében. A magasabb szintű képzésnek köszönhetően olyan tudással, ismeretekkel rendelkező végzettek kerülnek a társadalomba, akik mind egyénileg mind társadalmilag magasabb hasznossági hatással bírnak. A felsőoktatással kapcsolatos feladatok, elvárások sokat változtak az elmúlt évszázadok során. A klasszikus humboldti koncepció idejét múlttá vált, az „elefántcsonttorony” megközelítés nem képes már kielégíteni sem a gazdaság, sem a társadalom oldaláról megfogalmazott elvárásokat. A piaci elveken való működés megjelenésével, a II. világháborút követő évtizedekben megjelent igényekkel egy sokkal nyitottabb, a környezet turbulenciájának kiszolgáltatottabb felsőoktatás jött létre a fejlettebb országokban. Ez maga után vonta azt is, hogy a felsőoktatás az elitista jellegből eltolódott a tömegképzés felé, a nagyobb igény nagyobb kínálat kialakítását is jelentette, amely pedig növekvő állami finanszírozási igényeket indukált. A különböző gazdasági változások következtében az állami szerep háttérbe került és így még inkább piaci alapon kezdtek el működni a felsőoktatási intézmények.

A változások következtében a felsőoktatás többi rendszertől független önállósága megszűnt, beágyazódott a gazdaság és társadalom közegébe. Ezt tovább erősíti az is, hogy a tudásátadás funkciója nem kizárólagos, a tudásalapú gazdaság kialakításában számos piaci szereplővel is meg kell küzdenie. Ugyanakkor a felsőoktatási intézmények fontos szerepet töltenek be a nemzetközi kapcsolatok kialakításában, elősegítik az emberek, a tudás, a technológia, az információ, a működő tőke és a termékek áramlását, még ha nem is válnak teljesen nemzetközivé (Marginson – Van der Wende, 2006).

Magyarországon a folyamat később indult el, ebből adódóan a szocializmust követően sokkal gyorsabban valósult meg az expanzió, és az ehhez kötődő problémák is erőteljesebben jelentkeztek. A rendszerváltáshoz képest 2005-re megnégyszereződött a felsőoktatásban hallgatók száma, amelyet némi fáziskéséssel az oktatói állomány is lekövetett. Ezután azonban egy jelentős visszaesés tapasztalható (elsősorban a nem

nappali rendű képzésben, a nappali munkarendben csak 2011-től), amely különböző okokra vezethető vissza:

- A tudás felsőoktatási kisajátíthatósága megszűnt, egyéb piaci szereplők is versenytársként jelentek meg.
- Az állami finanszírozás csökken.
- A lokális verseny mellett megjelenik a nemzetközi mobilitás és így a globális versengés.
- A demográfiában azonosítható negatív tendencia a fiatalabb korcsoport csökkenése.
- Új technológiák, online kurzusok megjelenése.
- A Bologna-képzésben nem mindenki tanul tovább mester szinten, ez csökkenti a hallgatói létszámokat.
- A rendszerváltás előtt korlátozott volt a felsőoktatásba bekerülés (bár oldotta, hogy munka mellett levelező, esti tagozatos képzésben tudtak részt venni), a rendszerváltás után sokan a liberálisabb keretek között sem hagyják ott a munkájukat, és szintén az esti/levelezős képzés a megoldás. Az elhalasztott kereslet, a „hirtelen” boom lecsengése természetes.

Mindemellett hisszük, hogy a felsőoktatásnak további expanziója várható, amelyre fel kell készülnie a magyarországi intézményeknek is, mivel elsősorban a világ fejlődő régióiban fog megjelenni, így az idegen nyelvű oktatás és az IKT támogatott képzés terén kell piacot szerezniük. Ezen környezeti feltételek mellett kell a felsőoktatási intézményeknek működniük. Ez azt is jelenti, hogy nagyobb hangsúlyt kell fektetniük a teljesítményük megfelelő azonosítására és kommunikációjára. Különböző rangsorok igyekeznek lehető legobjektívebb alapon megállapítani, hogy egyik intézmény jobb-e a másikonál, mindenesetre megállapítható, hogy nincs olyan, amely teljesen képes visszaadni a képzés minőségéhez kapcsolódó összes tényezőt. A számszerűsíthető elemeket is többféleképpen lehet értékelni, a szoftabb, puhább ismérvek pedig még nagyobb problémát jelentenek. Nem mindegy, hogy egy végzett hallgató mennyi idő alatt tud elhelyezkedni, ahogyan az sem, hogy a képzettségének megfelelő munkakörben dolgozik-e, mennyi a fizetése, mi a véleménye a munkájáról, mennyire elégedett.

Ahogy bemutattuk, a felsőoktatás kiemelt fontosságú minden ország számára, ebből adódóan külföldön már évtizedek óta végeznek pályakövetési vizsgálatokat, amelyeknek célja, hogy finomra tudják hangolni a végzetek képességeit és egyéni karriercéljukat, illeszteni azt a munkaerő-piaci elvárásokhoz. Európában számos, országokon átívelő kutatás található, amelyek célja, hogy egy adott képzési szinttel rendelkező munkavállaló lehetőség szerint azonos szinten értékelhető tudással bírjon, így biztosított legyen a munkaerő szabad áramlása az Unión belül. A vizsgálatok (Eurostudent, CHEERS, HEGESCO, Trendence Barometer, TRACKIT, Tuning projekt) mind a különbségeket és hasonlóságokat tárják fel, amelynek alapján megfogalmazhatóak az intézkedési javaslatok egy-egy ország számára. Az utóbbi években már Magyarország is részt vesz ezekben, hiszen az Egységes Felsőoktatási Tér részeként igyekszünk megfelelni a konvergencia felé ható erőknek.

Hazánkban a legrégebbi felmérés 1972-ben indult, amely a világon egyedülállóan számít, azonban az első ismétlődő lekérdezés után leállították a kutatást. Ezt követően lényegében az 1990-es évek elejéig nem található érdemi felmérés, amely szisztematikus, ismétlődő jelleggel a végzetek elhelyezkedésével kapcsolatos információkat összegezné. A millennium előtti évtizedben nagyobb aktivitás azonosítható, a Fidév, a BME (BMGM) felmérésétől kezdve a 2000-es években pedig az Universitas Press Felsőoktatás-kutató Műhely és az OFIK, valamint az MKIK GVI kutatásokig bezárólag. Az országos lekérdezések mellett alapvetően kevés intézményi jó példa azonosítható (a BME példaértékű), a ROP programok keretén belül kialakuló karrierirodák jellemzően sporadikusan és rendszertelenül folytatják a végzetek pályakövetését.

2006. jelenti az első fontosabb fordulópontra, hiszen ekkortól kötelező a felsőoktatási intézmények számára a végzetek pályakövetése, amely azonban a hiányzó tapasztalat, emberi, pénzügyi és technikai erőforrás következtében kevés helyen valósul meg. A probléma megoldására az Educatio Nkft. kapja meg a felhatalmazást, hogy kidolgozza a magyarországi diplomás pályakövetés alapjait, valamint összefogja, koordinálja az intézmények munkáját. A TÁMOP pályázatoknak révén jelentős forrás jut a felsőoktatásba a hallgatói szolgáltatások és a Diplomás Pályakövető Rendszer fejlesztésére. Lényegében azt mondhatjuk, hogy egységes, koordinált, azonos elvek mentén történő kutatások 2010-től valósulnak meg, ezt tekinthetjük a hazai DPR kezdetének. Az újabb felsőoktatási törvény és a kiegészítő kormányrendelet tovább erősíti az intézmények felelősségét a DPR működtetésében, amely az évek során már rutin jellegűvé vált. Számos példát találtunk rá, hogy a rendszer működésében érdekelt számára értéket teremt, a döntéshozók használják az eredményeket. A DPR érdekeltségi rendszere:

- kormány,
- intézményvezetők, oktatók,
- potenciális, aktuális és végzett hallgatók,
- munkáltatók.

Mindegyik csoport esetében azonosítottuk azokat az elemeket, amelyek a felsőoktatás és a munkaerőpiac hatékony működésén keresztül magasabb hasznosságot jelentenek, illetve a Diplomás Pályakövető Rendszer eredményei alapján növelhető a hatékonyságuk.

Ehhez kapcsolódóan azt is bemutattuk, hogy az adat alapú döntéshozatalban megfelelő eszközként használhatóak a DPR eredményei, továbbá a még több adatigény kielégítését biztosítja az Állami Adminisztratív Adatbázisok Integrációja, amelyet nem tekintünk klasszikus értelemben pályakövetési felmérésnek. Tesszük ezt azért, mert alapvetően nem a célcsoportok kérdőívezésén alapuló eljárásról van szó, hanem az állami szerveknél meglévő adatállományok összekapcsolásáról. Természetesen jellegéből adódóan komplementerként működhetnek a DPR és az ÁAI, amennyiben figyelembe vesszük mindkét eljárás korlátait és lehetőségeit.

A magyarországi pályakövetés fejlesztése érdekében szerteágazó dokumentumelemzést valósítottunk meg, amely az egész világra kiterjedt. Egyrészt utána néztünk az Európán

kívüli országok pályakövetési gyakorlatának, majd még alaposabb elemzésnek vetettük alá az Európán belülieket, mivel sokkal nagyobb hatással bírnak, és több hasonlóságot lehet felfedezni a felsőoktatás, valamint a gazdaság rendszereiben. Az elemzés rengeteg időt ölelt fel, hiszen számos esetben nyelvi akadályokba ütköztünk, azaz rendkívül gyéren találhatóak angol nyelven elérhető irodalmak. Úgy véljük, hogy ha angolul nem teszik közzé egy országban a pályakövetés eredményeit, akkor nemzeti szinten nem tekintik fontosnak az ilyen irányú tevékenységet, mivel nemzetközileg ez a legelfogadottabb kommunikációs és publikációs platform. 24 Európán kívüli és 33 európai ország pályakövetési rendszerét kutattuk fel, bár nem állíthatjuk, hogy mindenre kiterjedő és teljeskörű a dokumentumelemzésünk. *Az azonban megállapítható, hogy az általunk fellelt irodalom alapján ez a legszélesebb körű pályakövetési felmérés.* A hosszú munkát követően négy nagy csoportot azonosítottunk a pályakövetési megoldások között. Úgy véljük, hogy az egyes kategóriák mentén számos olyan tényezőt ki lehet emelni, amely alapján további alcsoportok alakíthatóak ki, azonban már önmagában ez is tanulságul szolgál a magyarországi pályakövetési rendszer továbbfejlesztéséhez.

A következőkben azt vizsgáltuk, mennyire megbízható a Diplomás Pályakövető Rendszer, azaz megegyeznek-e a DPR-ből származó szubjektív és az Állami Adminisztratív Adatbázisok Integrációjában meglévő objektív adatok. Több kétség is felmerült a DPR-rel kapcsolatosan, hogy milyen mértékben lehet rá támaszkodni, mennyire fogadhatjuk el azt az eredményt, amikor 1-2 százalékponttal változik egy év alatt egy tényező, akkor az tényleges elmozdulást jelent vagy pedig csak a válaszadók véletlen mintájában bekövetkezett elmozdulás, azaz statisztikailag nem megalapozott a különbségek meglétének állítása. Ennek vizsgálatára úgy döntöttünk, hogy a két adatfelmérés azonos intervallumon, azonos csoportok által kitöltött, illetve rendelkezésre álló információit vetjük össze. Mivel rendkívül bonyolult az ÁAI adatközlésrendszere, így három tényező (bérek, foglalkoztatotti arányok és munkahely településtípusa) összehasonlítására vállalkoztunk. Ehhez át kellett alakítanunk az adatokat, hiszen például a DPR-en belül nettó értékeket közöltek a válaszadók, míg az ÁAI rendszerében bruttó értékek szerepelnek, eltérően kezelik a foglalkoztatotti helyzetet, illetve másképp jelölték a munkahely településtípusát. A különbségek vizsgálatát a 2010-ben, 2011-ben és 2012-ben végzett csoportjaira végeztük el, kontroll tényezőknek a képzés munkarendje (tagozat), a képzés szintje, a képzés területe és a nem változókat választottuk ki. Többutas varianciaanalízis és többszemponjú keresztábrák elemzés módszerével megállapítottuk, hogy minden ésszerű szinten el kell vetnünk azt a hipotézisünket, hogy eltérés található a DPR és az ÁAI adatbázisok mentén a kiválasztott tényezők tekintetében.

Ez az eredmény rendkívül fontos, hiszen a nyilvánosan elérhető anyagok alapján először történt ilyen jellegű vizsgálat, és ezzel azt bizonyítottuk be, hogy az önbevalláson alapuló hard és szoft tényezők nem térnek el szignifikánsan az objektív adatszolgáltatáson belül megtalálható hard és szoft tényezőktől. Ez alapján érdemes megfontolni a magyarországi pályakövetési rendszer jelentős átalakítását. A DPR-ben lekérdezett hard tényezőket ki lehet hagyni a kérdőívből, és ez által egy jelentősen leegyszerűsített és rövidebb felméréssel lehet megkeresni a végzett hallgatókat, amely nagyobb válaszadási hajlandóságot is eredményez, így még több valid információ áll rendelkezésre a

döntéshozatalban. Ezen felül úgy kell kialakítani a jövőbeni DPR kutatásokat, hogy az ÁAI-ban szereplő megoldáshoz hasonlóan integrálni lehessen azokat az ÁAI rendszerébe, azaz nem anonim módon úgy, hogy az intézmények végeznék el az egyes válaszolók összekapcsolását az ÁAI HASH kódjaihoz. Ez biztosítja az adatvédelmet, továbbá új lehetőséget teremt a DPR hasznosításában. Az objektív adatok teljes körű rendelkezésre állása biztosítja azt, hogy megkapjuk a szükséges információkat, amelyeket fel kell használni a döntéshozatal hard oldalán, ugyanakkor a DPR lehetőséget ad arra, hogy minőségi, kvalitatív adatokat állítsunk elő. Ez azt is jelenti, hogy a szoft tényezők országos szintű felmérése hozzájárul az Európai Unió törekvéseinek való megfeleléshez, továbbá még jobban hallgatóra szabható szolgáltatás- és képzésfejlesztés valósítható meg. Úgy véljük, hogy országos szinten egységes kompetencia-, elégedettség- és lojalitásmérésre alkalmas kérdéseket kell elhelyezni a DPR kutatásokban, felhasználva ezen értekezés nemzetközi kitekintésre fókuszáló elemzéseit. Mindenesetre jelen dolgozatunk keretén túlmutat az átalakítással kapcsolatos javaslatok megfogalmazása, így azt egy jövőbeli kutatási irányynak tekintjük. Tesszük ezt azért is, mert a mélyinterjúk tapasztalatai alapján jelentős változások várhatóak a DPR folyamataiban, amelyre nagy az igény mind az oktatáspolitikai, mind az intézményi oldalról.

6.2. A hipotézisek verifikálása, tézisek, újszerű eredmények

A doktori értekezés elején felállított hipotéziseknek megfelelően az értekezés során elvégeztük az igazolásához, illetve elvetéséhez szükséges kutatásokat, elemzéseket. A hipotézisek verifikálásának eredményét az alábbiakban ismertetjük:

	Hipotézis	Eredmény
H/1	A diplomás pályakövetési rendszerek kialakulása a hazai és nemzetközi felsőoktatási környezet fejlődésének szerves, természetes következménye	Elfogadott
H/2	A hazai pályakövetési gyakorlat eredményét használják az oktatáspolitikai döntéshozók, az intézményi vezetők, a leendő, jelenlegi és végzett hallgatók	Elfogadott
H/3	A pályakövetési módszerek között azonosíthatóak olyan tartalmi és szerkezeti elemek, amelyek alapján homogénebb csoportok alakíthatók ki az egyes országokban alkalmazott megoldások mentén	Elfogadott
H/4	A Diplomás Pályakövető Rendszer adatai nem megbízhatóak az Állami Adminisztratív Adatbázisok Integrációjával összehasonlítva	Elutasított
	H4.a. A DPR és az ÁAI adatai nem egyeznek meg a bérek mentén	Elutasított
	H4.b. A DPR és az ÁAI adatai nem egyeznek meg a jelenlegi foglalkoztatottsági helyzet mentén	Elutasított
	H4.c. A DPR és az ÁAI adatai nem egyeznek meg a munkahely településtípusa mentén	Elutasított

Ezek alapján a következő téziseket fogalmazzuk meg:

T1 A diplomás pályakövetési rendszerek kialakulása a hazai és nemzetközi felsőoktatási környezet fejlődésének szerves, természetes következménye

Ez elsősorban a kutatás elindításakor megfogalmazott kérdésünkre ad választ, azaz szinte törvényszerű, hogy a felsőoktatás szerepével kapcsolatos elvárások alakulásával megjelenik egy olyan megoldás, amely adatalapú információt tud biztosítani az egyes döntések alátámasztásához. Nem egyértelmű a magyarországi DPR kialakítása kapcsán, hogy az IKT technológiai megoldások által tolt lehetőségként jelent meg a kiépítését elősegítő pályázati kiírás, vagy pedig a döntéshozatali igényből adódott a pályázati kiírási célként való megfogalmazása. Ettől függetlenül egy természetes folyamatnak tekintjük, és inkább „pull”-on alapulónak, mivel napjainkban az adatok tömeges keletkezésének és azok feldolgozásának korában élünk, ebbe a folyamatba kapcsolódik a felsőoktatás is.

T2 A hazai pályakövetés eredményeit felhasználják az oktatáspolitikai döntéshozók és az intézményi vezetők, a leendő, a jelenlegi és végzett hallgatók.

A hagyományos pályakövetési megoldás, a Diplomás Pályakövető Rendszerhez kapcsolódó felmérések rendszeressé váltak, így alkalmasak arra, hogy különböző információt nyerjünk belőlük. A felsőoktatás és munkaerőpiac kettősségében ismertetett érdekeltségi csoportok releváns elemei mentén bemutattuk, hogy az egyes szereplők milyen jellegű motivációval rendelkeznek a DPR eredményeinek felhasználásával kapcsolatosan. Számos konkrét elemet azonosítottunk, ahol de facto megjelenik a DPR adatainak felhasználása, ezek eredményeinek az Intézményfejlesztési Tervbe, az akkreditációs eljárásba való beépítése. Több esetet találtunk, amikor a DPR eredményeire alapozva hoztak döntést kormányzati szinten, ezt az ÁSZ 2016-os jelentése is teljesen alátámasztja. Ezen felül az érdekeltek szerteágazó lehetőséggel rendelkeznek (például felvi.hu infografikái) a DPR hasznosítására, amelyeket az évek során egyre felhasználóbarátabb, egyre modernebb eszközökkel jelenítenek meg, valamint az intézmények is igyekeznek minél több plusz szolgáltatást nyújtani ezen a területen.

Azért fontos ez a tézis, mert ez igazolja a pályakövetés kialakítására és fejlesztésére felhasznált rengeteg pénzügyi, emberi erőforrást, mivel az eredmények felhasználása révén megtérül a befektetés. A megfelelő elemzések révén azonosíthatóak azok az elemek, amelyeket ki kell küszöbölni, és azok is, amelyekre való fókuszálással az egyes intézmények erősíteni tudják a pozíciójukat, versenyképesebbé válnak nem csak a hazai, hanem a nemzetközi szinten is.

T3 A külföldi pályakövetési gyakorlatok homogén csoportokat alkotnak tartalmi és szerkezeti elemek mentén a pályakövetésben alkalmazott megoldások alapján

Egy adathalmazt számos tényező mentén lehet csoportosítani, viszont esetünkben egy komplex megközelítési módot alkalmaztunk, hogy olyan kategóriákat tudjunk azonosítani, amelyek markánsan elkülöníthetőek, egy esetleges adaptáció, illetve fejlesztés esetén hasznosítható jellemzőkkel rendelkeznek. A figyelembe vett tényezők: a felmérés célja; az időzítés; módszer; az eredmények felhasználása; a felmért területek;

a kutatást összefogó szerv. Az 57 elemzett országgal kapcsolatos információk összegyűjtése alapján úgy találtuk, hogy négy nagy csoport alakítható ki:

- Rövid hagyománnyal rendelkező vagy intézményi felmérések laza összekapcsolására épülő rendszerek.
- Nagy pályakövetési hagyományokkal rendelkező, a döntéshozatalba beágyazott eljárásokkal rendelkező országok.
- Komplex szolgáltatáscsomagot kínáló megoldások.
- Statisztikai adatösszekapcsolást alkalmazó országok.

T4 A Diplomás Pályakövető Rendszer megbízható, három tényező mentén megegyezik az Állami Adminisztratív Adatbázisok integrációja adataival

Az alkalmazott módszertan segítségével igazoltuk, hogy a két különböző megközelítésre épülő adatbázisban a szubjektív (DPR) és objektív (ÁAI) elvek mentén található bérek, foglalkoztatotti helyzet és munkahely településtípus megegyeznek. Ezzel alátámasztottuk azt is, hogy a Diplomás Pályakövető Rendszer keretén belüli lekérdezéseknek van létjogosultsága, a kitöltési arányhoz kapcsolódó bizonytalanságok nem relevánsak, az adatok használhatóak. Ez által azt a következtetést is levontuk, hogy ha ilyen adatok esetében egyezőséget találunk, akkor a többi hard tényező (mint munkanélküli hónapok száma, heti munkaórák száma, abszolutórium és munkába állás között eltelt idő stb.) is megegyezik a két adatbázisban, továbbá a szoft tényezők is hasonló egyezőséget mutatnak.

Az értekezés több újszerű eredményt is felsorakoztat:

- Tudomásunk szerint jelenleg sem magyar sem angol nyelven nem érhető el ilyen széleskörű pályakövetési kutatás, amely ennyi kontinens ennyi országát tekintette át. Lényegében egyesével minden országot megvizsgáltunk, hogy található-e bármiféle információ a pályakövetéssel kapcsolatban, így egy hiánypótló elemzésnek tekinthető.
- Az egyes pályakövetési megoldások kategorizálására kevés kísérletet találtunk, jelen munkánk keretén belül feltárt irány hozzájárul a szakirodalom fejlesztéséhez, bővítéséhez, amely további munkák alapjául szolgál. Usher és Marcucci eredményeit és a magyar elemzési irányokra építkezve alakítottuk ki a saját kategorizálásunkat, az ezek mentén történő vizsgálódás hozzáadott értéket jelent a kutatók számára.
- A szubjektív, önbevalláson alapuló Diplomás Pályakövető Rendszer és az objektív, adatszolgáltatásra épülő Állami Adminisztratív Adatbázisok Integrációja adatai közötti összehasonlítás még nem történt. Ezzel bebizonyítottuk, hogy a „csupán” 15-20%-os válaszadási arányból érkező eredmények megbízhatónak tekinthetők és intézeti, esetleg kar, képzési terület, képzési szint bontásban az egyéb szoft tényezők eredményeit is érdemes figyelembe venni az egyes intézményi, oktatáspolitikai döntés során.

6.3. További kutatási irányok

A pályakövetési megoldások vizsgálata rengeteg lehetőséget rejt magában, azaz a feltárt tényezők mentén további csoportosítások is kialakíthatóak, amelyek mintaként szolgálnak az egyes országok gyakorlatának fejlesztésére. Az egyes folyamatokból következik, hogy a vizsgált terület állandó változásban van, azaz két-három, de akár egy év múlva is valószínűsíthetően sokkal több példát lehet találni, jellemzően a korábbi megoldások, módszerek sorába illeszkedően. A sokrétű megközelítésből adódóan egy későbbi munkának fókuszát jelentheti egy komplex pályakövetési rendszer fejlesztési javaslat, amely hozzájárul a magyarországi DPR és ÁAI még hatékonyabb, a döntésekbe még integráltabb alkalmazásához. A mélyinterjúk során számos utalást tettek a válaszadók a rendszer átalakításának szükségességére és a lehetséges megoldásokra, ugyanakkor jelen keretek között nem vállalkoztunk egy – a téma bonyolultságának – megfelelő mélységű javaslatterv kidolgozására.

A Diplomás Pályakövető Rendszer és az Állami Adminisztratív Adatbázisok Integrációja adatbázisokban található további közös szempontjainak összehasonlítása, és a feltételezésünk szerint az egyezőség kimutatása megerősíti a H4 hipotézisünket. Ez ténylegesen csak megerősítésül szolgál, azaz a szubjektív és objektív adatok egyezőségének alátámasztását biztosítja. Ezen felül a meglévő adatbázisokon további elemzések valószínűsíthetőek meg, amely a 2015. november 25-én – a PTE KTK Szervezés- és Vezetéstudományi Intézet keretein belül – lezajlott munkahelyi vitán számos hasznosítási lehetőség vetődött fel, amelyeket saját gondolatokkal egészítettünk ki:

- Intézménytípusok azonosítása, meglévő modellek kategorizálásának ellenőrzése, valamint az egyes típusok jellemzőinek feltárása.
- Végzett csoportok azonosítása több tényező mentén: lehet itt szó motivációs elméletek igazolásáról; vándorlási minták azonosításáról; karrierutak, karrierminták feltárásáról stb., amelyek hozzájárulnak a szakirodalom gyakorlati igazolásához, olyan vizsgálatok lefolytatásához, amelyek aktuálisak, és nagy érdeklődést váltanak ki hazai és nemzetközi szinten.
- A felsőoktatásba való befektetés megtérülésének vizsgálata, azaz a felsőfokú végzettséggel rendelkezők költségei és a bérelőny összehasonlítása, akár a különböző szintek, akár a diplomával rendelkezők és nem rendelkezők között.
- Egyéb módszertani eszközök alkalmazása: lineáris regresszió, logisztikus regresszió, korrespondencia analízis, diszkriminancia analízis, faktor analízis stb., amelyek révén egyéb tényezők közötti kapcsolatokat is ki lehet mutatni. Ez hasznos lehet egyrészt tudománytechnikailag (gyakorlati és elméleti oldalról egyaránt), oktatáspolitikai és intézményvezetői szempontból (az intézmény és munkaerő-piaci választások mögött álló tényezők azonosítása), továbbá a többi érdekelt csoport oldaláról is.
- A DPR és az ÁAI egy kiválasztott mintájának kísérleti összekapcsolása. Ez természetesen csak a rendszer működtetéséért felelős szervezettel együttműködésben valósulhat meg.

Reméljük, hogy jelen értekezéssel hozzájárulhatunk a hazai Diplomás Pályakövető Rendszer fejlődéséhez, és ezáltal közvetett módon a felsőoktatási intézmények, a munkaerőpiac és a kormányzat hármasának magasabb szintű teljesítményéhez.

6.4. Köszönetnyilvánítás

Köszönetemet fejezem ki témavezetőmnek, dr. Farkas Ferencné dr. Kurucz Zsuzsanna egyetemi docensnek, akitől a doktori értekezés elkészítéséhez sok szakmai támogatást kaptam, értékes és konstruktív javaslataival éveken át segítette a munkámat. Hasonlóan köszönöm a Vezetés- és Szervezéstudományi Intézet, valamint a Gazdálkodástani Doktori Iskola kollégáinak, hogy értékes hozzászólásaikkal, meglátásaikkal könnyebben megtaláltam az utamat és a disszertáció fókuszpontjait. Kiemelten köszönöm dr. László Gyula professzor emeritusnak a disszertáció struktúrájának letisztításában való segítséget és az aprólékos módosítási javaslatokat.

Köszönettel tartozom dr. Kuráth Gabriella Rektori Hivatal Marketing Osztály osztályvezetőnek és társ-témavezetőmnek, akitől a 7 éves közös munka során rengeteget tanultam mind az elemzési módszerekről, mind az átfogó, szintetizáló hozzáállásról. Számos konferencián vettünk részt és sok közös publikáció született, amelyek gondolatvilágukat tekintve hozzájárultak a disszertáció elkészítéséhez.

Hálásan gondolok Héráné Tóth Andreára, a Rektori Hivatal Marketing Osztály munkatársára, aki felvett engem, és megismertetett a Pécsi Tudományegyetemen megvalósuló Diplomás Pályakövető Rendszerrel, és mindig támogatta a személyes fejlődésemet. Továbbá felhívta a figyelmemet, ha túlságosan elrugaszkodtam a valóságtól, túl elméleti irányba indultam el egy teljesen gyakorlati területen, amelynek köszönhetően rengeteg időt és energiát takarítottam meg.

Köszönetet szeretnék mondani feleségemnek, Sipos-Szálasy Zsófiának és a családomnak, támogatásukért, megértésükért és türelmükért.

Ezen kívül a disszertációelkészítésében nagy segítséget jelentett az Új Nemzeti Kiválóság ösztöndíj elnyerése is.

AZ EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA ÚNKP-16-3 KÓDSZÁMÚ ÚJ NEMZETI KIVÁLÓSÁG PROGRAMJÁNAK TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT”

7. FELHASZNÁLT IRODALOM

- AARRESAARI (2013): People with academic education find work corresponding to their education well, even though employment challenges have grown. Press release, AARRESAARI
- Adams, A. V. (2007): The Role of Youth Skills Development in the Transition to Work: A Global Review. Washington: The World Bank, Human Development Network Children and Youth Department, No. 5, 50 p.
- AGCAS/AGR (2013): AGCAS/AGR Graduate Success Project: an Investigation of Graduate Transition, Social Mobility and the HEAR. AGCAS, AGR, 81 p.
- Alarcón, F. – Colucci, E. – Gaebel, M. – Maglia, Á. – Riviera, B. (eds.) (2013a): Transformations in Latin American Higher Education. Executive Summary. 9 p.
- Alarcón, F. – Colucci, E. – Gaebel, M. – Maglia, Á. – Riviera, B. (eds.) (2013b): Transformaciones y Reformas en la Educación Superior de América Latina. EUA, 9 p., Source: http://alfapuentes.org/sites/default/files/tresal_final.pdf Retrieved: 2015. 06. 25.
- Aliaga, C. – Duploux, B. – Jugnot, S. – Rouaud, P. – Ryk, F. (2010): Enquête «Génération 2004» Méthodologie et bilan. 1ère interrogation - printemps 2007. Marseille, 148 p.
- Allen, J. – van der Velden, R. (eds.) (2007): The Flexible Professional in the Knowledge Society: General Results of the REFLEX Project. Research Centre for Education and the Labour Market, 286 p.
- Allen, J. – van der Velden, R. (eds.) (2009): Competencies and Early Labour Market Careers of Higher Education Graduates. Ljubjana: University of Ljubjana, 136 p.
- AlmaLaurea (2015a): Condizione occupazionale dei Laureati. XVII Indagine 2014. Consorzio Interuniversitario ALMALAUREA, 208 p.
- AlmaLaurea (2015b): L'indagine 2015. Consorzio Interuniversitario ALMALAUREA, 11 p., Source: http://www.almalaurea.it/sites/almalaurea.it/files/docs/universita/profilo/Profilo2015/1_1_indagine_2015_0.pdf Retrieved: 2015. 08. 25.
- Alseddiqi, M. (2012): Performance Improvement of Technical and Vocational Education in the Kingdom of Bahrain. Doctoral Thesis, 253 p.
- Altbach, P. (2006): The dilemmas of ranking. International Higher Education, Vol. 42, pp. 2–3.
- Amaran, M. A. – Khiri, M. J. A. (2014): Personality Dimensions Towards Entrepreneurship Enculturation Among Graduates in Malaysia. International Journal of Arts and Commerce, Vol. 3, No. 6, pp. 85–93.
- Amft, A. (ed.) (2015): Higher education in Sweden. 2015 Status Report. Swedish Higher Education Authority, No. 164, 67 p.
- ANECA (2009): Los procesos de inserción laboral de los titulados universitarios en España. Factores de facilitación y de obstaculización. Madrid: Agencia Nacional de Evaluación de la Calidad y Acreditación, 133 p.

- APM (2011): Descriptive results summary. National study of monitoring the labor market insertion of higher education graduates. *Absolventii si Piata Muncii*, 35 p.
- Armenesteros, J. H. – García, J. A. P. (2015): *La Universidad Española en cifras. 2013–2014*. CRUE, 236 p.
- Arnesen, C. Å. – Støren, L. A. – Wiers–Jenssen, J. (2013): Tre år etter mastergraden – arbeidsmarkedssituasjon og tilfredshet med jobb og utdanning. Kandidatundersøkelse av mastergradskandidater og psykologer fra universitetene. NIFU – Nordisk Institutt for Studier av Innovasjon, Forskning og Utdanning, No. 41, 90 p.
- ASAIHL (2009): Enhancement of Graduate Employment. Conference Proceedings. ASAIHL Conference 2009, 288 p.
- ASAIHL (2009): Enhancing Employability Initiatives: Malaysia Experience. ASAIHL, Country Reports - Enhancement of Graduate Employment, pp. 7–18.
- Aschinger, F. – Epstein, H. – Müller, S. – Schaeper, H. – Vöttiner, A. – Weiß, T. (2011): Higher education and the transition to work. *Z Erziehungswiss*, No. 14, pp. 267–282.
- Ásványi Zs. – Barakonyi E. – Galambosné Tiszberger M. – László Gy. – Sipos N. – Vámosi T. (2015): *Baranya Megye Foglalkoztatási Stratégiája*. Pécs: Baranya Megyei Önkormányzat, 63 p.
- ÁSZ (2016): *Közös ellenőrzéssel a versenyképes tudás jobb hasznosulásáért a diplomás pályakövetés jó gyakorlatainak feltárása*. Budapest: Állami Számvevőszék, 53 p.
- Atfield, G. – Purcell, K. (2009): Northern Ireland’s students: key findings from the Futuretrack Stage 1 survey. HECSU, 23 p.
- Atfield, G. – Purcell, K. (2014): Northern Ireland’s students: key findings from the Futuretrack survey of final year students on three year courses. HECSU, 46 p., Source: <http://www.delni.gov.uk/annex-a-ni-stage-3-futuretrack.pdf> Retrieved: 2015. 08. 25.
- Báger G. (szerk.) (2004): *A felsőoktatás átalakulása, a finanszírozás korszerűsítése*. Budapest: Állami Számvevőszék Fejlesztési és Módszertani Intézet, 254 p., Forrás: <https://www.asz.hu/storage/files/files/Szakmai%20kutat%C3%A1s/2004/t53.pdf> Letöltve: 2017. 01. 10.
- Bakken, P. – Damen, M.–L. – Keller, L. D. (2015): Studiebarometeret 2014: gjennomføring og hovedtendense. NOKUT, No. 1, 26 p.
- Bálint J. – Polónyi I. – Siklós B. (2006): *A felsőoktatás minősége*. Felsőoktatási Kutatóintézet, 159 p.
- Balogh G. – Farkas F. (2013): Tehetségek menedzselése a PTE KTK-n: Y-generációs hallgatók a szervezetekben. *Marketing és Menedzsment*, 43. évf., 2. sz., pp. 62–72.
- Balubal, A. A. – Gregorio, J. C. G. (2014): *Tracer Studies on the Bachelor of Science in Biology Graduates of St. Paul University Philippines From School Year 1999–2013*. 70. p.
- Bángi-Magyar A. – Farkas K. – Horváth T. – Kiss L. (szerk.) (2009): *AVIR kézikönyv*. Budapest: Educatio Nkft., 240 p.

- Barakonyi K. (2004a): Egyetemi kormányzás. Merre tart Európa? Közgazdasági Szemle, LI. évf., pp. 584–599.
- Barakonyi K. (2004b): Rendszerváltás a felsőoktatásban. Bologna-folyamat, modernizáció. Budapest: Akadémiai Kiadó, 352 p.
- Barakonyi, K. (2010): Új egyetemi kihívások. pp. 9–15. In: Törőcsik M. – Kuráth G. (szerk.) (2010): Egyetemi marketing. Marketing a felsőoktatásban. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 319 p.
- Baranya Megyei Fejlesztési és Képzési Bizottság (2014): Baranya megyei szakképzés-fejlesztési stratégia. 64 p., Forrás: <http://baranya.mfkb.hu/admin/kepek/file/MFKB%20szak-strat%202014%20%20%28v%C3%A9gleges%29.pdf>
Letöltve: 2016. 02. 10.
- Barner M. (szerk.) (2011): Mandulavirágzás! Tudományos Napok: Ezredfordulós (de)generációk: Konferenciakötet, 2011. – 1. kötet. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 40 p.
- Barret, C. – Ryk, F. – Volle, N. (2014): Enquête 2013 auprès de la Génération 2010 – Face à la crise, le fossé se creuse entre niveaux de diplôme. Bref du Céreq, No. 319, 8 p.
- Bélyácz, I. – Fogarasi, J. – Szabó, K. – Szász, E. (eds.) (2012): Knowledge and sustainable economic development. Oradea: Partium Publisher, 714 p.
- Bencsik A. (szerk.) (2015): A tudásmenedzsment elméletben és gyakorlatban. Budapest: Akadémiai Kiadó, 320 p.
- Berács J. – Derényi A. – Kovács G. – Polónyi I. – Temesi J. (2015): Magyar Felsőoktatás 2014. Stratégiai helyzetértékelés. Budapest: Budapesti Corvinus Egyetem, NFKK, 57 p.
- Berács J. – Hrubos I. – Temesi J. (szerk.) (2009): "Magyar Felsőoktatás 2008" Konferencia előadások. Budapest: BCE, Nemzetközi Felsőoktatási Kutatások Központja füzetek 1., 140 p.
- Berács J. – Hrubos I. – Temesi J. (szerk.) (2011): "Magyar Felsőoktatás 2010" Konferencia dokumentumok. NFKK Füzetek 6., Budapest: Budapesti Corvinus Egyetem, 99 p.
- Berács J. (2011): Diák mobilitás és Magyarország vonzereje. pp. 44–53. In: Berács J. – Hrubos I. – Temesi J. (szerk.) (2011): "Magyar Felsőoktatás 2010" Konferencia dokumentumok. NFKK Füzetek 6., Budapest: Budapesti Corvinus Egyetem, 99 p.
- Berde É. (2010): Óvatosan a diplomás pályakövetés elvárásaival! Educatio, 3. sz., pp. 448–459.
- Berg, C. (ed.) (1992): Academic Freedom and University Autonomy. CEPES Papers on Higher Education, Proceedings of the International Conference, 5–7 May, 52 p., Source: <http://unesdoc.unesco.org/images/0009/000927/092770eo.pdf> Retrieved: 2015. 08. 25.
- Bhorat, H. – Kanbur, R. – Stanwix, B. (2012): Estimating the Impact of Minimum Wages on Employment, Wages and non-Wage Benefits: The Case of Agriculture in South Africa. DPRU, Working Paper, Vol. 12, No. 149, 20 p.
- Blahó A. – Czakó E. – Poór J. (szerk.) (2015): Nemzetközi menedzsment. Budapest: Akadémiai Kiadó, 431 p.

- Blossfeld, H.-P. – von Maurice, J. – Schneider, T. (2011): The National Educational Panel Study: need, main features, and research potential. *Z Erziehungswiss*, No. 14, pp. 5–17.
- Bocsi V. (2013): Munkaértékek a felsőoktatásban. In: Darvai T. (szerk.) (2013): *Felsőoktatás és munkaerőpiac – Eszményektől a kompetenciák felé*. Szeged: SETUP – Belvedere Meridionale, 256 p.
- BOE (2001): Jefatura del Estado. 24515 LEY ORGÁNICA 6/2001, de 21 de diciembre, de Universidades. BOE, No. 307, pp. 49 400–49 425
- Borsa M. – Horváth T. – Simon I. (szerk.) (2010): *AVIR tanulmánykötet. Stratégiai gondolkodás a felsőoktatásban*. Budapest: Educatio Nkft., 119 p.
- BUF (2013): First interview of graduates of institutions of higher education. Questionnaire. Bundesamt für Statistik, 54 p., Source: http://www.bfs.admin.ch/bfs/portal/en/index/infothek/erhebungen_quellen/blank/blank/bha/02.parsys.12854.downloadList.65371.DownloadFile.tmp/erhebung2013eneb.pdf Retrieved: 2015. 08. 25.
- Burkhardt, A. – Schomburg, A. – Teichler, U. (2000): *Hochschulstudium und Beruf. Ergebnisse von Absolventenstudien*. Bohn: Bundesministerium für Bildung und Forschung, 356 p.
- Burquel, N. – Shenderova, S. – Tvogorova, S. (2014): *Innovation and transformation in transnational education. Joint Education Programmes between Higher Education Institutions of the European Union and Russian Federation*. European Union, July, 160 p.
- CEDEFOP (2008): *Skill needs in Europe. Focus on 2020*. European Centre for Development of Vocational Training, 25 p.
- Chaves, M. – Alves, M. G. (2011): *Relatório Síntese. Percursos de Inserção Profissional de Licenciados, Mestres e Doutores da UNL (diplomados de 2004/05 e de 2008/09)*. Observatório da Inserção Profissional dos Diplomados da Universidade Nova de Lisboa, 28 p.
- CHEC (2013): *Pathways from University to Work. A Graduate Destination Survey of the Cohort of Graduates from the Western Cape Universities*. Wynberg: Cape Higher Education Consortium, 111 p.
- Chevalier, A. (2003): *Measuring over-education*. *Economica*, pp. 509–531.
- CINDA (2007): *Educación Superior en Iberoamérica. Informe 2007*. Centro Interuniversitario de Desarrollo, 319 p.
- CINDA (2012): *Seguimiento de egresados e inserción laboral: experiencias universitarias*. Centro Interuniversitario de Desarrollo, 309 p.
- Civardi, M. – Giambalvo, O. – Scarabottolo, N. – Montalbetti, C. A. (2014): *Laureati STELLA. Indagine Occupazionale Post-Laurea Laureati Anno Solare 2012*. Milano: Consorzio Interuniversitario, 317 p.
- Clark, B. R. (1983): *The Higher Education System*. Berkeley: University of California Press, 315 p.

- Collier, W. – Valbuena, J. – Zhu, Y. (2011): What Determines Post-Compulsory Educational Choice? Evidence from the Longitudinal Survey of Young People in England. University of Kent, 29 p.
- COM(2008) 868 (2008): Új munkahelyekhez szükséges új készségek: A munkaerő-piaci és a képzettségi igények előrejelzése és összehangolása. 18 p.
- Csernovitz A. – Szegedi E. (szerk.) (2012): Munkaerőpiac-orientált felsőoktatás Ötletek, bevált gyakorlatok az „Új készségek és munkahelyek” nevű európai kezdeményezéshez. Budapest: Tempus Közalapítvány, 75 p.
- Darvai T. (szerk.) (2013): Felsőoktatás és munkaerőpiac – Eszményektől a kompetenciák felé. Szeged: SETUP – Belvedere Meridionale, 256 p.
- de Becerra, G. M. A. – González, F. A. M. – Reyes, J. E. A. – Camargo, F. J. S. – Alfonso, Á. R. O. (2008): Seguimiento a egresados. Su importancia para las instituciones de educación superior. Teoría y Praxis Investigativa, Vol. 3, No. 2, pp. 61–65.
- de Fanelli, A. G. (2014): Argentine Higher Education: Main Features, Key Issues, and Challenges. International Briefs for Higher Education Leaders, No. 4, pp. 6–8.
- de Ocampo, M. B. – Bagano, A. J. S. – Tan, A. L. R. (2012): Culture of Entrepreneurship versus Employment. 2012 Fifth Taiwan-Philippines Academic Conference: Digital Humanities and Cultural Studies, 11 p.
- Debono, M. – Debono, A. – Caruana, N. (2005): Career Outcomes of Graduates 2004. A Career Guidance Tool. Malta: Euroguidance Malta, 98 p.
- Deés Sz. (2011): Egyetemi Tudománymarketing - a harmadik generációs egyetem szemlélete és kommunikációja. Doktori értekezés, Pécs: Pécsi Tudományegyetem, Regionális Politika és Gazdaságtan Doktori Iskola, 204 p., Forrás: http://ktk.pte.hu/sites/default/files/mellekletek/2014/05/Dees%20Szilvia_disszertacio.pdf Letöltve: 2015. 08. 25.
- Deloitte Touche Tohmatsu India Private Limited (2013): ASHE 2013 Annual Status of Higher Education of States and UTs in India. 176 p., Source: <http://www.deloitte.com/assets/Dcom-India/Local%20Assets/Documents/Thoughtware/AnnualSstatusofHigherEducationofStatesandUTsinIndia,%202013.pdf> Retrieved: 2015. 08. 25.
- Derényi A. – Temesi J. (szerk.) (2016): A magyar felsőoktatás 1988 és 2014 között. Budapest: Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet, 200 p.
- DGEEC (2014): Estatísticas. Caracterização dos desempregados registados com habilitação superior – dezembro de 2014. Direção-Geral de Estatísticas da Educação e Ciência, 19 p.
- Diário da República (2008): Assembleia da República. Lei n.º 22/2008 de 13 de Maio Lei do Sistema Estatístico Nacional. Diário da República, No. 92, pp. 2 617–1 621., Source: <http://estatistica.azores.gov.pt/upl/%7B8a9b003c-8a7d-442a-ab92-34b0b0e85fae%7D.pdf> Retrieved: 2015. 08. 25.

- Dinya L. (2010): Stratégiai gondolkodás és menedzsment–szemlélet a modern felsőoktatásban. pp. 35–70. In: Borsa M. – Horváth T. – Simon I. (szerk.) (2010): AVIR tanulmánykötet. Stratégiai gondolkodás a felsőoktatásban. Budapest: Educatio Nkft., 119 p.
- DLHE (2015): Destinations of Leavers from Higher Education 2014/15. DLHE Survey, 4 p., Source: http://www.careers.salford.ac.uk/cms/resources/uploads/files/Questionnaire_April_2015_English.pdf Retrieved: 2015. 08. 25.
- Dobrai K. (2015a): A kommunikáció szerepe a tudásmenedzsmentben. pp. 114–120. In: Bencsik A. (szerk.) (2015): A tudásmenedzsment elméletben és gyakorlatban. Budapest: Akadémiai Kiadó, 320 p.
- Dobrai K. (2015b): Tudás és tehetség menedzselése nemzetközi szervezetben – avagy ki tanít kit, ki tanul kitől? pp. 388–396. In: Blahó A. – Czakó E. – Poór J. (szerk.) (2015): Nemzetközi menedzsment. Budapest: Akadémiai Kiadó, 431 p.
- Duga, Zs. – Szontágh, K. (2012): Student Mobility – a Panorama of the Situation in Hungary. In: Bélyácz, I. – Fogarasi, J. – Szabó, K. – Szász, E. (eds.) (2012): Knowledge and sustainable economic development. Oradea: Partium Publisher, 714 p.
- Dustmann, C. – Puhani, P. A. – Schönberg, U. (2014): The Long-Term Effects of Early Track Choice. IZA Discussion Paper, No. 7897, 42 p.
- ECC (2014): The Heart of Competitiveness: Higher Education Creating the UAE's Future. Policy in Action, Emirates Competitiveness Council, No. 6, 20 p., Source: http://www.ecc.ae/docs/default-source/Document-Library/ecc-2014-english_final_for-website.pdf?sfvrsn=0 Retrieved: 2015. 08. 25.
- Eckstein, K. – Raggautz, A. – Unger, M. (2012): AbsolventInnen-Monitoring mit Arbeitsmarktdaten. UNIPOINT Karrierservice der Universität Wien, pp. 89–106, Source: https://online.uni-graz.at/kfu_online/wbLDB.detailLeistung?pOrgNr=&pIdentNr=61421&pLstNr=322041 Retrieved: 2015. 08. 25.
- ECoViPEU (2010): Proyecto ECoViPEU Encuesta de Condiciones de Vida y Participación de los Estudiantes Universitarios – ECoViPEU. ECoViPEU, 251 p., Source: <http://www.campusvivendi.com/wp-content/uploads/MEMORIA-ECOVPEU.pdf> Retrieved: 2015. 08. 25.
- Educatio (2013): DPR módszertan fejlesztése új hallgatói célcsoportokban. Nemzetközi helyzetkép. Educatio Nkft., 240 p.
- EEM (2014): Fokozatváltás a felsőoktatásban - A teljesítményelvű felsőoktatás fejlesztésének irányvonalai. Emberi Erőforrások Minisztériuma, 87 p.
- EEM (2015): Statisztikai Tájékoztató Oktatási Évkönyv 2013/2014. Budapest: Emberi Erőforrások Minisztériuma, 194 p.
- EHEA (2008): Bologna Process Template for National Reports: 2007-2009. Portugal. Towards the European Higher Education Area, Bologna Process, 52 p.
- Ehlert, C. – Kuluve, J. (2013): Tracer Studies Report 2009-2011. Technical and Vocational Education and Training, 108 p.

- ENQA (2009): Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area. Helsinki, 39 p.
- Eskicumali, A. – Demirtas, Z. – Arslan, S. (2014): Turkish Version Of The Distance Learning Service Quality Scale (DLSQ): The Validity And Reliability Study. The Online Journal of New Horizons in Education, Vol. 4, No. 2, pp. 148-155.
- Espenberg, K. – Themas, A. – Masso, J. – Eamets, R. (2012): Does a University Degree Pay off in the Estonian Labour Market? Studies for the Learning Society, No. 2–3, pp. 46–62.
- European Commission (2010a): EUROPE 2020. a strategy for smart, sustainable and inclusive growth. Brussels: COM(2010) 3.3.2010., 32 p., Source: <http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLET%20EN%20BARROSO%20%20%20007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf> Retrieved: 2015. 01. 10.
- European Commission (2010b): Youth on the Move An initiative to unleash the potential of young people to achieve smart, sustainable and inclusive growth in the European Union. European Commission, 18 p., Source: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0477:FIN:EN:PDF> Retrieved: 2016. 01. 19.
- European Commission (2015): Youth Guarantee country by country, Bulgaria. European Commission, 6 p., Source: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1161&langId=en&intPageId=3333> Retrieved: 2015. 08. 25.
- European Union (2010): New Skills for New Jobs: Action Now. A report by the Expert Group on New Skills for New Jobs prepared for the European Commission. European Union, 33 p.
- European Union (2014a): Education and Training Monitor 2014 – Volume I. European Union: Publications Office, 84 p.
- European Union (2014b): Education and Training Monitor 2014 – Volume II: Country analysis. European Union: Publications Office, 182 p.
- Eurostat (2015a): Employment rates of recent graduates. Eurostat, Source: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00053&plugin=1> Retrieved: 2015. 08. 25.
- Eurostat (2015b): Expenditure on education as % of GDP or public expenditure. Eurostat, Source: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=educ_figdp&lang=en Retrieved: 2015. 08. 25.
- Eurostat (2015c): Population on January 1. Eurostat, Source: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00001&plugin=1> Retrieved: 2015. 08. 25.
- Eurostat (2015d): Pupils and students. Eurostat, Source: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00051&plugin=1> Retrieved: 2015. 08. 25.
- Eurostat (2015e): Students, Tertiary education. Eurostat, Source: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00062&plugin=1> Retrieved: 2015. 08. 25.

- Fabian, G. – Briedis, K. (2009): Aufgestiegen und erfolgreich. Ergebnisse der dritten HIS-Absolventenbefragung des Jahrgangs 1997 zehn Jahre nach dem Examen. HIS: Forum Hochschule, No. 2, 191 p.
- Fábri Gy. (2000): Oktatás és tudomány felsőfokon: a magyar felsőoktatás hosszú évtizede, 1988–2002. pp. 46–88. In: Lukács P. (szerk.) (2000): Felsőoktatás új pályán. Budapest, 180 p.
- Fábri Gy. (2008): Magyar felsőoktatási rangsorok – tíz év tükrében. Közgazdasági Szemle, LV. évf., pp. 1 116–1 119.
- Fábri Gy. (2010): Felsőoktatási rangsorok és az intézményi marketingkommunikáció. pp. 233–248. In: Töröcsik M. – Kuráth G. (szerk.) (2010): Egyetemi marketing. Marketing a felsőoktatásban. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 319 p.
- Fábri Gy. (2013): Kutatóegyetemi kérdőjelek: rangsorok és viták. HVG, 35. évf., 6. sz., pp. 58.
- Fábri I. – Horváth T. – Kiss L. – Nyerges A. (2008): Diplomás Pályakövetés I. Hazai és nemzetközi tendenciák. Budapest: Educatio -OFIK, 176 p.
- Fábri I. – Horváth T. – Nyerges A. (szerk.) (2009): Diplomás pályakövetés II. Elhelyezkedés, alumni, jó gyakorlatok. Educatio Nkft., 119 p.
- Fallis, G. (2012): Rethinking Higher Education: Universal Higher Education Has Been Achieved. Working Paper, 35 p., Source: www.oise.utoronto.ca/hec/UserFiles/File/WP2UniversalHE.Doc Retrieved: 2016 11. 20.
- Farkas F. – Balogh G. – Rideg A. (2015): Menedzsment alapvetések és funkciók. Pécs: PTE-KTK, 292 p.
- Farkas F. – Balogh G. – Sipos N. (2011): Kapcsolati háló, egyediség és tehetség a munkaerőpiaci átmenetben: Diplomás pályakövetés a Pécsi Közgázon. Munkaügyi Szemle, LV. évf., 4. sz., pp. 58–67.
- Farkas K. – Vilmányi M. (2009): AVIR kézikönyv. Bevezetés. pp. 9–24. In: Bángi-Magyar A. – Farkas K. – Horváth T. – Kiss L. (szerk.) (2009): AVIR kézikönyv. Budapest: Educatio Nkft., 240 p.
- Fehérvári A. – Szemrészki M. (2005): Diplomások pályakövetése az Unióban. pp. 51–62. In: sz. n. (2005): Kutatási előtanulmányok a felsőoktatásról. Budapest: FKI, 141 p.
- Ferencz Á. (szerk.) (2011): "Válságkezelés a tudomány eszközeivel" Erdei Ferenc 6. tudományos konferencia. 2. kötet. Kecskemét: Kecskeméti Főiskola Kertészeti Főiskolai Kar, 562 p.
- Földházi E. (2015): A népesség szerkezete és jövője. pp. 213–226. In: Monostori J. – Őri P. – Spéder Zs. (szerk.) (2015): Demográfiai portré 2015. Jelentés a magyar népesség helyzetéről. 240 p.
- Gaebel, M. – Huschildt, K. – Mühleck, K. – Smidt, H. (2012): Tracking Learners' and Graduates' Progression Paths Trackit. EUA, 114 p.

- Gaete, M. O. – Hagfall, O. (2002): Elevpanel för longitudinella studier. Elevpanel 3, Studier i komvux och högskola 1993–2000. Statistiska Centralbyrån, Statistiska Meddelanden, 25 p.
- Gajderowicz, T. – Grotkowska, G. – Wincenciak, L. (é. n.): Study Abroad and Employability: Case of Poland. Presentation, Uniwersytet Warszawski, Source: http://www.daad-akademie.de/imperia/md/content/internationaledaad-akademie/tagungsdokumentationen/kurs_44_auslandsaufenthalte/bonn2.5.pptx_grotkoswka.pdf Retrieved: 2015. 08. 25.
- Galambosné Tiszberger M. – Kehl D. (2014): Elképzelések és realitás a fiatal diplomások munkaerő-piacán. pp. 100–122. In: Kuráth G. – Héráné Tóth A. – Sipos N. (szerk.) (2014): PTE Diplomás Pályakövető Rendszer tanulmánykötet 2014. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 244 p.
- Galasi P. – Nagy Gy. – Varga J. (2004): Fiatal diplomások munkaerő-piaci helyzetének változása 1999–2003 (Jelentés a FIDÉV kutatás első követéses felvételének eredményeiről). Budapest, 105 p.
- Galasi P. – Varga J. (2005): Munkaerőpiac és oktatás. Budapest: KTI Könyvek, 150 p.
- Galuska J. – Molnár Sz. – Szabó I. – Szabó T. – Wintermantel Zs. (1999): A Budapesti M szaki Egyetem friss diplomásainak elhelyezkedési esélyei (Felmérés a BME-n 1997-ben végzettek körében). Budapest: BME Diákközpont Karrier Központ, 39 p., Forrás: <http://www.sc.bme.hu/content/10/Felmeresek/vegzett/vegzett97.pdf> Letöltve: 2015. 10. 04.
- Garai O. – Veroszta Zs. (szerk.) (2013): Frissdiplomások 2011. Budapest: Educatio Nkft., 338 p.
- Garcia-Aracil, A. – Van der Velden, R. (2008): Competencies for young European higher education graduates: labor market mismatches and their payoffs. Higher Education, Vol. 55, No 2, pp. 219–239.
- Gfeller, F. – Weiss, A. (eds.) (2015): Hochschulabsolventinnen und Hochschulabsolventen auf dem Arbeitsmarkt Erste Ergebnisse der Längsschnittbefragung 2013. Neuchâtel: Bundesamt für Statistik, 67 p.
- GMAC (2014): Alumni Perspectives Survey 2014 Survey Report. Graduate Management Admission Council, 20 p.
- González, J. – Wagenaar, R. (eds.) (2008): Universities' contribution to the Bologna Process. An introduction. Publicaciones de la Universidad de Deusto, 2nd edition, 160 p.
- GPEARI (2010): A Procura de Emprego dos Diplomados com Habilitação Superior. Relatório VIII. Gabinete de Planeamento, Estratégia, Avaliação e Relações Internacionais – GPEARI, 88 p.
- GRADUA2 (2006): Manual de instrumentos y recomendaciones sobre el seguimiento de egresados. Instituto Tecnológico y de Estudios Superiores de Monterrey, 96 p.
- Grandón Toledo, E. – Vargas Mac-Carte, G. (2012): Movilidad social intergeneracional: una medida de la contribución social de las universidades. El caso de los titulados de la

- Universidad del Bío-Bío, Chile. pp. 275–294. In: CINDA (2012): Seguimiento de egresados e inserción laboral: experiencias universitarias. Centro Interuniversitario de Desarrollo, 309 p.
- Griesel, H. – Parker, B. (2009): A baseline study on South African graduates from the perspective of employers. Higher Education South Africa, The South African Qualifications Authority, 28 p., Source: http://www.saqa.org.za/docs/genpubs/2009/graduate_attributes.pdf Retrieved: 2015. 08. 25.
- Groh, M. – Krishnan, N. – McKenzie, D. – Vishwanath, T. (2012): Soft skills or hard cash? The impact of training and wage subsidy programs on female youth employment in Jordan. World Bank Policy Research, Working Paper 6 141, 36 p.
- Guggenberger, H. – Keplinger, M. – Unger, M. (2010): Country Report on Employability and Mobility of Bachelor Graduates in Austria. pp. 7–31. In: Schomburg, H. – Ulrich, T. (eds.) (2010): Employability and Mobility of Bachelor Graduates in Europe. EMBAC 2010. International Conference Cum Workshop, Berlin, 230 p.
- Hajdu M. – Nyíró Zs. – Türei G. – Tóth I. J. – Varga A. (2015): Adatok a felsőoktatásról és a diplomások foglalkoztatásáról. Tények & összefüggések. Budapest: MKIK Gazdaság- és Vállalkozáskutató Intézet, Kutatási füzetek, 2. sz., 48 p.
- Halász G. – Balázs É. – Fischer M. – Kovács I. V. (szerk.) (2011): Javaslat a nemzeti oktatási innovációs rendszer fejlesztésének stratégiájára. Budapest: Oktatókutató és Fejlesztő Intézet, 203 p.
- Halász G. (2012): Finanszírozási reformok a felsőoktatásban: nemzetközi összehasonlító elemzés. pp. 11–66. In: Temesi J. (szerk.) (2012): Felsőoktatás-finanszírozás. Nemzetközi tendenciák és hazai helyzet. Budapest: AULA Kiadó Kft., 338 p.
- HEA (2014): What Do Graduates Do? The Class of 2013: An Analysis of the Universities and Colleges of Education First Destination of Graduates Survey 2014. Higher Education Authority, 100 p.
- Heindl Zs. (2014): A Pécsi Tudományegyetemnek és hallgatóinak Pécs gazdaságára gyakorolt hatása. pp. 63–78. In: Kuráth G. – Héráné Tóth A. – Sipos N. (szerk.) (2014): PTE Diplomás Pályakövető Rendszer tanulmánykötet 2014. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 244 p.
- Herold, J. (1974): Sputnik In American Education: A History And Reappraisal. McGill Journal of Education, Vol. 9, No. 2, pp. 143–164., Source: <http://mje.mcgill.ca/article/download/6971/4913> Retrieved: 2016. 12. 11.
- HighFliers (2015a): The Graduate Market in 2015. High Fliers Research Limited, 42 p.
- HighFliers (2015b): The UK Graduate Careers Survey 2015 – Special Summary. High Fliers Research Limited, 4 p.
- Hivatalos Lap (2006): Az Európai Parlament és a Tanács ajánlása (2006. december 18.) az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges kulcskompetenciákról. L394/14, 9 p., Forrás: <http://old.eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:394:0010:0018:HU:PDF> Letöltve: 2015. 08. 25.

- Híves T. – Kozma T. (2014): Az expanzió vége?. *Educatio*, Vol. 20, No 2, pp. 239–252.
- Horváth D. – Kiss L. (2008): Nemzetközi és hazai tendenciák a diplomás pályakövetésben. *Felsőoktatási Műhely*, 3–4. sz., pp. 77–87.
- Horváth D. (2008): Hazai gyakorlatok a diplomás pályakövetésben. pp. 9–52. In: Fábri I. – Horváth T. – Kiss L. – Nyerges A. (szerk.) (2008): *Diplomás Pályakövetés I. Hazai és nemzetközi tendenciák*. Budapest: *Educatio – OFIK*, 176 p.
- Horváth T. – Kiss L. – Nyerges A. – Roberts É. (szerk.) (2009): *Diplomás Pályakövetés. Kézikönyv*. *Educatio Nkft.*, 192 p.
- HRINC (2010): *Higher Education and Skills for the Labor Market in Cambodia*. HRINC, 82 p.
- Hrubos I. (1998): A felsőoktatás intézményrendszerének átalakulása a fejlett országokban. *Európa Fórum*, 1. évf., pp. 21–34.
- Hrubos I. (2000): Új paradigma keresése az ezredfordulón. *Educatio*, 1. sz., pp. 13–26.
- Hrubos I. (2001): Gazdálkodó egyetem – szolgáltató egyetem – vállalkozói egyetem. *Társadalom és gazdaság Közép- és Kelet-Európában*, 23. évf., 3/4. sz., pp. 7–27.
- Hrubos I. (2014): Expanzió – határok nélkül. *Educatio*, Vol. 20, No 2, pp. 205–215.
- Hrubos I. (szerk.) (2012): *Elefántcsonttoronyból világítótorony. A felsőoktatási intézmények misszióinak bővülése, átalakulása*. Budapest: *AULA Kiadó Kft.*, 338 p.
- Hunyadi L. – Vita L. (2006): *Statisztika közgazdászoknak*. Budapest: *KSH*, 770 p.
- Ilardi, V. – Sulzer, E. (2015): 2013 survey of the 2010 cohort. Crisis makes school-to-work transition for CAP-BEP* holders even more difficult. *Training & Employment*, No. 116, 4 p.
- INE (2014): *Encuesta de Inserción Laboral de los Titulados Universitarios EILU–2014*. Instituto Nacional de Estadística, 43 p.
- International Baccalaureate (2012): *The IB Diploma Programme: Graduate destinations survey 2011. Country Report India*. International Baccalaureate, 43 p.
- ISTAT (2013): *Inserimento professionale dei laureati Anno 2011. Aspetti metodologici dell'indagine*. Istituto Nazionale di Statistica, 64 p.
- Jóna Gy. (2013): A felsőoktatás és foglalkoztathatóság integrációjának technikái. pp. 45–66.
- Karamessini, M. (2009): *Transition from higher education to work: Gender differences in employment outcomes of university graduates in Greece*. Boston: International Association for Feminist Economics, 34 p.
- Karamessini, M. (2010): *Transition Strategies and Labour Market Integration of Greek University Graduates*. Hellenic Observatory Papers on Greece and Southeast Europe, No. 32, 41 p.
- Katanani, H. J. (2012): *Follow-Up Study of Graduates of Special Education Program in Princess Rahmeh College*. *European Journal of Educational Studies*, Vol. 4, No. 1, pp. 33–48.

- Keresztes, É. R. (2014): Financing tertiary education: international and Hungarian examples of tuition fees. *European Scientific Journal*, Vol. 10, No. 28, pp. 205–218.
- Kerndrup, S. (2005): Supporting the Contribution of Higher Education Institutions to Regional Development. Subreport: Aalborg University. Jutland-Funen: Aalborg University, 65 p., Source: <http://www.oecd.org/denmark/36309150.pdf> Retrieved: 2015. 08. 25.
- Kind, N. – Colucci, E. (2014): University Associations in Latin America. A Snapshot. EUA, 54 p., Source: http://alfapuentes.org/sites/default/files/unive_booklet_25-04-2014-en.pdf Retrieved: 2015. 08. 25.
- Kiss L. – Garai O. (2012): Államilag támogatott és költségtérítéssel képzések – jelentkezői számok, jelentkezői stratégiák. *Felsőoktatási Műhely*, Vol. 1., No1., pp. 101–112.
- Kiss L. – Kiss P. (2009): Nemzetközi és hazai gyakorlatok, történeti áttekintés. pp. 13–28. In: Horváth T. – Kiss L. – Nyerges A. – Roberts É. (szerk.) (2009): *Diplomás Pályakövetés. Kézikönyv*. Educatio Nkft., 192 p.
- Kiss L. (2008): Külföldi gyakorlatok a diplomás pályakövetésben. pp. 53–70. In: Fábri I. – Horváth T. – Kiss L. – Nyerges A. (szerk.) (2008): *Diplomás Pályakövetés I. Hazai és nemzetközi tendenciák*. Budapest: Educatio – OFIK, 176 p.
- Kiss L. (szerk.) (2014): A felsőoktatás szociális dimenziója. A Eurostudent V magyarországi eredményei. Educatio Nkft., 78 p.
- Kiss P. (szerk.) (2010): *Diplomás Pályakövetés III. Kompetenciamérés a felsőoktatásban*. Educatio Nkft., 162 p.
- KOAB (2012): Fragebogen der KOAB-Absolventenbefragung 2014 Erste Befragung des Abschlussjahrgangs 2012 (ca. 1,5 Jahre nach Studienabschluss). INCHER-Kassel, Kooperationsprojekt Absolventenstudien, 37 p.
- Komlódiné Pozsgai Gy. (2014): A külföldi hallgatók egyetemválasztási szempontjainak a szerepe a PTE nemzetközi vonzerőfejlesztésében. *Marketing és Menedzsment*, pp. 3–19.
- Kooij, R. (2011): Selected results of the Romanian graduate survey. Presentation, Workshop University Graduates and Labor Market Tracer Study – Considerations on the First Results, Source: http://www.absolvent-univ.ro/UserFiles/File/1_Apm_results_Rene_Kooij.pdf Retrieved: 2015. 08. 25.
- Kosztyán Zs. T. – Telcs A. – Török Á. (2015): Felsőoktatásba jelentkezők preferenciáinak térbeli és időbeli szerkezete, teljesítményfüggése. *Statisztikai Szemle*, 93. évf., 10. sz., pp. 917–942.
- Koucky, J. (2010): Country Report on Employability and Mobility of Bachelor Graduates in the Czech Republic. pp. 47–71. In: Schomburg, H. – Ulrich, T. (eds.) (2010): *Employability and Mobility of Bachelor Graduates in Europe. EMBAC 2010. International Conference Cum Workshop*, Berlin, 230 p.
- Kovács K. (2013): *Kutatási és publikálási kézikönyv: nem csak közgazdászoknak*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 364 p.

- Kovács Sz. – Sipos N. (2014): Az Eötvös József Főiskola helye és szerepe a magyar felsőoktatásban. Sugo Szemle, 1. évf., 2. sz., pp. 54–69.
- Kozma T. (1998): Expanzió. *Educatio*, Vol. 7, No. 1, pp. 5–14.
- Kóvári Gy. – Polónyi I. (2005): A felsőfokú képzés és a gazdaság szakemberigényének összehangolási lehetőségei. OFA Pályázat, Forrás: econ.core.hu/doc/felhiv/polonyi-kovari-resume.doc Letöltve: 2016. 02. 18.
- Krillo, K. – Themás, A. – Masso, J. – Eamets, R. (é. n.): The differences in labour market performance of graduates from real and social sciences in Estonian labour market. ABOA Centre for Economics, 21 p.
- KSH (2016): 2.5. Oktatás (1960–). Központi Statisztikai Hivatal, Statadat, Forrás: http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_hosszu/h_wdsi001a.html?down=394 Letöltve: 2017. 01. 18.
- Kuráth G. – Héráné Tóth A. – Sipos N. (szerk.) (2014): PTE Diplomás Pályakövető Rendszer tanulmánykötet 2014. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 244 p.
- Kuráth G. – Héráné Tóth A. – Sipos N. (szerk.) (2015): PTE Diplomás Pályakövető Rendszer tanulmánykötet 2015. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 214 p.
- Kuráth G. – Sipos N. (2013): A Pécsi Tudományegyetem regionális hatásainak főbb területei a Diplomás Pályakövető Rendszer eredményei alapján. *Területfejlesztés és Innováció*, pp. 18–24.
- Kuráth G. (2013): Intézményi Diplomás Pályakövetés: DPR a Pécsi Tudományegyetemen. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 105 p.
- Kuráth, G. – Héráné Tóth, A. – Sipos, N. (eds.) (2015): UP Graduate Career Tracking System studies 2015. Pécs: University of Pécs, 97 p.
- Latif, L. A. – Bahroom, R. (2010): OUM's Tracer Study: A Testimony of a Quality Open and Distance Education. *ASEAN Journal of Open and Distance Learning*, Vol. 2, No. 1, pp. 35–47.
- Lažetic, P. – Živadinovic, I. – Jaric, I. – Radonjic, O. (2014): From Student to (Un)employed Professional. Findings from the first graduate survey in Serbia, Bosnia and Herzegovina and Montenegro within the Tempus project CONGRAD. CONGRAD, 117 p.
- Lees, D. (2012): Graduate Employability – Literature Review. University of Exeter: LTSN Generic centre, 23 p., Source: <http://www.qualityresearchinternational.com/esecttools/esectpubs/leeslitreview.pdf> Retrieved: 2016. 01. 18.
- Lehmann, H. – Muravyev, A. – Zimmermann, K. F. (2012): The Ukrainian Longitudinal Monitoring Survey: Towards a Better Understanding of Labor Markets in Transition. IZA Discussion Paper, No. 7 090, 21 p.
- Lengyel Gy. – Szántó Z. (szerk.) (2005): A gazdasági élet szociológiája. Budapest: AULA Kiadó Kft., 387 p.
- Leuprecht, E. – Putz, I. – Paul, V. – Kasper, R. – Steiner, K. – Wittinger, D. – Kittel, C. (2009): Berufseinstieg, Joberfahrungen und Beschäftigungschancen von AbsolventInnen

- technisch-naturwissenschaftlicher FH-Studiengänge. Wien: Arbeitsmarktservice Österreich, 302 p.
- LGDC (2014): Tracer Study. Non-formal Vocational Education and Training in Lao PDR. Final Report 2014. Lao-German Development Consulting, 42 p.
- Lukács P. (szerk.) (2000): Felsőoktatás új pályán. Budapest, 180 p.
- Mägi, E. – Aidla, A. – Reino, A. – Jaakson, K. – Kirss, L. (2011): Uuringu „Üliõpilaste töötamise fenomen Eesti kõrghariduses“ lõppraport. Tartu, 72 p., Source: http://primus.archimedes.ee/sites/default/files/uuringud/Yliopilaste%20tootamise%20fenomen_loppraport.pdf Retrieved: 2015. 08. 25.
- Magyar Közlöny (2005): 2005. évi CXXXIX. törvény a felsőoktatásról. Magyar Közlöny, 160. sz., pp. 9 810–9 886.
- Magyar Közlöny (2007): A döntéselőkészítéshez szükséges adatok hozzáférhetőségének biztosításáról szóló 2007. évi CI. törvény végrehajtásáról. Magyar Közlöny, 174. sz., pp. 13 090–13 092.
- Magyar Közlöny (2011): 2011. évi CCIV. évi törvény a nemzeti felsőoktatásról. Magyar Közlöny, 165. sz., pp. 41181–41247.
- Magyar Közlöny (2015): 87/2015. (IV. 9.) Korm. rendelet a nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról. Magyar Közlöny, 48. sz., pp. 4617–4674.
- Magyarország Kormánya (2015): Elkészült az új felsőoktatási szakstruktúra-javaslat - Több új képzés is megjelenik 2016-tól. 2015. április 17., Forrás: <http://www.kormany.hu/hu/emberi-eroforrasok-miniszteriuma/felsooktatasi-felelos-allamtitkarsag/hirek/elkeszult-az-uj-felsooktatasi-szakstruktura-javaslat> Letöltve: 2016. 02.16.
- Magyarország Kormánya (2015): Útjára indul a duális felsőoktatási képzés. 2015. január 31., Forrás: <http://www.kormany.hu/hu/emberi-eroforrasok-miniszteriuma/felsooktatasi-felelos-allamtitkarsag/hirek/utjara-indul-a-dualis-felsooktatasi-kepzes> Letöltve: 2016. 02. 16.
- Marginson, M. – Van der Wende, M. (2007): To Rank or To Be Ranked: The Impact of Global Rankings in Higher Education. Journal of Studies in International Education, Vol. 11, No. 3/4, pp. 306–329.
- Marginson, S. – Van der Wende, M. (2006): Globalisation and higher education. Education Working Paper No. 8, 85 p., Source: <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/51413h92jh5g.pdf?expires=1438251508&id=id&accname=guest&checksum=A65FFA61455D6221ED3495B2982F9F98> Retrieved: 2015. 08. 25.
- Mayer-Schönberger V. – Cukier K. (2014): Big Data. Forradalmi módszer, amely megváltoztatja munkánkat, gondolkodásunkat és egész életünket. Budapest: HVG Kiadó Zrt., 280 p.

- McNaboe, J. – Condon, N. (2015): Monitoring Ireland's Skills Supply. Trends in Education and Training Outputs. Expert Group on Future Skills Needs, 146 p.
- ME (2011): A Miskolci Egyetem Diplomás Pályakövetési Rendszer Szabályzata. Miskolci Egyetem, 21 p., Forrás: http://web.uni-miskolc.hu/files/2384/dpr_szabalyzat.PDF Letöltve: 2016. 02. 19.
- Meletiou-Mavrotheris, M. – Maouri, C. (2010): Academic and Career Development of Young Cypriot Females: Opening Alternative Paths. 11 p.
- MENESR (2014): Note de méthodologie : Insertion des diplômés de l'université. Ministère de l'Éducation Nationale, de l'Enseignement Supérieur et de la Recherche, 2 p., Source: http://cache.media.enseignementsup-recherche.gouv.fr/file/enquete_2014_%28diplomes_2011%29/02/0/Note_de_methodologie_380020.pdf Retrieved: 2015. 08. 25.
- Mercado, F. M. (2010): A Tracer Study of MSEUF Graduates. MSEUF Research Studies, Vol. 12, No. 1, pp. 60–72.
- Mhamed, A. A. S. – Kaša, R. – Cunska, Z. (2012): Student debt among University of Latvia graduates: Repayment prospects under income-contingent student loan scheme. Baltic Journal of Economics, Vol. 12, No. 2, pp. 73–88.
- MHRDDHE (2013): All India Survey on Higher Education 2011-2012 (Provisional). New Delhi: Government of India, Ministry of Human Resource Development, Department of Higher Education, 39 p., Source http://mhrd.gov.in/sites/upload_files/mhrd/files/statistics/AISHE2011-12P_0.pdf Retrieved: 2015. 08. 25.
- Minister of Education and Science of the Republic of Lithuania (2013): Order on the Approval of the 2013–2015 Action Plan for the National Programme for the Development of Studies, Research and Experimental (Social and Cultural) Development for 2013–2020. Minister of Education and Science of the Republic of Lithuania, No. V–579, 27 p., Source: https://www.smm.lt/uploads/documents/en_smm/SMTEP%20veiksmu%20planas_FINAL_EN.pdf Retrieved: 2015. 08. 25.
- Minister of Education, Youth and Sports (2010): The Strategic Plan for the Scholarly, Scientific, Research, Development, Innovation, Artistic and Other Creative Activities of Higher Education Institutions for 2011-2015. Minister of Education, Youth and Sports, 31 p., Source: <http://www.msmt.cz/file/12261?file=12261&lang=1> Retrieved: 2015. 08. 25.
- Ministerul Educației și Cercetării Tineretului și Sportului (2011): Law of National Education. Ministerul Educației și Cercetării Tineretului și Sportului, 75 p., Source: http://keszei.chem.elte.hu/Bologna/Romania_Law_of_National_Education.pdf Retrieved: 2015. 08. 25.
- Miniszterelnökség (2014): Magyarország Partnerségi Megállapodása a 2014–2020-as fejlesztési időszakra. Miniszterelnökség a Nemzetgazdasági Minisztérium és a Nemzetgazdasági Tervezési Hivatal, 236 p., Forrás: http://palyazat.gov.hu/szechenyi_2020 Letöltve: 2015. 08. 25.

- Miniszterelnökség (2015): Magyarország 2015. évi nemzeti reform programja. 54 p.
- MOES (2014): Graduate Employment Survey 2013. Ministry of Education, Singapore, 2 p., Source: <http://www.moe.gov.sg/education/post-secondary/files/ges-smu.pdf> Retrieved: 2015. 08. 25.
- Moisan, C. (2013): Repères et Références Statistiques sur les Enseignements, la Formation et la Recherche (RERS 2013). 428 p.
- Monostori J. – Óri P. – Spéder Zs. (szerk.) (2015): Demográfiai portré 2015. Jelentés a magyar népesség helyzetéről. 240 p.
- Mønsted, M. – Edqvist, C. – Gabrielsson, J. – Jensen, J. H. – Grünfelt, L. A. (2012): Entreprenørskab og vækst blandt akademikere i Norden. Entrepreneurship and growth among graduates in Denmark, Norway and Sweden (Executive summary in English). Nordic Innovation Publication, 206 p.
- Mora, J.-G. – Carot, J.-M. – Conchado, A. (2010): Informe resumen de los resultados del Proyecto PROFLEX en Latinoamérica. Comparativa con el Proyecto REFLEX en Europa. PROFLEX, 69 p.
- Mora, J.-G. – Vidal, J. (2005): The emerging uses of alumni research in Spain. New Directions for Institutional Research, pp. 73–82.
- Moro, C. – Wipf, M. (eds.) (2011): 2011 Lohnstudie Absolventinnen und Absolventen Fachhochschulen. FHSchweiz, 54 p.
- Mosberger, B. – Salfinger, B. – Kreiml, T. – Putz, I. – Schopf A. (2007): Berufseinstieg, Joberfahrungen und Beschäftigungschancen von UNI AbsolventInnen in der Privatwirtschaft. Wien: Arbeitsmarktservice Österreich, 220 p.
- Mugabushaka, A.-M. – Teichler, U. – Schomburg, H. (2003): Failed or Self-Hindering Prophecies? Employment Experiences of African Graduates in the 1990s. Journal of Higher Education, Vol. 1, No. 1, pp. 57–77.
- Mühleck, K. (2012): On the Tracks of Students and Graduates: Methods and Uses of Tracking Procedures in the European Higher Education Area. pp. 223–246. In: Curaj, A. – Scott, P. – Vlasceanu, L. – Wilson, L. (eds.) (2012): European Higher Education at the Crossroads. Between the Bologna Process and National Reforms. Springer Dordrecht Heidelberg New York London, 1 103 p.
- Nagy P. T. (2014): A tömegesedés évszázada. Educatio, Vol. 20, No 2, pp. 216–238.
- Näsén, K. – Karlsson, C. (2015): Den regionala arbetsmarknaden och flyttar över länsgränserna. Statistiska Centralbyrån, Arbetsmarknad, 58 p.
- NAV (2015): Kitöltési útmutató a 1508 jelű havi bevalláshoz. Nemzeti Adó- és Vámhivatal, 188 p., Forrás: nav.gov.hu/data/cms356016/1508_kitoltesi_utmutato_5.0.pdf Letöltve: 2016. 01. 05.
- NEAA (2014): NEAA Report Final. NEAA, 55 p., Source: <http://www.enqa.eu/wp-content/uploads/2014/05/NEAA-ENQA-report-Final.pdf> Retrieved: 2015. 08. 25.

- Neave, G. R. – Van Vught, F. (1991): Prometheus bound: The Changing Relationship Between Government and Higher Education in Western Europe. Oxford: Pergamon Press, 264 p.
- Neverauskienė, L. O. – Gruževskis, B. (2009): The Need and the Possibilities of Human Capital Development: Assessment of Employers and Graduates of Higher Education Institutions. *Ekonomika*, No. 87, pp. 90–106.
- Nhuan, M. T. – Van, V. H. (2009): Enhancing Graduate Employability at Vietnam National University, Hanoi: A Case Study. pp. 35–41. In: ASAIHL (2009): Enhancement of Graduate Employment. Conference Proceedings. ASAIHL Conference 2009, 288 p.
- NIAD–UE (2013): Handbook for CAMPUS Asia Monitoring – Criteria and Method of the 1st Monitoring in Japan. NIAD–UE, 42 p.
- NIAD–UE (2014a): CAMPUS Asia Monitoring on Quality Assurance – Collaboration among Japan, China, and Korea – Overview of the First Monitoring in Japan. NIAD–UE, 127 p.
- NIAD–UE (2014b): National Institution for Academic Degrees and University Evaluation 2014–2015. NIAD–UE, 36 p.
- Nijmegen, R. – Wartenbergh-Cras, F. – Bendig-Jacobs, J. – Brukx, D. (2014): JOB–Monitor 2014. Jongeren Organisatie Beroepsonderwijs (JOB), 173 p.
- NOKUT (2014): 2014 Studiebarometeret-sept2014 (låst). NOKUT, 8 p., Source: http://www.nokut.no/Documents/Studiebarometeret/Sp%C3%B8rreskjema/2014_sporreskjema_Studiebarometeret_EN.pdf Retrieved: 2015. 08. 25.
- Nyüsti Sz. – Veroszta Zs. (2014): Diplomás pályakövetési adatok 2013. Adminisztratív adatbázisok integrációja. Budapest: Educatio Nkft., 111 p.
- Nyüsti, Sz. – Veroszta, Zs. (2015): Institutional effects on Bachelor-Master-level transition. *International Journal of Social Sciences*, Vol. 4, No. 1, pp. 38–61., Source: http://www.iises.net/download/Soubory/IJOSS/V4N1/pp38-61_ijossV4N1.pdf Retrieved: 2016. 02. 20.
- OAAA (2013): Report of an Audit of Shinas College of Technology. Oman Academic Accreditation Authority, 47 p., Source: http://www.oaaa.gov.om/review/shct_report_final.pdf Retrieved: 2015. 08. 25.
- OECD (2013): Trends Shaping Education 2013. OECD Publishing, Centre for Education Research and Innovation, 108 p.
- OECD (2014): Education at a Glance 2014, OECD Indicators. OECD Publishing, 566 p.
- OECD (2016): Education at a Glance 2016: OECD Indicators. OECD Publishing, 505 p.
- Official Journal of 2005 (2005): Law on Higher education. Official Journal of Laws of 2005, No. 164, 232 p., Source: https://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2013_12/d687905792f5ff6a3ecf84d7df4f8e57.pdf Retrieved: 2015. 08. 25.
- Oktatási Hivatal (2016): 1.1. Intézmények, karok, hallgatók egyetemi és főiskolai képzésben és oktatók száma. Forrás: http://www.oktatas.hu/felsooktatas/felsooktatasi_statistikak Letöltve: 2016. 11. 25.

- Orr, D. – Gwosć, C. – Netz, N. (2011): Social and Economic Conditions of Student Life in Europe. Synopsis os indicators. Final report. Eurostudent IV 2008–2011. Bielefeld: W. Bertelsmann Verlag, 225 p.
- OVE (2013): Enquête nationale sur les conditions de vie des étudiants – 2013. Observatoire national de la vie Étudiante, 94 p., Source: http://www.ove-national.education.fr/medias/QUESTIONNAIRE_CDV2013_Vfinale_181213.pdf Retrieved: 2015. 08. 25.
- OVE (2014): La vie Étudiante – Édition 2014. Observatoire national de la vie Étudiante, 24 p.
- Özdemir, S. – Cetin, E. (2014): E-MEZUN WEB SİTESİ. Yeniden Yapılandırma Çalışması Raporu. 31 p.
- Paleocrassas, S. – Rousseas, P. – Vretakou, V. (2002): Secondary Education Graduates in the Labour Market: Evidence and Career Education Policy Issues for Greece. International Journal of Vocational Education and Training, Vol. 10, No. 1, pp. 53–63.
- Pamukkale University (2009): Institutional Self Evaluation Report. Pamukkale University, 79 p., Source: http://fna.pau.edu.tr/raporlar/PAU_%20Ozdegerlendirme_Raporu_TR_20.02.2009.pdf Retrieved: 2015. 08. 25.
- Papszt M. (2010): Felsőoktatási hallgatók jövedelmi várakozásai. Felsőoktatási Műhely, 3. sz., pp. 53–68., Forrás: http://www.felvi.hu/pub_bin/download/FeMu/2010_3/Femu_2010_3_53-68.pdf Letöltve: 2016. 02. 18.
- Perpék É. (2006): A vállalkozások munkaerő kereslete és pályakezdőkkel, tanulókkal való elégedettsége - 2005. Budapest: MKIK Gazdaság- és Vállalkozáskutató Intézet, Kutatási füzetek, 1. sz., 55 p.
- PHII (2013): Graduate Tracking Requirements Project. Public Health Informatics Institute, December, 68 p.
- Polónyi I. – Tímár J. (2001): Tudásgyár vagy papírgyár. Budapest: Új Mandátum Könyvkiadó, 165 p.
- Polónyi I. (2004): A hazai oktatás gazdasági jellemzői a 20-21 századfordulón. Budapest: Felsőoktatási Kutatóintézet; Új Mandátum, 114 p.
- Polónyi I. (2009): A magyar felsőoktatás finanszírozása a korai 2000-es években.. pp. 89–113. In: Berács J. – Hrubos I. – Temesi J. (szerk.) (2009): "Magyar Felsőoktatás 2008" Konferencia előadások. Budapest: BCE, Nemzetközi Felsőoktatási Kutatások Központja füzetek 1., 140 p.
- Polónyi I. (2010): Foglalkoztathatóság, túlképzés, Bologna - Avagy baj-e ha elemző közgazdász vezeti a hatos villamost? Educatio, 3. sz., pp. 384–401., Forrás: <http://epa.oszk.hu/01500/01551/00053/pdf/669.pdf> Letöltve: 2016. 02. 15.
- Polónyi I. (2012): A hazai felsőoktatás állami finanszírozásának története, 1990–2011. pp. 199–254. In: Temesi J. (szerk.) (2012): Felsőoktatás-finanszírozás. Nemzetközi tendenciák és hazai helyzet. Budapest: AULA Kiadó Kft., 338 p.
- Polónyi I. (2014): Régi, új felsőoktatási expanzió. Educatio, Vol. 20, No 2, pp. 185–204.

- Polónyi I. (2015): A felsőoktatás gazdasági értékei. Előadás: A Filozófiai és Történettudományok Osztályának „A tudás értéke és az érték tudás” című tudományos ülésén (2015. május 14.), Forrás: https://www.academia.edu/19965083/A_fels%C5%91oktat%C3%A1s_gazdas%C3%A1gi_%C3%A9rt%C3%A9k_ei Letöltve: 2016. 11. 25.
- Puhakka, A. – Rautopuro, J. – Tuominen, V. (2010): Employability and Finnish University Graduates. *European Educational Research Journal*, Vol. 9, No. 1, pp. 45–55.
- Purcell, K. – Elias, P. – Atfield, G. – Behle, H. – Ellison, R. – Luchinskaya, D. – Snape, J. – Conaghan, L. – Tzanakou, C. (2012): Futuretrack Stage 4: transitions into employment, further study and other outcomes. HECSU, 219 p.
- Purcell, K. – Elias, P. (2004): Seven Years On: Graduate Careers in a Changing Labour Market. HECSU, 15 p.
- Putz, I. – Mosberger, B. – Kreiml, T. – Kaupa, I. – Denkmayr, E. (2008): Berufseinstieg, Joberfahrungen und Beschäftigungschancen von UNI-AbsolventInnen. Wien: Arbeitsmarktservice Österreich, 210 p.
- Ramirez, T. L. – Cruz, L. T. – Alcantara, N. V. (2014): Tracer Study of RTU Graduates: an Analysis. *Journal of Arts, Science & Commerce*, Vol. 5, No. 1, pp. 66–76.
- Rauhvargers, A. (2011): Global University Rankings and Their Impact. EUA Report on Rankings 2011. European University Association, 81 p.
- Rechnitzer J. – Hardi T. (szerk.) (2003): A Széchenyi István Egyetem hatása a régió fejlődésére. Tudományos füzetek, V. kötet, Győr: PALATIA Nyomda és Kiadó Kft., 157 p.
- Rechnitzer J. (2009): A felsőoktatás térszerkezetének változása és kapcsolata a regionális szerkezettel. *Educatio*, 1. sz., pp. 50–63., Forrás: http://folyoiratok.ofi.hu/sites/default/files/article_attachments/rechintzer_j_09_01.pdf Letöltve: 2016. 01. 16.
- Reinfeldt, F. – Frings, C. (2003): Absolventenbefragungen im Kontext von Hochschulevaluation Forschungsstand und Perspektiven. *Zeitschrift für Evaluation* Heft, No. 2, pp. 279–294.
- Reketye, G. – Rappai, G. (2012): How to Set Tuition Fees at Public Universities in Hungary. *International Journal of Business Insights and Transformation*, Vol. 5, No. 3, pp. 64–68.
- Republic of Lithuania Law on Higher Education and Research (2009): Republic of Lithuania Law on Higher Education and Research. No. XI–242, 76 p., Source: https://www.mruni.eu/mru_It_dokumentai/direkcijos/studiju_direkcija/teises_aktai/Lietuvos%20teises%20aktai/Law_on_Higher_Education_and_Research.pdf Retrieved: 2015. 08. 25.
- ResearchNed (2012): Databeschrijving. ResearchNed, 3 p., Source: http://www.elsevier.nl/PageFiles/74371/002_RBIAdam-download-ELSEVIER350416D01.pdf Retrieved: 2015. 08. 25.
- ROA (2012): 4. Schoolverlaterstussen onderwijs en arbeidsmarkt 1999-2012. Middelbaar BeroepsOnderwijs. Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt, 28 p.

- Rothblatt, S. – Wittrock, B. (eds.) (1993): *The European and American University since 1800. Historical and Sociological Essays*, Cambridge University Press, 370 p.
- Sajtos L. – Mitev A. (2007): *SPSS kutatási és adatelemzési kézikönyv*. Budapest: Alinea Kiadó, 402 p.
- SAMSS Study (2011): *The Sub-Saharan African Medical School Study - Data, Observation and Opportunity*. 120 p., Source: <http://samss.org/samss.upload/documents/126.pdf> Retrieved: 2015. 08. 25.
- San Jose, A. E. (2014): *Finding the Linguist: An AB English Graduates Tracer Study*. *International Journal of English Language Education*, Vol. 2, No. 2, pp. 241–252.
- Santiago, P. – Tremblay, K. – Basri, E. – Arnal, E. (2008a): *Tertiary Education for the Knowledge Society Volume 1 Special Features: Governance, Funding, Quality*. OECD Publishing, 324 p.
- Santiago, P. – Tremblay, K. – Basri, E. – Arnal, E. (2008b): *Tertiary Education for the Knowledge Society Volume 2 Special Features: Equity, Innovation, Labour Market, Internationalisation*. OECD Publishing, 390 p.
- Schaub A. – Szabó I. (szerk.) (2015): *Interdiszciplináris Doktorandusz Konferencia 2014. Pécs: Pécsi Tudományegyetem Doktorandusz Önkormányzat*, 1 070 p.
- Scheller, P. – Isleib, S. – Sommer, D. (2013): *Studienanfängerinnen und Studienanfänger im Wintersemester 2011/12*. *HIS: Forum Hochschule*, No. 6, 216 p.
- Schomburg H. (2010): *Felsőfokú diplomások szakmai sikeressége*. pp. 27–49. In: Kiss P. (szerk.) (2010): *Diplomás Pályakövetés III. Kompetenciamérés a felsőoktatásban*. *Educatio Nkft.*, 162 p.
- Schomburg, H. – Ulrich, T. (eds.) (2010): *Employability and Mobility of Bachelor Graduates in Europe*. *EMBAC 2010. International Conference Cum Workshop*, Berlin, 230 p.
- Schomburg, H. – Ulrich, T. (eds.) (2011): *Employability and Mobility of Bachelor Graduates in Europe. Key Results of the Bologna Process*. *Sense Publishers*, 67 p.
- Schomburg, H. (2003): *Handbook for Graduate Tracer Studies*. 237 p. Source: http://www.uni-kassel.de/wz1/proj/edwork/mat/handbook_v2.pdf Retrieved: 2015. 08. 25.
- Schultz T. (2005): *Beruházás az emberi tőkébe*. pp. 36–47. In: Lengyel Gy. – Szántó Z. (szerk.) (2005): *A gazdasági élet szociológiája*. Budapest: AULA Kiadó Kft., 387 p.
- Scott, P. (2004): *Ethics 'in' and 'for' Higher Education*. *Higher Education in Europe*, Vol. 29, No. 4, pp. 439–450.
- Simuyemba, M. C. – Michelo, C. – Mulla, Y. – Mariam, D. H. – Mokone, G. G. – Moodley, K. – Mugagga, K. – Nolen, K. – Settle, D. – Dogbe, J. – Chen, C. (2014): *Graduate Tracking Systems for the Medical Schools in Africa: Processes for Developing an Implementation Framework*. *Academic Medicine*, Vol. 89, No. 8, pp. S112–S113.
- Sipos N. – Balogh G. – Kuráth G. (2013): *A kompetenciák mint a frissdiplomások bérét befolyásoló tényezők a Pécsi Tudományegyetem példáján*. *Educatio*, 22. évf., 4. sz., pp. 589–596.

- Sipos N. – Gunszt D. (szerk.) (2012): Interdiszciplináris Doktorandusz Konferencia 2012. Pécs: Pécsi Tudományegyetem Doktorandusz Önkormányzat, 503 p.
- Sipos N. (2011): Bolognai-folyamat: válság és változásmenedzsment a Janus Pannonius Közgazdasági Szakkollégiumban. pp. 135–140. In: Ferencz Á. (szerk.) (2011): "Válságkezelés a tudomány eszközeivel" Erdei Ferenc 6. tudományos konferencia. 2. kötet. Kecskemét: Kecskeméti Főiskola Kertészeti Főiskolai Kar, 562 p.
- Sipos N. (2012): Integrált tehetséggondozás a felsőoktatásban. pp. 423–433. In: Sipos N. – Gunszt D. (szerk.) (2012): Interdiszciplináris Doktorandusz Konferencia 2012. Pécs: Pécsi Tudományegyetem Doktorandusz Önkormányzat, 503 p.
- Sipos N. (2015a): A felsőoktatásban részt vevők belső migrációs folyamatai a DPR 2011-es országos felmérés adatai alapján. pp. 853–865. In: Schaub A. – Szabó I. (szerk.) (2015): Interdiszciplináris Doktorandusz Konferencia 2014. Pécs: Pécsi Tudományegyetem Doktorandusz Önkormányzat, 1 070 p.
- Sipos N. (2015b): Az országos Diplomás Pályakövető Rendszer kialakulása és megvalósulása az EKF-en. Sugo Szemle, 2. évf., 1. sz., pp. 13–22.
- Sipos N. (2015c): Diplomás pályakövetés, mint az adatalapú döntéshozatal eszköze és megvalósítási formái. Munkaügyi Szemle Online, LIX. évf., 4. sz., pp. 10–30.
- Sipos N. (2015d): Hallgatói kompetenciákkal kapcsolatos kutatások a PTE-n. pp. 79–95. In: Kuráth G. – Héráné Tóth A. – Sipos N. (szerk.) (2015): PTE Diplomás Pályakövető Rendszer tanulmánykötet 2015. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 214 p.
- Sipos N. (2015e): Munkaerő-piaci tendenciák Magyarországon 2014. Baja: Eötvös József Főiskola, Karrier Központ és Gazdálkodási Intézet, Sugo Szemle sorozat, 52 p.
- Sipos, N. (2015f): Research examining student competence at the University of Pécs. pp. 79–97. In: Kuráth, G. – Héráné Tóth, A. – Sipos, N. (eds.) (2015): UP Graduate Career Tracking System studies 2015. Pécs: University of Pécs, 97 p.
- Smart, J. C. (ed.) (2008): Higher Education: Handbook of Theory and Research. 410 p.
- Sokol, M. C. (2015): Practice-oriented and Theoretical Learning in Croatian Higher Education. Presentation, European expert workshop "Dual learning: Combining practice-orientated and theoretical learning in Higher Education", Brussels, 20 April 2015, Source: http://bruessel.daad.de/medien/bruessel/veranstaltungen_2015/croatian_ministry_of_science_education_and_sports.pdf Retrieved: 2015. 08. 25.
- STELLA (2013): Questionario di rilevazione PL2012. Laureati STELLA Indagine Occupazionale Post-Laurea Laureati 2012. STELLA, 25 p., Source: http://vulcanostella.cineca.it/uploads/tx_drblob/storage/QuestionarioPL2012.pdf Retrieved: 2015. 08. 25.
- Stolarick, K. (2014): India's Higher Education System. Martin Prosperity Institute, 32 p., Source: <http://martinprosperity.org/media/IndiaSystemofHEStolarick-formatted.pdf> Retrieved: 2015. 08. 25.
- StudentSurvey (2014): The Irish Survey of Student Engagement (ISSE). Results from 2014. StudentSurvey, 94 p.

- Sumanasiri, E. G. T. – Ab Yajid, M. S. – Khatibi, A. (2015): Review of Literature on Graduate Employability. *Journal of Studies in Education*, Vol. 5, No. 3
- sz. n. (2005): Kutatási előtanulmányok a felsőoktatásról. Budapest: FKI, 141 p.
- Szabó T. (2014): A tömegesedés és a hazai intézményi menedzsment. *Educatio*, Vol. 20, No 2, pp. 270–281.
- SZE (2010): Széchenyi István Egyetem, Diplomás Pályakövető Rendszer módszertan. Széchenyi István Egyetem, 5 p., Forrás: http://karrier.szeportal.hu/images/stories/DPR/sze_dpr_modszertan_2010.pdf Letöltve: 2016. 02. 18.
- Széll K. – Szemerszki M. – Veroszta Zs. – Fehérvári A. (2016): Diplomás pályakövetési rendszerek összehasonlítása Európában. Budapest: Tempus Közalapítvány, 123 p.
- Szerb L. – Márkus G. – Csapi V. (2015): Kis és középvállalatok nemzetközi környezetben – hazai és külföldi tapasztalatok. pp. 321–343. In: Blahó A. – Czakó E. – Poór J. (szerk.) (2015): Nemzetközi menedzsment. Budapest: Akadémiai Kiadó, 431 p.
- Temesi J. (szerk.) (2012): Felsőoktatás-finanszírozás. Nemzetközi tendenciák és hazai helyzet. Budapest: AULA Kiadó Kft., 338 p.
- Thaler, B. (2012): Arbeitsmarkterfolg von UniversitätsabsolventInnen Analyse ausgewählter Studienrichtungen der Universität Graz mit Administrativdaten. Diplomarbeit, Wien: Universität Wien, 147 p., Source: http://othes.univie.ac.at/19726/1/2012-03-21_0602881.pdf Retrieved: 2015. 08. 25.
- Tien, M. V. – Khanh, P. L. – Lien, H. L. T. – Horn, S. (2013): M&E in TVET. Report on the Results of the Enterprise Survey Wave 2013. Programme Reform of Technical and Vocational Education and Training in Viet Nam, 65 p.
- Töröcsik M. – Kuráth G. (szerk.) (2010): Egyetemi marketing. Marketing a felsőoktatásban. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 319 p.
- Töröcsik M. (2011): „...Már megint egy érthetetlen, új generáció – értékek, trendhatások, trendcsoportok. pp. 11–19. In: Barner M. (szerk.) (2011): Mandulavirágzás! Tudományos Napok: Ezredfordulós (de)generációk: Konferenciakötet, 2011. – 1. kötet. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 40 p.
- Trow, M. (1974): Problems in the Transition from Elite to Mass Higher Education. Berkley, California: Carnegie Commission on Higher Education, 57 p., Source: <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED091983.pdf> Retrieved: 2015. 08. 25.
- Trow, M. (2005): Reflections on the Transition from Elite to Mass to Universal Access: Forms and Phases of Higher Education in Modern Societies since WWII. University of California: Working Papers, 66 p.
- TVET (2013): Guidelines for Tracer Studies and Handbook of Survey Data Management in TVET Institutes. Programme Reform of Technical and Vocational Education and Training in Viet Nam, 82 p.
- Ulrich, T. – Aamodt, P. O. – Arnesen, C. A. – Borghans, L. – Brennan, J. – Heijke, H. – Jones, S. – Kellerman, P. – Kivinen, O. – Little, B. – Moscati, R. – Paul, J.–J. – Rinne, R. –

- Rostan, M. – Mora Ruiz, J.–G. – Schomburg, H. – van der Velden, R. – de Weert, E. (1997): Higher Education and Graduate Employment in Europe. TSER Research Proposal, 84 p.
- Ulrich, T. (2002): Graduate employment and work in Europe: Diverse situations and common perceptions. *Tertiary Education and Management*, No. 87, pp. 199–216.
- Ulrich, T. (2008): Diversification? Trends and explanations of the shape and size of higher education. *Higher Education*, No. 56, pp. 349–379.
- Ulrich, T. (2009): Higher Education and the World of Work. Conceptual Frameworks, Comparative Perspectives, Empirical Findings. Sense Publishers, No. 164, 340 p.
- UNESCO (2012): Graduate Employability in Asia. UNESCO, 90 p.
- UNESCO (2014): Higher Education in Asia: Expanding Out, Expanding Up. The rise of graduate education and university research. UNESCO, 163 p.
- Unger, M. – Raggautz, A. (2011): Long term career tracking of graduates using data from the social security system. DEHEMS, Conference paper, 16 p., Source: http://www.dehems-project.eu/static/uploaded/files/files/contributions/Unger_Martin_DEHEMS_Conference_Paper_Long_term_career_tracking_of_graduates_using_data_from_the_social_security_system.pdf Retrieved: 2015. 08. 25.
- UNIPOINT (2011): AbsolventInnen-Tracking der Universität Wien (Studie 2003 – 2011). UNIPOINT, 3 p., Source: https://studentpoint.univie.ac.at/fileadmin/user_upload/studentpoint_2011/Student_Point/PDFs/Absolventen_Tracking/Uebersicht_Informatik_und_Wirtschaftsinformatik.pdf Retrieved: 2015. 08. 25.
- Universidade de Coimbra (2007): Anexo 1 – Inquérito do percurso dos diplomados. Situação dos Licenciados Perante o Emprego. Universidade de Coimbra, 37 p., Source: <https://estudogeral.sib.uc.pt/bitstream/10316/17703/1/18%20-%20Anexo%201-%20Inqu%C3%A9rito%20Observat%C3%B3rio.pdf> Retrieved: 2015. 08. 25.
- Usher, A. – Marcucci, P. (2011): Survey of Graduate Tracking Systems Around the World. *Management of Sustainable Development*, July, pp. 7–13.
- USP (2013): University of South Pacific-Strategic Planning 2013–2018. 48 p., Source: <http://www.usp.ac.fj/strategicplan2013-2018> Retrieved: 2015. 08. 25.
- Vakhitova, G. – Coupe, T. (2013): The Relations between Education and Migration in Ukraine. ILO Decent Work Technical Support Team and Country Office for Central and Eastern Europe, 107 p.
- Van der Wende, M. (2008): Rankings and Classifications in Higher Education: A European Perspective. pp. 49–71. In: Smart, J. C. (ed.) (2008): *Higher Education: Handbook of Theory and Research*. 410 p.
- Varga J. (2013): A pályakezdő diplomások munkaerő-piaci sikeressége 2011-ben. pp. 143–172. In: Garai O. – Veroszta Zs. (szerk.) (2013): *Frissdiplomások 2011*. Budapest: Educatio Nkft., 338 p.

- Várhalmi Z. (2013): Friss diplomások a versenyszektorban. A képzőintézmény szerepe a munkaerő-piaci érvényesülésben. Budapest: MKIK Gazdaság- és Vállalkozáskutató Intézet, 16 p.
- VDAB Studiedienst (2015): Werkzoekende schoolverlaters In Vlaanderen. Keizerslaan, VDAB Studiedienst, 73 p.
- Vereniging Hogescholen (2015): Feiten en cijfers. HBO-Monitor 2014: De arbeidsmarktpositie van afgestudeerden van het hbo. Vereniging Hogescholen, 8 p.
- Veroszta Zs. (2009): Pályakövetési felmérések szervezeti sokfélesége. pp. 7–16. In: Fábri I. – Horváth T. – Nyerges A. (szerk.) (2009): Diplomás pályakövetés II. Elhelyezkedés, alumni, jó gyakorlatok. Educatio Nkft., 119 p.
- Veroszta Zs. (2010): Felsőoktatási értékek - hallgatói szemmel. A felsőoktatás küldetésére vonatkozó hallgatói értékstruktúrák feltárása. Doktori értekezés, 206 p.
- Veroszta Zs. (2011): Adatok az oktatáspolitikai és a kutatás közötti térben. Educatio, 4. sz., pp. 521–534.
- Veroszta Zs. (2013): Diplomás Pályakövetési adatok 2013, Intézményi adatfelvételek. Educatio Nkft., 100 p.
- Vivian, D. – Shury, J. – Hall, P. (2010): On Track: Class of 2007–Sweep Three. IFF Research Ltd., 95 p.
- Wanek-Zajic, B. – Klapfer, K. – Gatterbauer, M. – Tamler, P. – Auer, E. – Bösch, V. (2015): Ergebnisse aus dem Bildungsbezogenen Erwerbskarrierenmonitoring (BibEr) im Auftrag von BMASK und AMS für die Schuljahre 2008/09 bis 2010/11. Wien: STATISTIK AUSTRIA, 85 p., Source: http://www.forschungsnetzwerk.at/downloadpub/BibEr_Bericht_2015.pdf Retrieved: 2015. 08. 25.
- Weiler, H. N. – Guri-Rosenblit, S. – Sawyerr, A. (2006): Universities as Centres of Research and Knowledge Creation: An Endangered Species? UNESCO Forum on Higher Education, Research and Knowledge, 18 p.
- Weszely Ö. (1929): Az egyetem eszméje és típusai. Rektori székfoglaló előadás. Minerva, VIII. évf., 4–7. sz., pp. 125–171.
- Wiers-Jensen, J. – Støren, L. A. – Arnesen, C. Å. (2014): Kandidatundersøkelsen 2013 Mastergradsutdannedes arbeidsmarkedssituasjon og vurdering av utdanningen et halvt år etter fullført utdanning. NIFU – Nordisk Institutt for Studier av Innovasjon, Forskning og Utdanning, No. 17, 134 p.
- Willich, J. – Buck, D. – Heine, C. – Sommer, D. (2011): Studienanfänger im Wintersemester 2009/10. HIS: Forum Hochschule, No. 6, 364 p.
- Wissema, J. G. (2009): Towards the Third Generation University. Managing the University in Transition. Norhampton: Edward Elgar Publishing Inc., 272 p.
- Wittrock, B. (1993): The Modern University: the Three Transformations. pp. 303-362. In: Rothblatt, S. – Wittrock, B. (eds.) (1993): The European and American University since 1800. Historical and Sociological Essays, Cambridge University Press, 370 p.

- World Bank (2012a): Project Appraisal Document on a Trust Fund Grant for Gaza and the West Bank. Washington: The World Bank, Report No: 67 303-GZ, 42 p.
- World Bank (2012b): Putting Higher Education to Work. Skills and Research for Growth in East Asia. Washington: The World Bank, 222 p.
- Ziloniz, S. (2010): Présentation des Principaux Résultats de l'Enquête Conditions de vie des étudiants 2010. Observatoire national de la vie Étudiante, 78 p., Source: http://www.ovenational.education.fr/medias/files/enquetes/Resultats_Enquete_CDV_2010.pdf Retrieved: 2015. 08. 25.
- Zorlu, A. (2012): Ethnic Disparities in the Graduate Labour Market: A Longitudinal Study. Stockholm: European Population Conference 2012, 17 p., Source: <http://epc2012.princeton.edu/papers/120623> Retrieved: 2015. 08. 25.
- Zorlu, A. (2013): Ethnic disparities in higher education. IZA Journal of Migration, Vol. 2, No. 3, 21 p.
- ZU (2012): Zayed University Graduate Programs. Graduate Student Handbook 2012-2013. Zayed University, 86 p., Source: http://www.zu.ac.ae/main/en/colleges/colleges/college_education/accreditation_Jan13/graduate_Handbook.pdf Retrieved: 2015. 08. 25.

Internetes oldalak

- www.a3es.pt/pt (2015. 07. 29.)
- www.absolvent-univ.ro (2015. 08. 02.)
- www.ac.dk (2015. 06. 27.)
- www.adanabtu.edu.tr/eng (2014. 10. 14.)
- www.admin.ch/opc/de/classified-compilation/19930224/ (2015. 08. 11.)
- www.ait.ac.th (2014. 10. 15.)
- www.alfapuentes.org/portal/ (2014. 09. 22.)
- www.campusvivendi.com/ecovipeu-n%C2%BA-2/ (2015. 08. 05.)
- www.cedars.hku.hk (2015. 01. 26.)
- www.cereq.fr/index.php/sous-themes/version-anglaise/Transition-to-Work-and-Occupational-Trajectories-DEEVA (2015. 07. 10.)
- www.cls.ioe.ac.uk/nextsteps/page.aspx?sitesectionid=72&sitesectiontitle=Previous+surveys (2015. 07. 21.)
- www.cso.ie/en/qnhs/ (2015. 07. 15.)
- www.data.upf.edu/en (2015. 08. 05.)
- www.delni.gov.uk (2015. 07. 15.)

www.dpru.uct.ac.za (2014. 11. 03.)

www.easy.dans.knaw.nl/ui/datasets/id/easy-dataset:58046/tab/2(2015. 07. 13.)

www.educatio.hu/projektjeink/tamop413(2015. 10. 03.)

www.education.gouv.fr/pid25496/statistiques.html (2015. 07. 08.)

www.education.gov.uk/ilsype/workspaces/public/wiki/LSYPE (2015. 07. 21.)

www.ehis.ee/ (2015. 06. 26.)

www.enseignementsup-recherche.gouv.fr/ (2015. 07.03.)

www.eurostudent.his.de/eiv/report/ (2015. 10.03.)

www.expressoemprego.pt/carreiras/inquerito-de-percurso-dos-diplomados-do-ensino-superior---2001/4672 (2015. 07.29.)

www.felvi.hu/felsooktatasimuhely/dpr/hazai_dpr/hazai_palyakovetesi_kutatasok (2015. 10. 04.)

www.felvi.hu/felsooktatasimuhely/dpr/nemzetkozi_dpr/orszagtanulmanyok
(2015. 08. 03.)

www.felvi.hu/felsooktatasimuhely/kutatasok/frissdiplomasok/milyen_az_idealis_diplomas_allaskereso_9491?printMode=true (2015. 10. 05.)

www.fhschweiz.ch (2015. 08. 11.)

www.focustaiwan.tw/news/atod/201310260031.aspx (2014. 08. 09.)

www.glsnz.org.nz/about/ (2014. 12. 15.)

www.graduadoscolombia.edu.co (2014. 10. 27.)

www.graduan.moe.gov.my (2014. 11. 19.)

www.graduatecareers.com.au (2014. 09. 27.)

www.graduate-success.org.uk/ (2015. 07. 21.)

www.hea.ie/en/statistics/statistics-section-publications/first-destinations-reports
(2015. 07. 15.)

www.helsinki.fi/halvi/srno/english/organisation_and_activities/working_groups.html
(2015. 06. 28.)

www.hesa.ac.uk/dlhelong0809_intro (2015. 07. 22.)

www.hesa.ac.uk/index.php?option=com_content&view=article&id=3433
(2015. 07. 22.)

www.hesa.ac.uk/ip2 (2015. 07. 22.)

www.highfliers.co.uk/ (2015. 07. 22.)

www.ips.gu.se/english/Research/research_databases/gold (2015. 08. 12.)

www.ips.gu.se/forskning/forskningsprojekt/ugu (2015. 08. 12.)

www.istat.it/it/archivio/65030 (2015. 07. 26.)

www.ivie.es/es/banco/insercion/insercion.php (2015. 08. 05.)

www.iza.org/en/webcontent/publications/ (2015. 08. 15.)

www.knowledgecommunity.ph (2014. 09. 03.)

www.koab.uni-kassel.de/ (2015. 07. 24.)

www.ladok.se/index.php?id=32&L=1 (2015. 08. 12.)

www.lau.istat.it/MD/dawinciMD.jsp?a1=_&a2=1W&n=1UK10H09OG0 (2015. 07. 26.)

www.linc.nus.edu.sg (2015. 01. 26.)

www.mifuturo.cl (2014. 10. 07.)

www.mkogy.jogtar.hu/?page=show&docid=99000023.TV (2016. 01. 26.)

www.moe.gov.sg (2015. 01. 26.)

www.mosta.lt/en/events/226-graduate-tracking-prospects-and-applications
(2015. 07. 19.)

www.nces.ed.gov (2014. 11. 08.)

www.neps-data.de/en-us/home.aspx (2015. 07. 25.)

www.niad.ac.jp (2015. 01. 21.)

www.nokut.no/en/About-Studiebarometeret/ (2015. 07. 26.)

www.nol.hu/velemenylap-20081222-20081222-40-314076 (2015. 10. 05.)

www.oes.cfwb.be/index.php?id=433 (2015. 06. 21.)

www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/databank/Documenten/ (2015. 06. 21.)

www.opala.pkamk.fi/main.do (2015. 06. 28.)

www.ove-national.education.fr/l-ove/qu-est-ce-que-l-ove (2015. 07. 10.)

www.panel2015.de/projekt (2015. 07. 24.)

www.pi-schools.gr/programs/par/p2_en.html (2015. 07. 12.)

www.polyu.edu.hk (2015. 01. 26.)

www.protovoulia.org/ (2015. 07. 10.)

[www.publication.enseignementsup-recherche.gouv.fr/eesr/8/EESR8_ES_01-
la_depense_d_education_pour_l_enseignement_superieur.php#ILL_EESR8_ES_01_01,](http://www.publication.enseignementsup-recherche.gouv.fr/eesr/8/EESR8_ES_01-la_depense_d_education_pour_l_enseignement_superieur.php#ILL_EESR8_ES_01_01)
[http://www.enseignementsup-recherche.gouv.fr/pid24624/taux-d-
insertion-professionnelle-des-etudiants.html](http://www.enseignementsup-recherche.gouv.fr/pid24624/taux-d-insertion-professionnelle-des-etudiants.html) (2015. 07. 05.)

www.qs.univie.ac.at/en/graduate-surveys-at-the-university-of-vienna/ (2015. 06. 26.)

www.roa.sbe.maastrichtuniversity.nl/?page_id=3727 (2015. 07. 13.)

www.rsvu.mon.bg/rsvu3/?locale=en#UniFilterPlace (2015. 06. 22.)

www.sa.hkbu.edu.hk (2015. 01. 26.)

www.sagda.org.za (2014. 09. 21.)

www.sagea.org.za (2014. 12. 08.)

www.sc.bme.hu/index.php?pMenu=10&pText=10_0 (2015. 10. 05.)

www.seguimientoegresados.com (2015. 02. 03.)

www.sozialerhebung.at/index.php/en/home-2 (2015. 06. 05.)

www.statbank.dk (2015. 06. 25.)

www.statcan.gc.ca (2014. 05. 09.)

www.statistik.at/web_de/statistiken/bildung_und_kultur/bildungsbezogenes_erwerbkarrierenmonitoring_biber/index.html (2015. 06. 07.)

www.strediskovzdelavacipolitiky.info/app/navs2010/default.asp?page=step1&frompage=step2 (2015. 06. 22.)

www.studentsurvey.ie (2015. 07. 15.)

www.syntra.be/ (2015. 06. 21.)

www.thestudentsurvey.com/ (2015. 07. 21.)

www.toissa.fi (2015. 07. 05.)

www.tpf.hu/hir/3318/ajanlatteleli-felhivas (2015. 07. 01.)

www.trendence.com/en/solutions/research/graduate-barometer.html (2015. 10. 05.)

www.turgutozal.edu.tr/en (2015. 01. 03.)

www.tvet-vietnam.warenform.de (2015. 01. 09.)

www.ucao.edu.ar (2015. 02. 04.)

www.ufm.dk/ (2015. 06. 26.)

www.uk-ambetet.se/statistikuppfoljning/statistikdatabasomhogskolan.4.782a298813a88dd0dad800011884.html#h-NUstatistikdatabasen (2015. 08. 12.)

www.ulapland.fi/InEnglish/About-us/News--Events?showlocation=ce399d54-7461-401d-ae99-ff5c14558fac&newsID=498e3c49-828b-47f8-bd8b-2125273221fb (2015. 06. 28.)

www.um.edu.mt/sas/graduateresearch (2015. 07. 20.)

www.unideusto.org/tuningeu/home/385-euus-research-project.html (2015. 10. 06.)

www.unistats.direct.gov.uk/step-3/ (2015. 07. 21.)

www.universia.net (2015. 02. 03.)

www.universitiesnz.ac.nz/graduate-outcomes (2014. 06. 22.)

www.universityadmissions.fi/ (2015. 06. 28.)

www.usp.ac.fj (2014. 08. 21.)

www.vdab.be/trends/schoolverlaters.shtml (2015. 06. 25.)

www.vipunen.fi/fi-fi (2015. 06. 28.)

www.vpvi.lt/en/fields-of-expertise-9.html (2015. 07. 19.)

www.vulcanostella.cineca.it/top-menu/chi-siamo/ (2015. 07. 28.)

www.web.uips.sk/webaplikacie/Amn/ (2015. 08. 15.)

www.wwen.uni.lu/university/news/latest_news/the_university_has_found_its_place_in_luxembourg_society (2015. 07. 19.)

www.zu.edu.jo/en/Deans/AffairsOfDeanship/OfficeOfAlumni.aspx (2014. 07. 18.)

www2.almalaurea.it/cgi-php/universita/statistiche/tendine.php?anno=2014&config=occupazione (2015. 07. 28.)

Függelék

8. FÜGGELÉK

1. függelék: Mélyinterjú kérdéskatalógus

Tisztelt Hölygem/Uram!

Alulírott Sipos Norbert, a Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar Gazdálkodástani Doktori Iskolájának doktorandusza azzal a kéréssel keresem Önt, hogy szánjon rám 40-45 percet egy interjúra, amely során a doktori disszertációmhoz fontos területeken kérdezném meg a véleményét. A disszertáció tervezett címe: Nemzetközi pályakövetési gyakorlatok és a magyar pályakövetési rendszer fejlesztésének lehetőségei – Diplomás Pályakövető Rendszer és az Állami Adminisztratív Adatbázisok Integrációja összehasonlítása egy speciális terület mentén.

A kutatásom fő területe a Diplomás Pályakövető Rendszer hazai megjelenése, elterjedése, alkalmazása és fejlesztési lehetőségei. Az Ön meglátásai kiemelkedő fontosságúak, hiszen a területen való tapasztalatával lényegi meglátásaival a megfelelő irányra tudok fókuszálni, és reményeim szerint olyan megállapítások megfogalmazásához segít hozzá, ami hozzájárul a magyarországi pályakövetés fejlesztéséhez.

A tervezett kérdések:

1. Ön milyen 3-5 főbb momentumot emelne ki a nemzetközi felsőoktatás fejlődésének utolsó öt évtizedéből?
2. Milyen főbb változásokat hozott Magyarországon a rendszerváltás, majd később a Bologna-folyamat a felsőoktatásban?
3. A saját területén milyen adatok állnak rendelkezésre a döntéshozatalhoz, milyen információforrásokat alkalmaznak?
4. Milyen típusú adatokat igényelne a döntéshozatalhoz?
5. Mennyire veszik figyelembe a különböző szereplők elvárásait a döntéshozatal során (potenciális felsőoktatási hallgatók, aktív hallgatók, végzetek, munkaerő-piaci szereplők, felsőoktatási intézményvezetők, kormány, stb.)?
6. Mit gondol a Diplomás Pályakövető Rendszer megjelenéséről, természetes folyamat (javuló technikai megoldások, eszközök) eredménye, vagy pedig a döntéshozók, érdekeltek részéről régóta meglévő igényre adott válasz?
7. Milyen esetekben használják a Diplomás Pályakövető Rendszer adatait?
8. Mennyire tartja megbízhatónak a Diplomás Pályakövető Rendszert, mely területeken nem alkalmazná és hol alkalmazná feltétlenül?
9. Mit változtatna a Diplomás Pályakövető Rendszer folyamatán (súlyozás, lekérdezés módszere, kérdéstípusok, kérdésterületek, stb.)?
10. Mi a véleménye az Állami Adminisztratív Adatbázisok Integrációjáról? Ez hogyan befolyásolja a Diplomás Pályakövető Rendszer jövőbeli irányait? Milyen jó példát tud említeni a DPR-rel kapcsolatosan?

2. függelék: DPR hasznosításával kapcsolatos információk

2017.01.07-ei állapot

Intézmények	DPR honlap
ANNYE	ZSKF konzorcium
ÁVF	http://www.avf.hu/karrieriroda/?Diplom%E1s_P%E1lyak%F6vet%E9si_Vizsg%E1latok
AVKF	ZSKF konzorcium
BCE	http://alumni.uni-corvinus.hu/index.php?id=45496
BGF	https://www.uni-bge.hu/kkk/Szervezeti-egysegeink/KKK_SZOLG/KARRIERIRODA/DPR
BKF	http://www.metropolitan.hu/rolunk/1106/diplomas-palyakovetes.html
BME	https://www.bme.hu/alumni
DE	http://www.vir-dpr.unideb.hu/index.php?pageid=alap_jelentesek
DF	http://alumni.duf.hu/index.php/hu/dpr
EDUTUS	http://www.edutus.hu/tartalmak/kutatasok
EJF	http://www.ejf.hu/hallgatok/karrier-iroda/diplomas-palyakoveto-rendszer-dpr
EKF	http://tik.ektf.hu/dpr/fooldal
ELTE	https://www.elte.hu/dpr
GDF	https://www.gdf.hu/szervezet/hallgatoi-informacios-es-szolgáltato-kozpont-hiszk/dpr
KE	http://alumni.ke.hu/kezdolap/hirek/218-a-kaposvari-egyetem-2016-os-dpr-kutatasanak-eredmenye
KF	http://kefoportal.kefo.hu/dpr
KJF	http://karrier.kodolanyi.hu/
ME	http://dpr.uni-miskolc.hu/DPRreportspublications.html
MOME	http://www.mome.hu/hu/30-university/t%C3%A1mop/110-dpr
NKE	http://uni-nke.hu/szolgáltatások/dpr
NYF	http://h5.nyf.hu/diplomas-palyakoveto-rendszer-kerdoiv/
NYME	http://www.tamop411.nyme.hu/index.php?id=15435
OE	http://mir.uni-obuda.hu/kategoria/dpr/
PE	http://oregdiak.uni-pannon.hu/diplomas_palyakovetes/
PPKE	https://dpr.ppke.hu/
PTE	https://pte.hu/tenyek_adatok/felmeresek
SE	http://alumni.semmelweis.hu/?s=p%C3%A1lyak%C3%B6vet%C3%A9s
SZE	https://karrier.sze.hu/dpr
SZF	http://takk.szofportal.hu/dpr-altalanos-bemutatas
SZIE	http://dpr.szie.hu/
SZTE	https://www.sztealmamater.hu/
WJLF	ZSKF konzorcium
ZSKF	http://www.uni-zsigmond.hu/dpr/

Honlap	Keresési kifejezés	Találat
www.mtmt.hu	Diplomás Pályakövetési Rendszer	25
	DPR	72
	Diplomás Pályakövető Rendszer	72
	Graduate Career Tracking	22

Honlap	Keresési kifejezés	Találat
Összesen	Diplomás Pályakövetési Rendszer	646
	DPR	167
	Diplomás Pályakövető Rendszer	291
www.24.hu	Diplomás Pályakövetési Rendszer	47
	DPR	14
	Diplomás Pályakövető Rendszer	18
www.444.hu	Diplomás Pályakövetési Rendszer	1
	DPR	0
	Diplomás Pályakövető Rendszer	1
www.8400.info.hu	Diplomás Pályakövetési Rendszer	0
	DPR	1
	Diplomás Pályakövető Rendszer	1
www.bama.hu	Diplomás Pályakövetési Rendszer	28
	DPR	11
	Diplomás Pályakövető Rendszer	12
www.beol.hu	Diplomás Pályakövetési Rendszer	2
	DPR	0
	Diplomás Pályakövető Rendszer	1
www.blikk.hu	Diplomás Pályakövetési Rendszer	3
	DPR	0
	Diplomás Pályakövető Rendszer	1
www.boon.hu	Diplomás Pályakövetési Rendszer	36
	DPR	17
	Diplomás Pályakövető Rendszer	28
www.civilhetes.net	Diplomás Pályakövetési Rendszer	1
	DPR	0
	Diplomás Pályakövető Rendszer	1
www.demokrata.hu	Diplomás Pályakövetési Rendszer	4
	DPR	0
	Diplomás Pályakövető Rendszer	1
www.duol.hu	Diplomás Pályakövetési Rendszer	5
	DPR	0
	Diplomás Pályakövető Rendszer	1

Honlap	Keresési kifejezés	Találat
www.eduline.hu/	Diplomás Pályakövetési Rendszer	249
	DPR	33
	Diplomás Pályakövető Rendszer	23
www.eszak.hu	Diplomás Pályakövetési Rendszer	5
	DPR	0
	Diplomás Pályakövető Rendszer	3
www.feol.hu	Diplomás Pályakövetési Rendszer	5
	DPR	0
	Diplomás Pályakövető Rendszer	1
www.haon.hu	Diplomás Pályakövetési Rendszer	26
	DPR	16
	Diplomás Pályakövető Rendszer	28
www.heol.hu	Diplomás Pályakövetési Rendszer	3
	DPR	1
	Diplomás Pályakövető Rendszer	0
www.hgv.hu	Diplomás Pályakövetési Rendszer	84
	DPR	6
	Diplomás Pályakövető Rendszer	19
www.hirextra.hu	Diplomás Pályakövetési Rendszer	1
	DPR	0
	Diplomás Pályakövető Rendszer	2
www.hirhatar.com	Diplomás Pályakövetési Rendszer	0
	DPR	0
	Diplomás Pályakövető Rendszer	1
www.hrportal.hu	Diplomás Pályakövetési Rendszer	9
	DPR	32
	Diplomás Pályakövető Rendszer	98
www.index.hu	Diplomás Pályakövetési Rendszer	12
	DPR	0
	Diplomás Pályakövető Rendszer	0
www.jaszberenyonline.hu	Diplomás Pályakövetési Rendszer	0
	DPR	1
	Diplomás Pályakövető Rendszer	1
www.kemma.hu	Diplomás Pályakövetési Rendszer	1
	DPR	0
	Diplomás Pályakövető Rendszer	0
www.kisalfold.hu	Diplomás Pályakövetési Rendszer	1
	DPR	0
	Diplomás Pályakövető Rendszer	1
www.magyarhirlap.hu	Diplomás Pályakövetési Rendszer	6
	DPR	0
	Diplomás Pályakövető Rendszer	2
www.magyarnarancs.hu	Diplomás Pályakövetési Rendszer	5
	DPR	0

Honlap	Keresési kifejezés	Találat
	Diplomás Pályakövető Rendszer	1
www.mno.hu	Diplomás Pályakövetési Rendszer	1
	DPR	0
	Diplomás Pályakövető Rendszer	0
www.nepszava.hu	Diplomás Pályakövetési Rendszer	5
	DPR	2
	Diplomás Pályakövető Rendszer	1
www.origo.hu	Diplomás Pályakövetési Rendszer	16
	DPR	4
	Diplomás Pályakövető Rendszer	9
www.pecsinapilap.hu	Diplomás Pályakövetési Rendszer	6
	DPR	0
	Diplomás Pályakövető Rendszer	0
www.sonline.hu	Diplomás Pályakövetési Rendszer	3
	DPR	0
	Diplomás Pályakövető Rendszer	4
www.szegedma.hu	Diplomás Pályakövetési Rendszer	13
	DPR	0
	Diplomás Pályakövető Rendszer	0
www.szekesfehervar.hu	Diplomás Pályakövetési Rendszer	1
	DPR	0
	Diplomás Pályakövető Rendszer	1
www.szoljon.hu	Diplomás Pályakövetési Rendszer	3
	DPR	3
	Diplomás Pályakövető Rendszer	3
www.szon.hu	Diplomás Pályakövetési Rendszer	15
	DPR	14
	Diplomás Pályakövető Rendszer	12
www.teol.hu	Diplomás Pályakövetési Rendszer	2
	DPR	0
	Diplomás Pályakövető Rendszer	0
www.valasz.hu	Diplomás Pályakövetési Rendszer	28
	DPR	4
	Diplomás Pályakövető Rendszer	7
www.vaol.hu	Diplomás Pályakövetési Rendszer	5
	DPR	0
	Diplomás Pályakövető Rendszer	3
www.vehir.hu	Diplomás Pályakövetési Rendszer	1
	DPR	1
	Diplomás Pályakövető Rendszer	0
www.veol.hu	Diplomás Pályakövetési Rendszer	3
	DPR	2
	Diplomás Pályakövető Rendszer	2
www.veol.hu	Diplomás Pályakövetési Rendszer	3

Honlap	Keresési kifejezés	Találat
	DPR	3
	Diplomás Pályakövető Rendszer	2
www.zaol.hu	Diplomás Pályakövetési Rendszer	7
	DPR	2
	Diplomás Pályakövető Rendszer	2

3. függelék: Az Európán kívüli diplomás pályakövetési gyakorlatok bemutatása

3. függelék/1. Amerikai Egyesült Államok

Az Amerikai Egyesült Államok pályakövetési gyakorlata számos érdekességet tartalmaz, mivel alapfeltevés, hogy minden lehetséges információt mérnek, rendszereznek és feldolgoznak. A több évszázados hagyományok hiányában nem a múltra építkeznek, hanem a jelen kihívásainak igyekeznek megfelelni, fontos a szolgáltatásokra, az oktatás sikerességére és a versenyképességre való építkezés.

Az adatgyűjtés két részre bontható: egyrészt a Nemzeti Felsőoktatási Statisztikai Hivatal (National Center for Education Statistics – NCES) is készít felmérést a kormány megbízásából, másrészt az egyes intézmények is végeznek felméréseket a végzetek munkaerő-piaci helyzetéről. Az identitástudat jóval erőteljesebben jelenik meg, így a végzett hallgatók öregdiák szervezetei szoros kapcsolatban állnak a képzést nyújtó intézménnyel, visszajárnak előadást tartani, továbbá anyagilag is jelentős mértékben támogatják a működését. A felsőoktatás intézményi hálózata minden államban másképp fejlődött, így a központi irányítás hiányában erőteljesen jelenik meg a decentralizáltság kérdésköre. Ebből adódik az is, hogy az intézmények nagyrészt üzleti titokként kezelik a felmérések eredményeit, és főképp marketing célokra használják fel. (Kiss, 2008)

Az NCES a Kongresszus megbízásából végzi az adatgyűjtést, -tisztítást, -elemzést és a jelentéskészítést, hogy átfogó képet nyújtsanak az amerikai oktatási helyzetről. A tevékenységével magas prioritású oktatási adatigényt elégít ki, teljes körű, statisztikailag megalapozott és megbízható indikátorokat állít elő az oktatás jelenlegi helyzetéről és a jövőbeli trendekről, amelyek az Amerikai Oktatási Hivatal, a Kongresszus, az egyes államok, és más oktatáspolitikai döntéshozók, adatfelhasználók továbbá általánosságban az összes állampolgár igényét kielégítik. A jelentések nagy része elérhető a www.nces.ed.gov oldalon. Számos kiadványt, publikációt, online adatbázist készítenek évente, mint a

- The Condition of Education (Az oktatás helyzete),
- The Digest of Education Statistics (Az Oktatás Statisztikai Gyűjteménye),
- High School Dropout and Completion Rates in the United States (A Középiskolai Lemorzsolódási és Végzési Ráták az Egyesült Államokban),

- Indicators of School Crime and Safety (Az Iskolai Bűnözés és Biztonság Indikátorai),
- Projections of Education Statistics (Előrejelzések Oktatási Statisztikák Alapján),
- és a pályakövetés szempontjából leginkább releváns, a Baccalaureate and Beyond Longitudinal Study (B&B).

A B&B nevéből is következtethető, hogy hosszú távú, szisztematikus vizsgálatokról van szó. A felmérést két részre lehet bontani:

- egyrészt az utolsó éves alapképzéses hallgatókat kérdezik meg, hogy milyen szociális háttérrel rendelkeznek, milyenek a munkaerő-piaci várakozásaik, valamint terveznek-e továbbtanulást;
- másrészt azonosított, reprezentatív minta-kohorszokat képeznek és nyomon követik a karrier-fejlődésüket. Az első kohorszot 1993-ban hozták létre, a másodikat 2000-ben, a harmadikat 2008-ban. Ezekben a kohorszokon végzik a lekérdezéseket a végzést követő első évben, majd még kétszer (a negyedik és az ötödik évben). A felmérés reprezentativitását pénzbeli ösztönzőkkel is elősegítik, jellemzően 30-50\$ közötti összeggel. Elsősorban a munkakeresési, munkavállalási tapasztalattal és a további tanulmányokkal kapcsolatban tesznek fel kérdéseket.

3. függelék/2. Kanada

Kanadában az USA-hoz hasonlóan kisebb földrajzi és szervezeti egységek szintjére delegált a felsőoktatással kapcsolatos kérdéskör, politika, amely azt is jelenti például, hogy területenként eltérő a közoktatásban az iskolakötelezettség időszaka. A központi kormányzat csak kiegészítő kutatási támogatást ad, valamint egyéb hallgatói szolgáltatásokhoz (például diákhitel) biztosít forrást. A decentralizáltság ellenére már 1978 óta folytatnak pályakövetéses vizsgálatokat országos szinten. A feladat a Kanadai Statisztikai Hivatal (Statistics Canada) és a Kanadai Humánerőforrás-fejlesztési Hivatal (Department of Human Resources and Skills Development) együttműködésével valósul meg a Nemzeti Diplomás Kutatás (National Graduate Survey) program keretén belül. Érdekes körülmény, hogy a nemzeti Do Not Call List (Megkeresést Elutasítók Listája) alól mentesülést élvez a Statisztikai Hivatal, tehát elméletileg teljes az alapsokaság, bár kiszűrjük a magánintézményben végzetteket, a részidős szakképzésben és a kevesebb, mint három hónapos szakképzésben résztvevőket, valamint, akik nem Kanadában vagy az Egyesült Államok területén laknak a felmérés idején.

A megkeresés alapja rétegzett mintavétel (a kohorszok: 1982, 1986, 1990, 1995, 2000, 2005, 2010), és számítógéppel támogatott telefonos lekérdezést hajtanak végre a végzést követő második és ötödik évben. A felmérés előtt fókuszcsoporton ellenőrzik a kérdőív struktúráját. Az általános válaszadási arány 49% volt a 2013-as felmérésben (2009/2010-es végzettek körében). A főbb területek a további tanulmányokkal kapcsolatos információk, a foglalkoztatás jellege, a munkakeresés időtartama, a munkahely és a

tanulmányok megfelelése, és a munkával, valamint a képzéssel kapcsolatos elégedettségi kérdések. (www.statcan.gc.ca)

Itt is találhatunk intézményi felméréseket, de még kevésbé hozzáférhetőek (legtöbbször csak intézményi honlap belső keresőjéből megtalálható), mint az egyesült államokbeli kutatások.

3. függelék/3. Ausztrália

A diplomások pályakövetéses vizsgálata több évtizedre nyúlik vissza, 1972 óta végez felméréseket a Graduate Careers Australia (Ausztrál Végzetek Karrierútja) nonprofit szervezet. Több szervezet, kormányzati, szakmai és a felsőoktatási intézmények kooperációja révén valósul meg a lekérdezés. Az igazgatóságban megtalálható a Diplomás Karrier-tanácsadó Irodák Országos Szövetsége (Australian Association of Career Counsellors), az Ausztrál Nevelési, Oktatási és Tudományos Minisztérium (Ministry for Education, Science and Training), valamint az Ausztrál Alkancellári Bizottság (Australian Vice-Chancellors' Committee) is.

A honlap (www.graduatecareers.com.au) nagyon jól strukturált, minden érdekelt könnyen megtalálja a szükséges adatokat, célja, hogy segítse a végzetek karriertervezését, munkába állását. Hasznos eszköz a jelenlegi felsőoktatási hallgatóknak, az oktatási és munkaerő-piaci szereplők számára a munkaerőpiac főbb tendenciáinak megismerésére, valamint a karriertervezéshez és az álláskereséshez. A felmérés három részre bontható:

- Graduate Destination Survey (Végzetek Útkeresési Felmérése) keretén belül a végzést követő negyedik hónappal keresik meg a diplomásokat a jelenlegi tanulmányokkal, a foglalkoztatással, a munkakereséssel és a tanulmányokhoz való kapcsolódási kérdésekkel. A felmérés eredményét kiegészítik a Beyond Graduation Survey (Végzés Utáni Felmérés) longitudinális kutatással, amely részeként 3 és 5 évvel később is megkérdezik a végzetteket.
- Course Experience Questionnaire (Képzés Tapasztalatai Felmérés), amely kizárólag az intézményben megszerzett képzésre fókuszál. Ennek részét képezik az oktatáshoz, oktatókhoz kapcsolódó kérdések, az általános képességeket, kompetenciákat felmérő blokkok, valamint az általános elégedettségi szintet kimutató kérdések.
- Postgraduate Research Experience Questionnaire (Végzett Kutatók Tapasztalatai Felmérés), amely a kutatói pályára lépők tapasztalatait méri fel az intellektuális légkör, a képességfejlesztés, az infrastruktúra, a disszertációhoz nyújtott segítség, a célok és elvárások, a témavezetői segítség és az általános elégedettség tekintetében.

Az átlagos válaszadási arány 60-65% között mozog, a jelentések elérhetőek és szabadon letölthetőek a honlapról. A riportok többségében az infografikus megjeleníthetőségi lehetőségekre épülnek, így több rövidebb kivonatot is közölnek (4-10 oldal), de részletesebb elemzéseket is készítenek. Alapelvárás, hogy csak azokról az

intézményekről közölnek adatokat, ahol a válaszadási arány meghaladja az 50%-ot, ez alatt az intézménynek van joga saját elemzést készíteni és közzétenni.

A honlap által nyújtott egyéb szolgáltatások:

- kereshető álláshirdetések,
- karrierrodák elérhetőségeinek ismertetése,
- hasznos tanácsok önéletrajzhoz, motivációs levélhez, az állásinterjún való sikeres szerepléshez,
- továbbképzési lehetőségek felsorolása, ajánlott csomag ismertetése,
- szakmaspecifikus karrierutak ismertetése,
- nemzetközi tanulmányi és munkalehetőségek,
- ágazatok főbb szereplőinek felsorolása, elérhetőség feltüntetése.

Összességében elmondható, hogy alapvetően egy központilag finanszírozott, konzorcium jellegű, nonprofit szervezet által megvalósított teljes körű telefonos lekérdezést valósítanak meg, amelyhez kapcsolódóan álláskeresési és karriertervezési szolgáltatások széles választékát csatolják hozzá.

3. függelék/4. Új-Zéland

Érdekes esettanulmány Új-Zéland pályakövetési rendszere is, mivel a felsőoktatási fejlődése merőben eltér más országokétól. A mai önálló egyetemi rendszer 1961-ben jött létre a University of New Zealand szétválását követően, amelyet egy közös érdekképviseleti és irányító rendszer vezet, az Új-Zélandi Alkancellárok Bizottsága (New Zealand Vice-Chancellors' Committee). Napjainkban már 8 független intézmény főbb irányvonalainak összefogásáról beszélhetünk. 1971-ben, 10 éves működést követően kezdték meg az egyetemek által kibocsátott diplomások pályakövetési vizsgálatait, amelyben először a pályakezdés körülményeit mérték fel. Az irányító bizottságon belül létrehozott Végzetek Foglalkoztatását Vizsgáló Bizottság (Standing Committee on Graduate Employment) foglalkozott a megszervezéssel és a lebonyolítással. 1973-ban folytatták le az első vizsgálatot, és egészen 1996-ig ugyanazt a módszertant alkalmazták, teljesen összehasonlítható riportok készítésével. 1997-től 2007-ig szintén nagyobb változtatások nélkül folytatják le a felméréseket Egyetemi Végzetek Elhelyezkedési Céljai (University Graduate Destinations) címmel. Minden végzetet megkerestek 6 hónappal a tanulmányok befejezését követően, e-mailen keresztül. A főbb kérdéscsoportok a foglalkoztatottsághoz, munkakeresési módszerekhez, jelenlegi tanulmányokhoz, tengerentúli tanulmányokhoz és munkahelyhez kapcsolódnak. Mivel a felmérést erősen centralizáltan valósítják meg, valamint az egyetemek képviselői tagjai az Alkancellária irányító testületnek, így az adatokhoz közvetlenül hozzáférnek. A honlapon (www.universitiesnz.ac.nz/graduate-outcomes) a 2007-es felmérés adatai nyilvánosak. Egy 2008-as önértékelés után döntöttek úgy, hogy szakítanak a vizsgálatok addig alkalmazott módszereivel. A válaszadási arány 34–38% között mozog.

2011-ben a felmérést leváltotta az Új-Zélandi Végzetek Longitudinális Vizsgálata (Graduate Longitudinal Study New Zealand), amelynek az a célja, hogy azonosított

hallgatói csoportok életpálya-fejlődését tudja felmérni és nyomon követni. (www.glsnz.org.nz/about/) 2011-ben a végzős hallgatók mintegy 30%-át választották ki, hogy vegyenek részt a felmérésben (a 293 oldalas dokumentum elérhető az oldalon), akiket a végzést követő 2. (a legfrissebb adatok alapján 57% válaszolt), 5. és 10. évben keresnek meg ismételtén. A kiválasztott minta 35%-os, amely reprezentálja a 40 000 fős alapsokaságot. A megkeresések online történnek, a kitöltés 30-40 percet vesz igénybe, közben biztosítják az ideiglenes mentés lehetőségét is. A kitöltés után eleve olyan adatbázist kapnak, amelyből nem lehet egyszerűen visszakeresni az egyes válaszadókat, így biztosítva a válaszadók anonimitását. Ez a módszer rendkívül pozitív az adatok használhatóságát és a magas válaszadási arány elérését tekintve.

Az új rendszer kidolgozásához, valamint az első éves futtatáshoz szükséges pénzügyi erőforrást, összesen 750 000 \$-t a Felsőoktatási Bizottság (Tertiary Education Commission), az Oktatási Minisztérium (Ministry of Education) és a Női Ügyek Minisztériuma (Ministry of Women Affairs) biztosították, a későbbiekben a nyolc egyetem fogja finanszírozni. Az adatok feldolgozása során kiválasztott érdekeltek csoportjai:

- A résztvevők, a jelenlegi hallgatók és a nagyközönség, akik számára fontos, hogy Új-Zélandon megfelelő és magas szintű a felsőoktatás.
- A nyolc egyetemnek fontos, hogy megismerjék a hallgatóik további életpályáját és véleményét az egyetemi oktatásról, az életszínvonalukat, a karrier-útjukat, foglalkoztatásukat, egészségüket és jólétüket. Ennek révén a jelenlegi hallgatók számára tudnak többlet-szolgáltatást nyújtani, valamint az aktuális elvárásoknak megfelelően alakítani a kurzusok tananyagát.
- Az új-zélandi kormány számára fontos a felsőoktatás költséghatékonyságának, a szükséges befektetéseknek és a képzés társadalmi hatásának vizsgálata.
- Az Oktatási Minisztérium esetében a nemzetközi bejövő és külföldön doktori képzésben tanulók célrendszere jelent kiemelt vizsgálati területet.
- A Női Ügyek Minisztériuma a nemek közötti különbségek kimutatását elemzi.
- A nemzetközi oktatáskutatók, tudósok és döntéshozók számára pedig az új-zélandi felsőoktatás komplett értékelése és a végzetek teljesítményének mérése az elsődleges.

Az egyes egyetemek által végzett pályakövetési felmérések esetlegesek és csak specifikus kérdéseket vizsgálnak. Ez nem az érdektelenségből adódik, sokkal inkább abból, hogy más forrásból megoldható az információhoz jutás, hiszen az új rendszer kielégíti az egyetemi döntéshozók igényeit is.

3. függelék/5. Óceánia

Óceánia is különleges helyzetben van, hiszen mintegy 33 millió km² területen fekszik, miközben 1,3 millió fő a lakossága annak a 12 szigetországnak (Cook-szigetek, Fidzsi-szigetek, Kiribati, Marshall-szigetek, Nauru, Niue, Nyugat-Szamoá, Salamon-szigetek, Tokelau, Tonga, Tuvalu, Vanuatu), amelynek közös tulajdonában van az 1968-ban alapított University of South Pacific. 3 fő kampusza van, és a legnagyobb kihívás a

területi tagoltság, valamint a multikulturális környezetből adódó különleges helyzetek megoldása.

A kutatást a Tervezési és Minőségi Osztály (Planning and Quality Office) végzi a Végzetek Elhelyezkedési Céljai és Képzési Tapasztalat Felmérése (Graduate Destination and Programme Experience Survey) név alatt, amely két fő részből áll:

- Egyrészt a végzetek elhelyezkedésével kapcsolatos komponens azt hivatott mérni, hogy milyen a jelenlegi foglalkoztatási helyzet, mekkora az éves bruttó jövedelem, mi a munkahely országa, melyik iparágban működik, és melyek a munkavégzés során ellátott feladatok.
- Másrészt a képzéshez kapcsolódó tapasztalatok komponens, amely a végzés időpontjáig zajlott tanulmányi összetevők minőségét (oktatás, tanulmányi információk, támogató szolgáltatások, általános képességeket és tulajdonságokat, intellektuális motivációt), és az ezek révén érzékelt általános elégedettséget méri.

Az információkat belső felhasználásra készítik, az egyetem vezetőségének mutatja be a tervezésért és minőségért felelős helyettes kancellár. Nagy hangsúlyt fektetnek a fejlesztésnél a számonkérhetőségre, felhasználják többek között az egyetemi stratégiai indikátorok tervezésénél. Az általános elégedettségi szintet például 2015-re 90%-ra szeretnék növelni a 2013-as 87%-osról. (USP, 2013, 31. p.)

2003-tól végzik a felméréseket (a 2006–2009 közötti időszakot kivéve), a válaszadási arány 60-65% körüli, és minden évben kétszer, áprilisban és szeptemberben keresik meg a frissen végzetteket (5 hónappal a végzést követően). A kérdőív viszonylag rövid, két oldalas, korábban jellemzően postán küldték ki a volt hallgatóknak, emellett lehetővé tették az online kitöltést is, de 2009-től a postai helyett áttértek a diplomaátadó ünnepségeken való kitöltésre (ennek köszönhetően nőtt a duplájára a korábbi 30-35%-ról a kitöltési arány). Minden kitöltő 100 fidzsi dollár értéknek megfelelő kupont kap, amely levásárolható az egyetemi könyvesboltokban. Ki kell emelni, hogy jellemzően 800–1 500 fős alapsokaság jellemzi az egyes éveket, a nyilvános jelentések 10–15 oldalasak.

2011-ben folytatták le az első longitudinális vizsgálatot, amelyben a 2007-ben végzetteket keresték meg. A cél, hogy a longitudinális kutatások eredményeit összehasonlítsák az éves rendszerességgel lefolytatott felmérésekkel, hogy mennyire megbízhatóak, illetve milyen irányba mozdultak el a végzetek a végzést követően. (www.usp.ac.fj)

3. függelék/6. Afrika

Az afrikai országok igen eltérő GDP jellemzővel, munkanélküliségi rátával, felsőfokú tanulmányokat folytatók arányával és politikai stabilitással bírnak, ezért nem lehet egy egységes keretben kezelni a több mint 50 országra osztott kontinentst. Az Afrikai Egyetemek Szövetségének (Association of African Universities) 294 egyetem a tagja, a közös kutatások elsősorban az egységes minőségi szint elérése érdekében történnek. Nem található semmilyen információ arról, hogy Afrikában létezne minden országot átfogó

diplomás pályakövető rendszer, inkább decentralizáltak és esetiek a meglévő programok, bár elvétve található hosszabb, nagyobb mintán történő felvétel (Mugabushaka et al., 2003). Mivel alapvetően számos tényezőt tekintve eltér a best practice-ként használható országoktól/kontinensektől, és magának a felsőoktatásba való bevonásnak a kérdésköre jelenti a főbb problémát, nem a hallgatói szolgáltatások növelése és a végzetek pályakövetése, így az egyes országok helyett a főbb kutatási programokat mutatjuk be.

Az Afrikai Orvosi Egyetemek Végzettjeinek Utánkövető Rendszere (Graduate Tracking Systems for the Medical Schools in Africa) projekt azért kiemelkedő, mivel 2015-ben mintegy 800 000-rel kevesebb orvos van a szükségeshez képest, és ezzel lehetővé teszik, hogy növeljék a helyi igényeket teljes mértékben lefedő orvoskibocsátás mértékét. Az afrikai orvosi iskolák általában nem tartják a kapcsolatot a végzettjeikkel, csak a szub-szaharai afrikai iskolák 18%-ánál volt valamilyen szintű program, míg további 13%-nál végeztek egyszeri felmérést a végzettekről. Az Orvosi Oktatási Együttműködés Kezdeményezésén (Medical Education Partnership Initiative) létrehoztak egy Végzetek Utánkövetése Technikai Munkacsoportot (Graduate Tracking Technical Working Group), amely révén a jelenlegi állapotot, a jövőbeli pályakövetés módszertanát, és az ehhez szükséges lépéseket határozták meg. (SAMSS Study, 2011; Simuyembe et al., 2014; PHII, 2013)

Dél-afrikai szinten kiemelendő projektek:

- Dél-Afrikai Végzetteket/Foglalkoztatókat Kutató Szövetség (South African Graduate Recruiters/Employers Association, időközben átalakult) a foglalkoztatók oldaláról közelíti meg a felméréseket, és az ő igényeiket, elvárásaikat, illetve a végzetek képességeivel kapcsolatos beválási szinteket vizsgálja. (Több évben, többek között Employer Survey 2008, Student Survey 2008, International Network of Graduate Recruiting and Development Associations 2010, SGRA 2011.) (www.sagea.org.za)
- Dél-Afrikai Végzetteket Fejlesztő Szövetség (South African Graduates Development Association) a végzetteknek a gazdasági vérkeringésbe való bekerülését méri, valamint a szükséges tulajdonságok, kompetenciák szintjét a munkaközvetítő cégek oldaláról alkalmazott megközelítéssel. (Graduate Economic Absorption Indicator, Graduate Empowerment Monitor). (www.sagda.org.za)
- A Dél-Afrikai Minőségbiztosítási Hivatal (South African Qualifications Authority) és a több évtizedes múltra visszatekintő (1967-től működött a jogelődje), 2005-től átalakult és bővített feladattal rendelkező Dél-Afrikai Felsőoktatási Nemzeti Hivatal (Higher Education South Africa) közös kutatása a végzetek tulajdonságait vizsgálja a munkáltatók oldaláról, tehát közvetlen diplomás pályakövetést nem végez. (Griesel – Parker, 2009)
- A Fejlesztéspolitikai Kutatóintézet (Development Policy Research Unit) a munkaerőpiaccal kapcsolatos információkat, egyenlőtlenségeket, szegénységet méri Dél-Afrikában 1990 óta. Az ökonometria típusú Munkaerő-piaci Felmérés (Labour Force Survey) révén az általános diplomás munkanélküliségi helyzetét

kutatják általános népességszámlálási cenzusokból képzett panelek révén, tehát nem a felsőoktatástól kapják meg az adatokat. A legfrissebb felmérésük az 1995-2005, illetve a 2000-2007 közötti végzettekre vonatkozott, így közel egy évtizede nincsenek friss adataik. (Bhorat et al., 2012; <http://www.dpru.uct.ac.za>)

- Az Emberi Tudományokat Kutató Tanács (Human Sciences Research Council) 1968 óta működik, a legnagyobb társadalom- és emberi tudományokat kutató intézet Afrikában. A 2005-ös Hallgatói Lemorzsolódás és a Végzettek Elhelyezkedése (Student Retention and Graduate Destination) felmérésben postai úton keresték meg hét intézmény lemorzsolódott és végzett hallgatóit, amely a legnagyobb mértékű nem állami adatforráson alapult kutatást eredményezte. A 16%-os válaszadási arány révén képet kaptak a szociális háttértényezők értékeiről, elsősorban az anyagi gazdagság, a nem, a rassz és a foglalkoztatás összefüggéseiről, de mára már ezek is elavultak. (CHEC, 2013)

A Fokföldi Felsőoktatási Konzorcium (Cape Higher Education Consortium – CHEC) négy dél-afrikai egyetemmel kapcsolatban végez kutatásokat, célja a felsőoktatási információk és helyzet felmérése és lekérdezése révén az oktatás minőségét növelni úgy, hogy az intézmények nemzetközi szinten is megállják a helyüket. A négy intézménynél csak alapszintű utánkövetést végeztek, inkább a diplomaátadó ünnepséghez kapcsolódó kimenő felméréseket (exit survey) folytattak, amely révén a munkakereséshez és az aktuális foglalkoztatási helyzethez kapcsolódóan egy pillanatfelvételt tudtak készíteni. A legrégebb óta, 1997-től a Fokföldi Egyetemen (University of Cape Town) figyelhető meg ez a tevékenység, és a személyes kitöltés révén 2009-ben például 51%-os válaszadási arányt értek el. A Stellenbosch Egyetemen (University of Stellenbosch) 2003-ig volt hasonló kutatás (szintén 50% körüli válaszadási aránnyal), míg a Fokföldi Fél-sziget Műszaki Egyetemen (Cape Peninsula University of Technology) 2010-ig folytattak felmérést (74%-os válaszadási arány mellett), de végül mindkét egyetemen alapvetően finanszírozási okokból és a végzetteknek okozott kellemetlenségből kifolyólag felhagytak ezekkel a kutatásokkal. A Nyugat-fokföldi Egyetemen (University of Western Cape) 2002-ben vezették be kimenő felméréseket az Intézményi Tervezési Iroda (Institutional Planning Office) révén, majd 2012-ben áttértek az online kérdőívekre (kiváltva így a korábbi papír alapú válaszadást) úgy, hogy a diplomaátadó ünnepségre való felkészüléshez szükséges információs csomag részeként hívják fel a figyelmet a kitöltésre.

A pályakövetés az egyik kiemelt projektje a CHEC-nek, az Útvonalak az Egyetemről a Munka Világába (Pathways from University to Work) felmérésük fókuszál erre a területre. A legfrissebb a 2013-as riport, amely a 2010-ben végzettek hét lehetséges útvonalát foglalja össze (a továbbtanulástól a munkanélküliségen át, a formális és informális szektorban való elhelyezkedésig). A kitöltési arány 22,5%, amelynek fele online kitöltésből, fele telefonos lekérdezés során jött létre. Az eredeti szándék szerint a felmérés alkalmas longitudinális vizsgálatra is, így a mintát a Felsőoktatási Menedzsment Információs Rendszer (Higher Education Management Information System) adatai alapján választották ki, a hiányzó elemeket részben tudták pótolni a Nemzeti Hallgatói

Támogatói Rendszer (National Student Financial Aid Scheme) adatai alapján, és 2012-ben folytatták le a felmérést. Egy átfogó elemzést készítettek, a specifikus területek: szociális háttér (kiemelve a rassz kérdéskört), korábbi tanulmányok, családi helyzet, szülők végzettsége, egyetemi szolgáltatások (karrier, gyakorlat, szakterület, órán kívüli foglalkozások), foglalkoztatási helyzet, jelenlegi tanulmányok. (CHEC, 2013)

3. függelék/7. Dél-Amerika

Az amerikai kontinens déli része hasonló helyzetben van, mint amit Afrikánál tapasztalhatunk, azaz a több mint 8 700 felsőoktatási intézmény esetében az általános minőségi szint biztosítása az elsődleges, valamint a nemzetközi környezetbe történő integráció. A felsőoktatási expanzió robbanásszerű volt, de egy szempontból mégis érdemes külön kezelni ezeket az országokat, ugyanis a világ vezető nyelvei közé tartozó spanyol nyelvcsalád lehetőséget ad arra, hogy autonóm felsőoktatási fejlődést folytassanak, ugyanakkor biztosítsák a szükséges „tömeget”. Ez abban nyilvánul meg, hogy ha egy irányba indul el egy nemzetközi minőségbiztosítási, pályakövetési vonal, akkor a számosságából adódóan önálló lábon megálló rendszert lehet kialakítani.

A nemzetközi minőségi normához való konvergenciát megcélzó általános project az *ALFA PUENTES* kezdeményezésen belül megvalósított TRESAL (Transformation in Latin America Higher Education) kutatást folytatták le 2011-2013 között. (Alarcón et al., 2013a; www.alfapuentes.org/portal/) Összesen 15 egyetemi szövetség vett részt a kutatásban, amely 18 országot ölelt fel Európában és Latin-Amerikában. Az eredményekre alapozott intézkedések célja, hogy közelebb hozza egymáshoz az európai és latin-amerikai egyetemi szövetségeket, hálózatokat, valamint segítse kialakítani az Európai Felsőoktatási Tér (European Higher Education Area) alapján a 2000 óta tervezett Latin-Amerikai Felsőoktatási Teret (Latin American Higher Education Area). (Kind – Colucci, 2014) A végzetek pályakövetésével kapcsolatosan általános szintű megállapításokat tesznek, azaz a válaszoló felsőoktatási intézmények 37%-a az alapfokú, 18%-a a mesterfokú és 9%-a a doktori képzésben részt vettek követi nyomon, elsősorban a képzés minőségére és a munkaerő-piaci elhelyezkedéshez szükséges időre, valamint a munkának a szakmai kapcsolódási szintjére fókuszálnak. (Alarcón et al., 2013b)

Érdemes még megemlíteni egy több országra kiterjedő felmérést, az *Universia*-t, amely 23 országot foglal magába, és 1 345 felsőoktatási intézményre – többségében ibero-amerikai intézményekre (egy európai ország, Spanyolország található meg ezen felül) – terjed ki. 2000-ben indították azzal a céllal, hogy egységes teret alakítsanak ki a felsőoktatási intézmények számára. 2005-től kiterjesztették a profiljukat, és különböző szolgáltatásokat nyújtanak intézményi és versenypiaci résztvevők számára. A felsőoktatási intézmények és a munkaerőpiac igényeinek egyeztetésére folytatnak kompetencia-felmérést, amely kérdőívet online küldik ki az intézmények az érintettek számára, illetve elérhetőek a honlapjukon. (www.universia.net) Az *Universia* érdekessége, hogy egy pénzügyi projekt fő támogatója. A felmérés a rövid távú

szakmai tapasztalatra koncentrálni, azaz hogy a végzést követő 2 éven belül (de fél éven túl) milyen fejlődést sikerült elérni. A főbb kérdéscsoportok:

- a befejezett tanulmány értékelése, azzal kapcsolatos elégedettség szintje,
- a felsőfokú tanulmányok motivációja,
- a munkaerő-piaci elhelyezkedésben való segítségnyújtás,
- 20 képesség, kompetencia tanulmányok által történő megszerzésének értékelése és munkaerő-piacon való hasznosítása,
- demográfiai háttér.

Az eredmények felhasználásáról, illetve a felmérés gyakoriságáról nem találtunk információt, de egyértelmű, hogy egy több szintű ágazati együttműködés figyelhető meg az ibero-amerikai felsőoktatási intézmények között. A szolgáltatások elsősorban a hallgatói csoportok továbbtanulásával kapcsolatos információk köré épülnek, azaz külföldi tanulmányok, csereprogramok, online kurzusok, első munkahelybe állás. Lehet regisztrálni egy tehetségmenedzsment programba, amely lényegében egy head-hunting rendszer, ahol kereshető adatlapokat tölthetnek ki a felsőoktatásban végzettek, továbbá gyakornoki és álláshelyeket is kínálnak a vállalatok.

Az ibero-amerikai országokra kiterjesztve a vizsgálatot – eltekintve Spanyolországtól – megállapítható, hogy hagyományos értelemben vett és közvetlen, nyilvános pályakövetéses vizsgálatra kevés példa található, inkább munkaerő-piaci oldalról közelítik meg a kérdést, illetve nemzetközi kutatásokban vesznek részt az egyes országok felsőoktatási intézményei. (CINDA, 2007)

2006-ban az Európai Bizottság gondozásában elkészült egy *pályakövetési kézikönyv*, amelynek fejlesztésében 10 latin-amerikai és 11 európai ország vett részt. Valószínűsíthető, hogy a latin-amerikai országok többségében a benne foglalt kérdéscsoportokat mérik fel, hiszen a többi átfogó kutatás is erre fókuszál. A főbb kérdések:

- a válaszadó szocio-demográfiai háttere,
- megvalósult tanulmányokkal kapcsolatos értékelések,
- átmenet a munkaerő-piacra,
- munkaerő-piaci státusz, keresési időszakok, információk. (GRADUA2, 2006)

Emellett még egy nemzetközi felmérés kapcsolódik ehhez a területhez, a *PROFLEX* kutatás, azaz a Rugalmas Szaktudás a Tudás Alapú Társadalomban (El Profesional Flexible en la Sociedad del Conocimiento, PROFLEX). A Valenciái Egyetem által kezdeményezett projekt célja, hogy a részt vevő egyetemek megfelelő pályakövetési gyakorlatot tudjanak kialakítani. Összesen 49 latin-amerikai intézmény (10 országból) és 4 európai (3 országból) vett részt a projektben, utóbbiak elsősorban az összehasonlítás alapját adták, valamint a korábbi tapasztalatokat osztották meg a többi résztvevővel. A cél, hogy olyan általános, nemzetközi kutatást hozzanak létre, amely megfelel az egyedi igényeknek, ugyanakkor használható adatokat lehet belőle nyerni az intézmények

számára. Mivel nem egy ország saját fejlesztéséről van szó, ezért alapvetően értékesítési tevékenységet is végez, és a lehetséges érdekeltek körében egyértelműen feltűntetik a politikai döntéshozókat, valamint a felsőoktatási akkreditációs szervezeteket. A szolgáltatás ára egy résztvevőre 5 € 400 főig, ezt követően pedig 2 €/főre csökken. A felmérés online zajlott, 2008-ban az 5 évvel korábban végzettekből kiválasztott reprezentatív mintán. A főbb kérdéscsoportok:

- a befejezett képzés értékelése,
- további tanulmányok,
- karrieréletút,
- jelenlegi munka, munkahely,
- kompetenciák (meglévő szintje, fejlődési potenciál és szükségessége),
- értékek és elvárások,
- személyes adatok. (Mora et al., 2010; www.seguimientoegresados.com)

Az eddigiek alapján rendszeres pályakövetési gyakorlat az Uniersia keretén belül valósul meg, és a másik kettőhöz képest legnagyobb penetrációval, megalapozott módszertannal, míg a TRESAL egyszeri felmérés volt, a PROFLEX pedig tovább szeretné erősíteni az intézményi bázisát.

Érdemes kiemelni pár országot (Argentína, Chile, Kolumbia), mivel a világ más területein is megfigyelhető megoldásokat alkalmaznak.

Argentína

A 41 millió fős országban mintegy 120 felsőoktatási intézmény működik (55 állami egyetem), a középiskolások mintegy 72%-a tanul tovább a felsőoktatásban, ami kiemelkedő a térség többi országát tekintve. Több mint másfél milliós hallgatói létszám mellett. (de Fanelli, 2014)

A pályakövetési munka végzésével kapcsolatosan a Nemzeti Felsőoktatási Intézmények és Egyetemek Szövetsége (Asociación Nacional de Universidades e Instituciones de Educación Superior) 1996-ban már javaslatot tesz, amelyhez bármely felsőoktatási intézmény csatlakozhat. Mivel egy nemzetközi szervezet, így általános minőségi standardok koordinációját végzi, nem foglalkozik magával a megvalósítással, viszont ösztönzi az ilyen téren történő együttműködést. (de Becerra et al., 2008)

Más információ alapján a pályakövetés gyakorlatát beépítették a minőségbiztosítási követelményrendszerbe, azaz a Nemzeti Felsőoktatási Értékelő és Akkreditációs Bizottság (Comisión Nacional de Evolución y Acreditación Universitaria) külön alfejezetben foglalkozik az intézmény akkreditációs eljárás során az intézményi adatok értékelésével. A felmérést az intézmények folytatják le, és dolgozzák fel, illetve amennyiben részt vesznek a nemzetközi felmérésekben, akkor továbbítják az abban is megtalálható adatokat. A főbb kérdések:

- szocio-demográfiai háttér,

- munkaerő-piaci státusz,
- elhelyezkedéshez kapcsolódó információk, a megszerzett képzés értékelése. (CINDA, 2012; www.ucao.edu.ar)

Chile

A felsőoktatás különlegessége, hogy a továbbtanulók 80%-a magán intézményekben tanul, tehát egy sokkal kisebb mértékű állami szerepvállalást találunk.

Az Oktatási Minisztérium (Ministerio de Educación) által üzemeltetett honlapon (www.mifuturo.cl) találnak információt a hallgatók és a végzetek a várható keresetekről, az elhelyezkedési arányokról, az átlagos képzési idő és a munkába való átmenet hosszáról. Nem kötik össze a munkaerő-piaci szereplőkkel, azaz álláshirdetéseket nem találunk, inkább a felsőfokú tanulmányokhoz kapcsolódó fontos tényezők közötti eligazodást segíti, melyik intézményt miért érdemes választani. A kimeneti információk között több mint 1 650 kombinációs keresést lehet lefuttatni, az adatbázis a 2014 októberében szolgáltatott intézményi adatokra épül, ami a számításaik szerint lefedi a chilei szakmák (és így a végzetek) 90%-át.

Úgy találtuk, hogy nem történnek rendszeres lekérdezések, csak az intézmény szolgáltatja az adatot a központ felé és azt az Oktatási Minisztérium teszi közzé. A foglalkoztathatósági és fizetési adatokat az adóhivatal és a statisztikai hivatalnál megtalálható információk összekapcsolása révén tudják biztosítani. Érdekes, hogy az – az egyes szakok szintjéig – aggregált adatok bárki számára elérhetőek a 2007-es időszaktól kezdődően. Az adatszolgáltatás törvényi háttérét a 2006-os 20.129 sz. törvény biztosítja annak érdekében, hogy a politikai döntéshozók és az intézményi finanszírozók egy egységes és átlátható rendszer segítségével tudják összehasonlítani az egyes képzések sikerességét.

A jelenlegi magyarországi események azt mutatják, hogy hasonló irányba kívánnak elmenni a döntéshozók, ahogyan az állami adminisztratív adatbázisok integrációja kezdeményezésben bemutatjuk.

Kolumbia

A chilei rendszerhez nagyon hasonló megoldást találhatunk, azaz elsősorban a felsőfokú tanulmányokhoz köthető témaköröket mutatja be a www.graduadoscolombia.edu.co oldal. Ez egyrészt a jövőbeli hallgatóknak, a jelenlegi végzetteknek, másrészt a politikai döntéshozóknak és a munkaerő-piaci szereplőknek nyújt hasznos információt. A Munkaerő-piaci Kutatóintézet az Oktatásért (Observatorio Laboral para la Educación) fogja össze az eredményeket, elsődleges céljuk, hogy az éves szinten mintegy 480 000 középiskolai végzős diák minél nagyobb aránya folytassa tanulmányait felsőfokú képzési formában a mintegy 289 intézmény egyikében.

2005-ben kezdték el a tevékenységüket a Végzetek Megkeresésével (Encuesta a Graduados), a 2001-es kohorsz az első, amelyik szerepel az adatbázisban, és ezt követően minden évben elvégezték a felmérést. A 2001-ben végzettektől egészen 2012-ben

végzettségig áll rendelkezésre jelenleg adat az állami adminisztratív adatbázisok (nyugdíj, szociális és egészségügy, adóhivatal, statisztikai hivatal) integrációja révén. Tehát alapvetően az intézményi adatszolgáltatást követően nem keresik meg kérdőívvel a végzeteket, így elméletileg a teljes alapsokaságról rendelkeznek adattal. Az egész program a Nemzeti Felsőoktatási Információs Rendszer (Sistema Nacional de Información de la Educación Superior) keretén belül valósul meg. Az adatbázisban jelenleg mintegy 2 429 514 végzett adatai szerepelnek.

Ezen kívül azzal kapcsolatban is találunk információt, hogy a végzés előtt, valamint a végzést követően 1, 3 és 5 év múlva egy kérdőívvel is megkeresik a végzeteket (22%-os válaszadási arányt érnek el), hogy a soft háttértényezők területéről is rendelkezzenek információval. A rendelkezésre álló e-mail címekre küldik ki az adatokat, de az oldalon lehetőség van regisztrálni és így frissíteni az adatokat.

3. függelék/8. Közel-Kelet

A fejlődő országok esetében hasonló megállapításokat tehetünk, azaz inkább a felsőoktatás minősége és a felsőoktatásban részt vevő hallgatók számának a növelése az elsődleges cél. Az arab világba tartozó területeknél viszont fejlett országok is találhatóak, így ott nem a képzés minőségének a biztosítása a cél, hanem a nemzetközi szinten történő elismerés és megjelenés. Problémát jelent, hogy a keresés során azzal szembesültünk, az angol nyelvű információs bázis rendkívül kevés, azaz sem kutatási céllal, sem információs céllal nem jelennek meg tanulmányok, kutatások sem elektronikus, sem nyomtatott formában. Többek között nem lehet fel semmi Egyiptomról, Szaúd-Arábiáról, Törökországról, pedig feltételezhetően léteznek ilyen programok, bár utóbbinál utalást találunk rá, hogy be kellene, illetve tervezik bevezetni országos szinten, mivel csak néhány intézmény folytatja ezt a gyakorlatot (Eskicumali et al., 2014; www.adanabtu.edu.tr/eng; www.turgutozal.edu.tr/en; European Commission, 2014; Pamukkale University, 2009). Ebből adódóan inkább példászerűen ismertetjük az egyes országoknál fellelhető és elérhető megoldásokat.

Bahreini Királyság

Összesen 4 állami és 18 magán felsőoktatási intézmény található a királyságban. Arab nyelvtől eltérő információt a pályakövetéssel kapcsolatosan egyetlen tanulmányban, egy doktori disszertációban találtunk. (Alseddiqi, 2012) Ez alapján az Oktatási Minisztérium (Ministry of Education) 2005-ben folytatott egy utánkövetési vizsgálatot annak érdekében, hogy megtudja, milyen mértékben sikerült elhelyezkedni a munkaerő-piacon. Az információk alapján ez egyszeri felmérés volt, és inkább az illeszkedést mérte annak érdekében, hogy a felsőfokon tanulmányokat folytatók számára jobb oktatást tudjanak biztosítani.

Ciszjordánia és Gáza

A Világbanknak egy 2007-es globális jelentésében (Adams, 2007) megállapítják, hogy elérkezett az idő befektetni a fejlődő országokban a fiatalok oktatásába annak érdekében,

hogy a felnövekvő generációk nagyobb arányban vegyenek részt a felsőoktatásban, magasabb szintű képességeket és készségeket szerezzenek, és ennek révén jobban megfeleljenek a munkaerőpiac elvárásainak. Így közvetetten járulnak hozzá az ország gazdasági helyzetének javulásához. Számos egyéb tanulmány is alátámasztja ezt, rendkívül sokrétű az ehhez kapcsolódó kutatás, összegző jelentés, programjavaslat készült (pl.: World Bank, 2012a). A szegénység megszüntetése, a nemek egyenlőtlenségét kiküszöbölő és az oktatási esélyegyenlőségért küzdő programok közül a 2012-es Oktatásból a Munka Világába Átmenetet (Education to Work Transition Project) emeljük ki, mivel egyértelműen kifejtik benne, hogy létre kell hozni egy végzetek pályakövetésére alkalmas programot. Ennek segítségével egyrészt a jelenlegi hallgatók és a szüleik jobb és megalapozottabb döntést tudnak hozni a továbbtanulást illetően; másrészt a politikai döntéshozók és a felsőoktatási intézmények is képesek reagálni a munkaerő-piaci és a felsőoktatási intézmények közötti távolság csökkentése érdekében. A projekt 2018 januárjában zárul, ezután kilép a finanszírozásából a Világbank és helyi erőforrásból kell megvalósítani. A diplomás pályakövetés programjára 0,6 millió \$-t különítettek el. A palesztin Oktatási és Felsőoktatási Minisztérium Felsőoktatás-fejlesztés és Tervező Osztálya (Ministry of Education and Higher Education Higher Education Development and Planning Department) koordinálja, valamint központi portálon keresztül az összes érintett intézmény hozzáférhet az adatokhoz. (World Bank, 2012b)

Egyesült Arab Emirátusok

Több mint 100 felsőoktatási intézmény van jelen az emirátusok területén, jelentős a külföldi intézmények akkreditált képzőközpontjainak képzési kínálata, de alapvetően hat nagy államilag finanszírozott egyetemre épül a felsőoktatási rendszer. A felsőoktatás koordinálását a szövetségi Felsőoktatási és Tudományos Kutatási Minisztérium irányítja (Ministry of Higher Education and Scientific Research), viszont nem található információ pályakövetési vizsgálatokkal kapcsolatosan, miközben más közel-keleti országokhoz hasonlóan ugyancsak a nemzetközi szinten kiemelkedő minőségű oktatás elérése a kitűzött cél. (ECC, 2014)

Az állami intézmények honlapján közzétett dokumentumok alapján az egyetemek végeznek utánkövetési vizsgálatokat. A Zayedi Egyetem végzősöknek szóló kézikönyvében említést tesznek egy kötelező exit felmérésről, amelyet online, telefonon vagy személyesen végeznek, valamint utánkövetési kérdőívekről és fókuszcsoportokról is. Ezek eredményeit a Végzetek Tanulmányaival Foglalkozó Hivatal (Office of Graduate Studies) az aggregált adatokat eljuttatja az illetékes kar dékánja felé, aki felhasználja ezt a képzési program felülvizsgálata során. (ZU, 2012)

A honlapok vizsgálata alapján úgy tűnik, hogy fontos az összes intézmény számára a képzéssel kapcsolatos visszajelzés, de a hangsúly elsősorban a hallgatói szolgáltatások tökéletesítésére helyeződik, valamint a karrier tanácsadásra, az elhelyezkedéshez szükséges képességek fejlesztésére.

Jordánia

Jordánia több szempontból hasonlít Magyarországra, 10 000 km²-rel kisebb területen fekszik, a népessége csaknem 3 millió fővel kevesebb, de a felsőoktatás fejlődése ugyanúgy az 1990-es évektől kezdett felgyorsulni. Az addig megalapított 9 állami egyetem mellé magán intézményeket is alapítottak, így 2013-ra 30 egyetem és 51 közösségi főiskola jött létre. A felsőoktatásban tanulók száma megközelítőleg 290 ezer fő, ami lényegében megegyezik a mai magyar felsőoktatásban résztvevők számával.

Pályakövetési vizsgálatról nem találtunk egyértelmű információt, annyi azonban bizonyos, hogy az általános minőségbiztosítás kiemelt fontosságú a felsőoktatási piac szereplői számára. Ehhez kapcsolódóan inkább a női foglalkoztatásra fókuszálnak, 2010-ben elindították a Jordan New Opportunities for Women (Jordán Új Lehetőségek Nőknek) programot, amelyen belül 1 200 fős minta alapján végeztek két utánkövetéses vizsgálatot. Ennek a célja, hogy kiderítsék, milyen képességeket kell fejleszteni a nőknek, valamint milyen támogatási rendszert kell nyújtania az államnak a munkáltatók felé annak érdekében, hogy növekedjen a foglalkoztatási ráta és a hajlandóság. A felmérés lényegében a két megoldás közötti hatékonyságot mérte fel, nem egyértelműen a végzetek általános értelemben vett utánkövetését valósította meg. A kiválasztás személyesen történt, a felmérés online. (Groh et al., 2012)

Egy, a tanári képzés területére szűkített kutatást találtunk még, ebben az online felmérésben a tanári pályájuk elején lévőket kérdezték meg, mert úgy találták, hogy az első pár év meghatározó abból a szempontból, hogy sikeresnek érzik magukat, vagy feladják karrierjüket, és másra koncentrálnak. Megkérdezték a programmal kapcsolatos elégedettséget, a meglévő és szükséges kompetenciák mértékét és a fizetések nagyságát. (Katanani, 2012)

A pályakövetés valószínűleg újonnan jelentkező elem a felsőoktatásban, a Zarqa Egyetem rektorának közleménye alapján a Felsőoktatási Tanács (Higher Education Council) előírásainak megfelelően kompetencia és képességbeli felzárkóztatást kell megvalósítaniuk a felsőoktatási intézményeknek, hogy képesek legyenek megfelelni a technológiai fejlődésből adódó kihívásoknak és a piaci igényeknek. Ennek céljából hozták létre a Végzetek Foglalkoztatottsági és Utánkövetési Egységét (Graduates' Employment and Follow-up Unit), amelynek célja:

- a hallgatók hozzásegítése a tanulmányok melletti teljes vagy részidejű álláshoz,
- adatbázis építése, amely alapján aktuális rálátásuk lesz a végzetekre és a munkaerőpiacra,
- nyomon követni a végzetek foglalkoztatási státuszát, hogy megfelel-e a tanulmányainak a munkahely jellege,
- ellátni a hallgatókat a szakterülethez szükséges képességekkel,
- elhelyezkedési tanácsadás,
- alumni rendszer kialakítása. (www.zu.edu.jo/en)

Ezek alapján inkább a kezdeti fázisban van a pályakövetési és alumni rendszer kialakítása, hiszen még csak a legelső lépéseket tették meg ennek érdekében, semmilyen adat nem található arról, hogy elkezdték volna ténylegesen a felméréseket, a közösségszervezéseket.

Katar

Egy kisebb országról van szó, összesen 2 állami egyeteme van és 14 magán, illetve külföldi intézmény telephelye található. Angol nyelven egyetlen információ érhető el, amely egy végzeteknek szóló felmérésre mutat. Ezek alapján 2010-ben volt utánkövetés a Katari Egyetem Oktatási Karán (College of Education, Qatar University), a négy oldalas dokumentum a tanári képzéssel kapcsolatosan tesz fel Likert-skálás és nyitott kérdéseket, amelynek célja a képzési program felülvizsgálata és a végzetek jelenlegi élethelyzetével kapcsolatos információ, bár túlsúlyban vannak a képzés értékelését célzó blokkok.

Ománi Szultánság

Pályakövetési tevékenységgel kapcsolatban fellelhető információt az Ománi Akadémiai Akkreditációs Hivatal (Oman Academic Accreditation Authority) által készített minőségbiztosítási jelentések adnak. Közvetlenül nem jelenik meg, azonban a jelentésekből kiderül, hogy vagy kezdetleges fázisban vannak, vagy viszonylag alacsony a megvalósítás színvonala, alacsony a végzetek aktivitása. Egy példát emelünk ki, a Sínai Műszaki Főiskolát (Shinas College of Technology), mivel itt már megvalósul a pályakövetés. A főiskola célkitűzésében olyan végzetek kibocsátása a cél, akik rendelkeznek a nemzetközi sztenderdeknek megfelelő műszaki, személyes és szakmai ismeretekkel, képességekkel. Ennek érdekében a bent lévő hallgatóknak karrier tanácsadási szolgáltatást biztosítanak, állásbörzét szerveznek, versenypiaci szereplőket hívnak meg óraadónak. A Hallgatói Ügyekért Felelős Dékánhelyettes (Assistant Dean for Student Affairs) alá tartozó két iroda, a Munkahelyi Környezetben Fejlesztő Iroda (On-the-Job Training Department) és a Tanácsadás és Végzetek Utánkövetése Iroda (Counseling and Graduates Follow-up Department) foglalkozik a diplomás pályakövetéssel. Az előbbi alapvetően egy munkahely-közvetítő (megfelelő hallgatót a megfelelő helyre, ugyanakkor figyelmet szentelve a képzésére) szerepet tölt be, míg az utóbbi a végzetek munkaerő-piaci elhelyezkedését követi nyomon. Viszonylag kis alapsokaságról van szó (606 végzett), és nincs információ arról, hogy milyen egyéb kérdéseket tesznek fel, de longitudinális kutatást nem végeznek. (OAAA, 2013)

3. függelék/9. India

Az indiai felsőoktatásnak egy rendkívüli expanzióval kell szembesülnie, az 1947-es 500 főiskoláról és 20 egyetemről 2013-ra 35 539 főiskolára és 727 egyetemre, és 13 000 önálló intézményi létszámra bővült a piac, mivel a 25 millió fős hallgatói létszámmal az USA és Kína után a világ harmadik legnagyobb felsőoktatási rendszerré nőtte ki magát. (Stolarick, 2014; Deloitte Touche Tohmatsu India Private Limited, 2013) Pályakövetési rendszerről angol nyelven nem lehet találni információt, az bizonyos, hogy a minden intézmény számára kötelezővé tett All India Survey on Higher Education

keretén belül szereznek információt egy mindenre kiterjedő általános felsőoktatási kép kialakítása érdekében. A felmérést az Emberi Erőforrás-fejlesztési Minisztérium Felsőoktatási Osztálya (Ministry of Human Resource Development, Department of Higher Education) koordinálja, legutóbb a 2011–2012-es akadémiai évvel kapcsolatos riportot tették nyilvánossá. (MHRDDHE, 2013) Intézményi saját gyakorlatról sem találtunk információt, valószínűsíthető, hogy az intenzív felsőoktatási szolgáltatási igény kielégítésére fókuszálnak elsősorban. Mindenesetre a külföldi intézményeknek Indiába kihelyezett képzési központjai, illetve nemzetközi képzések esetében találhatunk néhány felmérést, mint az International Baccalaureate Global Recognition Department által végzett Graduate Destination Survey-t (International Baccalaureate, 2012), illetve a GMAC (Graduate Management Admission Council) által készített Alumni Perspectives Survey (GMAC, 2014).

3. függelék/10. Egyéb ázsiai országok

Az ázsiai országoknál rendkívüli információhiánnyal szembesültünk, alig találtunk adatot, illetve még csak utalást is arra, hogy bármilyen pályakövetési vizsgálatot végeznének. Ez a korábban már kiemelt gazdasági fejlődési növekedésnek tudható be, hiszen ezzel párhuzamosan drasztikusan növekedett a felsőoktatásban részt vevők száma. (UNESCO, 2014) Elsősorban erre kellett fókuszálni, azaz biztosítani a megnövekedett igény kielégítését úgy, hogy közben minőségi oktatást tudjanak garantálni. Ez a fő irány, nem lehet általánosítani az összes ázsiai országra, valószínűsíthető, hogy léteznek ilyen programok, viszont nem találtunk angol nyelven elérhetőt, ami egyértelműen azt jelenti, hogy nemzetközi viszonylatban nem publikálják, így nem tekintik olyan szinten értéket adónak, mint ahogyan azt például az amerikaiaknál vagy az európaiaknál tapasztalhatjuk. Ebből adódik, hogy a továbbiakban a fellelhető eseteket mutatjuk be.

Kambodzsáról egy 2010-es átfogó tanulmány alapján mondhatjuk, hogy az intézmények többsége sima Excel fájlok használata révén, mechanikusan kezeli a végzettjeinek adatait, az intézményeknél nem működik olyan formális rendszer, amely alapján tudnák követni a végzettjeiket. (HRINC, 2010)

Oroszországgal kapcsolatban érdekes, hogy ez az irány még nem jelenik meg erőteljesen, elsősorban az Európai Unióval kapcsolatos oktatási harmonizáció, valamint a különböző mobilitási programokban részt vevő hallgatók számának a növelése a kiemelt prioritás. (Burquel et al., 2014)

Tajvan esetében egy elszórt hírből következtethetünk, hogy egy folyamat elindult, az Oktatási Minisztérium (Ministry of Education) arra kéri a helyi egyetemeket, hogy kezdjenek diplomás pályakövetési programot annak érdekében, hogy jobban kapcsolódjon a végzettek képessége a munkaerő-piaci igényekhez. (www.focustaiwan.tw)

Fülöp-szigetek

Kiemelt fontosságú ügyként kezelik a felsőoktatás helyzetét, a mintegy 2,5 millió hallgatóból éves szinten 400–450 ezer fő végez, és ebből adódóan pár százalékos munkanélküliség is nagy problémát jelent (UNESCO, 2012). A környező országokhoz képest relatíve magas (2012-ben 7,2%) a munkanélküliségi ráta, ebből adódóan a Felsőoktatási Bizottság (Commission on Higher Education – CHED) kiemelt célja, hogy a frissen végzett hallgatókat hozzásegítse a könnyebb munkaerő-piaci elhelyezkedéshez. A törvényi felhatalmazást az RA 7722 rendelkezés adja meg, amely keretén belül a Bizottság köteles a felsőoktatási képzések és programok teljesítményét rendszeresen ellenőrizni. A vizsgálatok hosszabb távú utánkövetéses megkeresésre épülnek, az első felmérést 1999-ben, (1993–1997), a másodikat 2004-ben (1998–2002), a harmadikat pedig 2012-ben (2006–2010) végezték, tehát öt egymást követő évet keresnek meg online kérdőívvel. A legutóbbinál 837 intézményből kérdezték le a végzetteket (összesen 1 691 intézmény van), a cél, hogy egy 58 000 fős válaszadási sokaság alapján tudjanak általános következtetéseket levonni. Ennek eredményét még nem publikálták, de érdemes megemlíteni azt is, hogy ezt nem a CHED folytatta le, csak együttműködött a De La Salle Egyetemmel. A válaszadási hajlandóság érdekében nyereményjátékot hirdettek, a kitöltők között egy i-pad-et sorsoltak ki. (www.knowledgecommunity.ph/)

A kérdőívben szereplő területek:

- a végzettek szociális háttere,
- a továbbtanulási arányok, motivációk,
- foglalkoztatási kérdéskör,
- a felsőoktatásban megszerzett képességek és a munkahely által elvártak megfelelőségének vizsgálata,
- a hallgatóknak javasolt képességfejlesztési területek. (de Ocampo et al., 2012)

Ezek alapján az első két kutatás hézagmentesen fedte le a végzetteket, az utolsó esetében pedig egy 5 éves periódus maradt ki.

A nagy országos kutatások mellett több példát is találunk arra, hogy intézményi szinten is megvalósították a felméréseket, ráadásul ugyancsak 5 éves időszakokra. Találunk példát arra is, hogy intézményesített formában működik, mint Alumni Utánkövetési Iroda. (Alumny Tracer Study) (Mercado, 2010; Ramirez et al., 2014; San Jose, 2014) A felhasználást megcélzó területek között említhető területek: alumni rendszer, intézményi döntéshozók, kari döntéshozók a képzések felülvizsgálatánál, a szülők döntési folyamata, a jelenlegi hallgatók karriertervezése. Az intézményeknél természetesen problémát jelentett az elérhetőség kérdése, ezt kényelmi minta (convenience sampling) segítségével javították az internetes felületek használata révén (Facebook, tumblr, flickr, blog, twitter).

Hosszabb időintervallumot felölelő kutatásról is találhatunk információt, a Fülöp-szigeteki Szt. Pál Egyetem (St. Paul University Philippines) 17 éves időszak alapján készített elemzést a biológiai szakra vonatkozóan. (Balubal – Gregorio, 2014)

Hong-Kong

A fellelhető információk alapján nincs központilag irányított, egységes felmérés, viszont az egyes intézmények honlapjai alapján nagyjából a 2000-es évek közepétől kezdve folytatnak ilyen felmérést az intézmények. A megkeresés online történik, 6 hónappal a végzést követően. Van olyan intézmény, amelyik bizalmasan kezeli az adatokat (The Hong Kong Polytechnic University) és azonosítás nélkül a kérdőívhez sem lehet hozzáférni (www.polyu.edu.hk), de más intézmények (mint a Hong Kong Baptist University vagy a The University of Hong Kong) részletes jelentést is közzé tesznek, ami alapján 70–80%-os válaszadási arány jellemzi a végzetteket, és a tipikus kérdések:

- foglalkoztatási helyzet,
- munkakeresés időszaka,
- a munka természete, iparág,
- jövedelem,
- további tanulmányok,
- intézményben kapott tudással kapcsolatos elégedettség. (www.sa.hkbu.edu.hk, www.cedars.hku.hk)

Japán (Korea, Kína)

A japán felsőoktatás viszonylag hamar lépett a tömegesedési szakaszba, 1976-ban a fiatalok 38,6%-a került be felsőoktatásba, így a többi országtól eltérően nem a 80-as, 90-es évek hozták meg a nagy expanziót. A korábban és stabilabban növekvő intézményi rendszer miatt kevésbé jelentkezett az igény a minőségi követelmények ellenőrzésére. Csak 1991-ben hozták létre a mai nevén Nemzeti Intézet az Akadémiai Fokozatokért és az Egyetemek Értékeléséért (National Institution for Academic Degrees and University Evaluation, NIAD-UE) – ma már – kormányzati hivatalt azzal a céllal, hogy a japán egyetemek megfeleljenek a globalizáció kihívásainak és az egyre különböző profilú intézeteknél egységes minőséget tudjanak biztosítani. Japánban mintegy 300 felsőoktatási intézmény működik, az Intézet működése óta több mint 60 000 embernek adományoztak fokozatot. Ezen kívül számos feladatot ellát, ezek között említhető a minőségbiztosítással kapcsolatos kutatások lefolytatása és tanulmányok írása is. A honlapon (www.niad.ac.jp) megtalálható adatok alapján a 2000-es évek elején végeztek alaposabb vizsgálatot az egyetemi minőségbiztosítás nemzetközi helyzetének áttekintésére, hogy mely elemeket vegyék át best practice-ként, ezt követően nem jelentettek meg tanulmányokat ilyen témában. A diplomások pályakövetéséről, illetve a bent lévő hallgatók felméréséről nem találtunk információt. (NIAD–UE, 2014a, 2014b)

Ennek ellenére érdemes kiemelni egy programot, a CAMPUS Asia-t, amelyen belül Kína, Japán és Korea közötti felsőoktatási együttműködést indítottak 2009-ben, a konkrét megvalósulását 2011-től datálhatjuk. A három ország felállított egy közös bizottságot, amelynek az a feladata, hogy az ázsiai térség felsőoktatási intézményei között olyan mobilitási programot alakítsanak ki, amelynek keretén belül multikulturális, magasan képzett végzettek kerüljenek ki a felsőoktatásból. Az ötéves programon belül kétszer

végeznek felmérést, egyszer 2013-ban, egyszer pedig 2015-ben, és ez alapján döntenek el, hogy érdemes-e folytatni az együttműködést.

Laosz

Laosznál hosszas keresés után találtunk információt a formális és nem formális szakképzési kurzusok kapcsán végzett pályakövetésről. Az előbbit a 2006-os Nemzeti Alap Pályakövetés (National Baseline Tracer Study) említi meg, amelyet 2011-ben és 2013-ban ismételték meg. Részletesebben a 2013-as és 2014-es Nem formális Szakképzési Oktatás és Tréning Pályakövetés (Tracer Study Non-formal Vocational Education and Training) gyakorlatáról olvashatunk. A felmérést egy német-laoszi közös társaság valósította meg, egy évvel a végzést követően kérdezték meg a válaszadókat:

- képzés előtti és utáni munkaerő-piaci helyzetről,
- a szociológiai és oktatási háttértényezőkről,
- valamint a képzéssel kapcsolatos véleményekről.

A résztvevők száma alacsony, inkább mélyinterjú technikát használtak, a válaszadási arány 25%. (LGDC, 2014)

Malajzia

Évente mintegy 170 000 fő végez felsőoktatási intézményekben, akik közül igen magas volt a munkanélküliek aránya (26,7% 2009-ben), ebből adódóan pedig strukturális váltásra volt szükség a felsőoktatásban, hiszen nem a munkaerő-piaci elvárásoknak megfelelő végzettek kerültek ki a felsőoktatási intézményekből. (UNESCO, 2012) Az Oktatási Minisztérium (Ministry of Education) a malajziai felsőoktatás teljesítményével kapcsolatos – a világszinten jelentkező – minőségi igények növekedésének kielégítése érdekében jelentősen módosította a felsőoktatási stratégiát, amelynek rendelkezései 2007-ben léptek érvénybe. Ennek részeként átalakították az akkreditációs eljárás rendet, valamint több minőségi követelményen változtattak a korábbi gyakorlaton. A rendszer egyik fontos elemévé emelték a 2002-ben még kisebb mértékben megvalósított, központilag irányított Nemzeti Pályakövetési Vizsgálatot (National Graduate Tracer Study), az online rendszert 2006-ban vezették be, amelynek keretén belül az összes végzettet megkérdezték a végzést követő 4, illetve 6 hónapon belül. A 2002-től elkezdett folyamat még csak a végzés előtt állókra fókuszált, a diplomát csak annak a függvényében kapták meg, ha nyilatkozatot tettek arról, hogy sikeresen kitöltötték a felmérést. Ez egy szigorú korlátként jelent meg, így ebből adódóan lényegében 100%-os a válaszadási arány. 2008-tól vezették be a végzetek utánkövetését, de csak a rövid távú karrierváltozás eredményét mérték le.

A felmérésekben kitérnek a felsőoktatási intézményben kapott képzés minőségi tényezőire, valamint a hallgatói szolgáltatásokra és az aktuális munkaerő-piaci státuszra. Az utánkövetésnél ugyancsak hangsúlyosan jelenik meg a munkához szükséges képességek, tudás, kompetencia kérdésköre, valamint a további felsőfokú tanulmányok, illetve az aktuális munkaerő-piaci helyzet. A kötelező voltából adódóan az intézmények

a begyűjtött adatok alapján módosítják a hallgatók számára kínált karrier-szolgáltatási rendszereiket, és felülvizsgálják a képzési programjaikat. (Amaran – Khiri, 2014; ASAIHL, 2009; Latif – Bahroom, 2010)

A felmérés honlapján (www.graduan.moe.gov.my) lehetőséget adnak arra, hogy a végzetek módosítsák a rendszer által tárolt adatokat, elérhetőségeket, így növelve az elérési arányt.

Szingapúr

A Magyarország lakosságának nagyjából felével rendelkező ország felsőoktatási rendszerét viszonylag kevés intézmény alkotja, összesen 40 egyetemet és kollégiumot sorol fel az Oktatási Minisztérium (Ministry of Education, MOE), amelyek közül 12 helyi alapítású. A Végzetek Foglalkoztatottsága Felmérést (Graduate Employment Survey) 1987 óta végzik (www.linc.nus.edu.sg), alapvetően a politechnikumok körében és a nagyobb állami intézményekben (de a magán főiskolák és egyetemek is részt vehetnek benne). A hat államilag finanszírozott közül a három legnagyobbon folytatja le a MOE a pályakövetéses vizsgálatot: a Szingapúri Nemzeti Egyetemen (National University of Singapore), a Nanyangi Műszaki Egyetemen (Nanyang Technological University) és a Szingapúri Menedzsment Egyetemen (Singapore Management University), a többi intézményben nem állami szereplő fogja össze a kutatást. (www.moe.gov.sg) Összességében 70 ezres hallgatói létszámmal rendelkeznek, és a végzést követő 6. hónapban keresik meg a volt hallgatókat online kérdőívvel. A válaszadási arány igen magas, a 15 365 fő végzett közül 72%-nyian töltötték ki a kérdőívet a 2013-as kutatás adatai alapján. (MOES, 2014) Az eddigi felmérésekkel ellentétben nagyon fókuszált a kérdések iránya:

- a munkába állás ideje,
- a foglalkoztatottsági státusz,
- a fizetés nagysága.

Az adatokat 2008 óta mind a MOE, mind az intézmények közzéteszik azzal a céllal, hogy a különböző kurzusok közötti különbségek bemutatásával segítsék a jövőbeli hallgatók választását. A részt vevő intézmények nyereményjátékkal ösztönzik a kitöltést.

Emellett a MOM 2014-ben Egyetemi Korosztály Felmérést (University Cohort Survey) folytatott le a 2004-2008 között végzetek körében. A felmérést online végzik, szintén a három állami egyetemen folytatják a kutatást, a végzeteknek levélben küldték el a linket. Az eredményekről még nincs információ.

Thaiföld

Elég megosztott képet találhatunk Thaiföld esetében, mivel néhány intézmény hosszú időszakra visszatekintő pályakövetési gyakorlattal rendelkezik, míg országos szinten összefogott tevékenységet nem sikerült felfedezni, illetve speciális programokkal kapcsolatban láthatunk kialakított rendszert. Ez elsősorban a gyakorlati és az elméleti képzés kapcsolatára épül, azt vizsgálja, hogy milyen mértékben sikeresek ezek a

programok, illetve hogy milyen változtatásokra van szükség annak érdekében, hogy magasabb színvonalon tudjanak képezni a munkaerőpiacon közvetlenül alkalmazható tudással rendelkező hallgatókat.

A megvalósított pályakövetési gyakorlat közül a legjelentősebb az Ázsiai Műszaki Intézmény (Asian Institute of Technology), amelyik 1959-től működik, és a legelső pályakövetést 1971-ben folytatták le, ezt követően pedig rendszeresen megvalósították, összesen mintegy 14 kutatást végeztek. Az egyes felmérések több év populációit érintik, a 2000-es évek előtt jellemzően 20 éves időszakot vizsgáltak, de például az 1992-es felmérésben 1961-1990-ig tartó időszakban végzetteket keresték meg. A 2009-es kutatásban a 2003-2008 között végzetteket vizsgálták, tehát egy öt éves periódust választottak ki. A felmérések célja, hogy erős kapcsolatot építsenek ki a volt hallgatók és az Alma Mater között úgy, hogy az alumni szolgáltatások révén a végzettek is pozitív hozzájárulást hoznak, valamint az Intézmény is fontos visszajelzést kapjon. A felmérést mind postai, mind online úton kiküldték, valamint néhány kiválasztott alumnus és alumna esetében személyes adatfelvételt is megvalósítottak. A honlapon létrehozott profil után további szolgáltatásokhoz (pl.: álláshirdetések) jutnak hozzá a jelenlegi és volt hallgatók, szülők és egyéb érdekeltek. Az átlagos válaszadási arány 28%-os. A felmért területek:

- korábbi végzettségek,
- az intézményben folytatott oktatással, szolgáltatással és kutatással kapcsolatos értékelések,
- karrierpálya, foglalkoztatottság, elhelyezkedés,
- fejleszteni szükséges területek, tevékenységek,
- együttműködési formák, javaslatok. (www.ait.ac.th)

Vietnám

1986-ig arra fordítottak energiát, hogy a felsőoktatás olyan végzetteket bocsájtson ki, akik képessége, kompetenciája fejlődött és az intézmény által generált új szemléletű hozzáállás révén képesek kritikus és újrageneráló gondolkodásra. Ezt követően a felsőoktatásnál kiemelt figyelmet fordítanak az emberi erőforrás képzésére, hogy egy modernebb és ipari alapokra épülő gazdaságot tudjanak kialakítani. 2006-ban az Oktatási és Képzési Minisztérium (Ministry of Education and Training) elindította a 2020-ig tartó Vietnámi Felsőoktatás Átalakítása (Renovation of Higher Education in Vietnam) programot. A teljes kép érdekében érdemes megnézni a felső szintű oktatás főbb adatait, 2009-ben mintegy 154 felsőoktatási intézményben 1 200 000 hallgató tanult és 350 000 fő végzett. (Nhuan – Van, 2009) Éves szinten több mint 1 millióan fejezik be a középiskolai tanulmányaikat, viszont csak harmaduk-negyedük tanul tovább a felsőoktatásban a kormányzati erőfeszítések ellenére. A felsőoktatás átalakításához úgy gondolják, hogy műszaki és szakmai oktatás és képzés (Technical and Vocational Education and Training) szükséges, amelyet kormányzati szinten vezettek be, és jelenleg 18 kiválasztott intézményben valósítják meg. A bevezetést német kooperáció révén valósították meg, létrehozták a Szakmai Képzés Általános Igazgatóságát (General

Directorate for Vocational Training) a Munkaerő Minisztériumon (Ministry of Labour) belül. A program öt fő részből áll:

- a TVET Promóció (Promotion of TVET) 2006-tól 2011-ig tartott, célja a rendszer kialakítása,
- a Szakmai Képzési Program (Programme Vocational Training), 2008-tól 2014-ig tartott, amelyen belül az általános minőségfejlesztést célozza,
- a TVET Tanácsadói Rendszer (TVET System Advisory, 2011-től 2014-ig tartott, a bevezetéshez kapcsolódó adminisztratív személyzet képzésére,
- a LILAMA 2 TVET Kiválóságok Központja (LILAMA 2 Centre of Excellence in TVET), 2012-től 2014-ig tartott a best practicek terjesztésére,
- a TVET a Szennyvízszektor Magasan Képzett Szakembereiért (TVET for Skilled Workforce in the Waste Water Sector), 2014-től 2018-ig, ez pedig specifikus munkaerő-piaci igényekre ad megfelelő választ.

Alap feltevés volt, hogy a programok sikerességét adekvát eszközökkel mérik, ezért a németek megosztották a pályakövetés terén szerzett tapasztalatokat, és írtak egy útmutatót (Ehlert – Kluge, 2013). A monitoring rendszerre azért helyeznek hangsúlyt, mert Vietnámban jelenleg nincs általánosan elfogadott, központilag irányított utánkövetés, és nem találtunk információt arról, hogy az intézmények végeztek volna korábban önálló kutatást. 2009-ben valósították meg az első lekérdezést 11 intézményben, majd kiterjesztették 18-ra.

A felmérést online végzik, random reprezentatív mintán, egyrészt a végzés előtt egy héttel, majd 6 hónap elteltével. Az utánkövetés esetében postai levelet, illetve telefonos interjú módszert is alkalmaznak. Az alap kérdőívben a végzetek két harmadát választották ki (közel 100%-os válaszadási aránnyal), a második körös megkérdezésben több mint felét (akik közül 50% válaszolt). (TVET, 2013) A felmérésben megkérdezett területek:

- demográfiai háttér,
- foglalkoztatottság,
- munkanélküliség,
- jövőbeli tervek,
- képzés értékelése. (www.tvet-vietnam.warenform.de)

Emellett ugyanez a csoport 2013-ban lefolytatott egy Munkáltatói Megkeresést is (Enterprise Survey 2013), amelynek részeként igyekeztek összekapcsolni a munkaerő-piaci igényeket és a felsőoktatás lehetőségeit, azaz lefordították a felmérésben részt vevő 206 vállalat által elvárt képességeket, kompetenciákat a tárgyak keretén belül megszerezhetőkre. (Tien et al., 2013)

4. függelék: Az Európán kívüli diplomás pályakövetési gyakorlatok összefoglalása

Kontinens/ Földrajzi egység	Ország	Felmérés neve	Felmérést lefolytatja	Felmérés típusa	Lekérdezőkor megcélzott populáció	Új kohorszok gyakorisága	Lekérdezés módja	Átlagos válaszadási arány	Egyéb
Észak- Amerika	Amerikai Egyesült Államok	Baccalaureate and Beyond Longitudinal Survey	National Center for Education Statistics Felsőoktatási intézmények	országos, intézményi	utolsó éves hallgatók, végzést követő 1, 4, 5 évben reprezentatív mintakohorszok	5-7 évente	telefon, internet, személyesen	a reprezentatív minta függvénye	ösztönző: 30-50\$
Észak- Amerika	Kanada	National Graduate Survey	Statistics Canada, Department of Human Resources and Skills Development	országos	rétegzett mintavétel a végzést követő 2, 5 évben	5 évente	számítógéppel támogatott telefonos lekérdezés	49%	
Ausztrália	Ausztrália	Graduate Destination Survey és Beyond Graduation Survey	Australian Association of Career Counsellors Ministry for Education, Science and Training, Australian Vice- Chancellors' Committee	országos	végzést követő 4. hónap, 3. és 5. év	évente	telefonon	60-65%	elvárás az 50% teljesítése, mert csak akkor közölnek adatot az intézményről
Ausztrália	Ausztrália	Course Experience Questionnaire	Australian Association of Career Counsellors Ministry for Education, Science and Training, Australian Vice- Chancellors' Committee	országos	végzést követő 4. hónap, 3. és 5. év	évente	telefonon	60-65%	elvárás az 50% teljesítése, mert csak akkor közölnek adatot az intézményről
Ausztrália	Új-Zéland	1973-1996-ig egységes, majd 1997-2007-ig University Graduate Destinations	Standing Committee on Graduate Employment	országos	végzést követő 6. hónap	évente	e-mail	34-38%	
Ausztrália	Új-Zéland	2011-től Graduate Longitudinal Study New Zealand	Standing Committee on Graduate Employment	országos	végzést követő 2., 5. és 10. év	n. a.	online	57%	
Ausztrália	Óceánia	Graduate Destination and Programme Experience	Planning and Quality Office	országos	a végzést követő 5. hónap	évente	postán és online, majd diplomaátadó ünnepségen kerülnek be a mintába	60-65%	ösztönző: 100 fidszi \$ értékű kupon
Afrika		Graduate Tracking Systems for the Medical Schools in Africa		országos, orvosi képzést folytató intézmények					
Afrika	Dél-Afrika	Student Survey, International Network of	South African Graduate Recruiters/Employers Association	országos					

Kontinens/ Földrajzi egység	Ország	Felmérés neve	Felmérést lefolytatja	Felmérés típusa	Lekérdezőkor megcélzott populáció	Új kohorszok gyakorisága	Lekérdezés módja	Átlagos válaszadási arány	Egyéb
		Graduate Recruiting and Development Association							
Afrika	Dél-Afrika	Graduate Economic Absorption Indicator, Graduate Empowerment Monitor	South African Graduates Development Association	országos					
Afrika	Dél-Afrika		South African Qualifications Authority, Higher Education South Africa	országos					
Afrika	Dél-Afrika	Labour Force Survey	Development Policy Research Unit	országos	1995-2005, 2000-2007 között végzetek				
Afrika	Dél-Afrika	Student Retention and Graduate Destination	Human Sciences Research Council	országos			postán	16%	
Afrika	Dél-Afrika	Több egyetemen	Cape Higher Education Consortium	intézményi		évente	postán, majd online	50-75%	
Afrika	Dél-Afrika	Pathways from University to Work	Cape Higher Education Consortium	országos	2010-ben végzetek a végzést követő 3. év		online és telefonon	22,5%	
Dél-Amerika	18 ország	ALFA PUENTES Transformation in Latin America Higher Education		országokon átívelő					
Dél-Amerika	23 ország	Universia	Universia	országokon átívelő	végzést követő 6 hónaptól 2 évig	évente	online		komplex szolgáltatás egyetemeknek, külföldi hallgatóknak és külföldi tanulmányokhoz
Dél-Amerika	14 ország	PROFLEX	PROFLEX	országokon átívelő	5 évvel korábban végzetek	egyszer, 2008	online		szolgáltatás-fejlesztési fázisban van, nem ígéretes
Dél-Amerika	Chile	Mifuturo	Ministerio de Educación	országos		nem rendszeres	intézményi adatszolgáltatás		a honlap segít eligazodni a hallgatóknak a felsőoktatás és későbbi munka világába, szolgálat és informál
Dél-Amerika	Kolumbia	Encuesta a Graduados	Observatorio Laboral para la Educación	országos	végzéskor	évente	intézményi adatszolgáltatás		a honlap segít eligazodni a hallgatóknak a felsőoktatás és későbbi munka világába, szolgálat és informál
Dél-Amerika	Kolumbia	Encuesta a Graduados	Observatorio Laboral para la Educación	országos	végzést követő 1., 3. és 5. év	évente	online	22%	
Ázsia	India	All India Survey on Higher Education	Ministry of Human Resource Development, Department of Higher Education	országos	végzést követő egy évvel	évente	online		
Közel-Kelet	Bahreini Királyság		Ministry of Education	országos	végzés követő egy évvel	2005-ben	online		

Kontinens/ Földrajzi egység	Ország	Felmérés neve	Felmérést lefolytatja	Felmérés típusa	Lekérdezőkor megcélzott populáció	Új kohorszok gyakorisága	Lekérdezés módja	Átlagos válaszadási arány	Egyéb
Közel-Kelet	Ciszjordánia és Gáza	Education to Work Transition Project	World Bank, Ministry of Education and Higher Education	országos	végzést követő egy évvel	évente	online		a projekt kialakítása zajlik
Közel-Kelet	Egyesült Arab Emirátusok		Zayed University Office of Graduate Students	intézményi	exit felmérés, végzést követő egy évvel		online, telefonon, személyesen		
Közel-Kelet	Jordánia		Zarqa University Graduates' Employment and Follow-up Unit	intézményi	végzést követő egy évvel	évente	online		
Közel-Kelet	Katar		Qatar University, College of Education	intézményi	végzést követő egy évvel	2010-ben	online		
Közel-Kelet	Ománi Szultánság		Shinas College of Technology	intézményi	végzést követő egy évvel				
Ázsia	Fülöp- szigetek	Knowledge Community	Commission on Higher Education	országos, intézményi	5 éves periódusok	1993-1997, 1998- 2002, 2006-2010	online		
Ázsia	Hong-Kong		Hong Kong Baptist University	intézményi	végzést követő 6 hónappal		online	50-70%	
Ázsia	Japán (Korea, Kína)	CAMPUS Asia	felsőoktatási minisztériumok	országos	végzést követő 2. és 5. évben	2011-es évfolyam	online		
Ázsia	Laosz	National Baseline Tracer Study	Lao-German Development Consulting	országos	végzést követő egy évvel	2006, 2011, 2013,	mélyinterjú technika	25%	
Ázsia	Malajzia	National Graduate Tracer Study	Ministry of Education	országos	végzést követő 4-6 hónapon belül, végzős hallgatók	évente	online	100% exit	
Ázsia	Szingapúr	Graduate Employment Survey	Ministry of Education	országos	végzést követő 6 hónappal	évente	online	72%	
Ázsia	Tájföld		Asian Institute of Technology	intézményi	5-10-20 éves periódusok	rendszeretlen	online	28%	
Ázsia	Vietnám	TVET surveys	Ministry of Education and Training	országos	végzéskor és végzést követő 6 hónappal	évente	online, posta, telefon	50-100%	

**5. függelék: A reguláris oktatásban résztvevők száma, minden szinten,
országoként 2001–2012 (1 000 fő)**

Terület/ÉV	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
EU (28 countries)	:	:	96 751	97 591	98 017	93 598	93 976	93 835	93 668	93 797	93 702	93 237
EU (27 countries)	96 023	97 266	96 026	96 861	97 281	92 865	93 247	93 113	92 958	93 083	92 998	92 535
Euro area (18 countries)	58 777	:	57 826	58 173	58 655	58 599	59 463	59 588	59 600	59 893	60 199	60 117
Euro area (17 countries)	58 267	:	57 320	57 672	58 164	58 127	59 013	59 157	59 187	59 504	59 831	59 767
Belgium	2 304	2 333	2 373	2 333	2 380	2 410	2 418	2 428	2 436	2 450	2 462	2 484
Bulgaria	1 322	1 275	1 274	1 250	1 226	1 193	1 175	1 142	1 111	1 097	1 085	1 066
Czech Republic	1 932	1 935	1 928	1 934	1 912	1 869	1 856	1 855	1 849	1 841	1 822	1 794
Denmark	1 029	1 046	1 069	1 127	1 144	1 142	1 155	1 152	1 160	1 177	1 280	1 301
Germany	14 515	14 511	14 525	14 583	14 467	14 394	14 251	14 065	13 984	13 931	13 939	13 916
Estonia	306	304	298	293	289	278	268	258	250	247	243	238
Ireland	987	:	:	:	:	:	1 054	1 053	1 076	1 103	1 112	1 114
Greece	1 906	1 975	1 961	1 983	2 053	2 042	1 964	2 009	:	2 023	2 012	2 013
Spain	7 597	7 461	7 382	7 509	7 537	7 529	7 556	7 615	7 677	7 879	8 068	8 172
France	11 849	11 791	11 884	11 903	12 315	12 321	12 296	12 265	12 251	12 324	12 366	12 419
Croatia	:	:	725	730	736	733	728	722	710	715	704	702
Italy	9 144	9 199	9 266	9 380	9 409	9 464	9 500	9 510	9 514	9 541	9 520	9 408
Cyprus	140	142	146	148	147	146	146	148	152	152	150	149
Latvia	510	510	506	502	491	472	450	431	414	389	369	350
Lithuania	787	797	807	811	805	784	760	738	719	690	652	615
Luxembourg	70	72	73	71	73	77	76	77	78	80	86	88
Hungary	1 924	1 946	1 968	1 988	1 976	1 952	1 916	1 873	1 825	1 805	1 783	1 762
Malta	78	77	79	81	80	78	75	74	75	76	71	70
Netherlands	3 217	3 208	3 239	3 264	3 289	3 318	3 346	3 380	3 402	3 451	3 682	3 698
Austria	1 464	1 422	1 429	1 452	1 462	1 471	1 457	1 468	1 469	1 488	1 482	1 484
Poland	9 153	9 153	9 077	9 004	8 887	8 663	8 416	8 168	8 008	7 766	7 570	7 410
Portugal	2 002	1 964	1 962	1 945	1 913	1 862	1 881	2 109	2 161	2 132	2 053	1 969
Romania	3 954	3 939	3 915	3 901	3 847	3 831	3 839	3 904	3 879	3 735	3 554	3 315
Slovenia	403	407	408	411	410	403	395	388	381	377	367	362
Slovakia	1 114	1 109	1 104	1 108	1 101	1 089	1 079	1 059	1 035	1 011	981	954
Finland	1 172	1 179	1 193	1 206	1 240	1 246	1 251	1 251	1 237	1 240	1 236	1 229
Sweden	2 107	2 115	2 119	2 123	2 114	2 096	2 061	2 023	2 028	2 067	2 061	2 062
United Kingdom	15 038	16 407	16 043	16 550	16 714	12 736	12 607	12 671	12 780	13 012	12 993	13 094
Iceland	74	77	80	82	83	84	85	87	87	88	88	89
Liechtenstein	:	:	6	6	6	6	6	6	6	6	7	6
Norway	993	1 005	1 036	1 052	1 052	1 068	1 079	1 078	1 081	1 099	1 106	1 108
Switzerland	:	1 294	1 315	1 330	1 334	1 340	1 350	1 355	1 361	1 375	1 380	1 391
Montenegro	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Former Yugoslav Republic of Macedonia	387	385	381	377	374	366	369	385	378	370	369	358
Albania	692	:	693	701	:	706	707	:	:	:	:	:
Serbia	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Turkey	14 893	15 389	15 565	16 379	16 021	16 275	16 687	16 649	17 471	18 686	:	20 089
United States	63 653	64 440	65 738	66 075	66 597	66 793	67 429	68 041	68 685	69 553	:	70 062
Japan	20 254	19 956	19 646	19 435	19 218	19 095	18 885	18 658	18 517	18 415	18 374	18 266

Forrás: Eurostat 2015d

**6. függelék: A felsőoktatásban résztvevők száma, országonként 2001–
2012 (1 000 fő)**

Terület/Év	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
EU (28 countries)	:	:	17 884	18 359	18 665	18 919	19 024	19 181	19 609	19 991	20 283	20 246
EU (27 countries)	16 517	17 139	17 762	18 233	18 530	18 783	18 884	19 037	19 470	19 841	20 129	20 089
Euro area (18 countries)	10 620	:	11 155	11 457	11 521	11 596	11 548	11 572	11 850	12 204	12 662	12 871
Euro area (17 countries)	10 517	:	11 036	11 329	11 390	11 465	11 418	11 444	11 725	12 091	12 558	12 774
Belgium	359	367	375	386	390	394	394	402	425	445	462	478
Bulgaria	247	228	231	229	238	244	259	265	274	287	285	285
Czech Republic	260	285	287	319	336	337	363	393	417	437	446	440
Denmark	191	195	202	217	232	229	232	231	235	241	259	275
Germany	2 084	2 160	2 242	2 331	2 269	2 290	2 279	2 245	2 439	2 556	2 763	2 940
Estonia	58	61	64	66	68	68	69	68	68	69	69	68
Ireland	167	176	182	188	187	186	190	179	183	194	196	193
Greece	478	529	562	597	647	653	603	638	:	642	661	664
Spain	1 834	1 833	1 841	1 840	1 809	1 789	1 778	1 781	1 801	1 879	1 951	1 966
France	2 032	2 029	2 119	2 160	2 187	2 201	2 180	2 165	2 173	2 245	2 259	2 296
Croatia	:	:	122	126	135	137	140	143	139	150	154	157
Italy	1 812	1 854	1 913	1 987	2 015	2 029	2 034	2 014	2 012	1 980	1 968	1 926
Cyprus	12	14	18	21	20	21	22	26	31	32	32	32
Latvia	103	111	119	128	131	131	130	128	125	113	104	97
Lithuania	136	149	168	183	195	199	200	205	211	201	187	175
Luxembourg	3	3	3	:	:	3	:	:	:	:	5	6
Hungary	331	354	391	422	436	439	432	414	398	389	382	381
Malta	7	7	9	8	9	9	10	10	10	11	12	12
Netherlands	504	517	527	543	565	580	590	602	619	651	780	794
Austria	265	224	230	239	244	253	261	285	308	350	362	377
Poland	1 775	1 906	1 983	2 044	2 118	2 146	2 147	2 166	2 150	2 149	2 080	2 007
Portugal	388	397	401	395	381	367	367	377	373	384	396	390
Romania	533	582	644	686	739	835	928	1 057	1 098	1 000	872	705
Slovenia	92	99	102	104	112	115	116	115	114	115	107	104
Slovakia	144	152	158	165	181	198	218	230	235	235	226	221
Finland	280	284	292	300	306	309	309	310	297	304	308	309
Sweden	358	383	415	430	427	423	414	407	423	455	464	453
United Kingdom	2 067	2 241	2 288	2 247	2 288	2 336	2 363	2 330	2 415	2 479	2 492	2 496
Iceland	10	12	13	15	15	16	16	17	17	18	19	19
Liechtenstein	:	:	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Norway	190	197	212	214	214	215	215	213	219	225	230	238
Switzerland	:	170	186	196	200	205	213	225	234	249	258	270
Montenegro	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Former Yugoslav Republic of Macedonia	40	45	46	47	49	48	58	66	65	62	68	63
Albania	41	:	44	53	:	74	86	:	:	:	:	:
Serbia	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Turkey	1 607	1 678	1 919	1 973	2 106	2 343	2 454	2 533	2 924	3 529	:	4 354
United States	13 596	15 928	16 612	16 901	17 272	17 488	17 759	18 248	19 103	20 428	:	20 994
Japan	3 973	3 967	3 984	4 032	4 038	4 085	4 033	3 939	3 874	3 836	3 881	3 885

Forrás: Eurostat 2015e

**7. függelék: A felsőoktatásban frissen végzettek elhelyezkedési aránya,
országoként, 2003–2014 (%)**

Terület/Év	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
EU (28 countries)	:	:	:	79	81	82	78	77	77	76	76	76
EU (27 countries)	77	:	:	79	81	82	78	78	77	76	76	76
Euro area (19 countries)	78	77	77	79	81	82	78	77	77	76	75	75
Euro area (18 countries)	78	77	77	79	81	82	78	77	77	76	75	75
Euro area (17 countries)	78	77	77	79	81	82	78	77	77	76	75	75
Belgium	82	85	79	81	82	84	81	81	81	81	79	79
Bulgaria	61	66	68	70	72	80	74	69	59	67	68	65
Czech Republic	77	:	:	83	88	88	85	81	81	82	80	81
Denmark	85	83	86	89	91	91	88	84	83	84	82	84
Germany	84	81	80	82	84	87	85	86	88	89	90	90
Estonia	76	72	75	85	86	82	68	65	75	75	77	81
Ireland	87	86	85	89	88	84	75	71	71	69	73	74
Greece	61	64	59	67	68	68	65	59	50	43	40	44
Spain	78	78	78	83	86	82	73	71	67	64	60	65
France	80	77	80	79	80	83	77	78	78	77	77	75
Croatia	:	63	64	71	73	78	76	72	63	60	54	62
Italy	63	65	62	66	66	65	61	58	58	54	49	45
Cyprus	84	83	77	81	82	86	81	78	73	73	62	69
Latvia	75	72	80	78	81	83	70	63	72	74	78	77
Lithuania	76	73	78	83	84	79	73	74	70	76	76	81
Luxembourg	90	90	90	91	88	87	86	90	86	85	79	84
Hungary	83	81	74	80	80	80	76	74	73	73	74	79
Malta	92	93	93	91	93	96	93	93	91	92	92	92
Netherlands	91	92	92	93	94	94	93	93	92	89	87	87
Austria	89	85	87	90	90	90	88	88	91	91	90	87
Poland	63	64	67	71	75	79	78	76	75	73	73	76
Portugal	83	83	83	83	81	83	82	81	76	68	68	69
Romania	66	74	72	75	79	85	78	71	71	70	67	66
Slovenia	76	73	78	81	82	83	82	81	76	73	74	70
Slovakia	67	65	73	78	81	81	74	69	70	69	70	73
Finland	81	77	79	80	83	82	78	80	78	81	80	77
Sweden	83	80	79	83	85	86	82	83	85	83	85	85
United Kingdom	87	88	87	86	86	84	80	81	81	82	84	83
Iceland	93	92	93	92	93	89	84	84	88	87	87	88
Liechtenstein	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Norway	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	86
Switzerland	86	88	87	89	89	88	87	88	85	87	85	88
Montenegro	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Former Yugoslav Republic of Macedonia	:	:	:	32	39	44	45	48	46	45	43	43
Serbia	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Turkey	:	:	:	56	57	59	58	60	61	62	62	63

Forrás: Eurostat 2015a

**8. függelék: A felsőoktatásra fordított GDP arányos kiadás mértéke,
országoként, 2002–2011 (%)**

Terület/Év	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
European Union (28 countries)	5,00	5,03	4,95	4,92	4,91	4,92	5,04	5,38	5,41	5,25
European Union (27 countries)	5,00	5,04	4,95	4,92	4,91	4,93	5,04	5,38	5,41	5,25
European Union (25 countries)	5,03	5,06	4,98	4,95	4,93	4,95	5,06	5,41	5,46	5,31
Euro area (18 countries)	4,87	4,89	4,80	4,72	4,69	4,79	4,94	5,31	5,28	5,15
Euro area (17 countries)	4,86	4,89	4,80	4,72	4,69	4,79	4,94	5,31	5,28	5,15
Euro area (15 countries)	5,01	5,04	4,96	4,89	4,87	4,81	4,95	5,32	5,29	5,16
Euro area (13 countries)	5,00	5,04	4,95	4,89	4,87	4,80	4,94	5,32	5,28	5,15
Belgium	6,09	6,02	5,95	5,92	5,98	6,00	6,43	6,57	6,58	6,55
Bulgaria	3,94	4,09	4,40	4,25	4,04	3,88	4,44	4,58	4,10	3,82
Czech Republic	4,15	4,32	4,20	4,08	4,42	4,05	3,92	4,36	4,25	4,51
Denmark	8,44	8,33	8,43	8,30	7,97	7,81	7,68	8,74	8,81	8,75
Germany (until 1990 former territory of the FRG)	4,72	4,74	4,62	4,57	4,43	4,49	4,57	5,06	5,08	4,98
Estonia	5,47	5,29	4,92	4,88	4,70	4,72	5,61	6,03	5,66	5,16
Ireland	4,27	4,35	4,66	4,72	4,73	4,92	5,67	6,43	6,41	6,15
Greece	3,57	3,56	3,83	4,09	:	:	:	:	:	:
Spain	4,25	4,28	4,25	4,23	4,26	4,34	4,62	5,02	4,98	4,82
France	5,90	5,92	5,80	5,67	5,61	5,62	5,62	5,90	5,86	5,68
Croatia	3,71	3,93	3,87	3,98	4,04	4,02	4,32	4,42	4,31	4,21
Italy	4,60	4,72	4,56	4,41	4,67	4,27	4,56	4,70	4,50	4,29
Cyprus	6,60	7,37	6,77	6,95	7,02	6,95	7,45	7,98	7,92	7,87
Latvia	6,60	5,58	5,12	5,14	5,13	5,07	5,71	5,59	4,96	4,96
Lithuania	5,81	5,14	5,17	4,88	4,82	4,64	4,88	5,64	5,36	5,17
Luxembourg	3,79	3,77	3,87	3,78	3,41	3,15	:	:	:	:
Hungary	5,39	5,91	5,44	5,46	5,44	5,29	5,10	5,12	4,90	4,71
Malta	4,22	4,48	4,66	6,58	6,45	6,18	5,72	5,32	6,74	7,96
Netherlands	5,22	5,47	5,50	5,53	5,50	5,32	5,50	5,95	5,98	5,93
Austria	5,68	5,53	5,48	5,44	5,40	5,33	5,47	5,98	5,91	5,80
Poland	5,41	5,35	5,41	5,47	5,25	4,91	5,08	5,09	5,17	4,94
Portugal	5,33	5,38	5,10	5,21	5,07	5,10	4,89	5,79	5,62	5,27
Romania	3,51	3,45	3,28	3,48	:	4,25	:	4,24	3,53	3,07
Slovenia	5,76	5,80	5,74	5,73	5,72	5,15	5,20	5,69	5,68	5,68
Slovakia	4,31	4,30	4,19	3,85	3,80	3,62	3,61	4,09	4,22	4,06
Finland	6,22	6,43	6,42	6,30	6,18	5,90	6,10	6,81	6,85	6,76
Sweden	7,36	7,21	7,09	6,89	6,75	6,61	6,76	7,26	6,98	6,82
United Kingdom	5,06	5,21	5,12	5,31	5,38	5,29	5,28	5,56	6,15	5,98
Iceland	6,79	7,70	7,47	7,59	7,55	7,36	7,56	7,81	7,60	7,36
Liechtenstein	2,96	2,46	2,43	2,29	2,05	1,92	2,05	2,90	2,68	2,53
Norway	7,58	7,55	7,42	6,97	6,49	6,66	6,40	7,24	6,87	6,66
Switzerland	5,57	5,72	5,55	5,52	5,28	4,88	4,95	5,36	5,22	5,28
Former Yugoslav Republic of Macedonia	3,35	3,30	:	:	:	:	:	:	:	:
Turkey	2,82	2,96	3,12	:	2,86	:	:	:	:	4,07
Albania	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
United States	5,32	5,43	5,14	4,91	5,24	5,13	5,26	5,30	5,32	5,13
Japan	3,60	3,64	3,59	3,48	3,46	3,45	3,46	3,61	3,85	3,78

Forrás: Eurostat 2015b

9. függelék: Népeség, országonként 2005–2015 (1 000 fő)

Terület/Év	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
EU (28 countries)	494 702	496 544	498 409	500 418	502 186	503 235	504 494	504 057	505 115	506 858	508 191
EU (27 countries)	490 391	492 232	494 095	496 106	497 876	498 932	500 205	499 781	500 853	502 611	503 966
Euro area (19 countries)	328 245	329 792	331 312	333 218	334 566	335 331	336 102	335 297	335 997	337 397	338 335
Euro area (18 countries)	324 890	326 503	328 062	330 005	331 382	332 189	333 050	332 294	333 025	334 453	335 414
Euro area (17 countries)	322 640	324 275	325 854	327 814	329 219	330 068	330 975	330 249	331 001	332 452	:
Belgium	10 446	10 511	10 585	10 667	10 753	10 840	11 001	11 095	11 162	11 204	11 258
Bulgaria	7 689	7 629	7 573	7 518	7 467	7 422	7 369	7 327	7 285	7 246	7 202
Czech Republic	10 199	10 224	10 254	10 343	10 426	10 462	10 487	10 505	10 516	10 512	10 538
Denmark	5 411	5 427	5 447	5 476	5 511	5 535	5 561	5 581	5 603	5 617	5 660
Germany	82 501	82 438	82 315	82 218	82 002	81 802	81 752	80 328	80 524	80 767	81 174
Estonia	1 359	1 351	1 343	1 338	1 336	1 333	1 330	1 325	1 320	1 316	1 313
Ireland	4 112	4 208	4 340	4 458	4 521	4 549	4 571	4 583	4 591	4 606	4 626
Greece	11 074	11 112	11 144	11 182	11 191	11 184	11 123	11 083	10 991	10 904	10 812
Spain	43 296	44 010	44 785	45 669	46 239	46 487	46 667	46 818	46 728	46 512	46 440
France	62 773	63 230	63 645	64 007	64 350	64 659	64 979	65 277	65 561	65 836	66 352
France (metropolitan)	60 963	61 400	61 795	62 135	62 466	62 765	63 070	63 376	63 652	:	:
Croatia	4 311	4 312	4 314	4 312	4 310	4 303	4 290	4 276	4 262	4 247	4 225
Italy	57 875	58 064	58 224	58 653	59 001	59 190	59 365	59 394	59 685	60 783	60 796
Cyprus	733	744	758	776	797	819	840	862	866	858	847
Latvia	2 250	2 228	2 209	2 192	2 163	2 121	2 075	2 045	2 024	2 001	1 986
Lithuania	3 355	3 290	3 250	3 213	3 184	3 142	3 053	3 004	2 972	2 943	2 921
Luxembourg	461	469	476	484	494	502	512	525	537	550	563
Hungary	10 098	10 077	10 066	10 045	10 031	10 014	9 986	9 932	9 909	9 877	9 849
Malta	403	405	406	408	411	414	415	418	421	425	429
Netherlands	16 306	16 334	16 358	16 405	16 486	16 575	16 656	16 730	16 780	16 829	16 901
Austria	8 201	8 254	8 283	8 308	8 335	8 352	8 375	8 408	8 452	8 507	8 585
Poland	38 174	38 157	38 125	38 116	38 136	38 023	38 063	38 064	38 063	38 018	38 006
Portugal	10 495	10 512	10 533	10 553	10 563	10 573	10 573	10 542	10 487	10 427	10 375
Romania	21 382	21 257	21 131	20 635	20 440	20 295	20 199	20 096	20 020	19 947	19 861
Slovenia	1 998	2 003	2 010	2 010	2 032	2 047	2 050	2 055	2 059	2 061	2 063
Slovakia	5 373	5 373	5 373	5 376	5 382	5 390	5 392	5 404	5 411	5 416	5 421
Finland	5 237	5 256	5 277	5 300	5 326	5 351	5 375	5 401	5 427	5 451	5 472
Sweden	9 011	9 048	9 113	9 183	9 256	9 341	9 416	9 483	9 556	9 645	9 747
United Kingdom	60 182	60 620	61 073	61 572	62 042	62 510	63 023	63 495	63 905	64 351	64 767
Iceland	294	300	308	315	319	318	318	320	322	326	329
Liechtenstein	35	35	35	35	36	36	36	36	37	37	37
Norway	4 606	4 640	4 681	4 737	4 799	4 858	4 920	4 986	5 051	5 108	5 166
Switzerland	7 415	7 459	7 509	7 593	7 702	7 786	7 870	7 955	8 039	8 140	8 237
Montenegro	613	613	615	616	617	619	620	620	621	622	622
Former Yugoslav Republic of Macedonia	2 035	2 039	2 042	2 045	2 049	2 053	2 057	2 060	2 062	2 066	2 069
Albania	3 135	3 149	3 153	3 170	3 185	:	2 832	:	2 899	2 896	2 893
Serbia	7 456	7 425	7 398	7 366	7 335	7 307	7 252	7 217	7 182	7 147	7 112
Turkey	71 610	72 520	69 689	70 586	71 517	72 561	73 723	74 724	75 627	76 668	77 696
Andorra	77	79	81	83	84	84	78	78	76	:	:
Belarus	9 800	9 751	9 714	9 690	9 672	9 480	9 481	9 465	9 464	9 468	9 481
Bosnia and Herzegovina	3 843	3 843	3 844	3 844	3 844	3 844	3 843	3 839	3 836	3 831	3 825
Kosovo (under United Nations Security Council Resolution 1244/99)	2 041	2 100	2 127	2 153	2 181	2 208	1 794	1 799	1 816	1 821	1 805
Moldova	3 600	3 590	3 581	3 573	3 568	3 564	3 560	3 560	3 559	3 558	3 555
Monaco	33	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Russia	143 474	142 754	142 221	142 009	141 904	141 915	142 857	143 056	:	143 667	146 267

Terület/Év	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
San Marino	30	30	30	32	31	:	32	33	34	33	33
Ukraine	47 100	46 749	46 466	46 192	45 963	45 783	45 598	45 453	45 373	:	:
Armenia	3 216	3 219	3 223	3 230	3 238	3 249	3 263	3 274	3 027	:	:
Azerbajjan	8 347	8 436	8 533	8 630	8 897	8 998	9 111	9 235	9 356	9 477	9 593
Georgia	4 322	4 401	4 395	4 382	4 385	4 436	4 469	4 498	:	:	:

Forrás: Eurostat 2015c

10. függelék: Az európai országok diplomás pályakövetési gyakorlatának bemutatása

10. függelék/1. Ausztria

A 8,5 millió körüli lakossággal rendelkező országban 35 felsőoktatási intézmény működik. A nagyságrendileg 370 ezer fős felsőoktatásban részt vevő hallgatóból évente mintegy 50 ezer fő végez. 1973 óta a Hallgatói Szociális Felmérés (Studierenden-Sozialerhebung) a végzettekről is nyújt információt, azonban elsősorban a hallgatók pénzügyi-szociális hátterét, külföldi mobilitását, motivációját, sporttevékenységét mutatja be. (www.sozialerhebung.at/index.php/en/home-2)

Néhány egyetemi kezdeményezéstől eltekintve csak 1994 óta fordítanak nagyobb figyelmet a végzettek pályakövetésére, amikor bevezették az Alkalmazott Tudományegyetemek (Fachhochschule, ami a korábbi hazai főiskoláknak felel meg inkább) intézménytípust. Azért volt fontos megismerni a korábbi hallgatók elhelyezkedési körülményeit, mert már a kezdetektől kötelezővé tették a munkaerő-piaci sikeresség bemutatását az akkreditációs eljárás során. (Unger – Raggautz, 2011) Emellett találunk információt arról, hogy időről-időre a munkaerő-piaci körülmények feltárása céljából egyéb adminisztratív szervezetek is végeznek kutatásokat, ahol a végzettek teljesítménye kerül előtérbe (Leuprecht et al., 2009; Mosberger et al., 2007; Putz et al., 2008).

A diplomás pályakövetés, mint önálló, kötelező felmérés, nem létezik sem országos, sem intézményi szinten, viszont ennek ellenére a végzettekről rendelkeznek információval. 2010-ben készült egyszeri alkalommal, állami megrendelésre egy átfogó online felmérés a 2003/04–2007/08-ban végzettek körében (a hozzáféréshez szükséges kódot postai levélben kapták meg). Az Egyetemek és Alkalmazott Tudományegyetemek Végzettjeinek Munkaerő-piaci Helyzete (Arbeitssituation von Universitäts- und FachhochschulabsolventInnen – ARUFA) vizsgálatba csak az egyetemenként definiált 21 intézményt vonták be, a 116 659 végzett válaszadási hajlandósága 24,6%-os. A felmérésben

- a végzettek további tanulmányait,
- szociális hátterét,

- nemzetközi tapasztalatait,
- elhelyezkedési időt,
- munkahely jellegét,
- kompetenciákat és a
- fizetést mérték fel. (Guggenberger, 2010)

Egységes elvek mentén 2011-ben jelenik meg egy nem kérdőívezésre épülő pályakövetési forma, amikor a Munkaügyi, Szociális és Fogyasztóvédelmi Minisztérium VI. szekciója (die Sektion VI des Sozialministeriums) az Osztrák Munkaügyi Szolgálattal (Arbeitsmarktservice Österreich) és a Statisztikai Intézettel (Bundesanstalt Statistik Österreich) elhatározták, hogy rendszeres elemzést készítenek a végzés utáni munkába állás körülményeiről. A fő cél, hogy statisztikailag is kiértékelhető adatokat kapjanak erről a célcsoportról. A kezdeményezés az Oktatáshoz kapcsolódó Foglalkoztatási Karrier-monitoring (Bildungsbezogenes Erwerbskarrierenmonitoring –BibEr) elnevezést kapta. Az adatok a Statisztikai Intézetnek a munkaerőpiaccal és a felsőoktatási képzésekkel kapcsolatos információinak kiegészítéséből áll össze, minden évben egyszer, ősszel történik meg az adatkapcsolás. Az első adatbankot 2012-ben hozták létre a 2008/09-es tanévben végzettekéről, azóta kibővítették az adatkapcsolást és a legfrissebb elemzésben (Wanek-Zajic et al., 2015) már a 2008/09–2010/11-es tanév között felsőfokú tanulmányokat befejezőkről (összesen 128 969 fő) áll rendelkezésre információ. Az adatgyűjtésbe a 15–30 éves korosztályt vonják be, tehát a teljes oktatásról rendelkeznek adattal. Ez lényegében állami adminisztratív adatbázisok integrációja (így elméletileg az alapsokaság teljes), amely kezdeményezés Magyarországon is elindult (lásd 3.2.4. fejezet).

Az elemzések ingyenesen hozzáférhetőek a www.statistik.at oldalon. Az adatkapcsolás során használt változó-csoportok:

- személyes adatok (kor, nem, nemzetiség, lakóhely, végzettség),
- munkaerő-piaci helyzet (6, 12, 18, 24 hónappal később – státusz, kereset, munkaviszony időbelisége, első munkaviszonyig eltelt idő),
- további végzettségek.

Intézményi szinten a Bécsi Egyetem (University of Vienna) pályakövetési gyakorlata érdemel említést. A Bécsi Egyetem honlapján (www.qs.univie.ac.at/en/graduate-surveys-at-the-university-of-vienna/) felsorolják, hogy milyen célból lehet hasznos a pályakövetés:

- alumni tevékenység erősítése,
- az aktív hallgatók számára információs broszúrák készítése,
- belső minőségfejlesztése,
- képzési programok fejlesztése,
- részben akkreditációs folyamatokhoz.

Ezek olyan információk, amelyek miatt majd minden felsőoktatási intézmény végez saját felmérést, viszont a Bécsi Egyetemen kétfajta pályakövetés is megvalósul. Először is minden évben közvetlenül a végzés után kérdezi meg a hallgatóit; másrészt pedig az osztrák társadalombiztosítási adatok alapján longitudinális vizsgálatot végez. Az előbbit 2009-ben vezették be, és a nagyjából 37%-os válaszadási arány jellemző. A megkérdezett területek:

- tanulmányi intenzitás,
- tanulmányi idő hossza, gyermekvállalás, tanulmányok melletti munka,
- munkakompetenciák, a tanulmányok értékelése, a szakdolgozat átlaga,
- az elvárt fizetés nagysága,
- a szolgáltatások értékelése,
- kapcsolattartás az egyetemmel.

A képzésekhez kapcsolódó 5–8 oldalas riportok szabadon hozzáférhetőek, viszont a 2009–2012-es időszakra készített 942 oldalas aggregált elemzés csak belső fogyasztók számára érhető el.

A Bécsi Egyetemen végzett longitudinális elemzés a társadalombiztosítási adatok kiértékelésén alapul, amelyben 2003–2011 között végzettek karrierútját mérték fel az Osztrák Statisztikai Intézet közreműködésével. A mintegy 30 681 végzett utánkövetését tartalmazó jelentés szabadon elérhető (UNIPORT, 2011).

Az elemzett adatok:

- a végzést követő első munkába állásig eltelt idő, munkahelyváltások száma,
- első foglalkoztatottság ideje, átlagos jövedelem, a munkáltató iparági besorolása, foglalkoztatási státusz, munkaerő-piaci részvételi arány.

Természetesen más felsőoktatási intézmények is kérnek hozzáférést ez utóbbi vizsgálathoz, erről rendszeres készítenek jelentést (Eckstein et al., 2012; Thaler, 2012).

10. függelék/2. Belgium

A mintegy 11 milliós lakossággal rendelkező ország nem csak a népességét tekintve hasonlít Magyarországra, nagyságrendileg azonos a felsőfokú intézmények száma (74 db) és a felsőoktatásban tanulóké is (478 E fő). Az ország a flamand és a vallon közösségre oszlik, és a felsőoktatás ügye is erre a szintre delegált, azaz nincs központi irányítás. Ebből adódóan országos szinten nem jelenik meg szándék egységes pályakövetési gyakorlat kialakítására.

A felsőoktatás elsődleges problémája a magas lemorzsolódási arány (csaknem minden ötödik hallgató), így inkább erre fókuszálnak az elemzések.

A Flamand Közösségben kötelezővé tették a pályakövetést intézményi szinten, elsősorban az első éves hallgatók csoportjára vonatkozóan. A kötelező jellege mellett az

intézmények szabadon eldönthetik, hogy milyen eszközt alkalmaznak, illetve a kérdések körében sincs korlátozás.

A Flamand Foglalkoztatási és Képzési Szolgálat (laamse Dienst voor Beroepsopleiding en Arbeidsbemiddeling – VDAB) (www.vdab.be/trends/schoolverlaters.shtml) évente végzi a Végzetek Munkakeresése Flandriában (Werkzoekende schoolverlaters in Vlaanderen) felmérést. A legfrissebb adatok a 2012/13-ban végzettekről állnak rendelkezésre (www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/databank/Documenten/), akiket egy évvel a képzés befejezése után azonosítottak, hogy képet kapjanak a munkakeresés tapasztalatairól. Nem csak azok kerülnek be, akik regisztráltak a VDAB adatbázisba – igaz, hogy riportot róluk készítenek – hanem elméletileg teljes adatkapcsolást valósítanak meg az egyedi hallgatói azonosítóknak a Syntra adatbázison keresztül történő összekötése révén (www.syntra.be/). A pályaválasztás előtt állók megbízható információforrásként tekintenek ezekre az eredményekre. A jelentés szabadon letölthető, szakonként pedig további lekérdezéseket lehet a honlapon végezni, és különböző szolgáltatásokat nyújtanak a jövőbeli hallgatóknak a továbbtanulást segítő tesztekől a kérdőívkészítésig bezárólag. Ez nem egy kérdőíves vizsgálat, csak egy statisztikai adatkapcsolás. (VDAB Studiedienst, 2015)

A Francia Közösségben kevésbé fejlett pályakövetéssel találkozunk, a Felsőoktatási Obszervatórium (Observatoire de l'Enseignement Supérieur) rendszeresen állít elő jelentéseket, elemzéseket az intézményi szinten gyűjtött adatokból, és tervezi, hogy utánkövetést is megvalósít a jövőben (www.oes.cfwb.be/index.php?id=433). Intézményi szinten nincs általánosan elfogadott gyakorlat, csak utalást találtunk arról, hogy történnek ilyen felmérések, de nem találtunk megfelelő példát. (Gaebel et al., 2012)

10. függelék/3. Bulgária

A 285 ezer fős felsőoktatást 51 felsőoktatási intézmény biztosítja az alig több mint 7 milliós országban. Csak nagyon áttételesen találtunk információt nemzeti szintű pályakövetési gyakorlatról. Az Oktatási és Tudományos Minisztérium (Ministry of Education and Science) ugyan gyűjti a fiatal végzetek körében a munkanélküliségi és a szakmán belüli elhelyezkedési arányt, de nem pályakövetési, hanem egyetemi rangsorolás célból. A 2010-ben kifejlesztett Bolgár Egyetemi Rangsorolási Rendszer (Bulgarian University Ranking System) az oktatásban részt vevők számára biztosít egy egységes összehasonlítási keretet. A honlapon számos információ megtalálható, önálló keresést is lehet végezni. (www.rsvu.mon.bg/rsvu3/?locale=en#UniFilterPlace).

Intézményi szinten majd mindegyik felsőoktatási szereplő megvalósít valamilyen pályakövetést, mivel kötelező adatot szolgáltatni a nemzeti akkreditációs folyamatba a végzetek további pályájáról, elhelyezkedési arányukról (NEAA, 2014). Ennek ellenére nem találtunk nyilvánosan hozzáférhető adatot, tehát valószínűleg nem publikálják az eredményeket.

A Bolgár Ifjúsági Garancia Terv (Bulgarian Youth Guarantee Plan) egyik kitűzött célja, hogy csökkentse a különbséget a felsőoktatás és a munkaerőpiac között, ami biztosan egy

kidolgozottabb és strukturáltabb pályakövetési gyakorlat kialakítását vetíti elő. (European Commission, 2015)

10. függelék/4. Csehország

Annak ellenére, hogy Csehország csupán 4,5 millió fős népességgel rendelkezik, a 24 felsőoktatási intézményben mintegy 440 ezer fő tanul. Ez magasfokú nemzetközi nyitottságot is jelent, azaz sok országból érkeznek hallgatók.

A pályakövetés mind az aktív, mind a végzett hallgatók csoportjára nézve megvalósul nemzeti szinten. Az Oktatási, Ifjúsági és Sportminisztérium (Ministry of Education Youth and Sports) a Hallgatói Információs Regiszter (Associated Student Information Register – SIMS) részeként gyűjti az adatokat. A 2011–2015-ös időszakra kialakított Stratégiai Akciótervében a felsőoktatási intézmények számára nagyobb felelősséget írtak elő a végzettjeik foglalkoztathatóságával kapcsolatban, hiszen az intézményi finanszírozás alapjává emelték ezt a tényezőt. Ezzel párhuzamosan nagyobb hangsúlyt fektet a Minisztérium az összegyűjtött adatok értékelésére is. (Minister of Education, Youth and Sports, 2015) A SIMS egy statisztikai adatbázis, az információkat az intézmények továbbítják a minisztérium felé, amelyből számos elemzés készíthető. A főbb tényezők mentén önállóan szűrhető webes felületet hoztak létre (www.strediskovzdelavacipolitiky.info), de ez az eszköz alapvetően nem alkalmas a végzettek pályakövetésére.

A Károly Egyetemen (Charles University) működő Oktatáspolitikai Központ (Education Policy Centre – EPC) foglalkozik inkább a felsőoktatásból kikerülőknél a felmérésével, azaz a munkába állással kapcsolatos információkat méri fel. A SIMS adatbázis adatait vetik össze a nemzeti munkaügyi központéval, és a végzést követő második évben munkanélküliek helyzetét elemzik alaposabban. Az EPC részt vesz a REFLEX és a CHEERS kutatásokban, és ennek keretén belül jutnak szubjektívebb információhoz:

- az egyetemi képzésről,
- a további tanulmányokról,
- a munkakeresés időszakáról,
- a munkaerő-piaci státuszról, munkáltatóról, fizetésről,
- munka elégedettségéről. (Gaebel et al., 2012)

A végzettek nagy átfogó felmérésére a nemzetközi kutatásokon kívül egy forrást találtunk, 2007–2008-ban valósították meg a Cseh Iskolaelhagyók Felmérést a Végzetteknek az Iskolából a Munka Világába Való Átmenete és a Szükséges Képességekről (Czech School Leaver Survey School to Work Transition of Graduates and Skill Requirements). A kitöltés személyes interjú keretén belül történt CAPI (Computer Assisted Personal Interviewing) módszerrel, összesen 5 853 fő válaszolt, ami 60%-os arány. A feldolgozott kérdések:

- a munkahelyi elvárások és a végzettség kapcsolódási szintje,
- a munkába állás folyamata,

- az intézmény értékelése,
- a végzettség és a képességek összefüggése,
- a képességek használhatósága a munkaerőpiacon,
- mik az okai az alul vagy túlképzettségnek,
- további tanulmányok, élethosszig tartó tanulás. (Koucky, 2010)

10. függelék/5. Ciprus

Ciprus nagyon kicsi ország, a mintegy 850 ezres népességéből 32 ezer fő tanul 30 felsőoktatási intézményben. Intézményi szinten nem találunk információt pályakövetési gyakorlatról, viszont egy egyszeri nemzeti felmérés nyomát fedeztük fel. A Ciprusi Kutatásösztönző Alapítvány (Cyprus Research Promotion Foundation) által finanszírozott PERSEAS projektben valósult meg a kutatás. 2003 tavaszán keresték meg a végzés előtt állókat, a 2 180 alapsokaságból 64% válaszolt, majd 1,5 évvel később egy telefonos interjú keretében zajlott az utánkövetés. A kezdeti 1 388 válaszadóból 1 134 fő vett részt a második fázisban, ami az eredeti populáció 52%-a.

Az első kérdőívben a szocio-demográfiai – kiemelten – a családi háttérrel, a középiskolai teljesítményről, a felsőoktatási intézményről, valamint a végzés utáni munkaerő-piaci várakozásokról és tanulmányokról kérdezték meg a végzősöket. A második felmérésben a munkaerő-piaci helyzettel kapcsolatban keresték meg a volt hallgatókat (foglalkoztatási státusz, munkaadó típusa, keresetek, munka és végzettség illeszkedése, munkaelégedettség). A forrásban longitudinálisként tüntetik fel a kutatást, de nem találtunk további publikációt. (Meletiou – Maouri, 2010)

10. függelék/6. Dánia

Az 5,6 milliós lakosságú országban 275 ezer fő tanul a felsőoktatásban, amelyet 28 akkreditált intézmény biztosít.

Angol nyelven meglepően kevés információt találtunk a kutatási témánkban, viszont egy-két összefoglaló tanulmány révén átfogó képet kaphatunk. Hallgatói és végzett szinten is megvalósul pályakövetés és az országos statisztikai adatgyűjtés mellett az intézmények folytatnak vizsgálatokat akkreditációs és minőségbiztosítási célból.

2013-tól minden felsőoktatási intézmény a STADS adminisztratív rendszert használja, ezen keresztül minden hallgatóról rendelkeznek információval a hallgatói előmenetellel és a lemorzsolódással kapcsolatban. A hallgatók ezen keresztül jelentkezhetnek például vizsgákra és órákra, tehát egy integrált online szoftvercsomagról van szó.

A Dán Statisztikai Hivatal (Statistics Denmark) összegyűjti az intézményi adminisztratív adatokat, és a társadalombiztosítási azonosító segítségével, más adatbázisokkal is összekötve több kontextusból mutatják be a hallgatói pályákat. (www.statbank.dk/)

A Dán Egyetemi és Vagyonügynökség (Danish University and Property Agency) információt gyűjt a hallgatók beiratkozási és lemorzsolódási arányáról, valamint a végzettek foglalkoztatásáról. Alapvetően a kormány oktatáspolitikai tervezési céllal, az

intézmények pedig adatközlésre használják az adatokat az akkreditációs eljárásban. (www.ufm.dk/)

A Szakmai Szervezetek Dán Szövetsége (Danish Confederation of Professional Associations) a végzetek foglalkoztatottsági helyzetéről gyűjt adatot a szakszervezetek adataira támaszkodva. Ez szolgál alapot arra, hogy azonosítsák a szükséges beavatkozási területeket a fiatalok munkanélküliségi tendenciáiban. Tehát ez is inkább egy statisztikai adatösszekapcsolás, nem kérdőíves felmérés. (www.ac.dk; Mønsted et al., 2012)

Minden intézmény végez saját pályakövetéses vizsgálatot, teljesen autonóm módon szerveződve, és előfordul, hogy többen összefognak egy kutatás megvalósítása érdekében. Intézményi példát az Aalborg Egyetemről (University of Aalborg) találtunk, viszont itt sem közölnek információt a felmérésről konkrétan, csak az általános tendenciák ismertetésénél hivatkoznak a felmérésre. (Gaebel et al., 2012; Kerndrup, 2005)

10. függelék/7. Észtország

Az észt felsőoktatási piac is kicsi a számosságát tekintve, az 1,3 milliós lakosság mellett 68 ezer hallgató tanul 19 felsőoktatási intézményben.

A hallgatók utánkövetését az oktatási intézmények által az Észt Oktatási Információs Rendszer felé (Eesti Hariduse Infosüsteem – EHIS) továbbított adatoknak a gyűjtése biztosítja, amely lényegében az összes tanuló adatait tartalmazza. Az elemzést az Oktatási és Kutatási Minisztérium (Ministry of Education and Research) finanszírozza, és 2005-től minden évben megvalósítják. Az adatbázist időnként statisztikai módszerrel összekapcsolják más adatbázisokkal, ez azonban még esetleges, viszont az oktatáspolitikai alakításának szempontjából jelentős forrásként bír. Az intézmények hozzáférhetnek az adatokhoz, de a teljes állományhoz csak a megfelelő jogosítvánnyal rendelkező állami hivatalok. (www.ehis.ee/)

A végzetek pályakövetése leginkább az EHIS-en keresztül történik, amikor összekapcsolják a volt hallgatók adatait egyéb adatbázisokéval, így rálátást kapnak az aktuális munkaerő-piaci helyzetre, az elhelyezkedés idejére, keresetekre. Az esetlegességéből adódóan azonban egy kérdőíves kutatás, a Végzetek Országos Felmérése (National Graduate Survey) keretén belül jutnak információhoz a képzés minőségéről és a foglalkoztatottság körülményeiről. A felmérést 2005-ben, 2006-ban és 2009-ben végzetek körében folytatták eddig le (az első kettőt az Oktatási és Kutatási Minisztérium, majd a 2009-est a Tart Egyetem vezetésével). A felmérésben az egy éve végzetteket keresték meg online kérdőívvel. A 2010-es kutatásban 1 735 fő válaszolt a 7 156 végzettből, ami 24,2%-os válaszadási arányt jelent. (Espenberg et al., 2012; Krillo et al., é. n.; Mägi, 2011)

10. függelék/8. Finnország

Az 5,5 milliós országban 309 ezren vesznek részt a felsőoktatás 39 intézményében.

A skandináv államokhoz hasonlóan több évtizedes pályakövetési gyakorlattal rendelkezik az ország, mind a statisztikai adatgyűjtés, mind a konkrét felmérések tekintetében. Az adatbázisok oktatási célú felhasználása viszonylag új keletűnek számít, azonban a vizsgált területek már a kezdetektől fogva hasonlóak.

Kormányzati előrejelzések

Az Oktatási és Kulturális Minisztérium (Ministry of Education and Culture) a Finn Nemzeti Oktatási és Statisztikai Hivatallal (Finnish National Board of Education and Statistics Finland) együttműködve készít statisztikát az oktatásról minden évben, ami a hallgatói adatokat mutatja be, részben kitérve a végzetek foglalkoztatására. Az adatgyűjtés területei:

- jelentkezés, bekerülési arány,
- sikeres vizsgák,
- tárgyválasztás,
- foglalkoztatás és további tanulmányok,
- oktatási költségek.

Ez alapján készítenek előrejelzést a hallgatói és végzett létszámokról is, jellemzően mindig a kormányzati ciklus elején. (www.universityadmissions.fi/)

Az adatbázist egy új rendszerbe integrálják, hogy részletesebb keresést lehessen benne megvalósítani. A Vipunen (finn mitológiai hős neve) 2012-től üzemel, és segíti az oktatáspolitikai tervezést, mivel kiegészítették az elemzésbe bevontak körét a középiskolásokkal is. (www.vipunen.fi/fi-fi)

OPALA és YOPALA

Már az 1990-es évektől kezdve végeznek pályakövetési vizsgálatot az alkalmazott tudományegyetemeken, hogy rálátásuk legyen a végzetek foglalkoztatására. Az OPALA (Opiskelijapalautteen keruu) a Finn Alkalmazott Tudományegyetemek Rektori Konferenciája (Rectors' Conference of Finnish Universities of Applied Sciences – ARENE) és az Oktatási és Kulturális Minisztérium által megvalósított online kérdőívészés. A cél az oktatási rendszerrel kapcsolatos visszajelzés az egyes képzések összehasonlíthatósága érdekében. A hallgatók 2003-tól kezdve egy egyedi kód révén tudnak belépni a rendszerbe, viszont a riportok szabadon hozzáférhetőek, az eredmények interaktívan szűrhetőek. A megkérdezett területek:

- munkaerő-piaci helyzet, munkáltató jellemzői,
- külföldi munkavégzés,
- az oktatáshoz kapcsolódó és nem kapcsolódó szolgáltatások értékelése,
- korábbi és tervezett tanulmányok,
- szocio-demográfiai háttér. (www.opala.pkamk.fi/main.do)

Az egyetemi szektornak YOPALA (Yliopistojen Opiskelijapalautteen keruu) néven fejlesztették a rendszert, amely keretén belül egy felméréssel keresik meg a hallgatókat

ugyanezzel a céllal. Az első megkeresés 2013-ban indult, és a tervek szerint kétszer egy évben mérik fel a hallgatókat, végzetteket. Azért fontos az intézményeknek a kitöltés ösztönzése, mert 2015-től az állami finanszírozás 3%-át tervezik az eredményekre alapozva biztosítani a felsőoktatási intézmények számára. (Gaebel et al., 2012; www.helsinki.fi/; www.ulapland.fi/InEnglish/)

Aarresaari Network

Az Akadémiai Karrierszolgáltató Hálózat (Academic Career Service Network) 19 egyetem együttműködésén alapul. A résztvevő intézmények összességére és az egyes tagok szintjére is folytatnak karrier-utánkövetést és foglalkoztatási helyzettel kapcsolatos felmérést, aminek köszönhetően a szakok összehasonlíthatóak egymással. A felmért területek: első munkába állás ideje, további tanulmányok, foglalkoztatás, karrierfejlődés, munka jellemzői, munkaelégedettség, életkor és nem. Az első kutatást 2005-ben folytatták le a mester diplomával végzettek körében. A legfrissebb jelentés a 2012-ben megvalósított kutatás eredményeit mutatja be, amelyben a 2007-ben végzetteket kereste meg. A 6 152 alapsokaságból 45% válaszolt az online felmérésben, ami igen magas, noha a korábbi évekről találtunk 64%-os válaszadási arányt is. (AARRESAARI, 2013; Puhakka et al., 2010; www.toissa.fi)

Intézményi pályakövetés

Kétfajta pályakövetési gyakorlatot végeznek az intézmények, egyrészt egy online kérdőívvel keresik meg az 1, 3 és 5 éve végzetteket, amely az első tapasztalataikra fókuszál, valamint az egyetemi tanulmányokra. Másrészt a mester diplomásokat követik nyomon, 5 évvel a végzés után keresik meg a végzetteket a munkaerő-piaci helyzetükkel kapcsolatosan. Az új kohorszokat évenként vonják be. Konkrét felmérést bemutató intézményt nem találtunk. (Gaebel et al., 2012)

10. függelék/9. Franciaország

Lengyelország, Nagy-Britannia, Németország, Olaszország és Spanyolország mellett a legnagyobb felsőoktatási hallgatói tömeggel rendelkező 66 milliós országban, 186 felsőoktatási intézményben tanul 2,3 millió hallgató.

Franciaországban nagy hagyománya van a pályakövetéses vizsgálatoknak, és több módszert alkalmaznak mind a jelenlegi, mind a végzett hallgatók utánkövetésére. Ezek az információk presztízskérdést jelentenek az intézmények számára, hiszen a potenciális hallgatók részben ez alapján döntenek el a további tanulmányok helyszínét. Az országos felmérések mellett az intézmények is készítenek saját kutatásokat, majd mindenhol létre is hozták erre a célra Egyetemi Felmérő Irodákat (Observatoires de la Vie Etudiante). Az intézmények szinte kivétel nélkül közzéteszik az őket érintő eredményeket, és azok korlátozás nélkül tölthetők le a honlapjukról.

Érettségizett Hallgatók Panelvizsgálata

A Statisztikai és Információs Intézet (Systèmes d'Information et des Études Statistiques – SIES) 1996-ban, 2002-ben és 2008-ban végzett panelvizsgálatot a középiskolákban végzettek körében. A panelben szereplőket évente keresik meg kérdőívvel az érettségi befejezését követő legfeljebb öt évben egészen addig, amíg diplomát nem szereznek a felsőoktatásban (mester szinten) vagy végleg abba nem hagyják a felsőfokú tanulmányaikat. A felmérésben megkérdezik a jelenlegi helyzetet, a szocio-demográfiai háttértényezőket, gazdasági helyzetet, korábbi tanulmányokat, képzéssel és egyéb szolgáltatásokkal való elégedettséget (Moisan, 2013; www.enseignementsup-recherche.gouv.fr/)

Hallgatói Utánkövetési rendszer

A Felsőoktatási és Kutatási Minisztérium (Ministry of Higher Education and Research) 1994-ben létrehozott egy olyan információs rendszert (SISE), ami az első éves hallgatók tanulmányait követi nyomon. Az adatokat az egyetemek továbbítják a központi rendszerbe, és felhasználják a felsőoktatásra szánt erőforrások szétosztásánál is. (Gaebel et al., 2012)

Oktatási és Kutatási Minisztérium Végzettek vizsgálata

A Felsőoktatási és Kutatási Minisztérium által megvalósított Egyetemi Diplomások Szakmai Elhelyezkedése (Insertion Professionnelle Des Diplômés de l'Université) nemzeti szintű pályakövetéses vizsgálat a mester szinten végzettek utánkövetését célozza meg (folyamatosan bővítik, tervezik a bachelor és a doktor hallgatók vizsgálatát is). 2009-től minden évben a végzést követő harmincadik hónapban keresik meg a volt hallgatókat. A legfrissebb adatok a 2014. évi kutatásról állnak rendelkezésre, a riportok mindegyik évről szabadon letölthetőek. A mintegy 100 000 végzett hallgató megkeresését a felsőoktatási intézmények végzik, kiegészíthetik a kérdőívet a saját kérdésekkel is. A válaszadási arány nagyon eltérő, viszont átlagosan 72%-os, ami kiemelkedően magas. Az eredmények fontos részét képezik a nemzeti minőségbiztosítási ügynökség, az AERES jelentésének.

A megkérdezett területek:

- jelenlegi munka, foglalkoztatottság,
- mobilitás,
- keresetek,
- elhelyezkedési időszak tapasztalatai,
- a képzés és a munka kapcsolódási szintje. (MENESR, 2014; www.education.gouv.fr/pid25496/statistiques.html)

Hallgatói Élet Nemzeti Obszervatóriuma

Reprezentatív mintavételi vizsgálatot végez a Hallgatói Utánkövetés Nemzeti Obszervatórium (Observatoire National de la vie Étudiante) az összes hallgató körében.

Tehát ez inkább hallgatói fókuszú, mint végzett irányultságú, viszont sok kiegészítő információhoz hozzá lehet így jutni. 1994–2006 között háromévente zajlott a vizsgálat, nagyjából 25 ezer fős minta segítségével. 2006-ot követően álltak át az online lekérdezésre, 2010-ben, majd 2013-ban volt felmérés 30–50 ezer fős minta lekérdezésével (a megkeresettek 25%-a válaszol nagyságrendileg) egy 15–30 perces kérdőív segítségével. A riportok szabadon hozzáférhetőek. A kutatásban a hallgatói élet minden szempontját megkérdezik:

- bevételek és kiadások, költségek,
- a munka és a tanulás közötti verseny (idő, fontosság),
- hallgatói szolgáltatások,
- lakhatási körülmények,
- családdal kapcsolatos viszony,
- étkezés,
- egészség. (OVE, 2013, 2014; www.ove-national.education.fr/; Ziloniz, 2010)

Generáció Kutatás

A Tanulmányi és Képzési Kutatási Központ (Centre d'Etudes et de Recherches sur les Qualifications – CEREQ) Átmenet a Munkába és Foglalkoztatási Életpályák munkacsoport (Transition to Work and Occupational Trajectories) 2001 óta végző kutatást a végzettek körében. Az új kohorszok háromévente kerülnek be, így 1998, 2001, 2004, 2007, 2010-ben tanulmányaikat befejezőkről áll rendelkezésre adat. A végzettenet 3, 5 és 7 évvel a végzés után keresik meg a Generáció Kutatás (Generation) keretén belül, irányított telefonos lekérdezéssel. A feladat nagyságrendileg a 700–750 ezer végzett reprezentatív, 35–65 ezer fős mintájának telefonos megkeresése (5–9%) (minden képzési szinten). Az utóbbi felmérések alapján szakmai karrierutak feltérképezését is célul tűzték ki. A válaszadási arány a kitűzött célhoz képest a felsőoktatási hallgatók esetében 70–88% (az intézmény típusától függően), ami igen jó visszajelzési hajlandóságot jelent. Az adatkezelés nagyon hangsúlyosan jelenik meg, főleg, hogy nincs egységes regiszter a hallgatókról, ezért az intézmények (2 200–2 400) közvetlenül a CEREQ számára küldik meg az adatokat. Az adatkezelésre való jogosultságot sok helyen feltüntetik: 1951. évi 51–711. sz. törvény (június 7.). Az eredmények ingyenesen hozzáférhetőek. A megkérdezett területek:

- első munkába állás körülményei és összes többi munka,
- munkanélküliség,
- külföldi tanulmányok,
- munkaelégedettség, további tervek,
- szocio-demográfiai háttértényezők,
- diszkriminációval kapcsolatos tapasztalat,
- kereset, munkahelyi pozíció,
- környezet. (Aliaga et al., 2010; Barret et al., 2014; Iardi – Sulzer, 2015; www.cereq.fr/)

10. függelék/10. Görögország

664 ezren tanulnak a 10,8 milliós ország 56 felsőoktatási intézményében. A magyarországi mértékű lakosság és intézmény-sokaság mellett mintegy másfélszer-kétszer többen folytatnak felsőfokú tanulmányokat. Ez ebben az esetben is részben a nagy nemzetközi hallgatóvonzó képességgel függ össze.

A végzetek pályakövetése nem törvényi kötelezettség, ennek ellenére a kormány támogatta a karriertanácsadó irodák létrehozását a '90-es évek második felében, így ezen belül kialakították a pályakövetési rendszert is. Mivel a felmérés struktúrája és célja igen heterogén, így nem beszélhetünk egységes, rendszeres, nemzeti szintű kutatásról.

Emellett a Nemzeti Minőségbiztosítási Ügynökség (Hellenic Quality Assurance Agency) az egyes intézményekben meglévő információs rendszert fogja össze, amelynek köszönhetően adminisztratív célból számos adat áll rendelkezésre a hallgatókról. A tanulmányok befejezését követően azonban nem végeznek felmérést ebben a körben. Az eredményeket felhasználják oktatáspolitikai döntések, például pénzügyi erőforrás-allokáció során.

2008-ban elindították a Görög Felsőoktatásban Végzetek Foglalkozathatósága (Employability of the Higher Education Graduates in Greece) programot azzal a céllal, hogy közelebb hozzák egymáshoz a felsőoktatás és a munkaerőpiac világát, de az eredményekről nem találtunk információt. Úgy néz ki, hogy első körben inkább az oktatói oldalról közelítik meg az információgyűjtést, és a köz- és felsőoktatásban dolgozóknak nyújtanak képzési lehetőséget. (www.protovoulia.org/)

Információink szerint eddig két hagyományos értelemben vett felmérés valósult meg Görögországban. Az első 2004–2006 között az 1998–2000-ben végzetek körében. Összesen 13 615 fő válaszolt 5 és 7 évvel a végzést követően. A kutatást nem irányította egy központi szerv sem, a karrierirodák horizontális együttműködésén alapult. A fő cél a végzetek munkaerő-piaci helyzetének feltárása volt. A tanulmányt 2008-ban publikálták, az eredmények angol verziója elérhető. A főbb vizsgált területek:

- munkaerő-piaci státusz,
- munka jellemzői, munkával kapcsolatos értékelés, karrierelvárások,
- az első munkába állás körülményei,
- további tanulmányok,
- szocio-demográfiai háttértényezők.

A felmérés hatására egyébként több intézmény karrierirodája végez rendszeresen felmérést a kutatás módszertanát felhasználva. (Karamessini, 2009, 2010)

A második kutatás keretén belül a Pedagógiai Intézet Átmenetet vizsgáló Obszervatórium csoportja valósított meg lekérdezést („Transition” Observatory of the Pedagogical Institute), hogy kvantitatív és kvalitatív információt gyűjtsenek a középiskola befejezését követően nem továbbtanulók körében. A kutatás 1997–1999 között zajlott a 9 éve végzetek körében, összesen 4 986-an válaszoltak a 75 600 fő közül, ami 6,6%-os arányt

jelent. Kitértek a foglalkoztatás jellemzőire (munka és tanulmányok kapcsolódási szintje), körülményeire, első munkába állásig eltelt időre, a személyes képességekre. (Paleocrassas et al., 2002)

A jövőben tervezett kutatások:

- Görög Fiatalok Oktatási és Foglalkoztatási Életpályái (Educational and occupational pathways of Greek Youth) longitudinális kutatás,
- Szakképzésben Végzettek Munkaerő-piaci Átmenete (The School-to-Work transition of Vocational Education Students) longitudinális kutatás. (www.pi-schools.gr/programs/par/p2_en.html)

10. függelék/11. Hollandia

A 16,9 milliós országban 794 ezren tanulnak a felsőoktatásban, amelyet 60 intézmény képzési kínálata alkot.

A holland rendszerben a Kutatóegyetemek Holland Szövetségébe (Vereiniging van Universiteiten – VSNU) és az Alkalmazott Tudományegyetemekbe (Hoger Beroeps Onderwijs – HBO) tömörülnek a felsőoktatási intézmények. Mindkét csoport esetén kötelező a hallgatókat regisztrálni a Felsőoktatásban Tanulók Központi Regisztere (Central Register of Higher Education – CRIHO) adatbázisban. Emellett 1999-ben elindult a Szociális Statisztikai Adatbázis (Social Statistical Database – SSD), amelynek köszönhetően a két adatbázis egyesítése révén lehetőség nyílik a hallgatók utánkövetésére longitudinális kutatás keretén belül. Egy adatösszekapcsolás részeként az 1999–2005 közötti időszakban követték nyomon az 1999-ben végzetteket. A további tanulmányok mellett, az első munkába állás ideje, karrierpálya, fizetés és szocio-demográfiai háttértényezőket azonosítottak. (Zorlu, 2012, 2013)

2005-től kezdve a CRIHO adatbázist kiegészítik a Felsőoktatás Egy Szám (1cijferHO) adatbázissal, amelynek köszönhetően az eddigi adatok mellett (kor, nem, korábbi tanulmányok, területi és etnikai háttér) további információt kapnak a középiskolai tanulmányokról, és a felsőoktatásba nem bekerülőkről. Ennek az adatkapcsolásnak a révén statisztikai oktatási adatokat alkotnak, ami alapján meghatározzák a jövőbeni oktatáspolitikai irányokat.

Nemzeti Hallgatói Elégedettségvizsgálat

2000 óta végzik az Oktatási, Kulturális és Tudományos Minisztérium (Ministry of Education, Culture and Science) megbízásából a hallgatók elégedettségével kapcsolatos felmérést (National Student Satisfaction Survey – NSE). A reprezentatív panelvizsgálatot azért vezették be, hogy csökkentsék a hallgatókat érintő, ad hoc módon történő megkeresések számát. A Panelben mintegy 40 000 hallgató szerepel, akik közül 35% válaszol átlagosan a postai levélben megadott online felületen.

Emellett a felmérést végző ResearchNed független intézet az első évesek körében is végez panel vizsgálatot (intézményválasztás, kapcsolódás korábbi tanulmányokhoz, tanulásra szánt idő, lemorzsolódás). (ResearchNed, 2012)

A harmadik nagy vizsgálatuk –, amely releváns a disszertáció témájában – a JOB Felmérés (JOB Survey), amelyet 2000-től a Fiatalok Szövetsége a Szakképzettekért (Youth Organisation for Vocational Students) végzett, majd 2008-tól vette át a ResearchNed. A felmérés célja, hogy információt nyerjenek az elhelyezkedésről, továbbtanulásról, képzési döntésről, karrierfejlődésről, biztonságról, környezetről, a tanulmányok minőségéről. (Nijmegen et al., 2014)

Oktatási és Munkaerő-piaci Kutatóközpont

1986-ban alapították a Maastrichti Egyetemen (Maastricht University) az Oktatási és Munkaerő-piaci Kutatóközpontot (Research Centre for Education and the Labour Market – ROA), amely négy kutatási programot valósít meg: oktatás és foglalkoztatás, képzés és foglalkoztatottság, a munkaerőpiac dinamikái, humán tőke a régióban.

A pályakövetés szempontjából fontos kutatásuk az Élethosszig Tartó Tanulás Felmérés (ROA Life Long Learning Survey), ami 2004-ben, 2007-ben, 2010-ben és 2013-ban készült, a célja a formális, az informális tanulás és a tudásfejlesztés eredményeinek monitoringja. Az adatok megtekintéséhez bejelentkezés szükséges, de kutatási céllal igényelhetőek a nyers fájlok. (www.easy.dans.knaw.nl/)

A másik, és talán a kutatás szempontjából legfontosabb felmérés, a VSNU és a HBO pályakövetéses vizsgálata, amelyen belül 1,5 évvel a végzés után keresik meg a volt hallgatókat. A második felmérés 5,5 évvel később, a harmadik pedig 10,5 évvel később valósul meg. Az 1998 óta működő programban a legfrissebb (2014-es kutatás) elérhető 1,5 éves felmérésben a megkeresett 21 500 hallgatóból 43% válaszolt (Vereniging Hogescholen, 2015). Az első évfolyam második és harmadik felmérése is letölthető (ROA, 2012; www.roa.sbe.maastrichtuniversity.nl). Ez utóbbiak válaszadási arányáról nem találtunk információt.

Az elemzések eredményeiről jellemzően infografikák, rövid értékelések szabadon, a többi csak bejelentkezés után tölthető le.

10. függelék/12. Horvátország

A Csehországhoz hasonló népességgel (4,1 millió fő) rendelkező országban a felsőoktatásban 157 ezer hallgató tanul 57 intézményben. Semmilyen információ nem található a pályakövetési gyakorlatról, egy összegző forrás szerint Horvátország az egyetlen az európaiak közül, amelyik semmilyen pályakövetési eszközt nem alkalmaz. (European Monitor, 2014) Mindezek ellenére pozitívan állnak a jövőbeni bevezetéséhez, amelyet az is mutat, hogy részt vettek a nemzetközi EUROSTUDENT VI felmérésben, valamint a Tudományos, Oktatási és Sportminisztérium (Croatian Ministry of Science Education and Sports) munkatársaegy 2015-ös előadásában beszámol a Nemzeti Pályakövetési Rendszer kialakításának tervéről. Ezek szerint 2016-tól 39 intézmény

23 052 végzettjét tervezik bevonni pályakövetés vizsgálatba. Ezen kívül más információt nem találtunk. (Sokol, 2015)

10. függelék/13. Izland

A csupán 329 ezer fős országban 19 ezren tanulnak a felsőfokú tanulmányokat kínáló 9 intézmény valamelyikén. A létszámok eloszlását jól mutatja, hogy a hallgatók 70%-a az Izland Egyetemen (University of Iceland) tanul, míg a többi egyetem inkább specializáltabb képzéseket nyújt.

Az Izlandi Statisztikai Hivatal (Statistics Iceland) 1975 óta gyűjt adatokat a hallgatókról, a végzettekről és a foglalkoztatottságukról. Ennek ellenére nem végeznek pályakövetést, ilyen céllal nincs is felmérés, törvényi kötelezettsége sincs az intézményeknek. Jelenleg arról találtunk információt, hogy folyamatban van a végzettek pályakövetésével kapcsolatos indikátorok fejlesztése, és jövőbeni megvalósítása. (Gaebel et al., 2012)

10. függelék/14. Írország

193 ezren tanulnak az 52 felsőoktatási intézmény valamelyikén a 4,6 milliós országban.

A hallgatók utánkövetése 2004 óta kötelező az ír felsőoktatásban, ami az adminisztratív adatok rögzítését és frissítését foglalja magába. A Felsőoktatási Hivatal (Higher Education Authority – HEA) létrehozta a Hallgatói Nyilvántartási Rendszert (Student Record System), ahova minden hallgatónak kötelező regisztrálnia.

Írországban fejlett a munkaerő-piaci oldal igényeinek megkérdezési rendszere, a Jövő Képességeinek Szakértői Csoportja (Expert Group on Future Skills Needs) minden évben közzéteszi a munkáltatók körében folytatott kutatás eredményeit. (McNaboe – Condon, 2015) Emellett működik még többek között a Nemzeti Negyedéves Háztartási Felmérés (Quarterly National Household Survey) is, ahol a végzettek al csoportját utólagosan is elemzik, így egy általános képet kapnak a helyzetükről. (www.cso.ie/en/qnhs/)

Ír Hallgatói Elkötelezettség Felmérés

A 2013-ban indult kutatás (Irish Survey of Student Engagement) fő célja, hogy egy általános visszajelzést kapjanak a felsőoktatás teljesítményéről az első éves és végzős hallgatók értékelése alapján. A 2015-ös felmérésben több mint 27 ezer hallgató vett részt 30 felsőoktatási intézményből. A 2014-es kutatás válaszadási aránya (19 844 válasznál) 15,6%. A projektet a HEA, az Ír Egyetemi Szövetség (Irish Universities Association – IUA) és az Ír Hallgatói Önkormányzat (Union of Students in Ireland) finanszírozza közösen. Az ausztrál mintára létrehozott kérdőívet online tölthetik ki a hallgatók és 15–20 percet vesz igénybe a válaszadás. A főbb kérdések:

- egyetemi oktatáshoz kapcsolódó és nem kapcsolódó szolgáltatások értékelése,
- képességfejlesztés,
- tanulásra és egyéb tevékenységekre fordított idő,
- egyetemi életben való részvétel,

- jövőbeni munkahelyi és tanulmányi. (StudentSurvey, 2014;www.studentsurvey.ie)

Első Desztinációs Kutatás

A felmérést (First Destination Survey) a HEA folytatja le 1982 óta minden évben a végzést követő kilencedik hónapban. A válaszadási arány igen magas, jellemzően 50–70%, a legfrissebb elérhető riportban (2014-es) 70%-ról számolnak be. A fő cél, hogy rálátást kapjanak az oktatáspolitikai döntéshozók a munkaerőpiacra és a további felsőfokú tanulmányok folytatására. A kutatást a felsőoktatási intézmények karrierirodái valósítják meg. Kezdetben papír alapon történt a kiküldés, viszont az utóbbi években átálltak online kitöltésre. A megkérdezett területek:

- munkahely jellemzői,
- végzettség és munka kapcsolódása, illeszkedése,
- további tanulmányok,
- fizetés,
- mobilitás. (HEA, 2014; www.hea.ie/en/statistics/statistics-section-publications/first-destinations-reports)

Futuretrack

A longitudinális projektet a 2005/6-os tanévben felsőoktatásba kerülő hallgatók körében indították el, hogy a tanulmányi évekről és a munkaerő-piaci elhelyezkedésről is információhoz jussanak. A kutatást az ír Foglalkoztatási és Oktatási Részleg (Department for Employment and Learning – www.delni.gov.uk) folytatja le a brit oktatási minisztériummal együttműködésben. A cél, hogy megvizsgálják azokat a hallgatókat, akik britek, és Írországban tanulnak, írek, és Írországban tanulnak, valamint írek, és Nagy-Britanniában tanulnak. Első alkalommal 2006-ban (jelentkezéskor), majd 1 évvel később, ezt követően az utolsó felsőoktatásban eltöltött évben (ez így még lényegében a tanulmányokhoz kapcsolódik), majd az 5 éves program végén 2011-ben, – egy évvel a végzést követően – keresték meg a volt hallgatókat. A kutatás censzos vizsgálatként indult, így sokrétű adattal rendelkeznek az alapsokaságról, és ez alapján reprezentatív súlyozást is tudnak alkalmazni. Az eredeti mintában szereplő 9 850 főből 4 393 válaszolt, ami 44,6%-os arány. Az adatokat összekötötték az adminisztratív adatbázisokból nyerhető információkkal (80–90%-os lefedettség).

A megkérdezett területek:

- munkaerő-piaci helyzet és képességfejlesztés,
- a felsőfokú képzés megtérülése,
- szocio-demográfiai tényezők,
- végzettség és munka kapcsolódása, illeszkedése,
- fizetés,
- további tanulmányok,
- mobilitás. (Atfield – Purcell, 2009, 2014)

10. függelék/15. Lengyelország

501 felsőoktatási intézményben tanul a 38 milliós népességű országban mintegy 2 millió hallgató.

A nemzeti statisztikai hivatalon, az egyetemi kutatóintézeteken kívül a volt hallgatók egyesületei és karrier irodák is végeznek pályakövetéses vizsgálatot (az intézmények negyede végez ilyen tevékenységet), viszont nincs egységes rendszer, amely összefogná az eredményeket, koordinálná a felméréseket. 2011-től az új felsőoktatási törvény előírja a végzett hallgatók pályakövetését, továbbá az akkreditációs eljárás részét képezi a kapcsolódó adatok összefoglalása. (Official Journal of 2005, 2005)

Az oktatáshoz kötődő adatokat (létszám, végzettek, képzési ág, életkor, nem, származási ország) a Központi Statisztikai Hivatal (Główny Urząd Statystyczny– GUS) gyűjti intézményi adatszolgáltatás révén. Ezen kívül 1994-ben (1989–1994 között végzett) és 1997-ben (1994–1997 között végzett) hallgatókra folytatott kérdőíves vizsgálatot. A kérdések fő területei:

- képességek,
- első munkahely keresésének ideje, körülményei, jellemzői,
- első munkahely utáni helyzet. (www.felvi.hu/felsooktatasisimuhely/dpr/nemzetkozi_dpr/orszagtanulmanyok/)

2006 és 2007 között az Első Munkahely (First Job) kormányzati program keretén belül a Munkaügyi és Szociális Minisztérium (Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej) 20 181 fős reprezentatív, 1998–2005 között középiskolában és felsőoktatási intézményben végzett (5 566 fő) hallgatói mintán folytatott kutatást. Csak azokat vonták be, akik nem folytatták a tanulmányaikat (akár felsőoktatásban, akár mesteren), és 27 évesnél fiatalabbak. A személyes interjún alapuló kutatás főbb területei:

- végzettség, és tanulmányi életpálya,
- továbbképzési tervek,
- a végzést követő 12 hónapban megvalósult munkakeresés,
- munkakeresést segítő intézmények értékelései,
- vállalkozási készség felmérése,
- foglalkoztatási státusz,
- munka jellemzői,
- területi elhelyezkedés. (Gajderowicz et al., é. n.)

10. függelék/16. Lettország

A 97 ezres felsőoktatási létszámot 29 intézmény képzési kínálata látja el a mintegy 2 millió fős országban.

A felsőoktatási intézményeknek kötelező a hallgatók adminisztratív információinak gyűjtése, és annak a Lett Központi Statisztikai Hivatal (Central Statistical Bureau of

Latvia), valamint az Oktatási és Tudományos Minisztérium (Ministry of Education and Science) felé továbbítása. Nemzeti szinten nem követik a végzetek pályáját, viszont 2011-től kezdve kötelező a végzést követő három évvel kapcsolatos információk továbbítása is a minisztérium felé. (Gaebel et al., 2012)

Pályakövetéses kutatásról a Lett Egyetemen (University of Latvia) találtunk egy példát, ahol 2009-ben végeztek egy felmérést a végzős évfolyamosok között (2 141 fő válaszolt). A cikkben csak a költségekkel kapcsolatos adósság témakörét dolgozták fel, így más adatot nem tudunk közölni. (Mhamed, 2012)

10. függelék/17. Lichtenstein

Lichtensteinben 4 felsőoktatási intézményen tanul a 37 ezres lakosságú államban mintegy 1 000 fő. A relatíve alacsony szám nem meglepő, hiszen nagyon sokan (90%) Ausztriában vagy Svájcban tanulnak tovább az érettségit követően. Ebből adódóan a törpeállamban problémás a volt hallgatók utánkövetése. Nincs rendszeres hallgatói vagy végzett pályakövetés, főképp, hogy a külföldi országoktól kapott statisztikai adatbázis anonim, tehát nem tudják összekapcsolni a saját adataikkal, hogy átfogóbb képet kapjanak azok elemzésével. Mindezek ellenére tervezik a pályakövetés bevezetését állami szinten is. (Gaebel et al., 2012)

10. függelék/18. Litvánia

47 felsőoktatási intézményben 175 ezren tanulnak a 2,9 milliós országban.

2010-től kezdve működik a Hallgatók Regisztere (Register of Students) (Republic of Lithuania Law on Higher Education and Research, 2009), amely oktatáspolitikai döntéshozatal alapjául szolgál. Az adatokat a felsőoktatási intézmények küldik meg az Oktatási Minisztériumnak (Ministry of Education) a hallgatók korábbi tanulmányairól, jelenlegi képzésről, lemorzsolódási arányról, végzés eredményéről, személyes adatokról. A rendszer jelenleg fejlesztés alatt van, újabb és újabb területeket igyekeznek bevonni az adatszolgáltatásba. (Minister of Education and Science of the Republic of Lithuania, 2013)

Nincs nemzeti szintű pályakövetés, viszont több kezdeményezést is találtunk a témában. Az első a Munkaerő-piaci Kutatóintézet (Labour Market Research Institute) által folytatott longitudinálisnak tekinthető vizsgálatok. 2003–2004-ben keresték meg az 1996–2002 között végzetteket (400 válaszadó), valamint felmérést készítettek a munkaerő-piaci szereplők (600 válasz) körében. A „Felsőfokú végzetek versenyképessége a munkaerőpiacon a munkaerő-kínálat és –kereslet függvényében” kutatásban elsősorban a végzetek és a munkaerőpiac illeszkedését vizsgálták. Ezen kívül még két felmérést valósítottak meg, 2005–2006-ban az Achema Csoport (Achema Group) munkaadóit (167 db) és az itt dolgozó végzetteket (1996–2004-ben 206 fő fejezte be a tanulmányait), majd 2007–2008-ban a jogi területen (564 fő 2003–2006 között végzett és 466 munkáltató) folytattak vizsgálatot. Az elemszámok relatíve kicsik, viszont érdekessége, hogy két oldalról közelítették meg a munkaerő-piaci illeszkedést, a felmérés

kiterjesztése révén relevánsabb adatokhoz juthatnak a jövőben. (Neverauskienė – Gruževskis, 2009)

A másik nagy kutatást 2006-ban a Közpolitika és Menedzsment Intézet (Public Policy and Management Institute) végezte a 2001-2005 között végzettek körében (Mesteren Végzettek Kompetenciái és a Litván Gazdaság Szükségei – Competencies of graduates of Master studies and the needs of the Lithuanian economy). A felmért területek a foglalkoztatási kilátások, a tanulmányokkal kapcsolatos vélemény, a fizetés és a karrieréletút. (www.vpvi.lt/en)

Tervezik egy egységes, rendszeres és közös alapokra épülő pályakövetési rendszer kialakítását, amelynek eredményeit összekapcsolják a hallgatói karrier tanácsadással és életpálya-tervezési szolgáltatással. A projekt keretén belül 130 karrier tanácsadót képeztek már ki, és a rendszer kiterjesztésén dolgoznak. A felmérés bevezetésével kapcsolatosan egy októberi konferencia (2015) programját találtuk meg. (www.mosta.lt/en/)

10. függelék/19. Luxemburg

Az 563 ezer fős országban Lichtensteinhez hasonlóan meglepően kevesen, csupán 6 ezren tanulnak 2 felsőoktatási intézményben.

Az alacsony létszám a Lichtenstein esetében ismertetett tényezőre vezethető vissza. A nagyobb intézmény a Luxemburgi Egyetem (University of Luxembourg) saját rendszerrel rendelkezik a hallgatóinak felvétel előtti és tanulmányok alatti életútjának követésére az adminisztratív adatok felhasználása révén, amelyet a Felsőoktatási és Kutatási Minisztérium (Ministry of Higher Education and Research) biztosít. Emellett a hallgatók elégedettségével kapcsolatosan rendszeresen valósít meg felméréseket. A végzettek követésére a két egyetem közösen fejleszt egy megkérdezéses eljárást, amely 2012-ben lezajlott, viszont az eredményekről csak annyit találtunk, hogy majdnem minden végzett sikeresen elhelyezkedett, valamint, hogy fejleszteni kell a képességeiket. (www.wwen.uni.lu/)

10. függelék/20. Málta

A szintén nagyon kicsi, 429 ezer fős államban 12 ezren tanulnak 3 felsőoktatási intézményben.

A hallgatókkal kapcsolatos információk gyűjtése és továbbítása a Nemzeti Felsőoktatási Bizottság (National Commission for Higher Education) és a Nemzeti Statisztikai Hivatal (National Statistical Office of Malta) felé kötelező, viszont ezeket az adatokat a felsőoktatáshoz kapcsolódó statisztikai adatok előállítására használják. Nem kötelező a pályakövetés, és nincs előírva az akkreditációs folyamathoz sem.

Mivel a hallgatók többsége (90–95%) a Máltai Egyetemre (University of Malta) jár, így lényegében az egész felsőoktatásról elegendő információt nyújt az intézmény vizsgálata. A Máltai Egyetem 2001-től végez pályakövetést az egy éve végzettek körében. A 2001-

es felmérést 2003-ban, 2005-ben és 2015-ben követte kutatás. Az egyetemen működő Hallgatói Tanácsadó Szolgálat (Students Advisory Services) valósítja meg a kutatást azzal a céllal, hogy segítséget nyújtsanak a hallgatóknak a karrieréletút tervezéséhez, valamint, hogy ez alapján tudják fejleszteni a képzéseiket. A 2015-ös felmérés eredményei még nem elérhetőek, a 2005-ös kutatás kérdőívét postai úton küldték ki 2 602 végzettnek, akik közül 45% (1 170 fő) válaszolt.

A vizsgált területek:

- korábbi tanulmányok,
- szocio-demográfiai tényezők (különös tekintettel a szülőkre),
- karrierút a végzést követő 9. hónapban, álláskeresés,
- munkaerő-piaci jellemzők, munkahely,
- munkahelyi elvárások, személyes képességek,
- további tanulmányok,
- fizetés,
- végzettség és a munkahely kapcsolódása. (Debono et al., 2005, www.um.edu.mt/sas/graduateresearch)

10. függelék/21. Nagy-Britannia

Nagy-Britanniában összesen 2,5 millióan tanulnak 152 felsőoktatási intézményben a 64,8 milliós országban.

1961 óta egy országos információs rendszert használnak, amelyben a felsőoktatásban végzettek első munkahelyét követik nyomon. Ezt a feladatot az 1993-ban alapított Felsőoktatási Statisztikai Hivatal (Higher Education Statistics Agency – HESA) folytatja a 2000-es évektől kezdve (addig a karrierirodák valósították meg).

Az intézmények körében nem elterjedt gyakorlat az önálló fejlesztésű kérdőív, főleg a DLHE Longitudinal Survey (lásd lejjebb) rendszeressége óta, alapvetően a DLHE eredményeit teszik közzé honlapjukon.

Felsőoktatásból Kikerülők Helyzete

A HESA 1994 óta minden évben 6 hónappal a végzés után keresi meg a végzetteket, hogy tájékozódjon a munkaerő-piaci helyzetükről (Destinations of Leavers from Higher Education – DLHE). A felsőoktatási intézményeknek kötelező adatot szolgáltatniuk a volt hallgatóikról, így a HESA által összeállított (most már) online kérdőívet juttatják el az általuk kezelt e-mail címekre. Az adatok kutatási céllal igényelhetőek a honlapon (www.hesa.ac.uk/ip2), valamint az elmúlt 5 év eredményei fizetős, a korábbiak ingyen férhetőek hozzá. A válaszadási arány 50–80% között mozog, célcsoportonként összegezve 66%, ami 350–380 ezer végzettet jelent. A főbb területek:

- foglalkoztatottság, munkahely jellemzői,
- végzettség és munka kapcsolódása, illeszkedése

- további tanulmányok,
- fizetés. (DLHE, 2015; www.hesa.ac.uk/index.php?option=com_content&view=article&id=3433)

Felsőoktatásból Kikerülők Longitudinális Vizsgálata

A HESA által végzett másik nagyobb mértékű kutatás egy longitudinális felmérés (DLHE Longitudinal Study), amely 3,5 évvel a tanulmányok befejezését követően keresi meg a végzetteket. 2006/7-ben végezték az első felmérést a 2002/03-as évfolyamosok körében online, telefon és postai megkeresés kombinációjával. Kétévente kerülnek be új kohorszok. A kutatásban egyrészt a szimpla DLHE kutatásban válaszolók közül kiválasztanak egy csoportot („A” minta), majd a maradék alapsokaságból a rendelkezésre álló e-mail címekre küldenek egy online kérdőívet („B” minta). A két csoportból összesen 62 205 fő válaszolt, ami 21,7%-os válaszadási arányt jelent, az elemzést a Nemzeti Társadalomkutatási Központ (National Centre for Social Research) végzi. A vizsgált területek:

- foglalkoztatás, fő tevékenység, álláskeresés módja, ideje,
- további tanulmányok, egyéb tevékenység,
- végzettséggel és munkával való elégedettség. (www.hesa.ac.uk/dlhelong0809_intro)

Futuretrack

A longitudinális projekt részleteit lásd Írország Futuretrack leírásban. Nagy-Britanniában a Felsőoktatási Karrierszolgáltató Egységek (Higher Education Careers Services Unit – HECSU) folytatták le a kutatást. A végső felmérésben 17 075 hallgató válaszolt, akik közül összesen 7 554-en szerepeltek az eredeti kérdőív kitöltői között is. (Purcell et al., 2012)

Nemzeti Hallgatói Felmérés

2005 óta minden évben megkérdezik (National Student Survey) a végzős alapszakos hallgatókat egy online kérdőívvel, hogy információt kapjanak a képzésről. A kérdőív nagyon rövid, nagyrészt skálás, 1–2 nyitott kérdéssel, így gyorsan kitölthető. Az eredmények hozzáférhetőek a Felsőoktatási Statisztikák (UNISTATS) honlapon, ami a képzésválasztásban nyújt segítséget, mivel emellett más felmérések eredményeit is közli (DLHE, hallgatói elégedettség, képzés akkreditáció stb.) (www.thestudentsurvey.com/; www.unistats.direct.gov.uk/step-3/)

7 Év Után

A HECSU által lefolytatott longitudinális vizsgálat (Seven Years On: Career Graduates in a Changing Labour Market) az 1995-ben végzettek körét mérte fel 2002-ben. 4 500 volt hallgató válaszolt 38 intézményből a papír alapú kérdőívre, ezt követően 200 mélyinterjú készítették. A főbb fókusz a foglalkoztatottság, fizetések és az elhelyezkedés körülményei. (Purcell – Elias, 2004)

Úton

A Skót Felsőoktatás-finanszírozási Tanács (Scottish Higher Education Funding Council – SHEFC) és a Skót Továbbképzés-finanszírozási Tanács (Scottish Further Education Funding Council – SFEFC) közösen valósította meg a kutatást (On Track). A 2004-ben végzetteket 4 egymást követő évben kérdezték meg (végzés éve, egy évvel végzés után, 3, majd 5 évvel a végzés után). A második longitudinális kutatásban a 2007-ben végzetteket mérték fel, a legfrissebb adatok a 2010-ben (3 évvel a végzés után) készült jelentésről állnak rendelkezésre. Az első körös megkeresésnél 14 000 végzettet értek el online és telefonos technikával, hogy információt nyerjenek a képzés minőségéről, a tanulmányok előnyeiről, a fejlesztett képességekről és az elhelyezkedést elősegítő szolgáltatásokról. A második körben 9 160 fő került be az első interjú sorozatból. A fő cél, hogy feltárják a végzettek különböző pályáit, hogy csoportba tudják rendezni őket, ami alapján meg tudják valósítani a harmadik körös felmérést. Ugyanúgy megkérdezik, mennyire érzékelték hasznosnak az elhelyezkedéshez kapcsolódó szolgáltatásokat, milyen terveik vannak a jövőre vonatkozóan. A harmadik szakaszban 4 944 volt hallgató válaszolt (online és telefonon) a tanulmányokhoz kapcsolódó előnyök és költségekről, munkaerő-piaci helyzetükről, az egyes csoportok életútjáról és jövőbeni terveikről. (Vivian et al., 2010)

Fiatalok Longitudinális Vizsgálata Angliában

A 2004-ben induló, széles körű panel kutatásba (Longitudinal Study of Young People in England – LSYPE) a kilencedikesek közül rétegzett mintavétellel kiválasztottakat vonták be (1989/90-ben születettek, tehát 13–14 évesek) azzal a céllal, hogy információt szerezzenek a közoktatásból vagy felsőoktatásból kikerülőknél a munkaerő-piaci integrációjáról. Az Oktatási Minisztérium finanszírozta a projektet 2010-ig, amelyet egy konzorcium valósított meg. A felmérés keretén belül minden évben megkeresték a válaszadókat, hogy azok beszámoljanak az előző év eseményeiről. Az első felmérésbe 15 770 háztartást vontak be, a 7. körre 8 682 háztartás maradt az eredeti körből. A válaszadási arány igen magas, az elsőnél 74%-os, a többi esetében 85–95% között mozog. Az első 5 alkalommal személyes interjú keretében valósult meg (és legalább egy szülőt is bevontak a kutatásba), ezt követően pedig vegyes módszerrel, azaz online, telefonon és személyes interjú keretében történt a megkeresés. A válaszadókat összekötötték állami adminisztratív adatbázisokban megtalálható információkkal is.

A nyolcadik kutatás keretén belül öt évvel később, azaz 25 éves korukban mérik fel a válaszadókat, ez 2015-ben valósul meg. A különböző éveken vizsgált területek:

- családi háttér,
- szocio-demográfiai, gazdasági helyzet,
- személyes jellemzők,
- előrehaladás a tanulásban,
- szülők foglalkoztatottsági helyzete,

- fizetés, családi környezet. (Collier et al., 2011; www.cls.ioe.ac.uk/nextsteps/; www.education.gov.uk/ilsype/workspaces/public/wiki/LSYPE)

Végzettek Sikeressége Projekt

A felmérés (AGCAS/AGR Graduate Success Project) érdekessége, hogy a munkaerő-piaci illeszkedés tekintetében két fontos csoport, a Végzettek Karrier-tanácsadó Szolgálat Szövetsége és a Végzettek Toborzó Szövetsége (Association of Graduate Careers Advisory Services – AGCAS, Association of Graduate Recruiters – AGR) közösen valósította meg. Az Üzlet, Innováció és Képességek Részleg (Department for Business, Innovation and Skills – BIS) finanszírozta kutatást, amelynek fő célja a sikeres munkaerő-piaci elhelyezkedés tényezőinek azonosítása, mind az általános felsőoktatási teljesítmény értékelése, mind a szülők és jövőbeni hallgatók informálása érdekében. A végzettek és a munkaadókat 2012 végén keresték meg online kérdőívvel. Összesen 1 420 fő (2011-ben és 2012-ben végzett) válaszolt, akik közül 250-et telefonon is megkerestek további információgyűjtés céljából (31 fő válaszolt). A munkáltatókat is online kérdőívvel keresték meg, de korántsem lett reprezentatív a kutatás.

A főbb kérdések: karrier elképzelés és választások, család és barátok befolyása, egyetem és karrierszolgáltatások befolyásoló ereje, munkaadói jelenlétek és befolyásoló erő, munkaerő-piaci ismeretek, munkatapasztalat, álláskeresési ismeretek és tapasztalat. Tehát alapvetően nem tekinthető pályakövetési kutatásnak, mégis érdemes megemlíteni, mint új kezdeményezést, hiszen a munkaadói és frissen végzett munkavállalói oldalt kapcsolja össze. (AGCAS/AGR, 2013; HighFliers, 2015a; www.graduate-success.org.uk/)

Brit Végzettek Karrierje Felmérés

A kutatást (UK Graduate Careers Survey) teljes mértékben magánfinanszírozásban (70 munkaadó) valósítják meg, amelynek részletes eredményeit megvásárolhatják az érdekelt iparágak és egyéb szereplők. Ez fontos előrejelzésként szolgál, hiszen mindig a végzős évfolyamosokat keresik meg, azaz a következő évben piacra kerülő frissdiplomásokkal kapcsolatosan tesznek közzé információkat. A főbb területek: milyen típusú munkahelyet szeretnének, milyen végzettségűek lesznek, milyen képességekkel rendelkeznek, mennyi az elvárt kereset, továbbtanulási tervek stb. A felmérést lebonyolító Felsőoktatásból Kikerülők Kutatás (High Fliers Research) szerint az országban ez az egyetlen vizsgálat, amely teljes mértékben személyes interjún alapul, amit úgy valósítanak meg, hogy a kampuszokon keresik meg a végzősöket a kitelepülések (karriernap, vállalati információs hét, promóciók stb.) alkalmával. Az 1995-ben kezdett rendszeres felmérések legfrissebb eredményeit a 2015-ös adatok alkotják, amikor 18 412 végzős válaszolt (ez a 30 vezető intézmény végzettjeinek mintegy 20%-át teszi ki). A legnagyobb független felmérés tehát arra építette fel az üzleti modelljét, hogy a munkáltatók és egyetemek érdekeltek abban, hogy minél több információt tudjanak meg a végzettjeikről, ezért hajlandóak komoly összegeket fizetni. Félig-meddig fejtánc-jellegűnek lehet értékelni ezt a megoldást. (HighFliers, 2015b; www.highfliers.co.uk/)

10. függelék/22. Németország

Németországban 269 akkreditált felsőoktatási intézmény szolgálja ki a 81 milliós lakosság 3 milliós felsőfokú hallgatói létszámát. Azt tapasztaltuk, hogy csaknem mindegyik felsőoktatási intézmény végez valamilyen pályakövetési vizsgálatot, viszont nem lehet benne rendszert felfedezni. Emellett esetleges magának a kutatásnak is a lefolytatása, ezért nehéz, ha nem lehetetlen feladat bemutatni az összes intézményi megoldást, ezt a németországi kutatók is elismerik (Burkhardt et al., 2000; Reinfeldt – Frings, 2003). Ez a sajátosság a különböző intézményi megoldások keverékéből adódik, továbbá decentralizált döntési folyamatok következménye. A német rendszer összességében elég szigorú utánpótlást alkalmaz annak érdekében, hogy ne morzsolódjanak le a hallgatók a korai fázisokban, ami hosszú távon problémát is jelenthet egyes kutatók szerint (mivel a korai visszajelzés alapján hamar beavatkoznak a fiatalok tanulmányi életútjába, ami egyben nem csak segítséget, hanem korlátot is jelent) (Dustmann et al., 2014). A pályakövetéshez kapcsolódó megoldásokat az alábbiakban mutatjuk be.

Iskolát Befejezők Panelvizsgálata

Az Iskolát Befejezők Panelvizsgálatát (Studienberechtigtenpanel) 1976 óta valósítja meg a Felsőoktatási Információs Rendszer a Felsőoktatás Kutatásáért Intézet (Hochschul-Informationssystem Institute for Research on Higher Education – HIS-HIF). A longitudinális vizsgálatot a Német Szövetségi Oktatási Minisztérium (Federal Ministry for Education and Research) finanszírozza, és már 15 kohorsz került be a felmérésbe. Összesen ötször keresik meg azokat a végzeteket, akik befejezték a középiskolai tanulmányaikat, és így a felsőoktatás potenciális célcsoportját alkotják. Az öt megkérdezés a végzés utolsó éve, a végzés utáni 6. hónap, 3., 10. és 20. év. A cél a képző intézmény értékelése, a felsőfokú tanulmányokba való átlépéssel kapcsolatos tapasztalatok megismerése. A felmérés random mintavételes eljárás alapján, nagyjából 1 000 iskolából 65 000 tanulót választanak ki. A kutatás célja aoktatáspolitikai döntéshozatal támogatása és a személyes karriertanácsadás hatékonyabbá válásának elősegítése. A megkeresést papír alapon végzik, és az eredményeket mindenki számára hozzáférhetően helyezik el a honlapon. (Gaebel et al., 2012; www.panel2015.de/projekt)

Elsőéves Hallgatók Vizsgálata

1983-tól kezdve végzi a HIS-HIF az Elsőéves Hallgatók Vizsgálatát (Studienanfängerbefragung) szintén a Német Szövetségi Oktatási Minisztérium megbízásából. A kétevente lezajló felmérésben első alkalommal az elsőéves hallgatókat keresik meg mintegy 70 német egyetemen. A felmérés célja, hogy megtudják, mi motiválta a hallgatókat a felsőfokú jelentkezés során, mi a véleményük a képzésről, valamint milyen szocio-demográfiai háttérrel rendelkeznek. Igazából kétszeri megkérdezésről van itt is szó, mivel a képzéssel kapcsolatos véleményt csak azok fejtik ki, akik a papír alapon megadják az e-mail címüket, hogy az első év végén kapjanak egy online kérdőívet. Ebben az első benyomások mellett a hallgatói szervezetekről, a tandíjról, a követelményekről, az előzetes tudásról is megkérdezik őket. Az eredményeket

mind a felsőoktatási intézmények, mind a miniszterek felhasználják, általában 1-2 évvel később nyilvánosan hozzáférhető. A 2009/10-es felmérésben 27 087 elsőévesnek küldték ki papír alapon a kérdőívet, amelyből 8 680 (32%) válaszolt, majd az e-mail címet 7 347 adta meg, és év végén 4 677 válaszolt (63,7%). Az elérhető legfrissebb felmérésben 24 340 elsőéves kapott kérdőívet, 7 638 fő válaszolt (31,4%) és 6 443 adta meg az e-mail címét, akik közül 4 090 (63,5%) töltötte ki az online felmérést. (Scheller et al., 2013; Willich et al., 2011)

HIS Végzett Panel

A Német Szövetségi Oktatási Minisztérium finanszírozásában a HIS-HIF 1989 óta végez megkereséseket nemzeti szinten a végzettek körében (HIS Graduate Panel). A felmérést négyévente valósítják meg az 1, 5 és 10 éve végzettek körében. Az első alkalommal a képzéssel kapcsolatos elégedettséget, a kompetenciák szintjét, a munkaerő-piaci átmenetet, az első munkahely jellemzőit és a munkaelégedettséget kérdezik meg. Az ezt követő két felmérés alkalmával az előző időszakhoz képest történt változásokat, a saját képességfejlődést, a munkával kapcsolatos tényezőket, további tanulmányokat és jövőbeli terveket kérdezik meg. A felmérést papír alapon végzik, az eredmények szabadon hozzáférhetőek. (Fabian – Briedis, 2009)

KOAB

A Kasseli Egyetemen működő Foglalkozás- és Felsőoktatás-kutatási Tudományos Központ (2006-tól az Internationales Zentrum für Hochschulforschung Kassel – INCHER) a Végzett Hallgatók Pályakövetése (Kooperationsprojekt Absolventenstudien – KOAB) vizsgálat koordinálását végzi. Az eredetileg 2–3 évre tervezett projekt sikere miatt azóta is tart a felmérés, mintegy 80 felsőoktatási intézmény részvétele mellett. 2008-ban végezték az első kutatást a 2006-ban végzettek körében, teszt jelleggel. 2007–2011 között minden évben megtörtént a lekérdezés, a 6. felmérés pedig 2013/14-ben végzett 139 ezer hallgató körében valósul meg. Kétszeri megkeresést terveztek, először 1,5 évvel a végzést követően, majd pedig 4,5 évvel a végzés után.

A finanszírozást a résztvevő intézmények és a Német Szövetségi Oktatási Minisztérium biztosítják. A felmérést online végzik, ha szükséges, postai megerősítés mellett, a cél legalább 50%-os válaszadási arány elérése. A technikai háttérrel az INCHER biztosítja, viszont az intézményeknek lehetőségük van saját kérdéseket is berakni a kérdőívbe. A végleges adatbázist SPSS-ben megfelelő dokumentációval ellátva kapják meg az intézmények. (www.koab.uni-kassel.de/)

A megkérdezett területek:

- a felsőfokú tanulmányok előtti információk,
- a végzett képzés, a körülmények és a kompetenciák értékelése a felsőoktatási intézményben,
- a végzés utáni, helyzet, munkakeresés,
- jelenlegi munka és státusz,

- a munka és a tanulmányok kapcsolata karrier,
- személyes információk,
- kapcsolat a felsőoktatási intézménnyel (miről szeretne információt). (KOAB, 2012)

Nemzeti Oktatási Panelvizsgálat

A Német Szövetségi Oktatási Minisztérium által finanszírozott Nemzeti Oktatási Panelvizsgálat (National Educational Panel Study – NEPS) egy a Bamberg Egyetem (University of Bamberg) által vezetett kutatókonzorcium, ami longitudinális vizsgálatokat végez a kormányzati döntéshozók és oktatáskutatók támogatása céljából. Az eredmények és az adatbázisok ingyenesen hozzáférhetőek lesznek a tervek szerint. A felmérést nem egy korcsoportra tervezték, lényegében a születéstől a halálig (tehát egész életpályán át), minden oktatási fázist bevonnak. A résztvevők éves szinten töltenek ki kompetencia tesztek, online kérdőívet, a későbbiek folyamán pedig CATI (számítógéppel támogatott telefonos interjú – Computer Aided Telephone Interview) módszerrel keresik meg a mintában szereplőket.

A kohorszok longitudinális követésével az a probléma, hogy egy hosszú távú hatás vizsgálatánál sok időt kell várni a releváns eredmények érdekében, ezért multikohorsz adatfelvételi tervet alkalmaznak. 2007–2012 között összesen 60 000 ember követését vonták be a tervbe, amely hat kohorszot foglal magába (újszülött, óvodás, ötödikes és kilencedikes tanulók, elsőéves felsőfokú tanuló és formális oktatásban nem résztvevő felnőtt). A felsőoktatással kapcsolatos longitudinális elemzéshez a 2010/11-es őszi félévben 16 500 elsőéves hallgatót vontak be véletlen minta-kiválasztási eljárással. Az idő előrehaladtával lesz egyre több és értékesebb adat, viszont már most is látszik, hogy szakszempikusan tudnak meghatározni szükséges és szerzett kompetencia-halmazokat. (Aschinger et al., 2011; Blossfeld et al., 2011; www.neps-data.de/en-us/home.aspx)

10. függelék/23. Norvégia

238 ezren tanulnak az 5,2 milliós ország 34 felsőfokú intézményében.

Számos kezdeményezés van mind a hallgatók, mind a végzetek pályakövetésére. Majd mindegyik intézményben egy egységes információs adminisztratív rendszer működik, amelyen keresztül nyomon tudják követni a hallgatók oktatási életpályáját. A hallgatóknak el kell készíteniük a saját oktatási tervüket, és azt rögzítik ebben az adatbázisban. Az adatokat felhasználják kormányzati szervek is, az Oktatási és Kutatási Minisztériummal (Ministry of Education and Research) egyetemben. A Nemzeti Statisztikai Hivatal (Statistics Norway) ezeket az információkat összeköti más nemzeti adatbázisokban megtalálhatóakkal (nem adminisztratív adatkapcsolás), és ez alapján nyújt tájékoztatást a felsőoktatás helyzetéről.

A felsőoktatással kapcsolatos általános információkhoz a Felsőoktatás Statisztikai Adatbázison (Database for Statistics om Høgre Utdanning – DBH) keresztül lehet hozzáférni.

Álláskeresők Vizsgálata

1972 óta végeznek kutatást (Candidate Survey) az Északi Intézet az Innováció, Kutatás és Oktatás Vizsgálataért (Nordisk Institutt for Studier av Innovasjon, Forskning og Utdanning – NIFU) vezetésével azok körében, akik befejezik a felsőfokú tanulmányaikat. Alapvetően két fajta megközelítést alkalmaznak: egyrészt 6 hónappal a tanulmányok befejezését követően keresik meg a mester szinten végzetteket (néha az alapképzéseket is), 2001-ig minden évben, ezt követően pedig két évente. 2001-ig 70–90%-os válaszadási arányról számoltak be, ezután is magas, a 3–6 ezer válaszadó 50–60%-os, de évről-évre csökkenő szintet jelent. A kitöltés papír alapon vagy interneten történik, a felkérést levélben kapják. A legfrissebb tanulmány a 2013-ban végzettekkel foglalkozik.

Másrészt egy speciális megkeresést is lebonyolítanak, amely rendszertelen időközönként, specifikus csoportokon végzett kutatás, jellemzően 2, 4, 6 vagy 8 évvel a végzést követően. A legfrissebb tanulmány 2013-ban készült a 3 éve (2010-ben) végzettekről. A válaszadási arány hasonló az előbbihez, azaz 58,1%-os.

A két felmérésben megkérdezett területek:

- foglalkoztatás, munkanélküliségi időszak,
- álláskeresés, munka jellemzői,
- elégedettség a munkával,
- fizetés,
- képzés értékelése. (Arnesen et al., 2013; Wiers–Jenssen, 2014)

NOKUT Vizsgálat

Az Oktatási Minisztérium 2013-ban folytatta le az első NOKUT éves nemzeti vizsgálatot a norvég hallgatók körében. Az online felmérés minden modern eszközön kitölthető (okostelefon, tablet stb.) és SMS-ben, valamint e-mailben kapták meg a linket az alap- vagy mesterképzéses másodévesek, illetve az ötödéves mesterképzésesek (ahol a képzési idő öt éves vagy hosszabb). A több mint 60 000 válaszadó lényegében lefedi az egész felsőoktatást, hiszen a hallgatók 42%-át teszi ki. A főbb kérdések:

- tanulásra szánt idő,
- oktatási környezet,
- vizsgák,
- oktatás és oktatási szolgáltatások,
- motiváció a továbbtanulásra,
- gyakorlati oktatás,
- képességek,
- jövőbeni tervek,
- képzés értékelése. (Bakken et al., 2015; NOKUT, 2014)

A jelentések szabadon elérhetőek, hasznos információt szolgáltat az oktatáspolitikai és intézményi döntéshozóknak, jelenlegi és jövőbeni hallgatóknak, ugyanis a honlapon

(www.nokut.no/en/About-Studiebarometeret/) képzésenként lehet szűrni és interaktív felületen saját információk kombinációkat kialakítani.

10. függelék/24. Olaszország

90 felsőoktatási intézményben 1,9 millióan tanulnak a 60,8 milliós országban.

A Statisztikai Hivatal (Istituto Nazionale di Statistica – ISTAT) 2000 óta teszi közzé a honlapján az Egyetem és Munka (Università e Lavoro) kiadványát (2009-ig), amellyel a jelentkezők számára nyújt hasznos információt. Ebben bemutatja az általa folytatott egyéb felmérések eredményeit is. 2009-től kezdve nincs több kiadvány, ugyanis a honlapon önállóan kialakítható riport struktúrában kereshetik az érdeklődők az őket érintő adatokat. (www.istat.it/it/archivio/65030)

Az AlmaLaurea szerteágazó tevékenységének köszönhetően intézményi szinten nem is találunk önálló kutatásokat, mivel feleslegesek a komplex rendszerhez viszonyítva.

Végzetek Munkaerő-piaci Elhelyezkedése

A Statisztikai Hivatal az oktatásból a munka világába történő átmenet mérésére több kutatást is végez (a középiskolásokat 1998 óta és a doktorhallgatókat 2009 óta), és ennek a körnek a részét képezi ez a vizsgálat (Inserimento Professionale dei Laureati) is. Három évvel a végzést követően keresik meg a válaszadókat 1989 óta (2011-ben négy éve végzetteket), jellemzően 3–4 évente folytatják le a kutatást. 2001-ig levél útján léptek kapcsolatba a kitöltőkkel, ezt követően CATI módszerrel. Az alapsokaság elérhetőségét a felsőoktatási intézmények gyűjtik össze és továbbítják az ISTAT felé. 61 638 fős rétegzett mintavételes válaszadói halmazt sikerült elérni 70,1%-os válaszadási arány mellett. A megkérdezett területek:

- korábbi és további tanulmányok,
- tanulási motiváció,
- jelenlegi munka, álláskeresés, fizetés, elégedettség,
- mobilitás,
- szocio-demográfiai tényezők. (ISTAT, 2013; www.lau.istat.it/)

AlmaLaurea kutatásai

Napjainkra 72 egyetem tagja az 1994-ben alapított AlmaLaurea Konzorciumnak, amely szorosan együttműködik az Oktatási, Egyetemi és Kutatási Minisztériummal (Ministero dell'Istruzione, dell'Università e della Ricerca – MIUR) az olasz felsőfokú végzetek pályakövetésében. A kutatás az ISTAT vizsgálataival összhangban, azzal összeegyeztethető módon működik. Eredetileg csak a Bolognai Egyetem (Università di Bologna) hallgatói körében folyt a vizsgálat, majd hamar kinőtte magát, 1997-től végez rendszeresen pályakövetéses felmérést, és szinte minden jelentős intézmény részt vesz ebben a programban. A kormány a felsőoktatás finanszírozásának egy részét ezen eredményekre alapozza. Jelenleg 65 egyetemen végzik a Foglalkoztatási Helyzet (Condizione Occupazionale) és a Végzetek Profilja (Profilo dei Laureati) kutatásokat

(hallgatók 80%-a) nem anonim CAWI és CATI módszerrel az 1, a 3 és az 5 éve végzettek körében, ahol rendre 92%, 88% és 77%-os válaszadási arányt érnek el. Az adminisztratív adatokat az intézmények szolgáltatják a saját rendszerükből. A megkérdezett területek:

- foglalkoztatottság, első munkakeresés ideje, munkahely jellemzői,
- fizetés,
- végzettség és munkahely kapcsolódása, illeszkedése, elégedettség,
- további tanulmányok. (www2.almalaurea.it/)

Az AlmaLaurea megoldás sajátossága, hogy a hallgató–intézmény–munkaerőpiac hármában mutatja be az adatokat, minden érdekelt számára előnyös módon. A hallgatóktól begyűjtött adatokat adatlapokon tárolja, akik az azonosítás után beléphetnek és módosíthatják az információkat, kiegészíthetik újabb végzettséggel, lakóhelyet változtathatnak stb. Megéri a volt hallgatóknak napra készen tartani a saját profiljukat, hiszen az intézmények és a munkáltatók hozzájuthatnak ezekhez az adatlapokhoz és új munkahelyhez is juthatnak ez által. A munkáltatóknak is hasznos, mivel egyfajta munkaerő-közvetítőként működik. A konzorcium által kínált szolgáltatás, hogy a vállalatok álláslehetőséget helyezhetnek el a honlapon, ezen felül egy összetett szűrési lehetőség révén válogathatnak a HR-esek a végzettek közül. A rendszer önfenntartó, az egyetemek végzettenként 5€-t fizetnek a válaszadók adatlapjaiért, továbbá a vállalatok is fizetnek a végzettek elérhetőségéért. Egy-egy alkalommal 8 €/db, viszont hosszú távú együttműködés keretén belül, illetve több vállalat stratégiai együttműködése révén ez az ár lemehet 0,65 €/db-ra is. A Konzorcium fontos célja, hogy a felsőoktatás után a középiskolában végzettekre is kiterjessék ezt a rendszert, és így még teljesebb életút-követést tudjanak megvalósítani. Az AlmaLaurea a frissen végzettek 90%-át éri el átlagosan, jelenleg mintegy 2 150 000 önéletrajzot tartalmaz az adatbázis. (AlmaLaurea, 2015a, b)

STELLA Végzettek Vizsgálata

A felmérést (Indagine Occupazionale Post-Laurea) elsősorban a lombardiai egyetemek körében valósították meg 12 (eleinte 18), 36 és 60 hónapra a végzést követően. CAWI és CATI módszert alkalmaztak, a 38 574 fős alapsokaságból 35 527 diplomás (92,1%) válaszolt. A megkérdezett területek:

- szocio-demográfiai tényezők, szülői és családi háttér,
- foglalkoztatási helyzet, álláskeresés, munkahely jellemzői, fizetés,
- egyetemi segítség az elhelyezkedésben,
- végzettség és munka illeszkedése, kapcsolódása, elégedettség,
- képességek,
- mobilitás. (STELLA, 2013)

Információt találtunk arról, hogy a kezdeményezés megszűnik, a 2015-ös AlmaLaurea kutatáshoz 6 STELLA intézmény is csatlakozott, és a projekt honlapján is megjelenik, hogy a felméréseket becsatornázzák az AlmaLaureába. A több mint egy évtizedes kutatást

így megszüntetik, a legfrissebb elérhető riport a 2012-es vizsgálat. (Civardi et al., 2014; www.vulcanostella.cineca.it/top-menu/chi-siamo/)

10. függelék/25. Portugália

390 ezren tanulnak a felsőoktatási képzést nyújtó 66 intézményben a Magyarországhoz hasonló, 10,3 milliós népességű országban.

Sokáig nem volt szükség pályakövetési gyakorlat kialakítására, mivel a felsőoktatásban szerzett végzettség biztos állást jelentett, viszont a diplomások számának növekedésével megugrott a munkanélküliség a körökben is. Ebből adódóan a 2000-es években már lefolytatták az első pályakövetéses vizsgálatot. A felsőoktatási intézmények gyűjtik a hallgatókkal és végzettekkel kapcsolatos információkat, és 2005-től kezdve a Nemzeti Felsőoktatási Akkreditációs Ügynökség (Agência de Avaliação e Acreditação do Ensino Superior – A3ES) (2007-ben jött létre, de az akkreditációs eljárás kötelezően előírta 2005-től) folyamatának a részét képezi a végzettekkel kapcsolatos adatok közzétevése is. (www.a3es.pt/pt)

Nemzeti szinten a helyi munkaügyi hivatalok a náluk regisztrált végzettek helyzetével kapcsolatos adatokat gyűjtik és továbbítják az Oktatási és Tudományos Minisztériumnak (Ministro da Educação e Ciência), de értelemszerűen ez az adatkör nem teljes.

A felsőoktatási intézményeknél érdekes módon más a helyzet, ugyanis a törvény ereje által kötelező a végzettek pályakövetése a tanulmányok befejezését követő 5 évben, így minden intézmény rendszeresen végez pályakövetést, ezek azonban inkább a kötelező indikátorokhoz köthető elemekben egyeznek meg, nincs egységes rendszer (EHEA, 2008).

Az intézményi vizsgálatok keresése során azt találtuk, hogy jellemzően 1 és 5 éve végzetteket keresnek meg, az eredményeket jellemzően nem teszik közzé. Az online kérdőívek válaszadási arányai 50–70% közöttiek. A főbb megkérdezett területek:

- munkaerő-piaci helyzet, foglalkoztatottság,
- álláskeresési regisztrációk száma,
- tanulmányok és munka kapcsolódása és illeszkedése,
- jövedelem,
- további tanulmányok,
- intézménnyel kapcsolatos elégedettség. (Chaves – Alves, 2011; Universidade de Coimbra, 2007)

Felsőoktatásban Végzettek Első Pályakövetése

2001-ben valósította meg az Innováció a Képzésben Intézet (Instituto para a Inovação na Formação – INOFOR) a kutatást (1º Inquérito de Percursos dos Diplomados do Ensino Superior), amely keretén belül 1994/95-ös tanévben végzettek aktuális helyzetét mérték fel. A neve ellenére nem volt további kutatás, sem utánkövetés, és az INOFOR is megszűnt 2002-ben. A válaszolók száma rétegzett mintavétellel 10 000 fő (a 31 154 fő

végzettből), és CATI módszerrel folytatták le, a válaszadási arány 97,8%. A vizsgált időszakok: egyrészt 1 hónappal, 18 hónappal, 36 hónappal a végzést követően, továbbá a telefonos interjú időpontjában. A felmért területek:

- szocio-demográfiai háttér,
- teljesítmény az iskolában,
- munkaerő-piaci tapasztalatok, a munka jellemzői, fizetés,
- elvárások és attitűdök. (www.expressoemprego.pt/)

Tervezési, Stratégiai, Értékelési és Nemzetközi Kapcsolatokért Felelős Egység

2007-ben jött létre a Tervezési, Stratégiai, Értékelési és Nemzetközi Kapcsolatokért Felelős Egység (Gabinete de Planeamento, Estratégia, Avaliação e Relações Internacionais – GPEARI), amelynek keretén belül működik az Oktatásstatisztikai és Tudományos Általános Igazgatóság (Direcção-Geral de Estatísticas da Educação E Ciência – DGEEC). A felsőoktatással kapcsolatos statisztikai adatok gyűjtése, feldolgozása, elemzése, és a felsőoktatási politikához szükséges indikátorok kidolgozása a feladata. Az egység által végzett felmérésekben való részvételre törvény kötelezi a felsőoktatási intézményeket (Diário da República, 2008).

Egy elemzésük érdekes a pályakövetés szempontjából, egyrészt 2007 óta évente kétszer jelenik meg a Felsőfokú végzettségű álláskeresésének vizsgálata (A Procura de Emprego dos Diplomados com Habilitação Superior), amely a regisztrált álláskeresők adataira és a felsőoktatási intézmények kötelező adatszolgáltatásaira épül. 2010-től átalakul a rendszer, és a felsőfokú végzettséggel rendelkező álláskeresőkre fókuszál, és csak statisztikai adatokat közölnek a korábbi részletezett riportsruktúra helyett. Jellemzően 5–7 évre visszamenőleg ismertetik a munkanélküliséggel kapcsolatos adatokat. (DGEEC, 2014; GPEARI, 2010)

10. függelék/26. Románia

88 intézmény biztosítja a felsőoktatásban tanuló 700 ezer hallgató oktatási igényét a 20 milliós országban.

A felsőoktatásban nincs rendszeres pályakövetéses vizsgálat, az egyetemeken, alapvetően a végzéskor kötelező jelleggel töltetnek ki a végzettekkel egy kérdőívet, amelyet marketing és rangsorolási céllal használtak fel. 2011-től kezdve a felsőoktatási törvény előírja a végzettségű pályakövetését, valamint olyan statisztikai adatszolgáltatást, amely elősegíti az EU-s harmonizációt. (Ministerul Educației și Cercetării Tineretului și Sportului, 2011)

Az első országos felmérés 2010-2011 között valósult meg a Felsőfokú Végzettségű és a Munkaerőpiac (Absolventii și Piata Muncii – APM) kutatás keretén belül, amelyet a Felsőoktatási, Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Ügynökség (Unitatea Executivă pentru Finanțarea Învățământului Superior, a Cercetării, Dezvoltării și Inovării – UEFISCDI) valamint az Európai Unió támogatásával, az INCHER-rel együttműködve jött létre. A projekt két fázisban zajlott. Először 2010/11-ben a 2005-ben és 2009-ben végzettséget

keresték meg (55 intézményben) online és papír alapon, majd 2011/12-ben a 2006-ban és 2011-ben végzetteket (42 intézmény) online kérdőívvel. Az előbbiben 39 293 választ (30%-os válaszadási aránya 221 635 végzettből), az utóbbiban 9 294 választ sikerült összegyűjteni. Tehát alapvetően 1,5 és 5,5 évvel a végzés után keresték meg a volt hallgatókat. A vizsgált területek:

- szocio-demográfiai háttértényezők,
- korábbi és további tanulmányok,
- kompetenciák és munkahelyi követelmények,
- munkakeresés ideje, jellemzője,
- foglalkoztatási státusz, munka jellemzői,
- horizontális illeszkedés (munka és végzettség).

Az első felmérés eredményei szabadon letölthetőek. A projekt célja, hogy a lezárultát követően (2012) a felsőoktatási intézmények önállóan, saját költségvetésből valósítsák meg ezeket a vizsgálatokat, és szolgáltatassanak adatot a kormány felé. (APM, 2011; Kooij, 2011; www.absolvent-univ.ro)

Egy másik kutatást érdemes még megemlíteni, 2007-ben a Phare TVET projekt keretén belül valósították meg az Országos Műszaki és Szakmai Oktatási és Képzési Fejlesztési Központ (Centrul Național de Dezvoltare a Învățământului Profesional și Tehnic) irányításával. A fő cél a felsőoktatási intézmények kínálatának és az oktatásban részt vevők igényeinek megfeleltetése. A projektben a munkaerő-piaci szereplők mellett megkeresték az 1 és 3 éve végzetteket. Az eredményeket nem találtuk meg. (Educatio, 2013)

10. függelék/27. Spanyolország

A 46,4 milliós országban 2 millióan tanulnak a felsőoktatási képzést nyújtó 52 intézményben.

A diplomás pályakövetés – Portugáliához hasonlóan – a '90-es évek végére, a 2000-es évek elején került középpontba, amikor megnövekedett a diplomások és így a felsőfokú végzettséggel rendelkezők körében a munkanélküliségi ráta. A felsőoktatás Spanyolországban mindig is három szinten volt értelmezett: országos, regionális és intézményi, viszont ettől kezdve megjelent az igény, hogy egységes, rendszeres felmérést végezzenek a volt hallgatók körében. Az intézményi felmérések esetlegessége, és módszertani eltéréséből adódóan nem lehetett összehasonlítani egymással az eredményeket, a hallgatók teljesítményét, viszont számos egyetem és főiskola elindította a saját felméréseit (20–30%-os válaszadási arány). Emellett regionális szinten két kezdeményezést emelhetünk ki: a Katalán Minőségbiztosítási Ügynökség (Catalan Agency for Quality) 2001-es kutatását az 1998-ban végzettek körében (e-mail és telefon, 49%-os válaszadási arány, 9 766 válaszadó) és az Andalúz Előrejelző Központ (Andalusian Centre of Prospective) esetében pedig lehetővé tette a regionális törvénykezés, hogy az elérhetőségeket frissítsék a népességi census adatbázisaira építve. (Mora – Vidal, 2005) A Katalán régióban 2001 óta férhető hozzá az az adatbázis, ami az

egyetemekkel kapcsolatos adatokat tartalmazza, szak szinten is szűrhetnek a potenciális hallgatók, hogy mi jellemzi az egyetemeken tanulókat. (www.data.upf.edu/en)

Válaszul a növekvő nyomásra, a 2001/6-os Alaptörvény a Felsőoktatásról (Ley Orgánica de Universidades) törvényben rögzítették két szervezet létrehozását: Felsőoktatási Koordinációs Tanács (Consejo de Coordinación Universitaria), amely a felsőoktatással kapcsolatos döntések és jövőbeni irányok meghatározását hivatott irányítani; valamint a Nemzeti Minőségellenőrzési és Akkreditációs Ügynökség (Agencia Nacional de Evaluación de la Calidad y Acreditación – ANECA), amely a felsőoktatási intézmények akkreditációját végzi (BOE, 2001).

A 2007-es minőségbiztosítási törvény részét képezi, hogy a felsőoktatási intézményeknek ki kell térniük a képzési programjuk munkaerő-piaci kapcsolódására az akkreditációs eljárásban.

A Spanyol Egyetemi Rektorok Konferenciája (Conferencia de Rectores de las Universidades Españolas) 1994 óta működik, és 2002-től elérhető honlapjukon az egyetem számokban (La Universidad Española en Cifras) kiadvány, amely a felsőoktatás helyzetét mutatja be, felhasználva olyan adatokat, mint a népességszámlálás és a társadalombiztosítás. (Armenestero – García, 2015)

Az összes felsőoktatási intézmény köteles adatot szolgáltatni 2010 óta az Egyetemi Integrált Információs Rendszerbe (Sistema Integrado de Información Universitaria – SIIU), amelynek köszönhetően a felsőoktatással kapcsolatos indikátorokat hozzák létre. 2012 óta a Spanyol Minőségbiztosítási Ügynöksége Hálózata (laRed España de Agencias de Calidad Universitaria) kidolgozott egy sor munkaerő-piaci mutatószámot, amelyet az akkreditációs eljárás során az intézmények és a Statisztikai Hivatal is használnak.

ANECA összegző tanulmány

2003-tól megsokasodtak az egyetemek és karrierirodák által végzett felmérések, ezért az ANECA szorgalmazta, hogy alakítsanak ki egy egységes módszertan mellett megvalósított általános pályakövetéses vizsgálatot. A Spanyol Egyetemi Végzetek Munkaerő-piaci Elhelyezkedése (los Procesos de Inserción Laboral de los Titulados Universitarios en España) tanulmányban bemutatják a felsőoktatási intézmények által végzett főbb kutatásokat, a spanyol helyzetet és a nemzetközi tendenciákat. Az intézményi pályakövetésekben lefedett területek:

- szocio-demográfiai tényezők, szülők jellemzői,
- munkaerő-piaci helyzet, foglalkoztatás, álláskeresés, várakozások,
- további tanulmányok, motiváció,
- munka jellemzői,
- 1–5 éves pályakövetés,
- fizetés,
- képzéssel való elégedettség.

A kutatás sajátossága, hogy az adatok összegyűjtése mellett kvalitatív (fókuszcsoportos) kutatást folytattak az egy éve végzettek karriermintáinak meghatározása céljából. Későbbi egységes pályakövetés vizsgálat nyomait nem fedezték fel. (ANECA, 2009)

Felsőfokú Végzettek Munkaerő-piaci Elhelyezkedése

A Nemzeti Statisztikai Hivatal (Instituto Nacional de Estadística) valósítja meg az EILU projektet (Encuesta de Inserción Laboral de los Titulados Universitarios) 2014-ben. A kutatásba a 3 éve végzetteket vonták be. Érdekessége, hogy mind felméréses módszert, mind az adminisztratív adatbázisok (SIIU, Társadalombiztosítás – Seguridad Social, Népszámlálás – Padrón de Habitantes) integrációját alkalmazták. Rétegzett mintavétellel 29 484 végzett válaszolt (75%-os válaszadási aránnyal). A felmérés módszertana CAWI és CATI.

A felmért területek:

- munka típusa, álláskeresés ideje, formája,
- végzettség és munka kapcsolódása, illeszkedése,
- a képző intézmény értékelése és elégedettség,
- szocio-demográfiai tényezők (különös tekintettel a szülőkre),
- mobilitás. (INE, 2014)

ECoViPEU Vizsgálat

2011-ben folytatta le a Campus Vivendi Observatórium (Observatorio de la Vida y Participación de los Estudiantes) az Egyetemi Hallgatók Életkörülményei és Részvétele az Egyetemekben (Encuesta de Condiciones de Vida y Participación de los Estudiantes Universitarios – EcoViPEU) vizsgálatot, amely keretén belül 45 167 hallgató számolt be a felsőoktatással kapcsolatos elvárásairól, igényeiről és motivációjáról. Az online kitöltést 40 db 100 €-s ajándékutalvány nyereményjátékkal ösztönözték, a válaszadási arány nagyjából 20%-os. A felmért területek:

- jelenlegi helyzet (tanulmányok, elvárások, jelentkezési motiváció),
- tanulmányi gyakorlatok (heti tanulási órák, tanulási elkötelezettség),
- mindennapi élet (kulturális tevékenység),
- képzés értékelése, jövőbeni várakozások,
- szocio-demográfiai tényezők. (ECoViPEU, 2010; www.campusvivendi.com/)

A Fiatalok Munkaerő-piaci Elhelyezkedése

A Gazdasági Kutatások Valenciái Intézetét (Instituto Valenciano de Investigaciones Económicas – INVIE) Valenciái Regionális Kormányzat (Generalitat Valenciana) alapította 1990-ben azzal a céllal, hogy gazdasági kutatásokat végezzenek nemzeti és nemzetközi szinten. A fiatalokkal kapcsolatos kutatást (Observatorio de Inserción Laboral de los Jóvenes) 1996 óta folytatják le három éves rendszerességgel. Az adatbázist olyan 16-30 évesek alkotják, akik a felmérés előtti 5 évben a munkaerőpiacon helyezkedtek el. Az adatok és elemzések, valamint a nyers adatbázisok is (SAS-ban és Excelben)

hozzáférhetőek a honlapon. A 2011-es felmérésben 1 995 válaszadó volt CATI rétegzett mintavétellel. A kutatott területek:

- szociális rész (háztartás, mobilitás, emancipáció),
- munkaügyi rész (munka jellemzői, nők helyzete, munkaadó, álláskereső),
- pszichoszociális rész (képessegek és elvárások a munkaerőpiacon),
- tanulmányi rész (korábbi és további tanulmányok),
- szocio-demográfiai tényezők (személyes jellemzők, családi környezet).
(www.ivie.es/es/banco/insercion/insercion.php)

10. függelék/28. Svájc

270 ezer fő tanul 16 felsőoktatási intézményben a 8,2 milliós országban.

Több évtizedes hagyománya van a pályakövetésnek, az első vizsgálatot 1977-ben kezdték meg a végzettek körében. Akkor a Svájci Karrier-tanácsadók Szövetsége folytatta le (Swiss Association for Career and Academic Consulting), majd 1998-tól vette át a feladatot a Svájci Statisztikai Hivatal (Schweizerische Eidgenossenschaft), és 2002-ben történt az első panel vizsgálat (5 éve végzettek körében). A ma is érvényben lévő, 1993-ban kiadott rendelet szabályozza a statisztikai célú felmérések központi megvalósításának feltételeit. (www.admin.ch/opc/de/classified-compilation/19930224/) A kutatásba két évente vonnak be új végzett-csoportokat, és 1, majd 5 évvel a végzést követően keresik meg őket. A legfrissebb kutatási eredmény a 2013-ban készített vizsgálatról érhető el, az első körös megkeresésnél 50%-os, a második körösnél 35%-os válaszadási arányt találtunk az online felmérésnél (nagyságrendileg 10–14 ezer fős válaszadói létszám). A riportok és a kérdőívek szabadon hozzáférhetőek. A vizsgált területek:

- korábbi és további tanulmányok, valamint végzettség,
- munka világába való átmenet, első munkakeresés ideje, formája,
- foglalkoztatottság, munkahely jellemzői,
- tanulási motiváció,
- végzettség és munka kapcsolódása, illeszkedése,
- az egyéni karrierút és értékelése,
- mobilitás, külföldi tapasztalat,
- szocio-demográfiai háttértényezők. (BUF, 2013; Gfeller – Weiss, 2015)

A honlapon hosszú, több évtizedes időszakra vonatkozóan interaktív felületen lehet lekérdezni a felsőoktatáshoz kapcsolódó fontosabb mutatószámokat. Ezen kívül pályaválasztást könnyítő kiadványokat, elemzéseket készítenek a felsőfokú tanulmányok folytatás előtt állók tájékoztatására.

A másik jelentős kutatás a Főiskolai Fizetésvizsgálat (Lohnstudie Fachhochschule), amelyet a Főiskolai Végzettek Ernyőszerkezete (Dachverband Absolventinnen und Absolventen Fachhochschulen – FH Schweiz) végez két évente a főiskolán végzettek fizetési jellemzőinek felmérése céljából. A fő irány mellett a munkaelégedettséget, munkahelyi körülményeket, kompetenciákat, képességeket és szocio-demográfiai

háttértényezőket is lekérdezik. Az eredmények egy általános riporton kívül csak megvásárolt hozzáféréssel érhetőek el nem, kar, képzés, munkaerő-piaci helyzet mentén végzett szűréssel. A 2003-ban indított felmérés mára már az összes típusú főiskolai intézmény végzettjére kiterjed. A vizsgálat fókuszából adódóan az elmúlt két év végzettjeit keresik meg postai kérdőívvel, az átlagos válaszadási arány 30–35%-os (7–9 ezer fő) (BUF, 2013; Moro – Wipf, 2011; www.fhschweiz.ch)

A központi felmérések mellett számos felsőoktatási intézmény is végez saját felmérést, hogy információhoz jussanak az intézményi döntéshozatalhoz. Jellemzően itt is több éves időszakot elemeznek (1–5 éve, 2–7 éve végzettek).

10. függelék/29. Svédország

A 9,7 milliós országban 453 ezren tanulnak a felsőoktatás 40 intézményében.

Svédországban nincs a hagyományos értelemben vett pályakövetés, ugyanakkor olyan egységes, több komponensből felépülő rendszer létezik, amely kielégíti a végzettek követésével kapcsolatos elvárásokat. A statisztikai adatgyűjtés mellett több felmérés segíti, hogy minél teljesebb körű legyen az elemzési lehetőségek köre. Fontos, hogy az adatkapcsolás azért valósítható meg a svéd rendszerben, mert személy szintre le lehet menni és végigkövetni az egész életét. Különböző regisztereket alkottak (teljes népességi regiszter, oktatási regiszter, népességi census stb.), amelyek egymással kapcsolatban vannak, adatokat képesek nyerni a másiktól, valamint ezeket használják minden kutatás alapjául, a segítségükkel határozzák meg a vizsgálni kívánt alapsokaságot és a mintát is.

Az összetett, egymást kölcsönösen kiegészítő rendszerekre vezethető vissza az is, hogy az intézmények nem végeznek önálló kutatást, a központi felméréseket, adatgyűjtéseket hajtják végre.

LADOK

A meglévő rendszerek mellé 2006-ban indították el a LADOK-ot (Lokalt Adb-baserat DOKumentationssystem), amelyben a felsőoktatási intézmények információt tudnak tárolni a hallgatókról és a felsőoktatásban dolgozókról. A helyi igényeknek megfelelően alakítható, és a rendszernek köszönhetően mára az ország végzettjeinek 10%-ról tartalmaz adatokat. A végzetteket össze tudják kötni más adatforrással, például a NyA-val, ami a felsőoktatási jelentkezések fóruma, így a korábbi tanulmányokat közvetlenül meg lehet jeleníteni. Ezen felül azért is fontos a LADOK, mert a munkaerő-piaci helyzettel kapcsolatos információkkal is összeköthető egy elemzés keretein belül. (www.ladok.se/index.php?id=32&L=1)

Munkaerő-piaci Felmérés

A kutatás havi szintű vizsgálat, ahol CATI módszerrel mintegy 29 500 embert keresnek meg, és ezáltal a teljes svéd népességgel kapcsolatban reprezentatív adathoz jutnak a munkaerő-piaci aktivitásukról. Természetesen a minta részét képezik a végzettek is, ebből

adódóan tekinthető a pályakövetés részének. A minta kialakításához a Teljes Populációs Regisztert használják. (Näsén – Karlsson, 2015)

Hallgatói Longitudinális Panelvizsgálat

A Statisztikai Hivatal 1978 óta végez longitudinális felmérést a kötelező oktatásban résztvevők 3–9. osztályosai körében. A legutóbbi, 8. kohorszt 2014-ben állították fel, amelybe a 3. osztályosok 10%-a került be. Az új csoportokat jellemzően 5 évente vonták be a kutatásba. (Gaete – Hagfall, 2002)

Svéd Felsőoktatási Hivatal

Svéd Felsőoktatási Hivatal (Universitets Kanslers Ämbetet – UKÄ) minden évben közzétesz egy riportot a svéd felsőoktatás általános helyzetéről, amelyben kitérnek a hallgatói létszámokra, hallgatók helyzetére, és a főbb mutatószámokra. A Svéd Statisztikai Hivatal (Statistiska Centralbyrån) által kezelt NU-statisztikai adatbázis online, szűrési lehetőség mellett biztosítja az a felsőoktatást érintő részletes adatokhoz való grafikus megjelenítést, amelyet az intézmények és az oktatáspolitikai döntéshozók használnak a döntések alapjául. (Amft, 2015; www.uk-ambetet.se/statistikuppfoljning/)

GOLD

A Göteborgi Oktatási Longitudinális Adatbázis néven a Göteborgi Egyetemen (University of Gothenburg) működő kutatócsoport hozott létre egy jelentős adatgyűjtést. A csoport 2001-ben kezdte el a munkát (a rendelkezésünkre álló információk alapján), egyrészt megvásárolták az 1972-1995 között születettek adatbázisát (2,6 millió fő), amely tartalmazza a katonai szolgálat, oktatási életút, vizsgaeredmények, családi háttér, mobilitás, felsőoktatási tanulmányok, finanszírozási tényezők, munkaerő-piaci helyzet stb. adatokat. Ezeket kombinálták a Statisztikai Hivatal által 1961 óta gyűjtött információkkal. A komplex rendszernek köszönhetően tudták kialakítani a longitudinális vizsgálat kohorszait, az Egyéni Statisztika Projekt (Individual Statistics Project – IS) részeként. A longitudinális Értékelés Utánkövetés Útján (Utvärdering Genom Uppföljning – UGU) már 9 felmérést tartalmaz, az első célcsoportot 1961-ben állították fel az 1948-ban születettek körében (tehát az adatfelvételkor a 12 ezres minta tagjai nagyjából 6. osztályosok, azaz 13 évesek voltak). Az egyes kohorszokat jellemzően 8 évig rendszeresen nyomon követték, és 9–12 ezres mintával dolgoztak. Az egyes kohorszok: 1948, 1953, 1967, 1972, 1977, 1982, 1987, 1992, 1998. Bizonyos években kérdőívet küldtek papír alapon, hogy a középiskola (lényegében felső-középiskola) első évében információt kapjanak a képzéssel kapcsolatosan. (www.ips.gu.se)

10. függelék/30. Szerbia

A 7,1 milliós népesség mellett 89 intézményben nagyjából 200 ezer fő tanul a felsőoktatásban.

A szakirodalmi áttekintés során azt az információt találtuk, hogy a Végzetek Felmérése és Alumni Szolgáltatások Fejlesztése a Stratégiai Menedzsment és Minőségfejlesztés

Jegyében projekten belül (Conducting Graduate Surveys and Improving Alumni Services for Enhanced Strategic Management and Quality Improvement – CONGRAD) megvalósították Szerbiában az első pályakövetés vizsgálatot, amelyben 8 intézmény vett részt. A CONGRAD a montenegrói és bosznia-hercegovinai pályakövetés és alumni fejlesztést is szolgálja. A 2013-as kutatásban a 2007-ben és 2012-ben végzetteket keresték meg online kérdőívvel, amelyhez e-mailben vagy levélben kapták meg a jelszót. A szerb válaszadók száma 10 236 fő a 30 302 végzettből, ami 34%-os válaszadási arányt jelent. A program célja, hogy a felsőoktatási intézmények önállóan is megvalósítsák a lekérdezéseket, és adatalapú döntéshozatal valósuljon meg a célzott országokban. A megkérdezett területek:

- a képzési program értékelése,
- első munka jellemzői, álláskeresés ideje,
- foglalkoztatási státusz és karrier, a munka értékelése, elégedettség, fizetés,
- kompetenciák a képzés során és a munkahelyi elvárások. (Lažetic et al., 2014)

10. függelék/31. Szlovákia

Az 5,5 milliós országban 33 felsőoktatási intézményben összesen 221 ezer fő tanul.

Az összes felsőoktatási intézmény rendelkezik adminisztratív hallgatói információs rendszerrel, és ezt az adatot küldik el az Oktatási, Tudományos, Kutatási és Sportminisztérium (Ministerstvo Školstva, Vedy, Výskumu a Športu) felé.

Ellentmondó információt találtunk a pályakövetési gyakorlattal kapcsolatban. A TRACKIT projekt szerint három felmérés valósult meg 2004-ben, 2008-ban és 2009-ben, amely a végzés utáni foglalkoztatásra fókuszált. (Gaebel et al., 2012) Míg a 2014-es Education and Training Monitor arról számol be, hogy nagy igény van a munkáltatók részéről megfelelő pályakövetési vizsgálat kialakítására, amit a kormány egy 2014 végén indított projektben valósít meg. Továbbá az Educatio elemzése (Educatio, 2013) alapján sincs pályakövetés, sőt, rendszeres adatgyűjtés sem történik minisztériumi szinten. Mivel sem angolul, sem szerb kulcsszavas kereséssel sem találtunk megfelelő információt, így a két frissebbet fogadjuk el érvényesnek, és úgy tekintjük, hogy nincs pályakövetés nemzeti szinten.

A végzettek munkanélküliségét ennek ellenére méri a Központi Munkaügyi Hivatal Családi és Szociális Ügyek részlege (Ústredia Práce Sociálnych Vecí a Rodiny), és a képző intézmény szintjén lehetősége van a középiskolai választás előtt rákeresni ezekre az adatokra. (www.web.uips.sk/webaplikacie/Amn/)

10. függelék/32. Szlovénia

Szlovénia 104 ezres felsőoktatási piaccal rendelkezik, amelyet a 2 milliós országban 26 felsőoktatási intézmény szolgál ki.

Itt is azzal szembesültünk, hogy nem találtunk információt angolul a pályakövetési gyakorlatról. A Felsőoktatási, Tudományos és Technológiai Minisztérium (Ministrstvo

za Visoko Šolstvo, Znanost in Tehnologijo) még a tervezési fázisban van egy egységes hallgatói regiszter kialakításában. A tervek szerint a felsőoktatási intézményektől és rendszeres kérdőíves felmérésből származnak majd az adatok, és egy webes felületen lesz majd lehetőség lekérdezni az adatokat a felsőoktatásban való továbbtanulásról és a képzőhelyekről. (Gaebel et al., 2012)

10. függelék/33. Ukrajna

A 38,5 milliós országban 846 felsőoktatási intézményben mintegy 2,3 millió fő tanul.

A pályakövetési gyakorlattal kapcsolatos információ szegényes, azonban a Munkaerő-kutató Intézet (Institute for the Study of Labor) 2007-ben megvalósította az Ukrán Longitudinális Monitoring Felmérést (Ukrainian Longitudinal Monitoring Survey – ULMS), amely keretén belül 4 055 háztartásból 8 641 válaszadót kerestek meg. Ez reprezentatív az ukrán populációra viszonyítva, rétegzett mintavétel módszerrel kialakítva, 60–70%-os válaszadási hajlandóság mellett. (A természetes lemorzsolódással együtt nagyjából 15%-os a válaszadók kiesési aránya. A 2003–2007 közötti felmérésekben 2 705 háztartásból 5 091 egyén mindegyikben szerepelt.) A kutatást 2003-ban indították el, majd adatot gyűjtöttek 2004-ben, 2007-ben és 2012-ben is személyes interjú keretén belül. A megkérdezett – pályakövetés szempontjából releváns – területek:

- munkaerő-piaci tapasztalatok (munkanélküliség, álláskeresés),
- munkahely jellemzői,
- fizetés,
- területi mobilitás,
- végzettség és képességek. (Lehmann et al., 2012; Vakhitova – Coupe, 2013)

A 2012-es felmérésről nincs információnk, valamint arról sem, hogy végeztek volna újabb kutatást. (www.iza.org/en/webcontent/publications/)

11. függelék: Az európai országok diplomás pályakövetési gyakorlatának összefoglalása

Ország	Felmérés neve	Felmérést lefolytatja	Felmérés típusa	Lekérdezőkor megcélzott populáció	Új kohorszok gyakorisága	Lekérdezés módja	Átlagos válaszadási arány	Egyéb
Ausztria	Bildungsbezogenes Erwerbskarrierenmonitoring	die Sektion VI des Sozialministeriums führt daher gemeinsam, Arbeitsmarktservice Österreich, Bundesanstalt Statistik Österreich	országos	3 éve végzetek	évente	állami adminisztratív adatbázisok integrációja	100%	
Belgium (Flamand terület)	Werkzoekende schoolverlaters in Vlaanderen	laamse Dienst voor Beroepsopleiding en Arbeidsbemiddeling	országos	1 éve végzetek	évente	statisztikai adatösszekapcsolás	100%	nem klasszikus pályakövetés
Ciprus	PERSEAS	Cyprus Research Promotion Foundation	országos	végzés előtt állók, 1,5 éve végzetek	egyszer, 2002/03	papír, majd telefon	64%	
Csehország	Associated Student Information Register	Education Policy Centre	országos	2 éve végzetek	évente	statisztikai adatösszekapcsolás	100%	csak a munkanélkülieket vizsgálják
Csehország	Czech School Leaver Survey School to Work Transition of Graduates and Skill Requirements		országos	egy éve végzetek	egyszer, 2007/08	CAPI	60%	a felsőoktatásban tanulók nem az egyetlen célcsoport
Észtország	National Graduate Survey	Ministry of Education and Research	országos	1 éve végzetek	2005, 2006, 2009	online	22-24%	
Finnország	Career Monitoring	Aarresaari Network	országos	5 éve végzetek	1-2 évente	online	45-64%	mesteres hallgatók körében
Franciaország	Generation	Centre d'Etudes et de Recherches sur les Qualifications	országos	3, 5, 7 éve végzetek	1998-től 3 évente	telefon	70-88%	
Franciaország	Insertion Professionnelle Des Diplômés de l'Université	Ministry of Higher Education and Research	országos	30 hónapja végzetek	2007-től évente	online	72%	mesteres hallgatók körében
Franciaország	Observatoire National de le vie Étudiante	Observatoire National de le vie Étudiante	országos	minden hallgató	1994-2006, 3évente, 2010-től 3 évente	2010-től online	25%	
Görögország		Felsőoktatási intézmények karrier-irodái	országos	5,7 évvel a végzés után	2004-2006 között egyszer			13 615 fős válaszadói csoport
Hollandia	National Student Satisfaction Survey	ResearchNed	országos	hallgatók	2000-től évente	postai megkeresés után online	35%	
Hollandia	VSNU és a HBO Monitoring	Research Centre for Education and the Labour Market	országos	1,5, 5,5 és 10,5 éve végzetek	1998-től évente	online	43%	csak 1,5 éve végzetekre van válaszadási arány
Írország	First Destination Survey	Higher Education Authority	országos	9 hónappal a végzés után	1982 óta évente	online	70%	

Ország	Felmérés neve	Felmérést lefolytatja	Felmérés típusa	Lekérdezőskor megcélzott populáció	Új kohorszok gyakorisága	Lekérdezés módja	Átlagos válaszadási arány	Egyéb
Írország	Futuretrack	Department for Employment and Learning	országos	első év, második év, végzés éve, majd egy éve végzetek	egyszer, 2005/06	online	első minta 44%	
Írország	Irish Survey of Student Engagement	intézmények	országos	első éves és végzős hallgatók	2013-tól évente	online	16%	
Lengyelország	First Job	Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej	országos	végzés utáni 12 hónap	2007	személyes megkeresés		reprezentatív minta, 5 566 fő a felsőoktatásból
Málta	Graduate Research	Students Advisory Services	intézményi	1 éve végzetek	2001, 2003, 2005, 2015	papír	40-45%	lényegében országos
Nagy-Britannia	Destinations of Leavers form Higher Education	Higher Education Statistics Agency	országos	6 hónapja végzetek	évente	online	66%	
Nagy-Britannia	DLHE Longitudinal Study	Higher Education Statistics Agency	országos	3,5 éve végzetek	2006-tól kétfévente	online	22%	
Nagy-Britannia	Futuretrack	Higher Education Careers Services Unit	országos	első év, második év, végzés éve, majd egy éve végzetek	egyszer, 2005/06	online	első minta 35-40%-a	
Nagy-Britannia	Longitudinal Study of Young People in England	Department of Education	országos	1989/90-ben végzetek	2004-ben	online, telefon, személyes megkeresés	74-95%	
Nagy-Britannia	National Student Survey		országos	végzés előtt álló alapszakos hallgatók	évente	online		
Nagy-Britannia	On Track	Scottish Higher Education Funding Council és Scottish Further Education Funding Council	Skócia	végzés előtt állók, 1, 3 és 5 éve végzetek	2004, 2007	online és telefonon	első minta 30%-a maradt	
Nagy-Britannia	UK Graduate Careers Survey	High Fliers Research	országos	végzés előtt állók	évente	személyes megkeresés	20%	
Németország	HIS Graduate Panel	Hochschul-Informationen-System Institute for Research on Higher Education	országos	1, 5 és 10 éve végzetek	4 évente	papír alapon		
Németország	Kooperationsprojekt Absolventenstudien	Internationales Zentrum für Hochschulforschung Kassel	80 intézmény	1,5 éve és 4,5 éve végzetek	évente-2 évente	online, ha szükséges, papír alapon	minimum 50%	
Németország	National Educational Panel Study	Bamberg Egyetem által irányított konzorcium	országos	első éves hallgatók	egyszer, 2011-ben elsőévesek	papír, online, CATI	véletlen minta	
Németország	Studienanfängerbefragung	Hochschul-Informationen-System Institute for Research on Higher Education	országos	első éves hallgatók	2 évente	papír alapon év közben és év végén online	32% és 64%	

Ország	Felmérés neve	Felmérést lefolytatja	Felmérés típusa	Lekérdezőskor megcélzott populáció	Új kohorszok gyakorisága	Lekérdezés módja	Átlagos válaszadási arány	Egyéb
Németország	Studienberechtigtenpanel	Hochschul-Information-System Institute for Research on Higher Education	országos	középiskolai végzés éve, végzés utáni 6. hónap, majd 3., 10. és 20. év	jellemzően 2-3 évente	papír alapon		1 000 iskola kb 65 000 tanuló
Norvégia	Candidate Survey	Nordisk Institutt for Studier av Innovasjon, Forskning og Utdanning	országos	6 hónapja végzetek	évente	online, papír	50-70%	
Norvégia	Special Survey	Nordisk Institutt for Studier av Innovasjon, Forskning og Utdanning	országos	2,4, 6, 8 éve végzetek	2 évente	online, papír	50-70%	nem feltétlenül ugyanazon a csoporton végzett vizsgálat
Norvégia	Studiebarometeret	Ministry of Education	országos	hallgatók	évente	online	32-42%	
Olaszország	Condizione Professionale	AlmaLaurea	országos	1, 3 és 5 éve végzetek	évente	online és telefonon	92%	a 3 és 5 éve végzeteknél 88% és 77%-os válaszadási arány
Olaszország	Indagine Occupazionale Post-Laurea	STELLA	Lombardia	12 (18), 36 és 60 hónapja végzetek	2003-tól 2014-ig évente	online és telefonon	92%	
Olaszország	Inserimento Professionale dei Laureati	Istituto Nazionale di Statistica	országos	3 éve végzetek	3-4 évente	telefon	70%	
Portugália	Percursos de Inserção Profissional de Licenciados	felsőoktatási intézmények	országos	1 és 5 éve végzetek	évente	online	50-70%	kötelező az intézményeknek a pályakövetés, de nincs egységes kérdőív
Románia	University Graduates and Labor Market	Executive Agency for Higher Education, Research, Development and Innovation Funding	országos	1,5 és 5,5 éve végzetek	2005, 2006, 2009, 2010	internet és papír, majd internet	30%	csak az első felmérésre van válaszadási arány, az online 10% körüli lehet
Spanyolország	Encuesta de Condiciones de Vida y Participación de los Estudiantes Universitarios	Observatorio de la Vida y Participación de los Estudiantes	országos	hallgatók	2011	online	20%	kitöltés ösztönzése 100 €-s ajándékutalvánnyal
Spanyolország	Encuesta de Inserción Laboral de los Titulados Universitarios	Instituto Nacional de Estadística	országos	3 éve végzetek	2014	online és telefonon	75%	representatív minta
Spanyolország	Observatorio de Inserción Laboral de los Jóvenes	Instituto Valenciano de Investigaciones Económicas	országos	5 éve munkaerőpiacon lévők	1996 óta 3 évente	telefon		representatív minta 16-30 évesek körében
Svájc	Lohnstudie Fachhochschule	Dachverband Absolventinnen und Absolventen Fachhochschulen	országos	1-2 éve végzetek	2 évente	papír	30-35%	csak a főiskolai végzetek

Ország	Felmérés neve	Felmérést lefolytatja	Felmérés típusa	Lekérdezéskor megcélzott populáció	Új kohorszok gyakorisága	Lekérdezés módja	Átlagos válaszadási arány	Egyéb
Svájc	Swiss Graduate Survey	Schweizerische Eidgenossenschaft	országos	1 és 5 éve végzettek	2 évente	online	35-50%	
Svédország	Gothenburg Educational Longitudinal Database	University of Gothenburg és Statistiska Centralbyrån	országos	3. osztályos tanulók	5-7 évente	statisztikai adatösszekapcsolás, néha felmérés		
Svédország	Labor Market Survey	Universitets Kanslers Ämbetet	országos	népesség	havonta	telefon		felsőoktatásban végzettek a minta részét képezik 18-29 ezer havonta
Svédország	Student Longitudinal Panel Survey	Statistiska Centralbyrån	országos	3. osztályos tanulók	5 évente	statisztikai adatösszekapcsolás	100%	középiskola, valamint a panel végén felsőoktatás
Szerbia	CONGRAD Graduation Survey	Conducting Graduate Surveys and Improving Alumni Services for Enhanced Strategic Management and Quality Improvement	8 nagy intézmény	1 és 5 éve végzettek	egyszer, 2007, 2012	online	34%	
Ukrajna	Ukrainian Longitudinal Monitoring Survey	Institute for the Study of Labor	országos		2003-tól reprezentatív minta marad 2004, 2007, 2012	személyes megkeresés	60-80%	reprezentatív minta

12. függelék: A kvantitatív kutatás többutas varianciaanalízisének eredményei, 2009/10 (11)

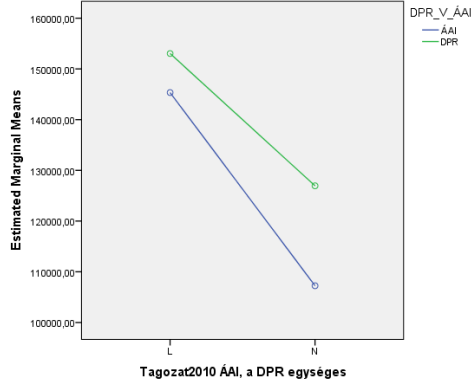
2009/10 (11) időszak béreinek összehasonlítása	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Corrected Model	41 673 016 488 219a	342	121 850 925 404	15,868	0,000
Intercept	12 948 866 250 210	1	12 948 866 250 210	1686,223	0,000
DPR_V_ÁAI	79 885 010 535	1	79 885 010 535	10,403	0,001
Tagozat_10	567 568 929 900	1	567 568 929 900	73,910	0,000
Képzési_sztint_10	374 741 732 516	4	93 685 433 129	12,200	0,000
Képzési_terület_10	1 347 510 889 273	10	134 751 088 927	17,548	0,000
DPR_NEMk	37 208 894 452	1	37 208 894 452	4,845	0,028
DPR_V_ÁAI * Tagozat_10	7 672 832 067	1	7 672 832 067	,999	0,318
DPR_V_ÁAI * Képzési_sztint_10	77 136 097 803	4	19 284 024 451	2,511	0,040
DPR_V_ÁAI * Képzési_terület_10	78 767 828 925	10	7 876 782 892	1,026	0,418
DPR_V_ÁAI * DPR_NEMk	8 489 868 244	1	8 489 868 244	1,106	0,293
Tagozat_10 * Képzési_sztint_10	33 380 921 087	4	8 345 230 272	1,087	0,361
Tagozat_10 * Képzési_terület_10	220 257 107 267	10	22 025 710 727	2,868	0,001
Tagozat_10 * DPR_NEMk	14 778 170 492	1	14 778 170 492	1,924	0,165
Képzési_sztint_10 * Képzési_terület_10	659 055 053 319	35	18 830 144 381	2,452	0,000
Képzési_sztint_10 * DPR_NEMk	20 941 506 532	4	5 235 376 633	,682	0,604
Képzési_terület_10 * DPR_NEMk	83 774 085 155	10	8 377 408 515	1,091	0,365
DPR_V_ÁAI * Tagozat_10 * Képzési_sztint_10	36 335 968 436	4	9 083 992 109	1,183	0,316
DPR_V_ÁAI * Tagozat_10 * Képzési_terület_10	38 090 523 856	10	3 809 052 386	,496	0,894
DPR_V_ÁAI * Tagozat_10 * DPR_NEMk	1 381 736 203	1	1 381 736 203	,180	0,671
DPR_V_ÁAI * Képzési_sztint_10 * Képzési_terület_10	258 353 709 529	30	8 611 790 318	1,121	0,295
DPR_V_ÁAI * Képzési_sztint_10 * DPR_NEMk	26 406 393 912	4	6 601 598 478	,860	0,487
DPR_V_ÁAI * Képzési_terület_10 * DPR_NEMk	26 098 735 286	10	2 609 873 529	,340	0,970
Tagozat_10 * Képzési_sztint_10 * Képzési_terület_10	478 175 079 402	29	16 488 795 841	2,147	0,000
Tagozat_10 * Képzési_sztint_10 * DPR_NEMk	9 976 202 715	4	2 494 050 679	0,325	0,862
Tagozat_10 * Képzési_terület_10 * DPR_NEMk	98 379 614 175	10	9 837 961 417	1,281	0,234
Képzési_sztint_10 * Képzési_terület_10 * DPR_NEMk	229 072 461 603	32	7 158 514 425	,932	0,577
DPR_V_ÁAI * Tagozat_10 * Képzési_sztint_10 * Képzési_terület_10	176 793 857 723	23	7 686 689 466	1,001	0,460
DPR_V_ÁAI * Tagozat_10 * Képzési_sztint_10 * DPR_NEMk	12 077 584 585	3	4 025 861 528	,524	0,666
DPR_V_ÁAI * Tagozat_10 * Képzési_terület_10 * DPR_NEMk	51 251 131 715	10	5 125 113 172	,667	0,756
DPR_V_ÁAI * Képzési_sztint_10 * Képzési_terület_10 * DPR_NEMk	155 581 391 555	27	5 762 273 761	,750	0,820
Tagozat_10 * Képzési_sztint_10 * Képzési_terület_10 * DPR_NEMk	257 213 798 944	28	9 186 207 105	1,196	0,218
DPR_V_ÁAI * Tagozat_10 * Képzési_sztint_10 * Képzési_terület_10 * DPR_NEMk	176 529 255 118	19	9 291 013 427	1,210	0,238
Error	231 543 581 862 680	30152	7 679 211 391		
Total	788 263 673 863 482	30495			
Corrected Total	273 216 598 350 899	30494			

a R Squared = ,153 (Adjusted R Squared = ,143)

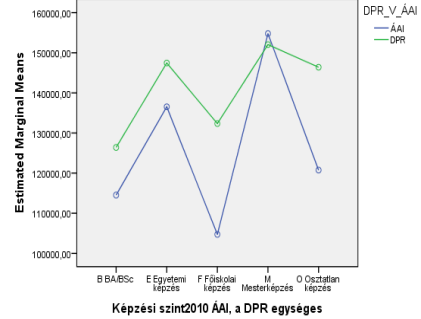
Dependent Variable: Használt_Csak a 2010, 2011, 2012, 2013. évi jövedelmek lettek nettósítva módosítva+DPR-esek is, családi adókedvezménnyel

13. függelék: A kvantitatív kutatás többutas varianciaanalízisének interakciói, 2009/10 (11)

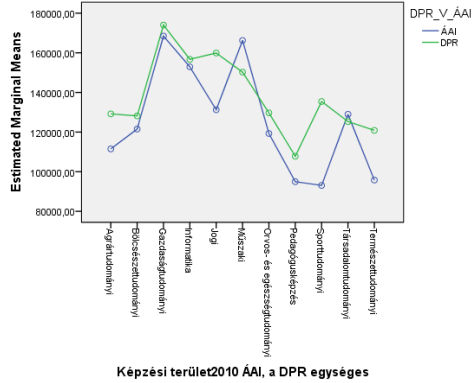
Estimated Marginal Means of Használt_Csak a 2010, 2011, 2012, 2013. évi jövedelmek lettek nettósitva módosítva+DPR-ek is, családi adókedvezménnyel

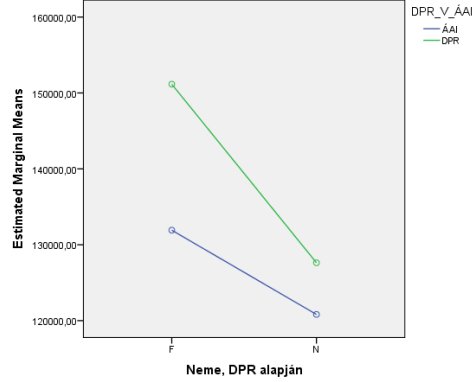
Estimated Marginal Means of Használt_Csak a 2010, 2011, 2012, 2013. évi jövedelmek lettek nettósitva módosítva+DPR-ek is, családi adókedvezménnyel

Estimated Marginal Means of Használt_Csak a 2010, 2011, 2012, 2013. évi jövedelmek lettek nettósitva módosítva+DPR-ek is, családi adókedvezménnyel

Estimated Marginal Means of Használt_Csak a 2010, 2011, 2012, 2013. évi jövedelmek lettek nettósitva módosítva+DPR-ek is, családi adókedvezménnyel

14. függelék: A kvantitatív kutatás többutas varianciaanalízisének eredményei, 2009/10 (13)

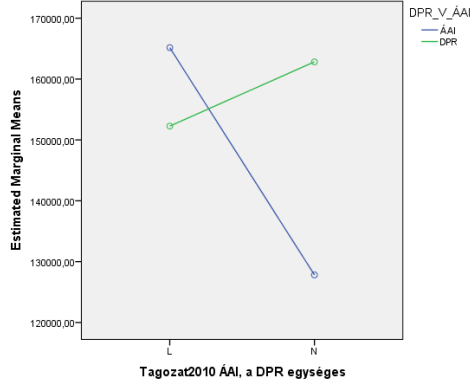
2009/10 (13) időszak béreinek összehasonlítása	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Corrected Model	108 662 460 272 682a	348	312 248 449 059	16,475	0,000
Intercept	17 661 135 136 512	1	17 661 135 136 512	931,827	0,000
DPR_V_ÁAI	27 582 664 644	1	27 582 664 644	1,455	0,228
Tagozat_10	69 567 611 566	1	69 567 611 566	3,670	0,055
Képzési_sztint_10	379 866 644 624	4	94 966 661 156	5,011	0,000
Képzési_terület_10	1 596 612 317 898	10	159 661 231 790	8,424	0,000
DPR_NEMk	210 062 675 481	1	210 062 675 481	11,083	0,001
DPR_V_ÁAI * Tagozat_10	188 165 164 459	1	188 165 164 459	9,928	0,002
DPR_V_ÁAI * Képzési_sztint_10	81 670 804 684	4	20 417 701 171	1,077	0,366
DPR_V_ÁAI * Képzési_terület_10	214 588 688 980	10	21 458 868 898	1,132	0,333
DPR_V_ÁAI * DPR_NEMk	56 223 329	1	56 223 329	,003	0,957
Tagozat_10 * Képzési_sztint_10	46 768 261 632	4	11 692 065 408	,617	0,650
Tagozat_10 * Képzési_terület_10	111 331 181 497	10	11 133 118 150	,587	0,826
Tagozat_10 * DPR_NEMk	701 050 957	1	701 050 957	,037	0,847
Képzési_sztint_10 * Képzési_terület_10	922 973 202 222	36	25 638 144 506	1,353	0,077
Képzési_sztint_10 * DPR_NEMk	27 003 156 497	4	6 750 789 124	,356	0,840
Képzési_terület_10 * DPR_NEMk	283 875 914 786	10	28 387 591 479	1,498	0,133
DPR_V_ÁAI * Tagozat_10 * Képzési_sztint_10	67 379 037 241	4	16 844 759 310	0,889	0,470
DPR_V_ÁAI * Tagozat_10 * Képzési_terület_10	99 441 425 460	10	9 944 142 546	,525	0,874
DPR_V_ÁAI * Tagozat_10 * DPR_NEMk	49 703 246	1	49 703 246	,003	0,959
DPR_V_ÁAI * Képzési_sztint_10 * Képzési_terület_10	402 085 465 139	29	13 865 016 039	,732	0,851
DPR_V_ÁAI * Képzési_sztint_10 * DPR_NEMk	59 315 542 096	4	14 828 885 524	,782	0,536
DPR_V_ÁAI * Képzési_terület_10 * DPR_NEMk	64 812 281 701	10	6 481 228 170	,342	0,970
Tagozat_10 * Képzési_sztint_10 * Képzési_terület_10	369 741 758 429	33	11 204 295 710	,591	0,970
Tagozat_10 * Képzési_sztint_10 * DPR_NEMk	16 780 895 854	4	4 195 223 963	,221	0,927
Tagozat_10 * Képzési_terület_10 * DPR_NEMk	83 475 416 333	10	8 347 541 633	,440	0,927
Képzési_sztint_10 * Képzési_terület_10 * DPR_NEMk	414 857 931 983	33	12 571 452 484	,663	0,930
DPR_V_ÁAI * Tagozat_10 * Képzési_sztint_10 * Képzési_terület_10	228 139 060 735	26	8 774 579 259	,463	0,991
DPR_V_ÁAI * Tagozat_10 * Képzési_sztint_10 * DPR_NEMk	30 573 470 931	3	10 191 156 977	,538	0,656
DPR_V_ÁAI * Tagozat_10 * Képzési_terület_10 * DPR_NEMk	104 555 853 549	9	11 617 317 061	,613	0,787
DPR_V_ÁAI * Képzési_sztint_10 * Képzési_terület_10 * DPR_NEMk	234 605 441 807	25	9 384 217 672	,495	0,983
Tagozat_10 * Képzési_sztint_10 * Képzési_terület_10 * DPR_NEMk	300 799 134 702	27	11 140 708 693	,588	0,955
DPR_V_ÁAI * Tagozat_10 * Képzési_sztint_10 * Képzési_terület_10 * DPR_NEMk	157 979 791 865	19	8 314 725 888	,439	0,983
Error	708 168 550 338 250	37364	18 953 231 729		
Total	1 624 103 737 856 790	37713			
Corrected Total	816 831 010 610 932	37712			

a R Squared = ,133 (Adjusted R Squared = ,125)

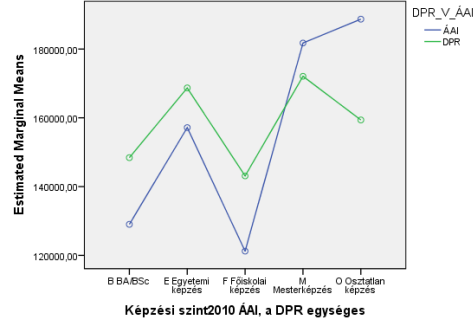
Dependent Variable: Használt_Csak a 2010, 2011, 2012, 2013. évi jövedelmek lettek nettósítva módosítva+DPR-esek is, családi adókedvezménnyel

15. függelék: A kvantitatív kutatás többutas varianciaanalízisének interakciói, 2009/10 (13)

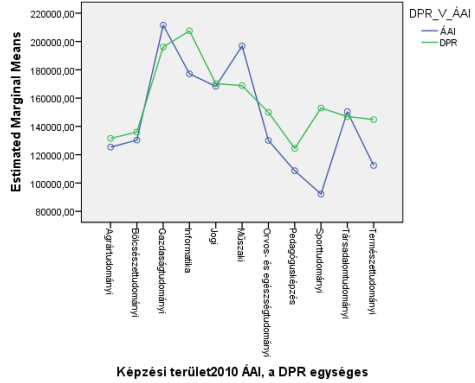
Estimated Marginal Means of Használt_Csak a 2010, 2011, 2012, 2013. évi jövedelmek lettek nettósítva módosítva+DPR-ek is, családi adókedvezménnyel

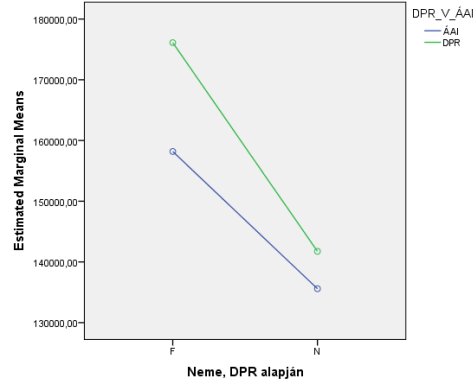
Estimated Marginal Means of Használt_Csak a 2010, 2011, 2012, 2013. évi jövedelmek lettek nettósítva módosítva+DPR-ek is, családi adókedvezménnyel

Estimated Marginal Means of Használt_Csak a 2010, 2011, 2012, 2013. évi jövedelmek lettek nettósítva módosítva+DPR-ek is, családi adókedvezménnyel

Estimated Marginal Means of Használt_Csak a 2010, 2011, 2012, 2013. évi jövedelmek lettek nettósítva módosítva+DPR-ek is, családi adókedvezménnyel

16. függelék: A kvantitatív kutatás többutas varianciaanalízisének eredményei, 2010/11 (12)

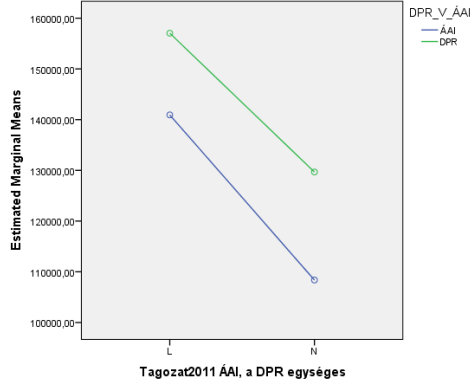
2010/11 (12) időszak béreinek összehasonlítása	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Corrected Model	13 347 030 244 997a	304	43 904 704 753	6,910	0,000
Intercept	9 173 353 284 813	1	9 173 353 284 813	1443,707	0,000
DPR_V_ÁAI	23 552 400 958	1	23 552 400 958	3,707	0,054
Tagozat_11	99 427 825 125	1	99 427 825 125	15,648	0,000
Képzési_sztint_11	135 481 251 884	4	33 870 312 971	5,331	0,000
Képzési_terület_11	569 953 862 614	10	56 995 386 261	8,970	0,000
DPR_NEMk	6 744 957 455	1	6 744 957 455	1,062	0,303
DPR_V_ÁAI * Tagozat_11	1 378 526 679	1	1 378 526 679	,217	0,641
DPR_V_ÁAI * Képzési_sztint_11	63 943 981 333	4	15 985 995 333	2,516	0,039
DPR_V_ÁAI * Képzési_terület_11	28 558 626 643	10	2 855 862 664	,449	0,922
DPR_V_ÁAI * DPR_NEMk	37 462 508 205	1	37 462 508 205	5,896	0,015
Tagozat_11 * Képzési_sztint_11	31 333 623 663	4	7 833 405 916	1,233	0,295
Tagozat_11 * Képzési_terület_11	63 078 011 774	10	6 307 801 177	,993	0,447
Tagozat_11 * DPR_NEMk	31 802 913	1	31 802 913	,005	0,944
Képzési_sztint_11 * Képzési_terület_11	319 486 373 912	33	9 681 405 270	1,524	0,028
Képzési_sztint_11 * DPR_NEMk	30 471 411 499	4	7 617 852 875	1,199	0,309
Képzési_terület_11 * DPR_NEMk	128 226 215 909	10	12 822 621 591	2,018	0,028
DPR_V_ÁAI * Tagozat_11 * Képzési_sztint_11	16 890 001 206	4	4 222 500 302	,665	0,617
DPR_V_ÁAI * Tagozat_11 * Képzési_terület_11	27 695 102 942	10	2 769 510 294	,436	0,930
DPR_V_ÁAI * Tagozat_11 * DPR_NEMk	4 863 837 362	1	4 863 837 362	0,765	0,382
DPR_V_ÁAI * Képzési_sztint_11 * Képzési_terület_11	190 990 596 029	27	7 073 725 779	1,113	0,312
DPR_V_ÁAI * Képzési_sztint_11 * DPR_NEMk	35 742 287 645	4	8 935 571 911	1,406	0,229
DPR_V_ÁAI * Képzési_terület_11 * DPR_NEMk	90 401 547 686	10	9 040 154 769	1,423	0,163
Tagozat_11 * Képzési_sztint_11 * Képzési_terület_11	238 009 493 702	30	7 933 649 790	1,249	0,165
Tagozat_11 * Képzési_sztint_11 * DPR_NEMk	21 200 602 393	4	5 300 150 598	,834	0,503
Tagozat_11 * Képzési_terület_11 * DPR_NEMk	46 456 624 486	10	4 645 662 449	,731	0,696
Képzési_sztint_11 * Képzési_terület_11 * DPR_NEMk	144 056 419 277	33	4 365 346 039	,687	0,911
DPR_V_ÁAI * Tagozat_11 * Képzési_sztint_11 * Képzési_terület_11	66 885 633 915	16	4 180 352 120	,658	0,838
DPR_V_ÁAI * Tagozat_11 * Képzési_sztint_11 * DPR_NEMk	1 831 812 435	4	457 953 109	,072	0,991
DPR_V_ÁAI * Tagozat_11 * Képzési_terület_11 * DPR_NEMk	53 250 419 483	10	5 325 041 948	,838	0,592
DPR_V_ÁAI * Képzési_sztint_11 * Képzési_terület_11 * DPR_NEMk	97 708 080 235	18	5 428 226 680	,854	0,636
Tagozat_11 * Képzési_sztint_11 * Képzési_terület_11 * DPR_NEMk	156 603 707 531	20	7 830 185 377	1,232	0,216
DPR_V_ÁAI * Tagozat_11 * Képzési_sztint_11 * Képzési_terület_11 * DPR_NEMk	17 293 262 640	6	2 882 210 440	,454	0,843
Error	46 212 839 941 075	7273	6 354 027 216		
Total	199 832 502 987 978	7578			
Corrected Total	59 559 870 186 073	7577			

a R Squared = ,224 (Adjusted R Squared = ,192)

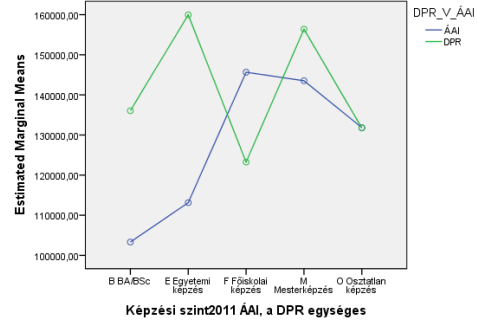
Dependent Variable: Használt_Csak a 2010, 2011, 2012, 2013. évi jövedelmek lettek nettósítva módosítva+DPR-esek is, családi adókedvezménnyel

17. függelék: A kvantitatív kutatás többutas varianciaanalízisének interakciói, 2010/11 (12)

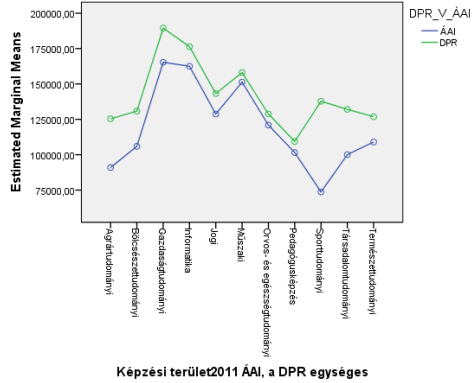
Estimated Marginal Means of Használt_Csak a 2010, 2011, 2012, 2013. évi jövedelmek lettek nettósítva módosítva+DPR-ek is, családi adókedvezménnyel

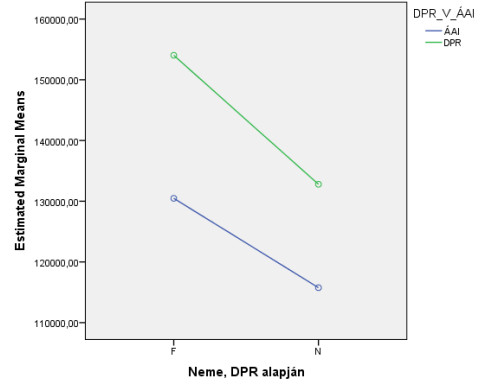
Estimated Marginal Means of Használt_Csak a 2010, 2011, 2012, 2013. évi jövedelmek lettek nettósítva módosítva+DPR-ek is, családi adókedvezménnyel

Estimated Marginal Means of Használt_Csak a 2010, 2011, 2012, 2013. évi jövedelmek lettek nettósítva módosítva+DPR-ek is, családi adókedvezménnyel

Estimated Marginal Means of Használt_Csak a 2010, 2011, 2012, 2013. évi jövedelmek lettek nettósítva módosítva+DPR-ek is, családi adókedvezménnyel

18. függelék: A kvantitatív kutatás többutas varianciaanalízisének eredményei, 2011/12 (13)

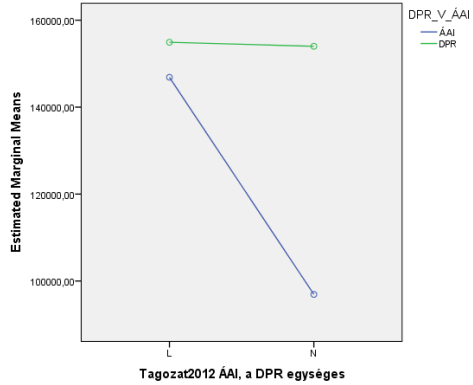
2011/12 (13) időszak béreinek összehasonlítása	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Corrected Model	90 796 943 452 359a	337	269 427 131 906	30,496	0,000
Intercept	11 762 181 724 467	1	11 762 181 724 467	1331,342	0,000
DPR_V_ÁAI	242 638 773 361	1	242 638 773 361	27,464	0,000
Tagozat_12	139 245 695 807	1	139 245 695 807	15,761	0,000
Képzési_sztint_12	359 334 667 908	4	89 833 666 977	10,168	0,000
Képzési_terület_12	517 305 851 000	10	51 730 585 100	5,855	0,000
DPR_NEMk	123 663 053 492	1	123 663 053 492	13,997	0,000
DPR_V_ÁAI * Tagozat_12	181 272 167 309	1	181 272 167 309	20,518	0,000
DPR_V_ÁAI * Képzési_sztint_12	71 256 059 647	4	17 814 014 912	2,016	0,089
DPR_V_ÁAI * Képzési_terület_12	81 875 777 493	10	8 187 577 749	,927	0,507
DPR_V_ÁAI * DPR_NEMk	478 777 675	1	478 777 675	,054	0,816
Tagozat_12 * Képzési_sztint_12	34 027 544 003	4	8 506 886 001	,963	0,426
Tagozat_12 * Képzési_terület_12	105 339 702 864	10	10 533 970 286	1,192	0,290
Tagozat_12 * DPR_NEMk	11 808 981 814	1	11 808 981 814	1,337	0,248
Képzési_sztint_12 * Képzési_terület_12	547 885 821 416	37	14 807 724 903	1,676	0,006
Képzési_sztint_12 * DPR_NEMk	15 356 910 308	4	3 839 227 577	0,435	0,784
Képzési_terület_12 * DPR_NEMk	132 669 150 569	10	13 266 915 057	1,502	0,132
DPR_V_ÁAI * Tagozat_12 * Képzési_sztint_12	27 315 315 259	4	6 828 828 815	0,773	0,543
DPR_V_ÁAI * Tagozat_12 * Képzési_terület_12	106 769 390 344	10	10 676 939 034	1,209	0,279
DPR_V_ÁAI * Tagozat_12 * DPR_NEMk	433 418 946	1	433 418 946	,049	0,825
DPR_V_ÁAI * Képzési_sztint_12 * Képzési_terület_12	196 978 383 222	31	6 354 141 394	,719	0,873
DPR_V_ÁAI * Képzési_sztint_12 * DPR_NEMk	13 240 864 249	4	3 310 216 062	,375	0,827
DPR_V_ÁAI * Képzési_terület_12 * DPR_NEMk	72 154 219 805	10	7 215 421 981	,817	0,613
Tagozat_12 * Képzési_sztint_12 * Képzési_terület_12	352 852 876 013	32	11 026 652 375	1,248	0,158
Tagozat_12 * Képzési_sztint_12 * DPR_NEMk	29 507 369 472	4	7 376 842 368	,835	0,503
Tagozat_12 * Képzési_terület_12 * DPR_NEMk	57 178 148 663	10	5 717 814 866	,647	0,774
Képzési_sztint_12 * Képzési_terület_12 * DPR_NEMk	327 084 800 987	34	9 620 141 205	1,089	0,331
DPR_V_ÁAI * Tagozat_12 * Képzési_sztint_12 * Képzési_terület_12	175 390 064 340	19	9 231 056 018	1,045	0,404
DPR_V_ÁAI * Tagozat_12 * Képzési_sztint_12 * DPR_NEMk	20 729 427 522	4	5 182 356 881	,587	0,672
DPR_V_ÁAI * Tagozat_12 * Képzési_terület_12 * DPR_NEMk	45 431 052 169	10	4 543 105 217	,514	0,881
DPR_V_ÁAI * Képzési_sztint_12 * Képzési_terület_12 * DPR_NEMk	426 386 800 094	26	16 399 492 311	1,856	0,005
Tagozat_12 * Képzési_sztint_12 * Képzési_terület_12 * DPR_NEMk	157 446 501 251	24	6 560 270 885	,743	0,812
DPR_V_ÁAI * Tagozat_12 * Képzési_sztint_12 * Képzési_terület_12 * DPR_NEMk	117 011 864 575	13	9 000 912 660	1,019	0,429
Error	336 015 152 630 977	38033	8 834 831 663		
Total	968 410 250 507 802	38371			
Corrected Total	426 812 096 083 336	38370			

a R Squared = ,213 (Adjusted R Squared = ,206)

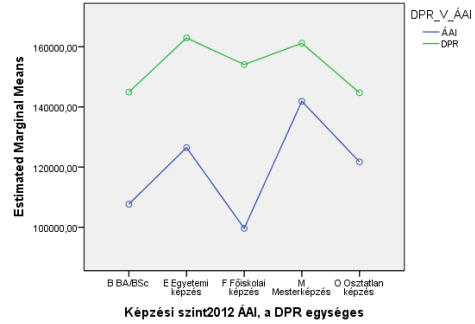
Dependent Variable: Használt_Csak a 2010, 2011, 2012, 2013. évi jövedelmek lettek nettósítva módosítva+DPR-esek is, családi adókedvezménnyel

19. függelék: A kvantitatív kutatás többutas varianciaanalízisének interakciói, 2011/12 (13)

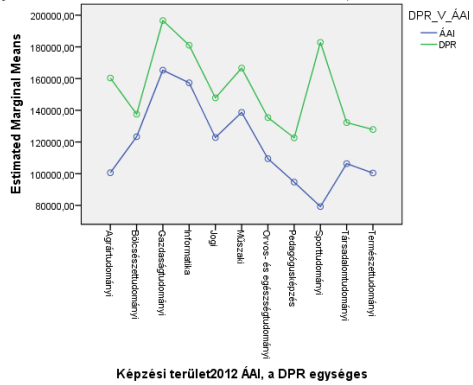
Estimated Marginal Means of Használt_Csak a 2010, 2011, 2012, 2013. évi jövedelmek lettek nettosítva módosítva+DPR-ek is, családi adókedvezménnyel

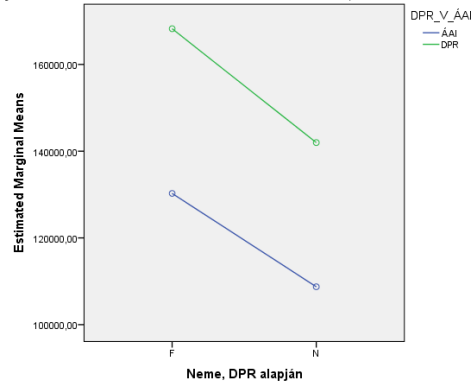
Estimated Marginal Means of Használt_Csak a 2010, 2011, 2012, 2013. évi jövedelmek lettek nettosítva módosítva+DPR-ek is, családi adókedvezménnyel

Estimated Marginal Means of Használt_Csak a 2010, 2011, 2012, 2013. évi jövedelmek lettek nettosítva módosítva+DPR-ek is, családi adókedvezménnyel

Estimated Marginal Means of Használt_Csak a 2010, 2011, 2012, 2013. évi jövedelmek lettek nettosítva módosítva+DPR-ek is, családi adókedvezménnyel

20. függelék: A Diplomás Pályakövető Rendszer 2015. évi végzett kérdőíve

Diplomás pályakövetés – intézményi online kutatás, 2015

DPR intézményi online kutatások kötelező kérdésközpontja
Végzetek 2015

[INTÉZMÉNYI KÉPVISELŐNEK:] KÉRJÜK, OLVASSA EL A MELLÉKELT TÁJÉKOZTATÓT!

Kedves egykori hallgatónk!

Intézményünk diplomás pályakövetési kutatása kapcsán kerestük meg Önt. Az alábbiakban az Ön diplomázás utáni pályájára, tanulmányaira vonatkozóan tennénk fel kérdéseket annak érdekében, hogy megtudjuk, hogyan boldogulnak végzettjeink a munka világában. A vizsgálat eredményei számunkra munkánk eredményességét tükrözik vissza, mostani hallgatóink számára pedig tájékoztatást adhatnak arról, mire számíthatnak tanulmányaik befejeztével.

Válaszait természetesen anonim módon kezeljük.

A kérdőív kitöltéséhez javasolt böngészők: Mozilla Firefox és Google Chrome.
Internet Explorer alatt a kérdőív egyes funkciói csak korlátozottan érhetőek el.

Köszönjük, ha időt szán a válaszadásra!

Útmutató a kitöltéshez

Kérdőívünk az Ön által [2010-ben/2012-ben/2014-ben] a [.....] intézményben megszerzett abszolutóriumra vonatkozik. Ha csak külön az ellenkezőjét nem kérjük, a kérdésekre mindig a végzettségére vonatkozóan válaszoljon!

Ha esetleg [2010-ben/2012-ben/2014-ben] több képzésen is szerzett abszolutóriumot, akkor arra vonatkoztatva várjuk válaszait, amelyet Ön saját szakmai fejlődését tekintve fontosabbnak (főszakjának) érez.

Amennyiben egy-egy kérdést nem tud teljes bizonyossággal megválaszolni, kérjük a leghitelesebbnek ítélt választ jelölje meg.

1. Az elvégzett képzés kezdete, jellemzői

Kérjük, amennyiben ebben az évben több szakon is szerzett abszolutóriumot az intézményben, az alábbi kérdésekre következetesen az Ön számára fontosabbnak tartott végzettségére vonatkoztatva válaszoljon!

1.1. Az intézmény melyik karán végzett?

Kérjük, válasszon az alábbi listából! (Ha az adott évben több szakon is szerzett abszolutóriumot, arra gondoljon, amelyet fontosabbnak, főszakjának tart!)

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

[INTÉZMÉNYI KÉPVISELŐNEK:] KÖTELEZŐ KÉRDÉS. AZ INTÉZMÉNY BETÖLTİ AZ ADOTT ÉVBEN AKTUÁLIS KAROKAT, AMELYEKET AZ EDUCATIO NONPROFIT KFT. ÁLTAL KIADOTT (MELLÉKELT) ÉRTÉKKÉSZLETBEN TALÁLNAK.

1.2. Milyen szakon végzett ebben az intézményben?

[INTÉZMÉNYI KÉPVISELŐNEK:] KÖTELEZŐ KÉRDÉS

Kérjük, válasszon az alábbi listából! (Ha az adott évben több szakon is szerzett abszolutóriumot, arra gondoljon, amelyet fontosabbnak, főszakjának tart!)

[INTÉZMÉNYI KÉPVISELŐNEK:] AZ INTÉZMÉNY BETÖLTİ AZ ADOTT ÉVBEN AKTUÁLIS ÉS AZ INTÉZMÉNY ESETÉBEN RELEVÁNS KÉPZÉSEKET, AMELYEKET AZ EDUCATIO NONPROFIT KFT. ÁLTAL KIADOTT (MELLÉKELT) ÉRTÉKKÉSZLETBEN TALÁLNAK.

1.2.1. Képzési terület:

[INTÉZMÉNYI KÉPVISELŐNEK:] AZ INTÉZMÉNY ÁLTAL (AZ ELŐZŐ KÉRDÉSHEZ) BETÖLTİTT (RELEVÁNS) KÉPZÉSEKHEZ KAPCSOLÓDÓAN A KIADOTT KÉSZLET TARTALMAZZA A KÉPZÉSI TERÜLET KÓDJÁT IS, AMELYEKET AZ INTÉZMÉNYNEK NEM A KÉRDŐÍVBÉ, HANEM MÁR A VÁLASZOKAT TARTALMAZÓ ADATBÁZISBA KELL BEVEZETNIE. KÖTELEZŐ KÉRDÉS.

- [1 -] Agrár
- [2 -] Bölcsészettudomány
- [3 -] Gazdaságtudományok
- [4 -] Informatika
- [5 -] Jogi
- [6 -] Műszaki
- [7 -] Művészet
- [8 -] Művészetközvetítés
- [9 -] Közigazgatási, rendészeti és katonai
- [10 -] Orvos- és egészségügy
- [11 -] Pedagógusképzés
- [12 -] Sporttudomány
- [13 -] Társadalomtudomány
- [14 -] Természettudomány

1.2.2. Képzési forma:

[INTÉZMÉNYI KÉPVISELŐNEK:] AZ INTÉZMÉNY ÁLTAL (AZ ELŐZŐ KÉRDÉSHEZ) BETÖLTİTT (RELEVÁNS) KÉPZÉSEKHEZ KAPCSOLÓDÓAN A KIADOTT KÉSZLET TARTALMAZZA A KÉPZÉSI FORMA (SZINT) KÓDJÁT IS, AMELYEKET AZ INTÉZMÉNYNEK NEM A KÉRDŐÍVBÉ, HANEM MÁR A VÁLASZOKAT TARTALMAZÓ ADATBÁZISBA KELL BEVEZETNIE. KÖTELEZŐ KÉRDÉS

- [1 -] BA/BSc
- [2 -] MA/MSc
- [3 -] Egységes, osztatlan képzés/osztatlan mesterképzés
- [4 -] Egyetemi – hagyományos képzés
- [5 -] Főiskolai – hagyományos képzés

1.2.3. A végzés (abszolutórium) éve:

[INTÉZMÉNYI KÉPVISELŐNEK:] AZ INTÉZMÉNYNEK KÜLÖN KELL MEGKERESNIE A 2010-BEN, 2012-BEN ÉS 2014-BAN VÉGZETTEKET, ÍGY A VÉGZÉS ÉVÉRE VONATKOZÓ INFORMÁCIÓ RENDELKEZÉSRE ÁLL, ÉS EZT AZ INTÉZMÉNYNEK NEM A KÉRDŐÍVBÉ, HANEM MÁR A VÁLASZOKAT TARTALMAZÓ ADATBÁZISBA KELL BEVEZETNIE. KÖTELEZŐ KÉRDÉS

- [1 -] 2010
- [2 -] 2012
- [3 -] 2014

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

1.3. Milyen tagozaton végzett ebben az intézményben, ezen a szakon?
[INTÉZMÉNYI KÉPVISELŐNEK:] KÖTELEZŐ KÉRDÉS

- [1 -] Nappali
- [2 -] Esti
- [3 -] Levelező
- [4 -] Távköztárs

1.4. Milyen finanszírozási formában tanult Ön ebben az intézményben, ebben a képzésben?

- [1 -] Államilag támogatott/állami ösztöndíjas
- [2 -] Költségtérítéssel/önköltséges
- [3 -] Részösztöndíjas
- [4 -] Több finanszírozási formában is

1.5. Átlagosan milyen eredménnyel (osztályzattal) végezte el Ön ezt a szakot?

- [1 -] Elégséges
- [2 -] Közepes
- [3 -] Jó
- [4 -] Jeles, kiváló

1.6. Az ebben az intézményben, ezen a szakon végzett többi diák tanulmányi eredményéhez képest az Ön tanulmányi eredménye jobb, vagy rosszabb volt?

- [1 -] Sokkal rosszabb volt, mint a többieké
- [2 -] Valamivel rosszabb volt, mint a többieké
- [3 -] Kb. ugyanolyan volt, mint a többieké
- [4 -] Valamivel jobb volt, mint a többieké
- [5 -] Sokkal jobb volt, mint a többieké

1.7. A szak megkezdése után összesen hány félév alatt jutott el az abszolutóriumig?

Kérjük, csak az abszolutórium megszerzéséig tartó aktív, lezárt félévek számát tüntesse fel!

[INTÉZMÉNYI KÉPVISELŐNEK:] SZÖVEGBEVITELI MEZŐ FELVÉTELE SZÜKSÉGES, AMELYBE 2 KARAKTER BEVITELI LEHETSÉGES, ÉS AMENNYIBEN A RENDSZER LEHETŐVÉ TESZI, CSAK SZÁMOK BEÍRÁSÁT ENGEDI!

..... félév

1.8. Az abszolutórium után közvetlenül a diplomáját is megszerezte?

- [1 -] Igen
- [2 -] Nem

1.8.1. Az abszolutórium után hány hónappal szerezte meg a diplomát?

- [1 -] 1-3
- [2 -] 4-6
- [3 -] 7-12
- [4 -] 13-24
- [5 -] 2 évnél több idő alatt
- [6 -] Még nem szereztem meg

1.8.2. Mi (volt) a késedelem oka?

- [1 -] Nyelvvizsga hiánya
- [2 -] Egyéb ok:

[INTÉZMÉNYI KÉPVISELŐNEK:] SZÖVEGBEVITELI MEZŐ [1.8.2.A.] FELVÉTELE SZÜKSÉGES, AMELYBE 300 KARAKTER BEVITELI LEHETSÉGES. TOVÁBBI FONTOS INFORMÁCIÓK A MELLÉKELT TÁJÉKOZTATÓBAN!

1.8.3. Kilépett-e a munkaerőpiacra diploma nélkül, csak abszolutóriummal?

- [1 -] Igen
- [2 -] Nem
- [3 -] Már akkor is dolgoztam

1.8.4. Érzí/érezte-e a diploma hiányát a munkaerő-piaci érvényesülésben?

- [1 -] Egyáltalán nem okozott problémát
- [2 -] Kismértékben problémának érzem
- [3 -] Nagy problémát jelentett

1.9. Az Ön tudomása szerint működik-e alumni/öregdiák szervezet az intézményben?

- [2 -] Nem
- [1 -] Igen

1.9.1. Tagja-e Ön az intézmény alumni/öregdiák szervezetének?

- [1 -] Igen
- [2 -] Nem

1.10. Tanulmányai alatt igénybe vett-e diákhitelt?

- [1 -] Igen
- [2 -] nem

2. Egyéb felsőfokú tanulmányok

2.1. Rendelkezett-e felsőfokú végzettséggel a megkeresés alapjául szolgáló képzés megkezdésekor?

- [2 -] Nem
- [1 -] Igen

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

2.1.1. Milyen szakon? Kérjük, nevezze meg!
Ha több végzettsége is volt, kérjük, az Ön számára fontosabbat adja meg!

[INTÉZMÉNYI KÉPVISELŐNEK:] SZÖVEGBEVITELI MEZŐ FELVÉTELE SZÜKSÉGES, AMELYBE 100 KARAKTER BEVITELÉ LEHETSÉGES.

2.1.2. Ezt milyen képzési formában szerezte?

[1 -] BA/BSc
[2 -] MA/MSc
[3 -] Egységes, osztatlan képzés/osztatlan mesterképzés (pl. jogász, orvosképzés)
[4 -] Egyetemi – hagyományos képzés
[5 -] Főiskolai – hagyományos képzés
[6 -] Doktori képzés – PhD, DLA
[7 -] Felsőfokú szakképzés/felsőoktatási szakképzés

2.2. A megkeresés alapjául szolgáló képzés megkezdése óta (közben, vagy utána) szerzett-e egyéb felsőfokú végzettséget?

[2 -] Nem
[1 -] Igen

2.2.1. Milyen szakon? Kérjük, nevezze meg! (Ha több végzettséget is szerzett, kérjük, az Ön számára fontosabbat adja meg!)

[INTÉZMÉNYI KÉPVISELŐNEK:] SZÖVEGBEVITELI MEZŐ FELVÉTELE SZÜKSÉGES, AMELYBE 100 KARAKTER BEVITELÉ LEHETSÉGES.

2.2.2. Ezt milyen képzési formában szerezte?

[1 -] BA/BSc
[2 -] MA/MSc
[3 -] Egységes, osztatlan képzés/osztatlan mesterképzés (pl. jogász, orvosképzés)
[4 -] Egyetemi – hagyományos képzés
[5 -] Főiskolai – hagyományos képzés
[6 -] Doktori képzés – PhD, DLA
[7 -] Felsőfokú szakképzés/felsőoktatási szakképzés
[8 -] Szakirányú továbbképzés, rezidensképzés
[9 -] Kiegészítő, diplomás képzés, egyéb

2.3. Részt vesz-e jelenleg felsőfokú képzésben?

[2 -] Nem
[1 -] Igen

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

2.3.1. Milyen szakon? Kérjük, nevezze meg! (Ha több szakon is tanul, kérjük, az Ön számára fontosabbat adja meg!)

[INTÉZMÉNYI KÉPVISELŐNEK:] SZÖVEGBEVITELI MEZŐ FELVÉTELE SZÜKSÉGES, AMELYBE 100 KARAKTER BEVITELÉ LEHETSÉGES.

2.3.2. Ezt milyen szintű képzésben végzi?

[1 -] BA/BSc
[2 -] MA/MSc
[3 -] Egységes, osztatlan képzés/osztatlan mesterképzés (pl. jogász, orvosképzés)
[4 -] Egyetemi – hagyományos képzés
[5 -] Főiskolai – hagyományos képzés
[6 -] Doktori képzés – PhD, DLA
[7 -] Felsőfokú szakképzés/felsőoktatási szakképzés
[8 -] Szakirányú továbbképzés, rezidensképzés
[9 -] Kiegészítő, diplomás képzés, egyéb

2.4. Szeretne-e továbbtanulni az elkövetkező 2-3 évben az alábbi képzések valamelyikén?

	Igen, a kérdőív alapjául szolgáló intézményben	Igen, más felsőoktatási intézményben	nem szeretnék
2.4.1. Felsőoktatási szakképzés	1	2	3
2.4.2. Alapképzés (BA/BSc)	1	2	3
2.4.3. Mesterképzés (MA/MSc)	1	2	3
2.4.4. Szakirányú továbbképzés, rezidensképzés	1	2	3
2.4.5. Doktori (PhD, DLA) képzés	1	2	3
2.4.6. Egységes, osztatlan képzés/osztatlan mesterképzés (pl. jogász, orvosképzés)	1	2	3

2.5. Milyen szintű nyelvtudása van az alábbi idegen nyelvekből?

(Kérjük, jelölje a nyelvismeret szintjét egy ötjokú skálán, ahol 1=nem ismeri, 5=nagyon jól ismeri, 0=anyanyelve)

	nem ismeri				nagyon jól ismeri	anyanyelve
2.5.1. angol	1	2	3	4	5	0
2.5.2. német	1	2	3	4	5	0
2.5.3. francia	1	2	3	4	5	0
2.5.4. olasz	1	2	3	4	5	0
2.5.5. spanyol	1	2	3	4	5	0
2.5.6. orosz	1	2	3	4	5	0

2.6. A kérdőív alapjául szolgáló felsőfokú tanulmányai alatt, a végzettség megszerzése előtt tanult-e hosszabb-rövidebb ideig külföldön?

[2 -] Nem

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

[1 -] Igen

2.6.1. Összesen hány alkalommal tanult külföldön legalább egy szemesztert?
Kérjük, csak a felsőfokú tanulmányok időszakára gondoljon!

[1 -] Nem tanultam
[2 -] 1
[3 -] 2
[4 -] 3
[5 -] 4
[6 -] 5
[7 -] 6
[8 -] 7
[9 -] 8
[10 -] 9, vagy több alkalommal

2.6.2. Összesen hány alkalommal tanult külföldön kevesebb, mint egy szemesztert?
Kérjük, csak a felsőfokú tanulmányok időszakára gondoljon!

[1 -] Nem tanultam
[2 -] 1
[3 -] 2
[4 -] 3
[5 -] 4
[6 -] 5
[7 -] 6
[8 -] 7
[9 -] 8
[10 -] 9, vagy több alkalommal

2.6.3. Összeadva hány hónapot tanult összesen külföldön?
Kérjük, csak a felsőfokú tanulmányok időszakára gondoljon!

.....
[INTÉZMÉNYI KÉPVISELŐNEK:] SZÖVEGBEVITELI MEZŐ FELVÉTELE SZÜKSÉGES, AMELYBE 2 KARAKTER BEVITELE LEHETSÉGES. TOVÁBBI FONTOS INFORMÁCIÓK A MELLÉKELT TÁJÉKOZTATÓBAN!

2.6.4. Milyen finanszírozással tanult ekkor külföldön? Kérjük, az összes igénybe vett finanszírozást jelölje meg! *(Több választ is megjelölhet!)*
Kérjük, csak a felsőfokú tanulmányok időszakára gondoljon!

2.6.4.1. Tempus/Erasmus ösztöndíj	[1 -] Igen	[2 -] Nem
2.6.4.2. A fogadó felsőoktatási intézmény ösztöndíja	[1 -] Igen	[2 -] Nem
2.6.4.3. Egyéb hazai ösztöndíj, pályázat	[1 -] Igen	[2 -] Nem
2.6.4.4. Egyéb külföldi/nemzetközi pályázati ösztöndíj	[1 -] Igen	[2 -] Nem
2.6.4.5. Saját/családi finanszírozás	[1 -] Igen	[2 -] Nem
2.6.4.6. Párhuzamos külföldi munkavállalás	[1 -] Igen	[2 -] Nem
2.6.4.7. Egyéb forrásból	[1 -] Igen	[2 -] Nem

2.6.5. Milyen országokban tanult? Kérjük, az összeset sorolja fel!
Kérjük, csak a felsőfokú tanulmányok időszakára gondoljon!

.....
[INTÉZMÉNYI KÉPVISELŐNEK:] SZÖVEGBEVITELI MEZŐ FELVÉTELE SZÜKSÉGES, AMELYBE 100 KARAKTER BEVITELE LEHETSÉGES.

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

2.7. A kérdőív alapjából szolgáló tanulmányai alatt részt vett-e a tanulmányok részét képező kötelező szakmai gyakorlaton?

[2 -] Nem
[1 -] Igen

2.7.1. Gyakorlati helyén a későbbiekben alkalmazták-e?

[1 -] Igen
[2 -] Nem

2.8. Végzettsége megszerzése előtt (felsőfokú tanulmányai közben, vagy azelőtt)...

2.8.1. ...végzett-e tanulmányaihoz kapcsolódó (szakmai) munkát?

[1 -] Igen
[2 -] Nem

2.8.2. ...végzett-e nem szakmai munkát?

[1 -] Igen
[2 -] Nem

2.8.3. ...dolgozott-e külföldön?

[1 -] Igen
[2 -] Nem

2.8.4. ...végzett-e szakmai gyakorlatot külföldön?

[1 -] Igen
[2 -] Nem

2.9. Melyik évben szerezte meg az abszolútóriumot (a kérdőív alapjából szolgáló szakon)?

[1 -] 2009
[2 -] 2011
[3 -] 2013

3. Átmenet a felsőoktatásból a munka világába

3.1. Ön a kérdőív alapjából szolgáló felsőfokú képzése során jellemzően minek tekintette magát inkább?

[1 -] Főoglalkozású diáknak, vagy
[2 -] Főoglalkozású dolgozónak (akí tanul is)

3.2. Az abszolútórium megszerzésekor rendelkezett Ön főállású munkaviszonnyal (szolgálati jogviszonnyal)?

[2 -] Nem
[1 -] Igen

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

3.2.1. Hogyan jutott Ön ehhez a munkához? Kérjük, ha több tényező is közrejátszott, a legfontosabbat jelölje be!

[1 -] Álláshirdetésre jelentkezett
 [2 -] Munkáltatónál jelentkezett, pl. elküldte önéletrajzát
 [3 -] Intézményi karrieriroda, állásbörze révén
 [4 -] Vállalkozóként, önfoglalkoztatóként kezdte
 [5 -] Gyakorlati helyén alkalmazták
 [6 -] Tanári ajánlás révén
 [7 -] Korábbi munkakapcsolat révén
 [8 -] Egyéb személyes ismeretség révén
 [9 -] Egyéb:.....

[INTÉZMÉNYI KÉPVISELŐNEK:] SZÖVEGBEVITELI MEZŐ [3.2.1.A] FELVÉTELE SZÜKSÉGES, AMELYBE 100 KARAKTER BEVITELÉ LEHETSÉGES. TOVÁBBI FONTOS INFORMÁCIÓK A MELLÉKELT TÁJÉKOZTATÓBAN!

3.2.2. Véleménye szerint milyen szakterületen végzett tanulmányok feleltek meg a legjobban ennek a munkának?

[1 -] Csak a saját (kérdőív alapjául szolgáló) tanulmányok szakterülete
 [2 -] A saját és a kapcsolódó szakterületek
 [3 -] Egy egészen más szakterület
 [4 -] Bármilyen szakterület

3.2.3. Önnek ez a munkaviszonya...

[1 -] Állandó jellegű és határozatlan idejű volt
 [2 -] Határozott idejű volt
 [3 -] Alkalmi, vagy megbízás jellegű (tiszteletdíjas, jutalékos stb.) volt

3.3. Az abszolutórium megszerzése után közvetlenül keresett-e munkát?

[2 -] Nem, mert már akkor is dolgoztam
 [3 -] Nem, mert folytattam tanulmányaimat/tanulmányokat kezdtem
 [4 -] Nem, egyéb okból:

[1 -] Igen

[INTÉZMÉNYI KÉPVISELŐNEK:] SZÖVEGBEVITELI MEZŐ [3.3.A.] FELVÉTELE SZÜKSÉGES, AMELYBE 300 KARAKTER BEVITELÉ LEHETSÉGES. TOVÁBBI FONTOS INFORMÁCIÓK A MELLÉKELT TÁJÉKOZTATÓBAN!

3.3.1. A munkakeresés során összesen kb. hány munkáltatónál próbálkozott/jelentkezett állásért? (Kapcsolatfelvételnek számítanak pl. az elküldött önéletrajzok, megvalósult interjúk, jelentkezés hirdetésekre...)Kérjük, számmal adja meg!

[INTÉZMÉNYI KÉPVISELŐNEK:] SZÖVEGBEVITELI MEZŐ FELVÉTELE SZÜKSÉGES, AMELYBE 4 KARAKTER BEVITELÉ LEHETSÉGES. TOVÁBBI FONTOS INFORMÁCIÓK A MELLÉKELT TÁJÉKOZTATÓBAN!

3.3.2. A munkakeresés során összesen kb. hánszor hívták be állásinterjúra, vagy vették fel Önnel valamilyen más formában a kapcsolatot a munkaadók? Kérjük, számmal adja meg!

[INTÉZMÉNYI KÉPVISELŐNEK:] SZÖVEGBEVITELI MEZŐ FELVÉTELE SZÜKSÉGES, AMELYBE 3 KARAKTER BEVITELÉ LEHETSÉGES. TOVÁBBI FONTOS INFORMÁCIÓK A MELLÉKELT TÁJÉKOZTATÓBAN!

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

3.3.3. Az abszolutórium megszerzése után talált-e munkát?

[3 -] Még nem találtam
 [1 -] Azonnal, egy hónapon belül találtam
 [2 -] Keresés után találtam

[INTÉZMÉNYI KÉPVISELŐNEK:] UGRÁS A 4. KÉRDÉSCSOPORTRA!

3.3.3.1. Abszolutórium után összesen hány hónapig kereste első munkáját?

[INTÉZMÉNYI KÉPVISELŐNEK:] SZÖVEGBEVITELI MEZŐ FELVÉTELE SZÜKSÉGES, AMELYBE 2 KARAKTER BEVITELÉ LEHETSÉGES. TOVÁBBI FONTOS INFORMÁCIÓK A MELLÉKELT TÁJÉKOZTATÓBAN!

3.3.4. Hogyan jutott az abszolutórium utáni első munkájához? Kérjük, ha több tényező is közrejátszott, a legfontosabbat jelölje be!

[1 -] Álláshirdetésre jelentkezett
 [2 -] Munkáltatónál jelentkezett, pl. elküldte önéletrajzát
 [3 -] Intézményi karrieriroda, állásbörze révén
 [4 -] Vállalkozóként, önfoglalkoztatóként kezdte
 [5 -] Gyakorlati helyén alkalmazták
 [6 -] Tanári ajánlás révén
 [7 -] Korábbi munkakapcsolat révén
 [8 -] Egyéb személyes ismeretség révén
 [9 -] Egyéb:.....

[INTÉZMÉNYI KÉPVISELŐNEK:] SZÖVEGBEVITELI MEZŐ [3.3.4.A.] FELVÉTELE SZÜKSÉGES, AMELYBE 100 KARAKTER BEVITELÉ LEHETSÉGES. TOVÁBBI FONTOS INFORMÁCIÓK A MELLÉKELT TÁJÉKOZTATÓBAN!

3.3.5. Véleménye szerint milyen szakterületen végzett tanulmányok felelnek meg a legjobban ennek a munkának?

[1 -] Csak a saját (kérdőív alapjául szolgáló) tanulmányok szakterülete
 [2 -] A saját és a kapcsolódó szakterületek
 [3 -] Egy egészen más szakterület
 [4 -] Bármilyen szakterület

3.3.6. Önnek ez a munkaviszonya...

[1 -] Állandó jellegű és határozatlan idejű volt
 [2 -] Határozott idejű volt
 [3 -] Alkalmi, vagy megbízás jellegű (tiszteletdíjas, jutalékos stb.) volt

4. Munkaerő-piaci életút

4.1. Ennek a végzettségnek a megszerzése óta összesen hány főállású munkahelye, munkaviszonya volt Önnek, a jelenlegivel együtt?

Ha az abszolutórium megszerzésekor már dolgozott, kérjük azt is számítsa bele!

- [1 -] Egy sem
 [2 -] 1
 [3 -] 2

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

- [4 -] 3
- [5 -] 4
- [6 -] 5
- [7 -] 6
- [8 -] 7
- [9 -] 8
- [10 -] 9 vagy több

4.2. Ennek a végzettségnek a megszerzése óta volt-e munkanélküli?

Kérjük, hogy a hivatalosan nem regisztrált, ám munka nélkül, állás keresésével töltött időszakokra is gondoljon!

- [2 -] Nem
- [1 -] Igen

4.2.1. Összesen hány ilyen (munkanélküli) időszak volt?
Kérjük, számmal adja meg!

.....

[INTÉZMÉNYI KÉPVISELŐNEK:] SZÖVEGBEVITELI MEZŐ FELVÉTELE SZÜKSÉGES, AMELYBE 2 KARAKTER BEVITELE LEHETSÉGES. TOVÁBBI FONTOS INFORMÁCIÓK A MELLÉKELT TÁJÉKOZTATÓBAN!

4.2.2. Összeadva ezek az – munkanélküliként töltött – időszakok hány hónapig tartottak?
Kérjük, számmal adja meg!

.....

[INTÉZMÉNYI KÉPVISELŐNEK:] SZÖVEGBEVITELI MEZŐ FELVÉTELE SZÜKSÉGES, AMELYBE 2 KARAKTER BEVITELE LEHETSÉGES. TOVÁBBI FONTOS INFORMÁCIÓK A MELLÉKELT TÁJÉKOZTATÓBAN!

4.2.3. Volt ezek közt regisztrált munkanélküli időszak?

- [1 -] Igen
- [2 -] Nem

4.3. A kérdőív alapján szolgáló felsőfokú végzettség megszerzését követően tanult-e hosszabb-rövidebb ideig külföldön?

- [1 -] Igen
- [2 -] Nem

4.4. A kérdőív alapján szolgáló felsőfokú végzettség megszerzését követően dolgozott-e hosszabb-rövidebb ideig külföldön?

(Kérjük, az esetleges jelenleg zajló külföldi munkavégzésére is gondoljon!)

- [1 -] Igen
- [2 -] Igen, jelenleg is külföldön dolgozom

4.4.1. Összesen hány alkalommal dolgozott külföldön? Kérjük, számmal adja meg!

.....

[INTÉZMÉNYI KÉPVISELŐNEK:] SZÖVEGBEVITELI MEZŐ FELVÉTELE SZÜKSÉGES, AMELYBE 2 KARAKTER BEVITELE LEHETSÉGES. TOVÁBBI FONTOS INFORMÁCIÓK A MELLÉKELT TÁJÉKOZTATÓBAN!

4.4.2. Összesen hány hónapot dolgozott külföldön a képzettség megszerzését követően?

.....

[INTÉZMÉNYI KÉPVISELŐNEK:] SZÖVEGBEVITELI MEZŐ FELVÉTELE SZÜKSÉGES, AMELYBE 2 KARAKTER BEVITELE LEHETSÉGES. TOVÁBBI FONTOS INFORMÁCIÓK A MELLÉKELT TÁJÉKOZTATÓBAN!

4.4.3. Milyen országokban dolgozott? Kérjük, sorolja fel!

.....

[INTÉZMÉNYI KÉPVISELŐNEK:] SZÖVEGBEVITELI MEZŐ FELVÉTELE SZÜKSÉGES, AMELYBE 100 KARAKTER BEVITELE LEHETSÉGES.

4.4.4. Ez a munka/ezek a munkák kapcsolódtak-e a felsőfokú végzettségéhez?

- [1 -] Igen, teljes mértékben
- [2 -] Részben
- [3 -] Nem

- [3 -] Nem

4.5. Tervez-e (további) külföldi munkavállalást az elkövetkező 5 évben?

- [1 -] Igen
- [2 -] nem
- [3 -] nem tudom eldönteni

5. Jelenlegi munkaerő-piaci helyzet

5.1. Mi az Ön jelenlegi fő munkaerő-piaci státusza?

[INTÉZMÉNYI KÉPVISELŐNEK:] KÖTELEZŐ KÉRDÉS

Kérjük, a leginkább jellemzőt jelölje meg!

- [1 -] Alkalmazott
- [2 -] Önfoglalkoztató, önálló vállalkozó (szellemi szabad, egyéni vállalkozó, nincs alkalmazottja)
- [3 -] Vállalkozó
- [4 -] Munkanélküli
- [5 -] Nappali tagozaton tanuló diák
- [6 -] GYES-en, GYED-en (GYET-en) van
- [7 -] Háztartásbeli, egyéb inaktív (eltartott)

5.1.1. Milyen beosztásban dolgozik?

- [1 -] Felsővezető
- [2 -] Középvezető
- [3 -] Alsóvezető
- [4 -] Beosztott diplomás
- [5 -] Beosztott, nem diplomás foglalkozás

5.1.4.1. Hány hónapja munkanélküli?

.....

[INTÉZMÉNYI KÉPVISELŐNEK:] SZÖVEGBEVITELI MEZŐ FELVÉTELE SZÜKSÉGES, AMELYBE 2 KARAKTER BEVITELI LEHETSÉGES. TOVÁBBI FONTOS INFORMÁCIÓK A MELLÉKELT TÁJÉKOZTATÓBAN!

5.1.4.2. Keres-e munkát?

- [1 -] Igen
- [2 -] Nem

5.1.6. Rendelkezik főállású munkahellyel?

- [1 -] Igen
- [2 -] Nem

5.2. Munkaerő-piaci részvétel

- [1 -] Jelenleg (is) dolgozik
- [2 -] Sose dolgozott
- [3 -] Most nem dolgozik, de már volt munkahelye

[INTÉZMÉNYI KÉPVISELŐNEK:] UGRÁS A 7. KÉRDÉSCSOPORTRA!

Az alábbiakban a jelenlegi fő munkaviszonyával kapcsolatos kérdéseket teszünk fel. Kérjük, ha több dolgot is csinál, akkor válassza ki, hogy melyiket tekinti a fő foglalkozásának, és a következőkben erre a tevékenységére és munkahelyére vonatkozó válaszokat adja meg!

5.3. Az Ön fő munkaviszonya:

- [1 -] Állandó jellegű és határozatlan idejű
- [2 -] Határozott idejű

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

[3 -] Alkalmi, vagy megbízás jellegű (tisztelődíjas, jutalékos, stb.)

5.4. Ön...

- [1 -] Köztisztviselő, közalkalmazott, kormánytisztviselő (egyéb közszolgálati jogviszonyban áll)
- [2 -] Állami, önkormányzati vállalat alkalmazottja, vagy
- [3 -] Más helyen dolgozik

5.5. Mi jelenlegi foglalkozásának, munkakörének megnevezése?

Kérem, ügyeljen arra, hogy a megnevezésből munkájának szakmai jellege kiderüljön! Ha az Ön munkaköre például tanácsadó, rendszerszervező, ügyintéző, asszisztens, államigazgatási előadó, osztályvezető stb., akkor jelölje meg, mely területen dolgozik! Például: számviteli tanácsadó; számítástechnikai rendszerszervező, pénzügyi ügyintéző; marketing asszisztens; igazgatási osztály jogi előadója; polgármesteri hivatal egészségügyi osztály vezetője stb.

[INTÉZMÉNYI KÉPVISELŐNEK:] SZÖVEGBEVITELI MEZŐ FELVÉTELE SZÜKSÉGES, AMELYBE 500 KARAKTER BEVITELI LEHETSÉGES. TOVÁBBI FONTOS INFORMÁCIÓK A MELLÉKELT TÁJÉKOZTATÓBAN!

5.6. Hány alkalmazottja/beosztottja van?

- [1 -] Nincs alkalmazottja/beosztottja
- [2 -] 1-9 alkalmazott/beosztott
- [3 -] 10 vagy több alkalmazott/beosztott

5.7. Milyen mértékben használja jelenlegi munkájában a kérdőív alapjául szolgáló tanulmányai során elsajátított tudást, megszerzett készségeket?

- [1 -] Egyáltalán nem
- [2 -] Kevéssé
- [3 -] Közepes mértékben
- [4 -] Nagymértékben
- [5 -] Teljes mértékben

5.8. Véleménye szerint milyen szakterületen végzett tanulmányok felelnek meg a legjobban ennek a munkának?

- [1 -] Csak a saját (kérdőív alapjául szolgáló) tanulmányok szakterülete
- [2 -] A saját és a kapcsolódó szakterületek
- [3 -] Egy egészen más szakterület
- [4 -] Bármilyen szakterület

5.9. Véleménye szerint milyen szintű képzettség felel meg legjobban jelenlegi munkájának?

- [1 -] PHD
- [2 -] Egyéb posztgraduális képzés
- [3 -] Egyetemi diploma/MA/MSc végzettség
- [4 -] Főiskolai diploma/BA/BSc végzettség
- [5 -] Munkája nem igényel felsőfokú végzettséget

5.10. Milyen jellegű munkahelyen dolgozik Ön?

Kérjük, a munkahely típusának megadásakor olyan általános kategóriákban gondolkodjon, mint pl. bank, iskola, ipari termelő cég, biztosítótársaság, stb.

[INTÉZMÉNYI KÉPVISELŐNEK:] SZÖVEGBEVITELI MEZŐ FELVÉTELE SZÜKSÉGES, AMELYBE 100 KARAKTER BEVITELI LEHETSÉGES. TOVÁBBI FONTOS INFORMÁCIÓK A MELLÉKELT TÁJÉKOZTATÓBAN!

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

5.11. Az Ön munkahelye...:

- [1 -] Teljes mértékben állami/önkormányzati tulajdonú
- [2 -] Részben állami, részben magántulajdonú, vagy
- [3 -] Teljes mértékben magántulajdonú

5.12. Az Ön munkahelye...:

- [1 -] Teljes mértékben magyar tulajdonú
- [2 -] Részben magyar tulajdonú
- [3 -] Teljes mértékben külföldi tulajdonú

5.13. Megközelítőleg hány fő dolgozik az Ön cégénél?

Kérjük, a teljes – legnagyobb – munkavállalói létszámot jelölje meg, több telephellyel rendelkező cég esetén pl. az anyavállalat összesített létszámát!

- [1 -] Önfoglalkoztató vagyok
- [2 -] 2-9 fő
- [3 -] 10-49 fő
- [4 -] 50-249 fő
- [5 -] 250-999 fő
- [6 -] 1000 fő vagy afölött

5.14. Kérjük, az alábbi listából válassza ki munkahelye ágazatát!

- [1 -] Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat
 - [2 -] Bányászat, kőfejtés
 - [3 -] Feldolgozóipar (pl. élelmiszer, ruházat, építőanyag, szerszám, gépgyártás, gyógyszergyártás, elektronikai eszközök, járművek gyártása, ffeldolgozás)
 - [4 -] Villamos energia, gáz-, gőzellátás, légkondicionálás (ezek termelése, ellátása, kereskedelme)
 - [5 -] Vízellátás, szennyvíz gyűjtése, kezelés, hulladékgazdálkodás, szennyvezédméntesítés
 - [6 -] Építőipar
 - [7 -] Kereskedelem, gépjárműjavítás (minden nagy- és kiskereskedelem, illetve gépjárművek esetében a javítás, karbantartás is)
 - [8 -] Szállítás, raktározás (pl. vasúti, közúti, légi személy- és áruszállítás és postai tevékenység)
 - [9 -] Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás
 - [10 -] Információ, kommunikáció (pl. távközlés, számítógépes szolgáltatások, kiadói tevékenység, műsorgyártás)
 - [11 -] Pénzügyi, biztosítási tevékenység
 - [12 -] Ingatlanügyletek (pl. ingatlan adás-vétele, ügynökség)
 - [13 -] Szakmai, tudományos, műszaki tevékenység (pl. piackutatás, fordítás/tolmácsolás, jogi, üzleti szakértői tevékenység, műszaki tanácsadás, tudományos kutatás)
 - [14 -] Adminisztratív és szolgáltatást támogató tevékenység (pl. eszköz, illetve munkaerő-kölcsönzés, biztonsági szolgáltatás, üzemeltetés, takarítás, adminisztráció, rendezvényszervezés)
 - [15 -] Közigazgatás, védelem, kötelező társadalombiztosítás
 - [16 -] Oktatás
 - [17 -] Humán-egészségügyi, szociális ellátás
 - [18 -] Művészet, szórakoztatás, szabadidő (pl. múzeum, szerezsejjáték, sport, művészet)
 - [19 -] Egyéb szolgáltatás (pl. érdekképviselet, szakszervezet, politika, háztartásicikk-javítás, tisztítás, fodrászat)
 - [20 -] Háztartás munkaadói tevékenysége, termék előállítás, szolgáltatás végzése saját fogyasztásra
 - [21 -] Egyéb:.....
- [INTÉZMÉNYI KÉPVISELŐNEK:] SZÖVEGBEVETELI MEZŐ [5.16.1] FELVÉTELE SZÜKSÉGES, AMELYBE 300 KARAKTER BEVÉTELE LEHETSÉGES. TOVÁBBI FONTOS INFORMÁCIÓK A MELLÉKELT TÁJÉKOZTATÓBAN!

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

5.15. Kérjük, tüntesse fel munkahelye települését! (Azét a települését, ahol munkavégzésének többsége zajlik!)

Ön külföldön (nem Magyarországon) dolgozik?

- [1 -] Igen
- [2 -] Nem

5.15.1. Kérjük, adja meg az ország nevét:

.....

[INTÉZMÉNYI KÉPVISELŐNEK:] SZÖVEGBEVETELI MEZŐ FELVÉTELE SZÜKSÉGES, AMELYBE 100 KARAKTER BEVÉTELE LEHETSÉGES.

5.15.2. Kérjük, adja meg a település irányítószámát:

.....

[INTÉZMÉNYI KÉPVISELŐNEK:] SZÖVEGBEVETELI MEZŐ FELVÉTELE SZÜKSÉGES, AMELYBE 4 KARAKTER BEVÉTELE LEHETSÉGES. TOVÁBBI FONTOS INFORMÁCIÓK A MELLÉKELT TÁJÉKOZTATÓBAN!

5.16.1. Mennyi volt az előző hónapban / az utolsó olyan hónapban, amikor jellemző, „normál” fizetést kapott, a főállásából származó havi nettó (adózás utáni) keresete? (Kérjük, az összeget ezer forintban adja meg! Amennyiben az összege 999 ezer forint feletti, kérjük, 999-et tüntessen fel!)

..... nettó, ezer Ft/hónap

[INTÉZMÉNYI KÉPVISELŐNEK:] SZÖVEGBEVETELI MEZŐ FELVÉTELE SZÜKSÉGES, AMELYBE 3 KARAKTER BEVÉTELE LEHETSÉGES. TOVÁBBI FONTOS INFORMÁCIÓK A MELLÉKELT TÁJÉKOZTATÓBAN!

5.16.2. Hány munkaórát dolgozott főállásában az előző héten? Ha ez nem egy "szokásos" hét volt, akkor az utolsó "szokásos" héten hány munkaórát dolgozott a főállású munkahelyén?

- [1 -] heti 20 óra alatt
- [2 -] heti 20-29 órát
- [3 -] heti 30-39 órát
- [4 -] heti 40-50 órát
- [5 -] heti 50 óra fölött

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

5.17. Van-e Önnek mellékállása, másodállása?

[2 -] Nem

[1 -] Igen

[INTÉZMÉNYI KÉPVISELŐNEK:] UGRÁS A 6. KÉRDÉSCSOPORTRA!

5.17.1. Véleménye szerint milyen szakterületen végzett tanulmányok felelnek meg a legjobban ennek a munkának?

- [1 -] Csak a saját (kérdőív alapjául szolgáló) tanulmányok szakterülete
- [2 -] A saját és a kapcsolódó szakterületek
- [3 -] Egy egészen más szakterület
- [4 -] Bármilyen szakterület

5.17.2. Véleménye szerint milyen szintű képzettség felel meg legjobban jelenlegi mellékállás munkájának?

- [1 -] PhD
- [2 -] Egyéb posztgraduális képzés
- [3 -] Egyetemi diploma/MA/MSc végzettség
- [4 -] Főiskolai diploma/BA/BSc végzettség
- [5 -] Munkája nem igényel felsőfokú végzettséget

5.17.3. Másodállásából/mellékállásából mennyi havi nettó keresete származott az előző hónapban? (Ha az előző hónap ebből a szempontból nem tekinthető „normál keresetű” hónapnak, kérjük, a legutóbbi „normál keresetű” hónapra jellemző havi nettó keresetét adja meg!)

..... nettó, ezer Ft/hónap

[INTÉZMÉNYI KÉPVISELŐNEK:] SZÖVEGBEVETELI MEZŐ FELVÉTELE SZÜKSÉGES, AMELYBE 3 KARAKTER BEVÉTELE LEHETSÉGES. TOVÁBBI FONTOS INFORMÁCIÓK A MELLÉKELT TÁJÉKOZTATÓBAN!

6. Elégedettség

6.1. Mennyire elégedett főállású munkájával az alábbi szempontok szerint?

	1	2	3	4
6.1.1. a munka szakmai, tartalmi része	teljesen elégedetlen	inkább elégedetlen	inkább elégedett	teljesen elégedett
6.1.2. szakmai előmenetel, karrierépítés	teljesen elégedetlen	inkább elégedetlen	inkább elégedett	teljesen elégedett
6.1.3. a munka presztíze, társadalmi megbecsültsége	teljesen elégedetlen	inkább elégedetlen	inkább elégedett	teljesen elégedett
6.1.4. jövedelem, juttatások	teljesen elégedetlen	inkább elégedetlen	inkább elégedett	teljesen elégedett
6.1.5. a munka személyi körülményei	teljesen elégedetlen	inkább elégedetlen	inkább elégedett	teljesen elégedett
6.1.6. a munka tárgyi körülményei	teljesen elégedetlen	inkább elégedetlen	inkább elégedett	teljesen elégedett
6.1.7. a munka összességét tekintve	teljesen	inkább	inkább	teljesen

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

..... elégedetlen elégedetlen elégedett elégedett

7. Személyes adatok

7.1. Az Ön neve?

[INTÉZMÉNYI KÉPVISELŐNEK:] KÖTELEZŐ KÉRDÉS

[1 -] Férfi

[2 -] Nő

7.2. Melyik évben született Ön?

[INTÉZMÉNYI KÉPVISELŐNEK:] SZÖVEGBEVETELI MEZŐ FELVÉTELE SZÜKSÉGES, AMELYBE 4 KARAKTER BEVÉTELE LEHETSÉGES. TOVÁBBI FONTOS INFORMÁCIÓK A MELLÉKELT TÁJÉKOZTATÓBAN!

7.3. Mi az Ön hivatalos családi állapota?

[1 -] Egyedülálló

[2 -] Élettársi vagy tartós együttélési kapcsolatban él

[3 -] Házas

[4 -] Elvált

[5 -] Özvegy

7.4. Van-e 18 év alatti gyermeke?

[2 -] Nincs

[1 -] Van

7.4.1. Hány 18 év alatti gyermeke van?

[INTÉZMÉNYI KÉPVISELŐNEK:] SZÖVEGBEVETELI MEZŐ FELVÉTELE SZÜKSÉGES, AMELYBE 2 KARAKTER BEVÉTELE LEHETSÉGES. TOVÁBBI FONTOS INFORMÁCIÓK A MELLÉKELT TÁJÉKOZTATÓBAN!

7.5. Milyen településen lakott Ön 14 éves korában?

Ez a település külföldön (nem Magyarországon) van?

[1 -] Igen

[2 -] Nem

7.5.1. Kérjük, adja meg az ország nevét:

[INTÉZMÉNYI KÉPVISELŐNEK:] SZÖVEGBEVETELI MEZŐ FELVÉTELE SZÜKSÉGES, AMELYBE 100 KARAKTER BEVÉTELE LEHETSÉGES.

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

7.5.2. Kérjük, adja meg a település irányítószámát:

.....

[INTÉZMÉNYI KÉPVISELŐNEK:] SZÖVEGBEVITELI MEZŐ FELVÉTELE SZÜKSÉGES, AMELYBE 4 KARAKTER BEVITELE LEHETSÉGES. TOVÁBBI FONTOS INFORMÁCIÓK A MELLÉKELT TÁJÉKOZTATÓBAN!

7.6. Milyen településen éli Ön jelenleg? (Arra a településre gondoljon, ahol ténylegesen, életvitelszerűen él!)

Ez a település külföldön (nem Magyarországon) van?

- [1 -] Igen
[2 -] Nem

7.6.1. Kérjük, adja meg az ország nevét:

.....

[INTÉZMÉNYI KÉPVISELŐNEK:] SZÖVEGBEVITELI MEZŐ FELVÉTELE SZÜKSÉGES, AMELYBE 100 KARAKTER BEVITELE LEHETSÉGES.

7.6.2. Kérjük, adja meg lakhelye irányítószámát:

.....

[INTÉZMÉNYI KÉPVISELŐNEK:] SZÖVEGBEVITELI MEZŐ FELVÉTELE SZÜKSÉGES, AMELYBE 4 KARAKTER BEVITELE LEHETSÉGES. TOVÁBBI FONTOS INFORMÁCIÓK A MELLÉKELT TÁJÉKOZTATÓBAN!

7.7. Milyen típusú középiskolai osztályban szerzett érettségét?

- [1 -] gimnázium – hagyományos 4 osztályos
[2 -] gimnázium – 5 osztályos, idegen nyelvi előkészítő évvel
[3 -] 6, 8 osztályos (szakközépiskola) középiskola, kéttannyelvű gimnázium
[4 -] szakközépiskola
[5 -] egyéb

7.8. Mi volt az Ön édesapjának legmagasabb iskolai végzettsége akkor, amikor Ön 14 éves volt?

- [1 -] Legfeljebb 8 általános
[2 -] Szakmunkásképző, szakiskola (érettségi nélkül)
[3 -] Szakközépiskola, technikum
[4 -] Gimnázium
[5 -] Főiskola
[6 -] Egyetem
[7 -] Nem tudja, nem ismerte, nem élt

7.9. Mi volt az Ön édesanyjának legmagasabb iskolai végzettsége akkor, amikor Ön 14 éves volt?

- [1 -] Legfeljebb 8 általános
[2 -] Szakmunkásképző, szakiskola (érettségi nélkül)
[3 -] Szakközépiskola, technikum

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

- [4 -] Gimnázium
[5 -] Főiskola
[6 -] Egyetem
[7 -] Nem tudja, nem ismerte, nem élt

7.10. Összességében hogyan itéli meg családjá anyagi helyzetét akkor, amikor Ön 14 éves volt?

- [1 -] Az átlagosnál sokkal jobb
[2 -] Az átlagosnál valamivel jobb
[3 -] Nagyjából átlagos
[4 -] Az átlagosnál valamivel rosszabb
[5 -] Az átlagosnál sokkal rosszabb

7.11. Van-e a családjában az Önéhez hasonló szakterületen végzettséget szerzett, e szakterületen dolgozó családtag? Kérjük, ne a végzettség szintjére, hanem az esetleges szakmai kapcsolódásra gondoljon!

Kérjük a szülői és nagyszülői körre gondoljon!

- [1 -] Igen, szülők és nagyszülők közt is van kapcsolódó szakmájú családtag
[2 -] Igen, csak a szülők között
[3 -] Igen, csak a nagyszülők között
[4 -] Nincsen

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

21. függelék: Szakmai önéletrajz

Europass Önéletrajz

Személyi adatok

Vezetéknév/Utónév **Sipos Norbert**
 Cím 7625 Pécs, Mecsek u. 16/1.
 Telefonszám (+36) 20/972 67 41
 E-mail norbert.sipos.pro@gmail.com
 Állampolgárság Magyar
 Születési dátum Dombóvár, 1985. április 9.
 Neme Férfi

Szakmai tapasztalatok

PTE – KTK-val kapcsolatos szakmai együttműködés 2014-2015-I-II félévben	<p>Dr. László Gyula Érdekegyeztetések és Munkaerő-piaci politikák óralátogatása Nyári Kreditképző Program - programfelelős</p> <p>TPK vállalkozás, vállalkozásfejlesztés főterületű mester, alap és FOKSZ szakok indítására terv kidolgozása Párhuzamos PTE-KTK akkreditációs eljárás Diplomás Pályakövető Rendszerhez kapcsolódó részeinek kidolgozása PTE KTK Előørs Projekt keretén belül mélyinterjúk készítése</p>
Időtartam, beosztás	2015. szeptember – <i>tanársegéd</i>
Főbb tevékenységek és feladatkörök	A tanrendi nappali és levelező órák megtartása, vizsgáztatás, tananyagfejlesztés, vizsgaszervezés, órarendszerkesztés, és egyéb tanulmányi ügyekhez kapcsolódó szervezés. <u>Oktatott tárgyak:</u> Egészségügyi szervezetek vezetése, Érdekegyeztetések, Hálózatok, megaprojektek, Menedzsment és vezetés, Munkaerő-piaci ismeretek, Munkaügyi kapcsolatok, Pályázatok menedzselése, Területi szakmai gyakorlat I., II., III., Üzletviteli modellek, Vezetés-szervezés
Munkáltató neve, címe	Pécsi Tudományegyetem, Közgazdaságtudományi Kar, Vezetés- és Szervezéstudományi Intézet, 7622 Pécs, Rákóczi út 80.
Tevékenység típusa	Oktatás – Felsőoktatás
Időtartam, foglalkozás	2010. szeptember– <i>kutatásszervező asszisztens, 2013-tól közgazdász elemző, 2013 júniusától teljes állású ügyvivő szakértő, 2015 szeptemberétől elemző közgazdász (többletfeladat)</i>
Főbb tevékenységek és feladatkörök	Kiemelt terület a diplomás pályakövető rendszer. Egyéb kutatások, felmérések előkészítése, szervezése, lebonyolítása, kérdőívek szerkesztése, szekunder és primer adatok gyűjtése, feldolgozása, elemzése, tanulmányírás, éves tájékoztató anyagok készítése.
Munkáltató neve, címe	PTE RH Marketing Osztály, 7622 Pécs, Vasvári Pál u. 4.
Tevékenység típusa	Marketingkutatás – Felsőoktatás
Időtartam, beosztás	2011. szeptember– 2015. augusztus <i>tanársegéd</i>

Főbb tevékenységek és feladatkörök	<p>A tanrendi nappali és levelező órák megtartása, vizsgáztatás, tananyagfejlesztés, vizsgaszervezés, órarendszerkesztés, és egyéb tanulmányi ügyekhez kapcsolódó szervezési feladatok.</p> <p><u>Oktatott tárgyak:</u> <i>Magyarul:</i> Elemzés-ellenőrzés I.–II., Gazdasági és vezetési ismeretek alkalmazása (mérlegképes), Karrier-tervezés, Kontrolling, Nonprofit szervezetek gazdaságtana I.–II., Nonprofit szervezetek marketingje, Számvitel alapjai, Számviteli elszámolások I.–II. (szoftver), Számviteli szakszeminárium, Üzleti etika, Vállalkozások gazdálkodása, Vezetői számvitel. <i>Angolul:</i> Financial Analysis, Excel supported economic decisions, Knowledge management, tacit knowledge, Spatial economics 2012. október – 2013. december m. b. Közgazdaságtudományi szakcsoportvezető 2012. január – 2015. július Intézményi Diplomás Pályakövető Rendszer felelős 2013. január – 2013. december minőségbiztosítási referens 2014. január – 2015. augusztus m. b. Vezetéstudományi szakcsoportvezető</p>
Munkáltató neve, címe	Eötvös József Főiskola, 6500 Baja, Szegedi út 2.
Tevékenység típusa	Oktatás – Felsőoktatás
Egyéb szakmai tapasztalat	<p>Kutatás és publikáció: 59 tudományos közlemény, 136 idézet (48 független) https://vm.mmt.hu/search/slist.php?lang=0&AuthorID=10021547 <i>Sugo Szemle</i> féléves tudományos folyóirat alapító tagja és főszerkesztője (2014. január – 2015. augusztus)</p>
Kutatott terület	Diplomás Pályakövető Rendszer, Hallgatói mobilitás, Végzettek vándorlása, Tehetség gondozás a felsőoktatásban, Motiváció a munka világában
Főbb pályázatírási, -menedzselési és tanácsadási tevékenységek	
2017. február - április	Erasmus+ KA1 pályázatok elbírálása – <i>Bíráló szakértő</i>
2016. május-június	Erasmus+ KA2 pályázatok elbírálása – <i>Bíráló szakértő</i>
2016. április	DDOP-5.1.4 2008 és 2009 pályázatok CBA felülvizsgálata – <i>Projekt résztvevő</i>
2015. november	Baranya megye /szak/képzési és foglalkoztatási stratégiájának megújítása – <i>Projekt résztvevő</i>
2015. június	TÁMOP-4.1.1.C-12/1/KONV-2012-0003 győri Széchenyi István Egyetem számára Diplomás Pályakövető Rendszer elemzések készítése – <i>Projekt résztvevő</i>
2015. március	MTA- RKK Munkaerő-piaci felmérés, oktatás-fejlesztési igényfelmérés a vízügyi ágazatban – <i>Projekt résztvevő</i>
2012. május – 2015. június	TÁMOP-4.1.1.C-12/1/KONV Regionális és ágazati felsőoktatási együttműködés támogatása, vidéki felsőoktatási integráció elősegítése „Felsőoktatási együttműködés a vízügyi ágazatért” KARRIER fejezete – <i>Pályázatíró, 19 +3 M Ft Karrier alprojekt vezetője</i>
2013. október	<u>KEOP-1.2.0/09-11</u> Szennyvízelvezetés- és tisztítás konstrukció Pusztaszabolcs Város Önkormányzata – <i>CBA elemzés</i>
2013. október	<u>KEOP-1.2.0/09-11</u> Szennyvízelvezetés- és tisztítás konstrukció Adony Város Önkormányzata – <i>CBA elemzés</i>
2013. augusztus	<u>Iparjog 12</u> Eljárás újrahaznosított PET anyag és PET tartalmú blendek feldolgozására szárítás és átkristályosítás mentes technológiával, fröccsöntéssel vagy extrúzióval szabadalom bejegyzése – <i>Pályázatíró</i>
2013. május – 2015. június	<u>TÁMOP 4.1.1.C-12/1/KONV-2012-0019</u> Intézményi szolgáltatások fejlesztése a Pécsi Tudományegyetemen – <i>Elemző közgazdász</i>
2013. május	<u>KEOP-1.2.0/09-11</u> Szennyvízelvezetés- és tisztítás konstrukció Beremend Nagyközség Önkormányzata – <i>CBA elemzés</i>
2013. február – július	<u>NKI-KIM-DOSZ</u> Fiatal Kutatók Szakértői Rendszere – <i>Kiválasztott résztvevő</i>
2012. augusztus	<u>TÁMOP-2.1.3.B-12/1</u> Munkahelyi képzések támogatása középvállalkozások számára a konvergencia régiókban – <i>Pályázatíró</i>
2012. június	<u>Iparjog 12</u> Energia-átalakító berendezéscsoport napsugarakból származó energia hasznosítására, valamint eljárás az energia-átalakító berendezéscsoport külszíni fejtések felhagyott bányagödreiből történő megvalósítására szabadalmi bejelentés – <i>Pályázatíró</i>

2012. május	<u>DDOP-5.1.4/A-11</u> – Kistelepülések szennyvízkezelésének fejlesztése Szalánta Község Önkormányzata – <i>CBA elemzés</i>
2012. május	<u>DDOP-5.1.4/A-11</u> – Kistelepülések szennyvízkezelésének fejlesztése Vajszló Nagyközség Önkormányzata – <i>CBA elemzés</i>
2012. május	<u>KEOP-4.2.0/A/11</u> A MEVID Zrt. napelem alapú energetikai fejlesztése és korszerűsítése – <i>Hiánypótlásban résztvevő</i>
2012. március – június	<u>Labiotech</u> szagtalanító technikák és üzleti terv az Aqua-Nívó Kft. részére
2011. október – 2012. május	<u>LEADER Régi mesterségek</u> felelevenítése Multiline Bt. – <i>Pályázatíró</i>
2011. augusztus	<u>KMOP-3.3.3-11</u> . Jézus Isteni Szívéről Nevezett Karmelita Nővérek Kongregációja „Az egyház energiaellátása megújuló forrásokkal” – <i>Megvalósíthatósági Tanulmány</i>
2011. június	<u>Predators Paintball</u> – <i>Üzleti Terv</i>
2010. augusztus – 2011. november	<u>TÁMOP-4.1.1-08-1/2009/0009</u> Szolgáltatásfejlesztés a Pécsi Tudományegyetemen – <i>Kutatásszervező asszisztens</i>
2009. február	<u>Területhasznosítási tanulmány</u> a Szentlőrinci Polgármesteri Hivatal számára – <i>Projekt résztvevő</i>
2008. november	<u>Információmenedzsment kidolgozása</u> az E.ON Panaszkezelő Iroda számára – <i>Projekt résztvevő</i>
2007. szeptember – 2008. február	<u>Watt-Erősáramú Tervező, Szerelő és Szolgáltató Kft.</u> Pécs Város közvilágítási hálózatának felmérése – <i>Projektmenedzser</i>

Tanulmányok

Időtartam	2009–2012
Végzettség	<i>PhD hallgató, doktorjelölti státusz: 2015. január</i>
Intézmény neve	Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar, Gazdálkodástani Doktori Iskola, Pécs
Országos besorolás	Doktori képzés
Időtartam	2004–2009
Végzettség	Okleveles közgazdász, Közgazdász-gazdálkodás szak
Intézmény neve	Pécsi Tudományegyetem, Közgazdaságtudományi Kar, Pécs
Főbb tárgyak	Menedzsment, üzleti tanácsadás, pályázatírás, elemzési technikák
Országos besorolás	Egyetemi, hagyományos képzés
Időtartam	1999–2004
Végzettség	Érettségi
Intézmény neve	Kodály Zoltán Gimnázium, olasz-magyar kéttanítási nyelvű tagozat, Pécs
Országos besorolás	Középfokú - gimnázium

Nyelvismeret, készségek, kompetenciák

Anyanyelv(ek)	Magyar
Egyéb nyelv(ek)	Olasz, angol, német, spanyol
Önértékelés	
<i>Európai szint (*)</i>	
Olasz	
Angol	
Spanyol	
Német	

Szövegértés				Beszéd				Írás	
Hallás utáni értés		Olvasás		Társalgás		Folyamatos beszéd			
C2	Mesterfokú nyelvhasználó	C2	Mesterfokú nyelvhasználó	C2	Mesterfokú nyelvhasználó	C2	Mesterfokú nyelvhasználó	C2	Mesterfokú nyelvhasználó
B2	Önálló nyelvhasználó	B2	Önálló nyelvhasználó	B2	Önálló nyelvhasználó	B2	Önálló nyelvhasználó	B2	Önálló nyelvhasználó
B1	Önálló nyelvhasználó	B1	Önálló nyelvhasználó	A2	Alapszintű nyelvhasználó	A2	Alapszintű nyelvhasználó	A2	Alapszintű nyelvhasználó
A1	Alapszintű nyelvhasználó	A2	Alapszintű nyelvhasználó	A1	Alapszintű nyelvhasználó	A1	Alapszintű nyelvhasználó	A1	Alapszintű nyelvhasználó

(*) *Közös Európai Referenciakeret (KER) szintjei*

Társas készségek és kompetenciák	<p>Olasz nyelvből felsőfokú C típusú akkreditált nyelvvizsga 2004. július</p> <p>Olasz gazdasági szaknyelvből felsőfokú C típusú akkreditált nyelvvizsga 2006. július</p> <p>Angol gazdasági szaknyelvből középfokú C típusú akkreditált nyelvvizsga 2009. január</p> <p>- csapatmunka, empátia, segítőkészség</p> <p>- dinamikus csapatszellem</p> <p>- külföldi tanulmányom során elsajátított jó alkalmazkodási készség multikulturális környezethez</p> <p>- flexibilitás az oktatási tapasztalatnak köszönhetően</p>
Szervezési készségek és kompetenciák	<p>- jó szervezőkészség, sokrétű szervezési tapasztalat</p> <p>- <i>hatékony problémamegoldó készség</i></p>
Számítógép-felhasználói készségek és kompetenciák	<p>- professzionális Windows® és MS Office® ismeretek</p> <p>- SPSS szoftver professzionális szintű ismerete</p> <p>- Corel DRAW szoftver ismerete</p> <p>- Photoshop szoftver ismerete</p>
Egyéb készségek és kompetenciák	<p>- Okleveles gépiró</p> <p>- Jó technikai és műszaki érzék</p>
Járművezetői engedély	- B-kategóriás
Kiegészítő információk	
Egyesületi tevékenység és egyéb tagság	<p>2012–: Végzett Pécsi Közgazdász Szakkollégisták Egyesülete – <i>Elnök</i></p> <p>2009–2012 : Végzett Pécsi Közgazdász Szakkollégisták Egyesülete – <i>Elnökségi tag</i></p> <p>2012–: Doktoranduszok Országos Szövetsége – <i>Tag</i></p> <p>2010-2013: Pécsi Takuma Aikido Egyesület – <i>Titkár</i></p>
Egyéb díjak	<p>2015: EKF Alapítvány díja, az év tanulmányáért</p> <p>2014: EKF Alapítvány díja, kiemelkedő szakmai tevékenységért</p> <p>2014: EKF Alkotói Pályázat, 3. helyezés</p>
Szervezési tevékenység	<p>2014: VII. dr. Papp László Számvitel Verseny és Konferencia</p> <p>2013: VI. dr. Papp László Számvitel Verseny és Konferencia</p> <p>2013: II. Országos Szakkollégiumi Találkozó</p> <p>2012: V. dr. Papp László Számvitel Verseny és Konferencia</p> <p>2012: Interdiszciplináris Doktorandusz Konferencia 2012</p> <p>2011: IV. dr. Papp László Számvitel Verseny és Konferencia</p> <p>2010: NyATA 2010 – Szakkollégiumok Nemzetközi Konferenciája</p> <p>2009: Országos Szakkollégiumi Találkozó</p> <p>2009: II. dr. Papp László Számvitel Verseny és Konferencia</p>
Egyéb tevékenység	<p>2009- : <i>Pályázati író</i> (több szervezet számára)</p> <p>2009–2011: Janus Pannonius Közgazdasági Szakkollégium – <i>Szakmai Bizottság tag</i></p> <p>2007–2009: Janus Pannonius Közgazdasági Szakkollégium – <i>Tag, alapító tag</i></p>
Egyéb tanulmányok	<p>2014: HSA Számítástechnikai akkreditált képzés (Prezentáció gyakorlata)</p> <p>2014: Erasmus adminisztratív dolgozóknak – Università di Bologna (Olaszország)</p> <p>2012: Samling akkreditált Emeltszintű szolgáltatói képzés, Pécs</p> <p>2011: Franklin Covey akkreditált 7Habits Vezetésfejlesztés, Pécs</p> <p>2011: Jobb agyféltekés rajzolás akkreditált tanfolyam, Pécs</p> <p>2009: Simonyi Summer School, Pécs</p> <p>2008: Erasmus: Università di Sassari (Olaszország)</p> <p>2004: Nyertes Tanulmányút: Università di Perugia (Olaszország)</p>

Pécs, 2017. április 6.

Sípos Norbert

s. k.

22. függelék: Publikációs jegyzék

TUDOMÁNYOS ÉS SZAKCIKKEK ANGOL NYELVEN

Kovács Szilárd – Pusztai Réka – Sipos Norbert (2016): Economics Students' Migrations in the Hungarian Higher Education System. In: Management: Journal Of Contemporary Management Issues, 21: pp. 83-104. (2016)

Kuráth Gabriella – Sipos Norbert (2015): An Integrated Approach of the Graduate Career Tracking System at the University of Pécs. In: Strategic Management: International Journal of Strategic Management and Decision Support System in Strategic Management (ISSN: 1821-3448) (eISSN: 2334-6191), 20: (4) pp. 3-8.

Sipos Norbert – Kuráth Gabriella (2013): The graduate tracking and attainment model at the University of Pécs. In: Journal of Education Culture and Society, Vol. 2., pp. 247–261.

Balogh Gábor – Sipos Norbert (2011): Features of talent management among „Pécsi Közgáz” graduates. In: A Virtuális Intézet Közép-Európa Kutatására Közleményei, III: (1-2.), pp. 32–40.

Sipos Norbert – Szabó Csilla – Zaja Róbert (2011): Let’s connect to the talents! In: A Virtuális Intézet Közép-Európa Kutatására Közleményei, III: (1-2.), pp. 23–31.

TUDOMÁNYOS ÉS SZAKCIKKEK MAGYAR NYELVEN

Sipos Norbert (2016): A munkaelégedettség Herzberg-modelljének továbbfejlesztése a frissdiplomások 2011-2014 adatbázisok alapján. In: Vezetéstudomány, XLVII:12), pp. 97–108.

Sipos Norbert (2015): Az országos Diplomás Pályakövető Rendszer kialakulása és megvalósulása az EJF-en. In: Sugo Szemle, 2:(1), pp. 13–22.

Sipos Norbert (2015): Diplomás pályakövetés, mint az adatalapú döntéshozatal eszköze és megvalósítási formái. In: Munkaügyi Szemle Online, LIX.:(4), pp. 10–30.

Sipos Norbert – Pajrok Andor – Kovács Máté (2015): A bajai mérnökképzés eredményei a Diplomás Pályakövető Rendszer alapján. In: Taylor: Gazdálkodás- és Szervezéstudományi Folyóirat: a Virtuális Intézet Közép-Európa Kutatására Közleményei, VII:(18-19), pp. 278–285.

Kovács Szilárd – Sipos Norbert (2014): Az Eötvös József Főiskola helye és szerepe a magyar felsőoktatásban. In: Sugo Szemle, 1:(2), pp. 54–69.

Sipos Norbert (2014): A diplomás pályakövetés 2013-as eredményei az EJF-en. In: Sugo Szemle, 1:(1), pp. 62–76.

Kuráth Gabriella – Sipos Norbert (2013): A Pécsi Tudományegyetem regionális hatásainak főbb területei a Diplomás Pályakövető Rendszer eredményei alapján. In: Területfejlesztés és Innováció, 7:(3), pp. 18–24.

Sipos Norbert – Balogh Gábor – Kuráth Gabriella (2013): A kompetenciák mint a frissdiplomások bérét befolyásoló tényezők a Pécsi Tudományegyetem példáján. In: *Educatio*, 22/4, pp. 589–596.

Sipos Norbert (2012): Herzberg tényezők a Pécsiközgázon. In: *A Virtuális Intézet Közép-Európa Kutatására Közleményei*, 4., pp. 99–109.

Farkas Ferencné – Balogh Gábor – Sipos Norbert (2011): Kapcsolati háló, egyediség és tehetség a munkaerő-piaci átmenetben: Diplomás pályakövetés a Pécsi Közgázon. In: *Munkaügyi Szemle*, 55.:(4.), pp. 58–67.

KÖNYVEK, KÖNYVRÉSZLETEK MAGYAR NYELVEN

László Gyula – Sipos Norbert – Márta Anette (2017): Az érdekek összehangolása, az érdekegyeztetés rendszerei. In: Karlony Mártonné Csetneki Zsuzsa – Poór József (szerk.): *Emberi erőforrás menedzsment kézikönyv: Rendszerek és alkalmazásuk*. pp. 319–358.

László Gyula – Poór József – Sipos Norbert (2017): Javadalmazás menedzsment rendszerek. In: Karlony Mártonné Csetneki Zsuzsa – Poór József (szerk.): *Emberi erőforrás menedzsment kézikönyv: Rendszerek és alkalmazásuk*. pp. 243–280.

Kuráth Gabriella – Héráné Tóth Andrea – Sipos Norbert (2016): *Diplomás Pályakövető Rendszer 2016-os pályakövetési vizsgálat a Pécsi Tudományegyetemen*. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 105 p.

Kuráth Gabriella – Héráné Tóth Andrea – Sipos Norbert (2016): *Diplomás Pályakövető Rendszer 2016-os hallgatói motivációs vizsgálat a Pécsi Tudományegyetemen*. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 62 p.

Ásványi Zsófia – Barakonyi Eszter – Galambosné Tiszberger Mónika – László Gyula; – Sipos Norbert – Vámosi Tamás (2015): *Baranya Megye Foglalkoztatási Stratégiája*. (szerk. László Gyula), Pécs: Baranya Megyei Önkormányzat, 64 p.

Sipos Norbert (2015): *A Diplomás Pályakövetési Rendszer 2014. évi eredményei az Eötvös József Főiskolán - Hallgatói motivációs kutatás*. Baja: Eötvös József Főiskola, 49 p.

Sipos Norbert (2015): *Munkaerő-piaci tendenciák Magyarországon 2014*. Baja: Eötvös József Főiskola, Karrier Központ és Gazdálkodási Intézet, Sugo Szemle sorozat, 52 p.

Kuráth Gabriella – Héráné Tóth Andrea – Sipos Norbert (2015): *Diplomás Pályakövető Rendszer 2015-ös pályakövetési vizsgálat a Pécsi Tudományegyetemen*. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 109 p.

- Kuráth Gabriella – Héráné Tóth Andrea – Sipos Norbert (2015): Diplomás Pályakövető Rendszer 2015-ös hallgatói motivációs vizsgálat a Pécsi Tudományegyetemen. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 60 p.
- Kuráth Gabriella – Héráné Tóth Andrea – Sipos Norbert (2014): Diplomás Pályakövető Rendszer 2014-es pályakövetési vizsgálat a Pécsi Tudományegyetemen. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 111 p.
- Kuráth Gabriella – Héráné Tóth Andrea – Sipos Norbert (2014): Diplomás Pályakövető Rendszer 2014-es hallgatói motivációs vizsgálat a Pécsi Tudományegyetemen. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 60 p.
- Sipos Norbert (2014): A Diplomás Pályakövető Rendszer és a Vezetői Információs Rendszer kapcsolódási modellje az Eötvös József Főiskolán. Baja: Eötvös József Főiskola, Karrier Központ és Gazdálkodási Intézet, Sugo Szemle sorozat, 40 p.
- Sipos Norbert (2014): Az Eötvös József Főiskola végzettjeinek munkaerő-piaci helyzete – Imázskép 2014. Baja: Eötvös József Főiskola, Karrier Központ és Gazdálkodási Intézet, Sugo Szemle sorozat, 49 p.
- Sipos Norbert (2014): A Diplomás Pályakövetési Rendszer 2014. évi eredményei az Eötvös József Főiskolán. Baja: Eötvös József Főiskola, 59 p.
- Kuráth Gabriella – Kovács Árpád – Héráné Tóth Andrea – Sipos Norbert (2013): Diplomás Pályakövető Rendszer - 2013-as pályakövetési vizsgálat a Pécsi Tudományegyetemen. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 73 p.
- Sipos Norbert (2013): A Diplomás Pályakövetési Rendszer 2013. évi eredményei az Eötvös József Főiskolán. Baja: Eötvös József Főiskola, 53 p.
- Kuráth Gabriella – Kiss Tibor – Kovács Árpád – Héráné Tóth Andrea – Sipos Norbert (2012): Diplomás Pályakövető Rendszer – 2012-es pályakövetési vizsgálat a Pécsi Tudományegyetemen. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 66 p.
- Kuráth Gabriella – Kiss Tibor – Kovács Árpád – Héráné Tóth Andrea – Sipos Norbert (2012): Diplomás Pályakövető Rendszer – 2012-es hallgatói motivációs vizsgálat a Pécsi Tudományegyetemen. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 65 p.
- Kuráth Gabriella – Kovács Árpád – Kiss Tibor – Héráné Tóth Andrea – Sipos Norbert (2011): Diplomás Pályakövető Rendszer – 2011-es pályakövetési vizsgálat a Pécsi Tudományegyetemen. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 80 p.
- Kuráth Gabriella – Kovács Árpád – Kiss Tibor – Héráné Tóth Andrea – Sipos Norbert (2011): Diplomás Pályakövető Rendszer – 2011-es hallgatói motivációs vizsgálat a Pécsi Tudományegyetemen. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 68 p.
- Kuráth Gabriella – Kovács Árpád – Kiss Tibor – Szűcs Krisztián – Tiszberger Mónika – Héráné Tóth Andrea – Sipos Norbert (2011): Diplomás Pályakövető Rendszer –

2010-es pályakövetési vizsgálat a Pécsi Tudományegyetemen. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 66 p.

Kuráth Gabriella – Kovács Árpád – Kiss Tibor – Szűcs Krisztián – Tiszberger Mónika – Héráné Tóth Andrea – Sipos Norbert (2011): Diplomás Pályakövető Rendszer – 2010-es hallgatói motivációs vizsgálat a Pécsi Tudományegyetemen. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 73 p.

KONFERENCIAKÖTETEK ANGOL NYELVEN

Sipos Norbert – Kuráth Gabriella (2016): The impact of language competencies and foreign experiences in Hungary on working abroad and the salaries in case of University of Pécs graduates. In: Nenad Vunjak (ed.): 21th International Scientific Symposium SM2016: „Strategic Management and Decision Support System in Strategic Management”. Konferencia helye, ideje: Szabadka, Szerbia, 2016.05.18-2016.05.19. Szabadka: University of Novi Sad, Faculty of Economics Subotica, 2016. pp. 259-268.

Sipos Norbert – Kuráth Gabriella (2016): The impact of language competencies and foreign experiences in Hungary on working abroad and the salaries in case of University of Pécs graduates. In: Nenad Vunjak (ed.): 21th International Scientific Symposium SM2016 - Book of Abstract: „Strategic Management and Decision Support System in Strategic Management”. Konferencia helye, ideje: Szabadka, Szerbia, 2016.05.18-2016.05.19. Szabadka: University of Novi Sad, Faculty of Economics Subotica, 2016. pp. 118-119.

Sipos Norbert (2016): HRM-related Information Drawn From the Graduate Career Tracking System in Hungary. In: Jana Blštáková, Peter Markovič (eds.): Managing and Developing Human Resources 2015 - The Academic Bridge to HRM Practice. 153 p. Konferencia helye, ideje: Pozsony, Szlovákia, 2015.10.26-2015.10.28. Frankfurt am Main: MCDP International UG, 2016. pp. 125-136. (ISBN:[978-3-945484-12-8](#))

Kuráth Gabriella – Sipos Norbert (2015): Integrated approach of the Graduate Career Tracking System at the University of Pécs. In: Nenad Vunjak (ed.): 20th International Scientific Meeting SM2015 - Strategic management and decisions support systems in strategic management Conference Proceedings. Konferencia helye, ideje: Szabadka, Szerbia, 2015.05.20-2015.05.21. Szabadka: University of Novi Sad, Faculty of Economics Subotica, 2015. Paper UDC 005:54[331.5:378(439PEC). 7 p.

Sipos Norbert – Kovács Szilárd (2014): The South-Hungarian higher education institutions' agglomeration based on the gravity model. In: Csata Andrea – Fejér-Király Gergely – György Otília – Kassay János – Nagy Benedek – Tánczos Levente-József (eds.): 11th Annual International Conference on Economics and Business: Challenges in the Carpathian Basin : Global Challenges, Local Answers.

- 1109 p. Konferencia helye, ideje: Csíkszereda, Románia, 2014.05.16-2014.05.17. Csíkszereda: Sapientia Hungarian University of Transylvania, 2014. pp. 929–942.
- Sipos Norbert – Kovács Szilárd (2014): The input and output gravity model of the Hungarian engineering related higher education bachelor courses, especially in the case of Baja. In: Inno-Water Kft. (ed.): 2nd Innovation Day - International Conference and Exhibition on Water Management (IDICEW) CD-ROM. Konferencia helye, ideje: Baja, Magyarország, 2014.11.13.-2014.11.14. (Eötvös József Főiskola), Baja: Eötvös József Főiskola, Paper 28, 7 p.
- Balogh Gábor – Sipos Norbert (2013): Graduate Follow-UP System at the University of Pécs. In: Farkas Gergely – Vajda Beáta (eds.): "Scientific Management and Management Science Today" International Scientific Conference. Konferencia helye, ideje: Szeged, Magyarország, 2011.11.04-2011.11.05. Szeged: SZTE GTK, pp. 39–48.
- Kuráth Gabriella – Héráné Tóth Andrea – Sipos Norbert (2013): The Career Pyramid at the University of Pécs. In: Szentágothai János Protestáns Szakkollégium (ed.): Abstracts of the 10th János Szentágothai Transdisciplinary Conference and Student Competition. Konferencia helye, ideje: Pécs, Magyarország, 2013.11.04-2013.11.05. Pécs: János Szentágothai Scholastic Honorary Society, Faculty of Sciences, University of Pécs, pp. 76.
- Sipos Norbert (2013): Faculty of Business and Economics, University of Pécs graduates on the labor market. In: Farkas Gergely – Vajda Beáta (eds.): "Scientific Management and Management Science Today" International Scientific Conference. Konferencia helye, ideje: Szeged, Magyarország, 2011.11.04-2011.11.05. Szeged: SZTE GTK, pp. 406–417.
- Balogh Gábor – Farkasné Kurucz Zsuzsanna – Sipos Norbert (2012): Best practices of higher education talent support, Graduate Follow-up System at the University of Pécs. In: Bélyácz Iván – Fogarasi József – Szabó Katalin – Szász Erzsébet (eds.): Knowledge and sustainable economic development. 714 p., Konferencia helye, ideje: Oradea, Románia, 2011.10.27-2011.10.29. Oradea: Partium Kiadó, pp. 571–592.
- Sipos Norbert – Kuráth Gabriella (2012): Graduate Follow-Up System Among the Graduates of the University of Pécs. In: Nenad Vunjak (ed.): 17th International Scientific Symposium SM2012 - Book of Abstract: „Strategic Management and Decision Support System in Strategic Management". Konferencia helye, ideje: Subotica, Szerbia, 2012.04.19-2012.04.20. Novi Sad: Ekonomski Fakultet Subotica, pp. 439
- Sipos Norbert – Weiner János (2011): Education clusters, the networking approach of the human capital. In: Ferencz Árpád (szerk.): Erdei Ferenc VI. tudományos konferencia. 2. köt. 562 p., Konferencia helye, ideje: Kecskemét, Magyarország,

2011.08.25-2011.08.26. Kecskemét: Kecskeméti Főiskola Kertészeti Főiskolai Kar, pp. 119–123.

KONFERENCIAKÖTETEK MAGYAR NYELVEN

Sipos Norbert (2015): Diplomás pályakövetési megoldások Eruópán kívüli angolszász országokban. In: Hauck Zs. – Pesti I. – Poreisz V. – Rattig A – Tóbi I. (szerk.): Közgazdász Kutatók és Doktoranduszok II. Téli Konferenciája. 404 p. Konferencia helye, ideje: Pécs, Magyarország, 2015.01.30-2015.01.31. Győr: Doktoranduszok Országos Szövetsége, Közgazdaságtudományi Osztály, 2015. pp. 250–257. (ISBN:978-615-80044-9-7)

Sipos Norbert (2015): A felsőoktatásban részt vevők belső migrációs folyamatai a DPR 2011-es országos felmérés alapján. In: Schaub Anita – Szabó István (szerk.): III. Interdiszciplináris doktorandusz konferencia 2014 = 3rd Interdisciplinary Doctoral Conference 2014. 1 070 p. Konferencia helye, ideje: Pécs, Magyarország, 2014.04.15-2014.04.17. Pécs: Pécsi Tudományegyetem Doktorandusz Önkormányzat, 2015. pp. 865-884. (ISBN:978-963-642-741-2)

Sipos Norbert (2014): A munkaelégedettséggel kapcsolatos Sipos-modell a DPR alapján. In: Szabó István (szerk.): II. Interdiszciplináris Doktorandusz Konferencia. Konferencia helye, ideje: Pécs, Magyarország, 2013.05.15-2013.05.17. Pécs: Pécsi Tudományegyetem Doktorandusz Önkormányzat, pp. 593–604.

Sipos Norbert (2012): Integrált tehetséggondozás a felsőoktatásban. In: Sipos Norbert – Gunszt Dóra (szerk.): Interdiszciplináris Doktorandusz Konferencia 2012. Konferencia helye, ideje: Pécs, Magyarország, 2012.03.09 (Pécsi Tudományegyetem Doktorandusz Önkormányzat), Pécs: Pécsi Tudományegyetem Doktorandusz Önkormányzat, pp. 423–433.

Balogh Gábor – Farkas Ferencné – Sipos Norbert (2011): Tehetségmenedzsment a „Pécsi Közgáz” végzettjeinél, munkaerő-piaci illeszkedés. In: Ferencz Árpád (szerk.): Erdei Ferenc VI. Tudományos Konferencia – 1. köt. Kecskemét, 2011. augusztus 25-26., 612 p., Konferencia helye, ideje: Kecskemét, Magyarország, 2011.08.25-2011.08.26. Kecskemét: Kecskeméti Főiskola Kertészeti Főiskolai Kar, pp. 108–112.

Farkas Ferencné – Balogh Gábor, Sipos Norbert (2011): Tehetségmenedzsment a "Pécsi Közgáz" végzettjeinél, munkaerő-piaci illeszkedés. In: Ferencz Árpád (szerk.): Erdei Ferenc VI. tudományos konferencia – 2. köt., 562 p., Konferencia helye, ideje: Kecskemét, Magyarország, 2011.08.25-2011.08.26. Kecskemét: Kecskeméti Főiskola Kertészeti Főiskolai Kar, pp. 108–112.

Sipos Norbert (2011): Bolognai folyamat: válság és változásmenedzsment a Janus Pannonius Közgazdasági Szakkollégiumban. In: Ferencz Árpád (szerk.): Erdei Ferenc VI. tudományos konferencia – 2. köt., 562 p., Konferencia helye, ideje:

Kecskemét, Magyarország, 2011.08.25-2011.08.26. Kecskemét: Kecskeméti Főiskola Kertészeti Főiskolai Kar, pp. 135–140.

Sipos Norbert – Czoller Dominika (2011): Segítő eljárások – coaching a tehetséggondozásban: Janus Pannonius Közgazdasági Szakkollégium. In: Ferencz Árpád (szerk.): Erdei Ferenc VI. tudományos konferencia – 2 köt., 562 p., Konferencia helye, ideje: Kecskemét, Magyarország, 2011.08.25-2011.08.26. Kecskemét: Kecskeméti Főiskola Kertészeti Főiskolai Kar, pp. 149–153.

KONFERENCIA ELŐADÁSOK ANGOL NYELVEN

Sipos Norbert – Kuráth Gabriella (2016): The impact of language competencies and foreign experiences in Hungary on working abroad and the salaries in case of University of Pécs graduates. In: 21th International Scientific Symposium SM2016: „Strategic Management and Decision Support System in Strategic Management". Subotica – Palic, May 19, 2016.

Sipos Norbert (2015): HRM-related information drawn from the Graduate Career Tracking System in Hungary. Szlovákia, The Academic Bridge to HRM Practice 26th of October 2015 at University of Economics in Bratislava Faculty of Business Management (2015)

Kuráth Gabriella – Sipos Norbert (2015): Integrated approach of the Graduate Career Tracking System at the University of Pécs. In: 20th International Scientific Conference SM 2015 Strategic Management and Decision Support Systems in Strategic Management. Subotica – Palic, May 21, 2015.

Sipos Norbert – Kovács Szilárd (2014): The input and output gravity model of the Hungarian engineering related higher education bachelor courses, especially in the case of Baja. In: 2nd Innovation Day and International Conference and Exhibition of water management, Eötvös József College, Baja, 12–14 November, 2014.

Sipos Norbert – Kovács Szilárd (2014): The South-Hungarian higher education institutions' agglomeration based on the gravity model. In: 11th Annual International Conference on Economics and Business CHALLENGES IN THE CARPATHIAN BASIN Global challenges, local answers, Romania, Csíkszereda, Section presentation, 16–17 May, 2014.

Kuráth Gabriella – Héráné Tóth Andrea – Sipos Norbert (2013): The Career Pyramid at the University of Pécs. In: 10th János Szentágothai Transdisciplinary Conference and Student Competition, Pécs, 4–5 November, 2013.

Sipos Norbert – Kuráth Gabriella (2013): The graduate tracking and attainment model at the University of Pécs. In: 2nd Symposium of Social Sciences and Humanities PhD Students "Education Culture and Society - Nowadays Challenges" Poland, Wroclaw, 14–17 October, 2013.

Sipos Norbert – Kuráth Gabriella (2012): Graduate Follow-Up System Among the Graduates of the University of Pécs. In: 17th International Scientific Symposium „Strategic Management and Decision Support System in Strategic Management". Szabadka, Szerbia, 20 April, 2012.

Balogh Gábor – Sipos Norbert (2011): Follow-up of graduates at the University of Pécs. In: „Scientific Management” and Management Science Today – International Scientific Conference. Szeged: 5 November, 2011.

Sipos Norbert (2011): Faculty of Business and Economics, University of Pécs graduates on the labor market. In: „Scientific Management” and Management Science Today – International Scientific Conference. Szeged: 5 November, 2011.

Balogh Gábor – Farkas Ferencné – Sipos Norbert (2011): Best practices of higher education talent support, graduates follow-up system at the University of Pécs. In: Knowledge and Sustainable Economic Development International Conference. 2nd International Conference on Emerging Economy. Romania, Oradea (Nagyvárad): 27-29 October, 2011.

KONFERENCIA ELŐADÁSOK MAGYAR NYELVEN

Sipos Norbert (2017): Számok és értelmezésük— avagy mit kezdhetünk az adatokkal? – 2017. In: A beiskolázási marketing workshop. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 2017. március 9.

Sipos Norbert (2016): DPR kutatás és kompetenciavizsgálatok. In: Pályakövetés a PTE-n – 2016 Merre tovább DPR? Műhelykonferencia. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 2016. november 16.

Kuráth Gabriella – Sipos Norbert (2016): A marketing stratégia oktatási vonatkozásai. In: Oktatási vonatkozások az egyetem stratégiáiban műhelykonferencia. Pécs: Corso Hotel. 2016. június 13.

Sipos Norbert (2016): A számok bővületében — avagy mit kezdhetünk az adatokkal? In: Tervezés az információk birtokában - A felvételizők kutatás eredményei. 2016.06.02. Pécs: Pécsi Tudományegyetem.

Sipos Norbert (2016): Elvárások és intézményi feltételek a doktori képzés során a képzés választásának tükrében. In: Eredmények és jövőkép a doktori képzés minőségbiztosításában Workshop, Doktoranduszok Országos Szövetsége, Budapest: ELTE-BTK, Kari Tanácssterem, 2016. március 21.

Sipos Norbert (2015): Adatigények a Vezetői Információs Rendszerben. In: Pályakövetés a PTE-n – 2015. A munkaerő-piaci munkacsoport jövője. DPR műhelykonferencia. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 2015. november 30.

- Sipos Norbert (2015): Diplomás pályakövetési megoldások az Európán kívüli angolszász országokban. In: Közgazdász Kutatók és Doktoranduszok II. Téli Konferenciája. Győr, 2015. január 30–31.
- Sipos Norbert (2014): A 2014-es DPR kutatásról. In: Út a munkaerőpiac felé Hallgatói szolgáltatások fejlesztési lehetőségei a PTE pályakövetési eredményei alapján. DPR Műhelykonferencia. 2014. november 27.
- Kovács Szilárd – Sipos Norbert (2014): Az Eötvös József Főiskola helye és szerepe a felsőoktatás és munkaerőpiac rendszerében. In: Tudomány Napja 2014, Magyar Tudomány Napja 2014. november 19.
- Sipos Norbert – Pajrok Andor – Kovács Máté (2014): A bajai mérnökképzés eredményei a Diplomás Pályakövető Rendszer alapján. In: „A vezetés aspektusai Taylor után 103 évvel” 4. vezetéstudományi konferencia, Szeged, 2014. május 30.
- Sipos Norbert (2014): A felsőoktatásban részt vevők belső migrációs folyamatai a DPR 2011-12-es országos felmérés adatai alapján. In: III. Interdiszciplináris Doktorandusz Konferencia, Pécs, 2014. április 15–17.
- Sipos Norbert (2014): PTE Image-kutatások - Országos, lakossági felmérés. In: A PTE és versenytársai szakmai fórum. Pécsi Tudományegyetem. 2014. április 8.
- Sipos Norbert (2013): Diplomás Pályakövetés 2013-as eredményei az EKF-en. In: Magyar Tudomány Napja „Eötvös József és kora” nemzetközi konferencia báró Eötvös József születésének 200. évfordulója tiszteletére. Baja, 2013. november 13.
- Sipos Norbert (2013): 2013-as pályakövetési eredmények és újdonságok, kiterjesztett csoportok. In: Intézményfejlesztési Lehetőségek és DPR Műhelykonferencia, Pécsi Tudományegyetem, Pécs, 2013. november 11.
- Sipos Norbert (2013): Diplomás Pályakövető Rendszer eredményeinek felhasználhatósága a középtávú Nemzeti Felsőoktatás Fejlesztéspolitikai irányai adatszolgáltatásában: különös tekintettel a területi migrációs és rekrutációs kérdésekre és az elhelyezkedés sikerességére. In: Fiatal Kutatók Szakértői Rendszer Konferenciája, Budapest, 2013. július 8., Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium, a Doktoranduszok Országos Szövetsége, valamint a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Fiatal Kutatók Szakértői Rendszere tesztprojekt.
- Sipos Norbert (2013): Jövedelem elégedettségi kérdések a Diplomás Pályakövető Rendszer alapján. In: II. Interdiszciplináris Doktorandusz Konferencia, Pécs, 2013. május 15–17.
- Sipos Norbert (2013): DPR hallgatói felmérések és álláskeresői stratégiák. In: PTE Karriernap és Állásbörze 2013. április 15–16.

- Sipos Norbert (2013): Megkérdeztük a felvételizőket - a 2013-as kérdőíves megkeresés eredményei. In: Felvételi jelentkezések, és ami mögötte van Tények és stratégiák 2013. Műhelykonferencia, Pécsi Tudományegyetem, 2013. március 20.
- Sipos Norbert (2012): A Diplomás Pályakövető Rendszer tapasztalatai az EJF-en. In: Tudomány Napja 2012, Magyar Tudomány Napja, 2012. november 14.
- Kuráth Gabriella – Sipos Norbert (2012): A diplomás pályakövetés tapasztalatai a Pécsi Tudományegyetemen. In: Pázmány Péter Katolikus Egyetem Diplomás Pályakövető Rendszerének Zárókonferenciája, Budapest, 2012. június 20.
- Sipos Norbert (2012): Diplomás Pályakövető Rendszer a Pécsiközgázon. In: PTE KTK Gazdálkodástani Doktori Iskola Kutatói Fórum 2012, 2012. június 15.
- Sipos Norbert (2012): Herzberg tényezők a Pécsiközgázon. In: 2. Vezetéstudományi konferencia „Vezetés és hatékonyság Taylor után 101 évvel”, Szeged, 2012. június 1.
- Sipos Norbert (2011): Integrált tehetséggondozás a felsőoktatásban. In: Tudomány Napja 2011, A Magyar Tudomány Napja Konferencia – 2011. november 16.
- Sipos Norbert – Weiner János (2011): Oktatási klaszter: humán tőke hálózati megközelítése. In: Tudomány Napja 2011, A Magyar Tudomány Napja Konferencia – 2011. november 16.
- Balogh Gábor – Sipos Norbert (2011): Tehetségmenedzsment a „Pécsi Közgáz” végzettjeinél, munkaerő-piaci illeszkedés. In: Erdei Ferenc VI. Tudományos Konferencia. Kecskemét: 2011. augusztus 25–26.
- Sipos Norbert (2011): Bolognai-folyamat: válság és változásmenedzsment a Janus Pannonius Közgazdasági Szakkollégiumban. In: Erdei Ferenc VI. Tudományos Konferencia „Válságkezelés a tudomány eszközeivel”, 2011. augusztus 25–26.
- Sipos Norbert – Czoller Dominika (2011): Coaching a tehetséggondozásban: Janus Pannonius Közgazdasági Szakkollégium. In: Erdei Ferenc VI. Tudományos Konferencia „Válságkezelés a tudomány eszközeivel”, 2011. augusztus 25–26.
- Sipos Norbert – Weiner János (2011): Oktatási klaszterek, az emberi tőke hálózatos megközelítése. In: Erdei Ferenc VI. Tudományos Konferencia „Válságkezelés a tudomány eszközeivel”, 2011. augusztus 25–26.
- Balogh Gábor – Sipos Norbert (2011): Tehetségmenedzsment szempontok a „Pécsi Közgáz” végzősei körében. In: Taylor után 100 évvel – Vezetéstudományi és emberi erőforrás kihívások a 21. század elején c. konferencia. Szeged, 2011. május 27.

Sipos Norbert – Szabó Csilla – Zaja Róbert (2011): Kapcsolódjunk a tehetségekhez! In: Taylor után 100 évvel – Vezetéstudományi és emberi erőforrás kihívások a 21. század elején, 2011. május 27.

Kuráth Gabriella – Sipos Norbert (2011): DPR sajátosságok a Pécsi Tudományegyetemen. In: DPR konferencia - TÁMOP 4.1.1.-08/1 Projekt DPR Alprojekt, Tiszafüred, 2011. május 25–26.

SZERKESZTÉS ANGOL NYELVEN

Kuráth Gabriella – Héráné Tóth Andrea – Sipos Norbert (eds.) (2015): UP Graduate Career Tracking System Studies 2015. Pécs: University of Pécs, 97 p

SZERKESZTÉS MAGYAR NYELVEN

Sipos Norbert – Mácsik Petra (szerk.) (2015): Sugo Szemle folyóirat Vol 2., No. 1., 160 p.

Kuráth Gabriella – Héráné Tóth Andrea – Sipos Norbert (szerk.) (2015): PTE Diplomás Pályakövető Rendszer tanulmánykötet 2014. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 244 p.

Kuráth Gabriella – Héráné Tóth Andrea – Sipos Norbert (szerk.) (2015): PTE Diplomás Pályakövető Rendszer Tanulmánykötet 2015. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 214 p.

Sipos Norbert – Mácsik Petra (szerk.) (2015): Sugo Szemle sorozat - Munkaerő-piaci tendenciák Magyarországon 2014. 52 p.

Sipos Norbert – Mácsik Petra (szerk.) (2014): Sugo Szemle folyóirat, Vol 1., No. 1., 111 p.

Sipos Norbert – Mácsik Petra (szerk.) (2014): Sugo Szemle sorozat - Az Eötvös József Főiskola végzettjeinek munkaerő - piaci helyzete – Imázskép 2014. 49 p.

Sipos Norbert – Mácsik Petra (szerk.) (2014): Sugo Szemle sorozat - A Diplomás Pályakövető Rendszer és a Vezetői Információs Rendszer kapcsolódási modellje az Eötvös József Főiskolán. 40 p.

Sipos Norbert – Mácsik Petra (szerk.) (2014): Sugo Szemle folyóirat Vol 1., No. 2., 91 p.

Sipos Norbert – Gunszt Dóra (szerk.) (2012): Interdiszciplináris Doktorandusz Konferencia 2012. Konferencia helye, ideje: Pécs, Magyarország, 2012.03.09., Pécs: Pécsi Tudományegyetem Doktorandusz Önkormányzat, 503 p.

Sipos Norbert – Szabó Csilla – Zaja Róbert (szerk.) (2010): NyATA 2010 – Szakkollégiumok Nemzetközi Konferenciája. Pécs: Janus Pannonius Közgazdasági Szakkollégium, 78 p.

EGYÉB KUTATÁSI TANULMÁNYOK, KUTATÁSI JELENTÉSEK

- Kuráth Gabriella – Héráné Tóth Andrea – Sipos Norbert (2014): Diplomás Pályakövető Rendszer 2010-ben, 2011-ben és 2012-ben végzett hallgatók megkérdezése: A PTE és versenytársai. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 53 p.
- Kuráth Gabriella – Héráné Tóth Andrea – Sipos Norbert (2014): PTE hallgatók körében végzett felmérés - A PTE és versenytársai és hallgatói diákszövetkezet. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 41 p.
- Kuráth Gabriella – Héráné Tóth Andrea – Sipos Norbert (2014): Országos, lakossági megkérdezés - A PTE és versenytársai. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 34 p.
- Kuráth Gabriella – Héráné Tóth Andrea – Sipos Norbert (2014): Felvételizők körében végzett standard írásbeli megkérdezés 2014. év – gyorsjelentés. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 40 p.
- Kuráth Gabriella – Héráné Tóth Andrea – Sipos Norbert (2014): Elsőéves hallgatók körében végzett kutatás a Pécsi Tudományegyetemen, 2014. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 35 p.
- Kuráth Gabriella – Héráné Tóth Andrea – Sipos Norbert (2013): Szekunder információk elemzése - Felvételizők kutatása 2013. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 57 p.
- Kuráth Gabriella – Héráné Tóth Andrea – Sipos Norbert (2013): Felvételizők körében végzett standard írásbeli megkérdezés 2013. év – gyorsjelentés. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 40 p.
- Kuráth Gabriella – Héráné Tóth Andrea – Sipos Norbert (2013): Diplomás Pályakövető Rendszer - 2013-as hallgatói motivációs vizsgálat (EUROSTUDENT kutatás) a Pécsi Tudományegyetemen. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 34 p.
- Kuráth Gabriella – Héráné Tóth Andrea – Sipos Norbert (2013): Első éves hallgatók körében végzett kutatás a Pécsi Tudományegyetemen. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 22 p.
- Sipos Norbert (2013): Diplomás Pályakövető Rendszer eredményeinek felhasználhatósága a középtávú Nemzeti Felsőoktatás Fejlesztéspolitikai irányai adatszolgáltatásában: különös tekintettel a területi migrációs és rekrutációs kérdésekre és az elhelyezkedés sikerességére. 99 p.
- Kuráth Gabriella – Héráné Tóth Andrea – Sipos Norbert (2012): Felvételizők körében végzett standard írásbeli megkérdezés 2012. év – gyorsjelentés. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 27 p.
- Kuráth Gabriella – Héráné Tóth Andrea – Sipos Norbert (2011): Munkatársi elégedettség-vizsgálat 2011: Munkatársi vizsgálat a Pécsi Tudományegyetem dolgozói körében. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 57 p.

Kuráth Gabriella – Poór József – Héráné Tóth Andrea – Sipos Norbert – Kiss Viktor (2010): Munkatársi elégedettség-vizsgálat 2010: Munkatársi vizsgálat a Pécsi Tudományegyetem dolgozói körében. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 113 p.

Sipos Norbert (2009): Célpontban a hatékonyság – KKV tanácsadás új szereplővel. Dél-Dunántúli Gazdaság: a Pécs - Baranyai Kereskedelmi és Iparkamara Lapja, XI:(2), pp. 27.

23. függelék: Eredetiségi nyilatkozat

Alulírott Sipos Norbert kijelentem, hogy a Nemzetközi pályakövetési gyakorlatok és a magyar pályakövetési rendszer – A Diplomás Pályakövető Rendszernek az Állami Adminisztratív Adatbázisok Integrációjával való egyezőségének vizsgálata című doktori disszertációmban foglaltak saját munkám eredményei, és csak a hivatkozott forrásokat (szakirodalom, eszközök stb.) használtam fel. Jelen szakdolgozatomat a hatályos szerzői jogi szabályok betartásával készítettem.

Pécs, 2017. április 21.

Sipos Norbert